

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**YUMUŞAK GÜÇ PERSPEKTİFİNDEN RUSYA
FEDERASYONU DIŞ POLİTİKASININ JEOLENGÜİSTİĞİ**

**Hazırlayan
Marina GUBİNA**

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Halit MAMMADOV**

Yüksek Lisans Tezi

**Haziran 2016
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**YUMUŞAK GÜÇ PERSPEKTİFİNDEN RUSYA
FEDERASYONU DIŞ POLİTİKASININ JEOLENGÜİSTİĞİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

**Hazırlayan
Marina GUBİNA**

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Halit MAMMADOV**

**Haziran 2016
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki bilgilerin hepsinin, akademik ve etik kurallara uygun olarak elde edildiğini beyan ederim. Ayrıca akademik ve etik kuralların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm material ve savları tam olarak aktardığımı ve kaynaklarına referans gösterdiğimi belirtirirm.

Marina GUBİNA



YÖNERGEYE UYGUNLUK

Yumuşak Güç Perspektifinden Rusya Federasyonu Dış Politikasının Jeolengüistiği adlı Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Lisans Üstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi'nin hükümleri gereğince hazırlanmıştır.

Hazırlayan
Marina GUBİNA

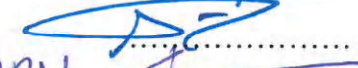
Danışman
Yrd. Doç. Dr. Halit MAMMADOV

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Başkanı
Doç. Dr. Ayşe Aslıhan ÇELENK

Yrd. Doç. Dr. Halit MAMMADOV danışmanlığında Marina GUBİNA tarafından hazırlanan Yumuşak Güç Perspektifinden Rusya Federasyonu Dış Politikasının Jeolengüistiği adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

15.06.2016

JURİ ÜYELERİ:

Danışman Yrd. Doç. Dr. Halit MAMMADOV 
 Üye Doç. Dr. Mehmet Öcal 
 Üye Yrd. Doç. Dr. Ali Samir MERDAN 

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun 15.06.2016 tarih ve ...12... sayılı karar ile onaylanmıştır.


 Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Celaleddin CELİK

ÖNSÖZ

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmanın konusu, Yumuşak Güç Perspektifinden Rusya Federasyonu Dış Politikasının Jeolengüistiği'dir. Çalışmada Rusya Federasyonu dış politikasının lengüistik boyutu ele alınmıştır. Uluslararası ilişkiler bütün ekollerin temsilcilerinin öneminin altını çizdiği Güç kavramı irdelenmiştir. Yumuşak güç açısından Rusçanın pozisyonları, olanakları ve potansiyeli değerlendirilmiştir. Rusya Federasyonu'nun dil politikasının nasıl yürütüldüğü, neleri kapsadığı ve hangi uluslararası aktörlere yöneldiğine bakılmıştır.

Bu tez konusunun belirlenmesinden tezin son aşamasına gelene kadar bana yol gösteren, yapıcı eleştirileriyle beni yönlendiren ve bana yardımlarını esirgemeyen, Tez Danışmanı saygıdeğer hocam Yrd. Doç. Dr. Halit MAMMADOV'a teşekkür ederim.

Medeniyet burçları tarafından düzenlenen Akademik Danışmanlık Atölyesi'nde benimle çalışan, tezimi okuyup gereken düzeltmeleri yapmamda yardımcı olan, tez ile ilgili gerekli sonuçları yapmamda büyük destek olan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Fatih ERTUGAY'a teşekkürlerimi sunarım.

Tezi yazmamda yardımcı olan, tezi okuyup benim için yabancı bir dil olan Türkçe ile ilgili hatalarımı düzelten ve bana bilimsel Türkçe kurallarını anlatan çok değerli Türk arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Tezimin başından sonuna kadar bana olan inançlarını hiçbir zaman yitirmeyen, her zaman destek olan, değerli aileme teşekkürlerimi sunarım.

Marina GUBİNA

Kayseri, 2016

YUMUŞAK GÜÇ PERSPEKTİFİNDEN RUSYA FEDERASYONU DIŞ POLİTİKASININ JEOLENGÜİSTİĞİ

Marina GUBİNA

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2016

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Halit MAMMADOV

KISA ÖZET

Bu tez çalışmasında uluslararası ilişkiler alanındaki üç ana ekolün merkezi bir yer verdiği *güç* kavramı ve bu kavram etrafındaki tartışmalar incelenmiştir. Bu kavram birçok teorisyen ve uzman tarafından öteden beri uluslararası aktörlerin davranışlarının, etkileşiminin ve uluslararası siyasetin açıklanmasında kullanılmıştır. Analizin devamında gücün unsurları ve bu unsurların kullanım şekilleri ele alınmıştır. Günümüzdeki uluslararası konjunktür ele alınarak güç algısının değişmesi ve bu çerçevede uluslararası ilişkiler alanındaki aktörlerin ulusal çıkarlarını elde etmek için zorlama, tehdit etme, savaş açma yöntemlerini içeren sert güç yerine daha çok aktörün cazibesine ve diğer bir takım özelliklerine dayanan yumuşak gücü tercih ediyor oldukları, tezin temel iddiasını oluşturmaktadır. Yumuşak güç kavramını uluslararası ilişkiler teorisi gündemine sokan Joseph S.Nye'in yumuşak gücün kaynağının ülkenin kültüründen, siyasi değerlerinden ve dış politikasından oluşmasına dair savlarından yola çıkınca *dilin* yumuşak güç perspektifinden önemli bir rol oynadığı söylenebilmektedir. Uluslararası ilişkiler alanında devletin izlediği dil politikası ve dilinin yayılması olanakları ile uluslararası ilişkiler alanının yeni bir disiplini olan *jeolengüistiği* konu edinen ilk yüksek lisans tezi olan bu çalışma, öncelikle Türkçe literatürdeki boşluğun doldurulmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu açıdan Rusçanın, Rusya Federasyonu dış politikasının yumuşak gücünün kaynağı olarak pozisyonları, olanakları ve potansiyeli değerlendirilmiştir. Rusya Federasyonu'nun yumuşak gücünü esas yönlendirdiği BDT üyeleri ve Doğu Avrupa ülkeleri bağlamında, bu bölgelere yönelik dilsel politika uygulamaları ve bu uygulamaların sonuçları analiz edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Yumuşak Güç, Jeolengüistik, Rusya Federasyonu, Dış Politika, Rusça.

ГЕОЛИНГВИСТИКА ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ МЯГКОЙ СИЛЫ

Марина Губина

Университет Эрджиес, Институт Социальных Наук,

Магистерская диссертация, июнь 2016

Научный руководитель: Доктор политических наук Халит Маммадов

АННОТАЦИЯ

В процессе написания настоящей работы были рассмотрены дискуссии вокруг понятия «сила», которое занимает центральное место в трех основных школах теорий международных отношений. Это понятие с давних времен до наших дней используется многими теоретиками и специалистами для описания международной политики и поведения акторов международных отношений, их взаимодействия. В продолжение анализа разобраны элементы силы и способы применения данных элементов. Принимая во внимание современные международные реалии, было установлено, что восприятие силы изменилось, в результате чего акторы международных отношений для реализации своих национальных интересов жесткой силе, включающей такие методы, как принуждение, угроза, объявление войны, предпочитают мягкую силу, основанную на привлекательности страны. Впервые в повестку дня теорий международных отношений понятие «мягкая сила» было привнесено Джозефом С.Наем. Исходя из положений, выдвинутых Джозефом Наем, гласящих, что источник мягкой силы страны состоит из ее культуры, политических ценностей и внешней политики, можно сказать, что язык играет очень важную роль с точки зрения мягкой силы. Цель настоящей работы, являющейся первой магистерской диссертацией, темой которой служит геолингвистика как новая дисциплина в области международных отношений, изучающая языковую политику государства и возможности распространения языка, - внести вклад в заполнение пробелов, существующих в турецкой литературе. В данном аспекте были оценены позиции, возможности и потенциал русского языка как источника мягкой силы Российской Федерации. Кроме того, были проанализированы случаи реализации внешней языковой политики в контексте регионов стран СНГ и стран Восточной Европы, по отношению к которым наиболее всего применяется мягкая сила Российской Федерации, и их результаты.

Ключевые слова: мягкая сила, геолингвистика, Российская Федерация, внешняя политика, русский язык.

Geolinguistic Dimension of Russian Foreign Policy from the Perspective of Soft Power

Marina Gubina

Erciyes University, Institute for Social Sciences

Master's Thesis, June 2016

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Halit MAMMADOV

ABSTRACT

This thesis considers the discussions about the concept “power” which is the centrepiece of three main international relations schools. This concept is used from olden times and down to our days by many theorists and specialists by describing international politics as well as behavior and interaction of international relations actors. Furthermore, in this thesis the elements of power and their implementation were examined. Given contemporary international circumstances the following conclusion was drawn: the perception of power has changed and actors in pursuit of their national interests prefer soft power which is based on the appeal of a country to hard one being about coercion, threat and declaration of war. The term “soft power” was elaborated by Joseph S. Nye. Based on assumptions of Joseph Nye, that a country's soft power consists of its culture, political values and foreign policies, it may be said that the language plays a very important role in terms of soft power. The objective of this master thesis on the topic of Geolinguistics as a new discipline in the field of international relations studying the government language policy and the language diffusion possibilities is to contribute to filling gaps in Turkish literature. In this aspect the positions, perspectives and potential of the Russian language as a soft power foreign policy tool were evaluated. Moreover, the cases of the implementation of the language policy in the CIS and Western Europe in general being the targeted regions and the ramifications of the abovementioned policy were analyzed.

Key words: soft power, geolinguistics, the Russian Federation, foreign policy, the Russian language

İÇİNDEKİLER

YUMUŞAK GÜÇ PERSPEKTİFİNDEN RUSYA FEDERASYONU DIŞ POLİTİKASININ JEOLENGÜİSTİĞİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK	ii
ONAY	iii
ÖNSÖZ	iv
KISA ÖZET/ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇALIŞMANIN TEORİK ÇERÇEVESİ

1.1. Güç Kavramının Tanımları	5
1.1.1. Farklı Ekollere Göre Güç Kavramı.....	5
1.1.2. Gücün Unsurları.....	13
1.2. Yumuşak Güç Kavramının Tanımı.....	16
1.2.1. Yumuşak Gücün Tanımı	16
1.2.2. Yumuşak Güç Geliştirme Stratejilerinin Tarihi Örnekleri	22
1.2.3. Akıllı Güç Kavramının Tanımı.....	25
1.3. Yumuşak Gücün Unsuru Olarak Jeolengüistik.....	27
1.3.1. Uluslararası İlişkilerde Dil Politikası.....	27
1.3.2. Dil Politikasının Tarihi Örnekleri	30

İKİNCİ BÖLÜM

YUMUŞAK GÜÇ PERSPEKTİFİNDEN RUSÇANIN POTANSİYELİ

2.1. Rusçanın Tarihsel Gelişmeleri.....	39
2.1.1. Rusçanın Tarihçesi.....	39
2.1.2. Rusya İmparatorluğu döneminde Rusça	45
2.1.3. Sovyetler Birliği döneminde Rusça	51
2.2. Günümüzde Rusçanın Etkisi.....	58
2.2.1. Post-Sovyet alanında Rusçanın Rolü.....	58
2.2.2. Küresel Bağlamda Rusçanın Etkisi.....	67

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DIŞ POLİTİKANIN ENSTRÜMANI OLARAK RUSÇA

3.1. Lengüistik Temelli Rusya Federasyonu'nun Dış Politikasının Konseptleri.....	74
3.2. Rusya'nın Yumuşak Gücünü Gerçekleştirmekle Görevlendirilen Kurumlar.....	85
3.2.1. Rus Dünyası.....	85
3.2.2. Rus Medyası	88
3.2.3. Puşkin Enstitüsü ve Vatan Tarihi Fonu	90
3.2.4. Rossotrudniçestvo (Bağımsız Devletler Topluluğu, Yurt Dışında Yaşayan Yurttaşlar ve Uluslararası İnsani İşbirliği Federal Ajansı	92
3.3. Dış Politikanın Enstrümanı Olarak Rusça'nın Dünya Gelişmelerindeki Etkisi ..	96
3.3.1. Kırım Baharı	96
3.3.2. Baltık Ülkeleri.....	101
3.3.3. Transdinyestr Cumhuriyeti	106
SONUÇ.....	110
EKLER.....	113
KAYNAKÇA.....	115
ÖZGEÇMİŞ	129

GİRİŞ

Uluslararası ilişkiler ve bu konudaki tartışmalar öteden beri akademisyenlerin, uzmanların ve siyasetçilerin ilgi odağı olmuştur. Küreselleşmenin etkileri ve sonuçları ile uluslararası arenanın son zamanlarda sürekli gelişmekte olan iç içe geçmiş yapısı göz önünde bulundurulduğunda uluslararası aktörler arası ilişkiler daha da ön plana çıkmaktadır. Günümüzdeki sistem, eskiden sadece askeri güce/hard power'a dayanmakta olan uluslararası ilişkiler anlayışından farklılık göstermektedir. Uluslararası ilişkilerin en önemli aktörlerinden biri olan devletler, diğer aktörlerle ilişki kurmak, kendi varlığını güçlendirebilmek ve global sistemdeki yerini sağlamlaştırabilmek amacıyla dış politikalarını daha detaylı bir şekilde planlamaktadır. Uluslararası ilişkilerde kullanılan yöntemlerin yelpazesinin genişlemesiyle dış politikada kullanılan araçlar da farklı boyutlar kazanmıştır. Yakın bir zamana kadar bir ülkenin ulusal gücünden bahsedildiğinde akla sadece silahlı kuvvetler gelmekteydi. Günümüzde ise var olan gelişmeleri anlatmak amacıyla ağırlıklı olarak kullanılan kavram *dış politikanın yumuşak gücü* kavramıdır.

Kavramın yaratıcısı *Joseph S. Nye*'e göre yumuşak güç, askeri olarak zorlamadan ziyade ülkenin askeri gücü dışındaki diğer güç unsurlarını kullanarak oluşturacağı çekim alanı ile istediğini sağlama kabiliyetidir: *Bir ülke başka bir ülkeyle aynı şeyi istediği zaman, bu ülke başkalarını kendisinin istikametine sokmak için havuç ve sopalara harcama yapma ihtiyacı duymaz*¹. Nye'e göre sert güç, ülkenin askeri ve ekonomik gücünden kaynaklanan zorlama kabiliyetini anlatmak için kullanılmaktadır. Yumuşak güç ise bir ülkenin kültürünün, siyasi fikirlerinin ve diplomasisinin çekiciliğinden oluşmaktadır. Bir ülke, kendi amaçlarının ve ulusal çıkarlarının başka ülkeler tarafından benimsenmesini sağlayabildiği takdirde, askeri ve ekonomik masrafların ağır olduğu sert gücünden vazgeçip yumuşak güç ile hedeflerine ulaşma

¹ Joseph S. Nye, Soft Power, Hard Power and Leadership, http://www.hks.harvard.edu/netgov/files/talks/docs/11_06_06_seminar_Nye_HP_SP_Leadership.pdf (Erişim Tarihi 30 Nisan 2016).

kabiliyetine sahiptir². Bu şekilde günümüzde devletler kendi çıkarlarını yerine getirmek için başka ülkelere karşı yumuşak güç çerçevesinde politikalar izlemektedirler. Politik hedeflere ulaşmak için yumuşak gücün uygulamaları; diplomasiyi, bilginin yayılmasını, dil tanıtımını ve kültürel programlamaları içermektedir. Yumuşak güç sayılan kültürel ve dilsel politikaların etkisi pek çok kesim tarafından kabul edilmektedir. Çünkü tek bir dili konuşan, tek bir kültürü paylaşan insanların bütünlüğü ya da birbirlerine olan bağımlılığını korumak ve onların aynı istikamete doğru hareket etmesini sağlamak daha gerçekleştirilebilir bir amaçtır. Tek bir kültür ve zihniyet ile bağlanmış olan insanlar/toplumlar üzerinde nüfuz kurulduğunda onları yönlendirmekte de zorluk çıkmamaktadır. Dilsel ve kültürel politikalar, bir ülkenin dünyadaki kültürel varlığını güçlendirmek, yurt dışında ülkenin kültürünün tanıtımını yapmak için en önemli araçlardan biridir. Herhangi bir politikanın amacı bir ülkenin diğer ülkeler üzerinde sahip olduğu etkiyi arttırmaktır. Dilsel, kültürel ve entelektüel başarılarının yayılması, ülkenin imajını güçlendirmek birçok ülke tarafından kullanılmaktadır.

Bu çalışmanın konusu, yumuşak güç perspektifinden Rusya Federasyonu dış politikasının jeolengüistiğidir. Rusya Federasyonu'nun uluslararası gelişmeleri etkileyebilen ve takındığı tavırların başka ülkeler tarafından dikkate alındığı bir aktör olması, bu araştırmanın aktüel olmasını sağlamaktadır. Günümüzde Rusya, kültürel dış politikasına önem verip dil politikasında da kendine has bir model arayışındadır. Dil politikasının Rusya'nın ulusal çıkarlarını yerine getirmek amacıyla etkili bir şekilde uygulanmasına ilişkin sorular Rusya'nın siyasi ve akademik kesimleri tarafından aktif bir şekilde tartışılmaktadır. Rusya Federasyonu, dünyada Rus dilinin statüsünü korumayı amaç haline getirmiştir. Bu politikanın odak noktası hiç şüphesiz Sovyetler Birliği'nden çok değerli miras olarak kalan, Rusça konuşan nüfusun yeterince büyük olduğu eski Sovyet Cumhuriyetleri'dir. Çağdaş BDT ülkelerinin toprakları geçmişten bu yana Rusçanın nüfuz ve etki alanı sayılmaktadır. Rusya Federasyonu; Rusların, Rusya yurttaşlarının ve Rusça konuşanların nüfusunun büyük kısmını oluşturduğu bu ülkelerin politikasını kendi çıkarları doğrultusunda etkilemeye çalışmaktadır. Bu amaçlarla Rusya Federasyonu, 2000 yıllarının ortasından beri dış dilsel politikasına ivme kazandırma çabasındadır. Sovyetler Birliği'nin çökmesinden sonra bu bölgede yer alan Rusya'nın ve genel olarak Rus dilinin etkisi çok büyük bir kayba uğramıştır.

² Joseph S. Nye, Soft Power, <http://faculty.maxwell.syr.edu/rdenever/PPA-730-27/Nye%201990.pdf> (Erişim Tarihi 30 Nisan 2016).

Bugün Rusya, devlet imajını iyileştirmek için büyük çaba göstermektedir. Rusya'nın kültürel mirasının bir iletkeni ve Rusça konuşan nüfusunun bütünlüğünün koruyucusu olarak Rus dilinin promosyonuna ilişkin politika, Rusya'nın yönetici kesimlerinin dikkatini çekerek yüksek derecede güncellik kazanmıştır. Rusya Federasyonu, Rusçayı Avrasya bölgesindeki entegrasyonunun ana iletişim aracı olarak görmekte ve Avrasya bölgesi ülkelerinde Rus diline, uluslararası siyasi ve ekonomik ilişkilerinin düzenleyicisi görevini yüklemektedir. Rusya Federasyonu, kendi nüfuz sınırlarını dilin yayılma alanına göre çizmektedir. Bu şekilde "Rus Dünyası" konsepti Rusya'nın sınırlarının ötesine geçmektedir. Milyonlarca etnik Rus ve Rusça konuşan halklar eski Sovyet Cumhuriyetlerinde yaşamaktadır. Bu insanlarla temasların güçlendirilmesi ve onların teşvik edilmesi her zaman Rusya dış politikasının temel amaçlarından birisini oluşturmaktadır. Bu politikalarla Rusya Hükümeti eskimiş olan Sovyet kimliğinin yerine yeni bir imaj oluşturup ilişkileri tazeleme çabaları içine girmektedir. Rusya dış politikasının temeli, yakın çevre üzerinden dünyadaki konumunu ve otoritesini güçlendirmektir.

Bu çalışma, Rusya Federasyonu'nun dış politikasının dilsel boyutunu ele almaktadır. Çalışmanın temel araştırma sorusu, dilsel boyutun Rusya Federasyonu'nun dış politikasında etkili ve belirleyici olup olmadığı sorusu olarak ifade edilebilir. Çalışmanın sorusunu yanıtlamak için Rusya Federasyonu Hükümetinin yayımladığı dil politikasının temellerini oluşturan belgelerin analizinin yapılması, önemli aktör ve faktörlerin rollerinin incelenmesi, Rus dilinin yurtdışındaki tanıtım formlarının ve Rusçanın sahip olduğu pozisyonların araştırılması gibi temel yöntemler bu çalışmada kullanılmıştır. Buna ilave olarak bu çalışmada Rusya'nın sahip olduğu ve zamanla değişen ekonomik gelişme düzeyi ve dış politikadaki özellikleri ile bağlantı kurarak Rusçanın yumuşak güç haline gelmesinin tarihçesi ve Sovyet Birliği'nin dağılmasından sonrası günümüzde ilgili alanlarda Rusçanın sahip olduğu önem, Rus dilinin tanıtımı ile ilgili sorunlar ve perspektifler incelenmektedir. Sonuçta Rusya Federasyonu'nun belirli amaçlarla Rusçayı yumuşak güç olarak kullanmasının başarılı ve gelecekte aktüel olup olmayacağı tartışılmaktadır. Böylece bu çalışmada, kaynakların analiz edilmesine dayanarak Rusya Federasyonu'nun dış politikasının dilsel ve kültürel boyutuna ilişkin durum ve gelişmeler incelenip, bu politikanın ne kadar etkili olabileceği ile ilgili bir açıklama sunma amacı güdülmüştür. Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümü bu çalışmanın teorik çerçevesinin sınırlarını çizmek amacındadır. Bu bölümde özellikle güç, yumuşak güç, akıllı güç, jeolengüistik kavramları üzerinde durulmaktadır. İkinci bölüm Rusya politikasının dilsel boyutunun Rusya devletinin kuruluşundan itibaren bu yana nasıl geliştiğine yönelik olmuştur. Bu gelişmenin inişli çıkışlı serüveni, kırılma noktaları incelenmektedir. İkinci bölümde Rusçanın tarihçesine, Rusçanın Rusya İmparatorluğu ve Sovyet Birliği dönemindeki pozisyonlarına değinilmektedir. Üçüncü bölümde Rus Hükümetinin dünyada Rus diline ilgiyi canlandırmak için attığı adımlara bakılmaktadır. Rus varlığı çerçevesinde Rus dilinin yurtdışında yaygınlaştırılması, Rusça eğitiminin teşvik edilmesi ve Rus diasporunun güçlendirilmesi Rusya'nın dış politikasında ayrı bir öneme sahip olmuştur. Rus Hükümetinin bu amaçla kurduğu kurumların faaliyetleri incelenmektedir. Son olarak günümüzdeki Rusya dış dilsel politikasının etkisine bakılmaktadır. Ukrayna, Baltık Ülkeleri, Transdinyester Cumhuriyeti krizleri konusunda Rusya Federasyonu'nun dilsel politikasının etkisinin ölçülmesiyle birlikte Rus Hükümeti bu politikaya devam ettiği takdirde ne kadar başarılı olabileceğinin tahminleriyle sonuçlanmaktadır. Çalışmada sonuç olarak karşılaştırmalı analizler yapılarak, belirlenen çalışma sorusuna cevap aranmıştır. Dava örneklerinden de yola çıkılarak araştırma sorusunun cevabı sonuç bölümünde değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇALIŞMANIN TEORİK ÇERÇEVESİ

1.1. Güç Kavramının Tanımları

1.1.1. Farklı Ekollere Göre Güç Kavramı

Uluslararası ilişkiler teorilerinde güç kavramı sıklıkla kullanılan bir kavramdır. Bu kavram, disiplini konu edinen tartışmalarda her daim var olmuştur. Alanla alakadar olan yazarların bu konuda kendi tanımı bulunmaktadır. Bu sebepten ötürü farklı ekollere ve farklı paradigmatik yaklaşımlara göre güç kavramının tanımında farklılıklar mevcut olmuştur.

Güç kavramını paradigmatik olarak inceleyen yaklaşımlardan ilki realizmdir. Uluslararası ilişkiler teorilerinde kökenini eski çağlardan alan ve temel kuramlardan birisi olan realizm, bugüne kadar uluslararası ilişkiler alanında egemen görüşü temsil etmiştir. Güç kavramı, en geniş anlamıyla bir aktörün kendi amaçlarının ve çıkarlarının gerçekleşmesini sağlayabilme kabiliyeti anlamına gelmektedir. Aktörlerden birisi, sahip olduğu güç sayesinde diğer aktörlere kendi iradesini empoze edip yaşanan olayların akışını kendi çıkarları doğrultusunda etkileyebilmektedir. Thucycdides, Machiavelli ve Thomas Hobbes gibi düşünürlerin realizmin temellerini meydana getirdiklerini söylemek mümkündür.¹

İlk olarak m.ö. 5. yüzyılda Thucycdides (yak. M.Ö.460 - M.Ö.395) güç kavramını dile getirmiştir. Thucycdides gücü doğrudan doğruya askeri üstünlük ile özdeşleştirmekteydi. Uluslararası ilişkiler aktörünün sahip olduğu askeri güç, kendisine savunma ve saldırı olanakları tanımıştır. Aktör, askeri açıdan ne kadar güçlüyse diğer aktörlerin ona karşı düzenleyebileceği saldırıların riskinin de o kadar az olabileceği

¹ Pavel Tsiganov, *Mejdunarodnyye Otnoşeniya (Uluslararası İlişkiler)*, Novaya Şkola, Moskva, 1996, s.19.

düşüncesi varsayılmaktadır. Bununla beraber güç hem devletin içinde ortaya çıkan herhangi bir huzursuzluk ve isyan bastırma imkânını hem de komşu toprakları fethedip onlardan kendi çıkarlarına göre faydalanma imkânını tanımaktaydı. Başka bir deyişle, eski zamanlardan beri devletin gücü dendiğinde sadece sahip olduğu askeri güç akla gelmektedir. Ulusal çıkarların oluşturulması için devletin topraklarının, demografik yapısının ve doğal kaynaklarının korunması gerekli görülmüştür. Bu fikirlerin hakim olduğu dönemde askeri güç, devlet gücünün temeli olma vazifesini üstlenmiştir. Thucycdides, Peloponnes savaşına ilişkin kitabında bu tür düşünceleri paylaşarak Sparta ile Atina arasındaki savaşın nedeninin güç paylaşımı olduğunu öne sürmüştür.²

Realizm paradigmasının gelişmesine katkıda bulunan diğer düşünür Niccolo Machiavelli (1469-1527), yazdığı Hükümdar ve Askeri Savaş Sanatı adlı kitaplarında bütün süreçlerin insanın doğasından kaynaklandığını savunmaktadır. Ona göre devlet yapısı ve faaliyetleri insan doğasının incelenip kavranmasına dayanmalıdır. İnsanlar doğaları gereği huzursuz, iddialı, şüpheli oldukları ve kendine düşen pay ile asla memnun kalmadıkları için siyasette ve uluslararası ilişkilerde de bu güdüler yansıtılmaktadır. Bütün devletlerde iktidarın temelini kanunlar ve askerler teşkil etmektedir. Bu nedenle herhangi bir devlet hükümdarının ana düşüncesi, endişesi ve eylemi; savaş, askeri organizasyon ve askeri sanat olmalıdır. Machiavelli'nin öne sürdüğü savlara göre devletler, sadece askeri güç sayesinde oluşturulup gelişmemektedir. Bununla birlikte güç yöntemlerinin aralarında insanın doğasına ait olan kurnazlık ve aldatma vardır. Machiavelli, devletin düşmanlar ile bu yöntemleri kullanarak baş edebileceğini yazmaktadır. Sevimlikten ziyade karşıdakini korkutmak iyi ilişkiler kurmaktan daha iyidir. Devlet her zaman imzalanan sözleşmelere sadık kalmamalıdır. Hükümdar, eğer imzalanan sözleşme onun çıkarlarına zarar getirmeye başladıysa ya da imzalamasını gerektiren sebepler artık geçerli değilse verdiği söze sadık kalmamalıdır. Devletin yöneticisinin eylemlerini değerlendirmek için var olan tek kriter yöneticinin devlet sınırlarını genişleterek iktidarı güçlendirebilmesidir. Böylece Machiavelli'ye göre devletin güçlü olabilmesi ve kendi çıkarlarını koruyabilmesi için askeri gücün verimli bir şekilde kullanılması gerekmektedir.³

² Dmitriy Pobedaş, *Politicheskiy Realizm (Siyasi Realizm)*, İzdatelstvo Uralskogo Universiteta, Yekaterinburg, 2010, s.14-19.

³ Pobedaş, s.19-27.

Realizm konusunda eseri olan bir başka temsilci de Thomas Hobbes'tur (1588 - 1671). On yedinci yüzyılda Leviathan adlı kitap başta olmak üzere yazdığı kitaplarda insan doğası ile savaşlar arasında bağlantı kurmayı hedefleyen çalışmalar yapmıştır. Hobbes'in düşüncelerine göre aktörlerin birbirleriyle savaşmalarına neden olan en önemli faktörler rekabet, güvensizlik ve herkesten üstün olma tutkusudur. Rekabet, insanları ve devletleri çıkarları doğrultusunda mücadeleye itmektedir. Bu yüzden her aktörün aynı şekilde hareket etmesinin sonucunda güvensiz bir ortam oluşmakta ve sonunda savaşlar patlak vermektedir. Hobbes'in 'Herkes herkesin düşmanı' ya da 'herkesin herkese karşı savaşı' gibi söylemlerinden yola çıkacak olursak savaş kaçınılmazdır ve bundan dolayı devletin her zaman askeri gücünü geliştirmeye önem vermesi zaruridir.⁴ Yukarıda adı geçen düşünürler daha çok siyaset bilimi ve devletin iç politikasına vurgu yaparken bu tür fikirler uluslararası ilişkiler disiplinine daha sonra aktarılmıştır.

Hans Morgenthau (1904 - 1980) uluslararası ilişkilerde realizm doktrininin tartışmasız lideri olarak kabul edilmektedir. Morgenthau'nun çalışmaları uluslararası ilişkiler literatüründe önemli yer tutmaktadır. Bu teorisyen güç kavramını uluslararası ilişkilerin realist yaklaşımının merkezine yerleştirmiştir. Yazarın kabul ettiği görüşe göre uluslararası politikanın temel amacı güç arayışıdır. Morgenthau tarafından kaleme alınan ve ilk baskısı 1948 yılında yayımlanan 'Uluslar Arasında Siyaset' adlı makale uluslararası ilişkiler disiplini için temel eser vazifesi görmüştür.⁵ Morgenthau'nun savunduğu tezlere göre uluslararası ilişkiler, dünyada en önemli aktörler sayılan devletlerin mücadele ettiği arenadır. Devletler tarafından gerçekleştirilen tüm uluslararası faaliyetlerin temelinde devletlerin kendi güçlerini artırma ve bununla beraber diğerlerinin gücünü azaltma arzuları yatmaktadır. Güç kavramı ise devletin askeri ve ekonomik gücü, güvenlik ve refah güvencesi, şöhreti, prestiji, kendi ideolojik ve manevi değerlerini yayması ile bunu diğer devletlere dağıtması imkanlarının hepsini kapsamaktadır. Devletler, kendisine güç kazandırmayı sağlayan askeri stratejisini ve diplomasisini dış politikada birbirlerini tamamlayıcı ana yöntemler olarak kabul etmektedir. Morgenthau, gücü devletin doğasında her zaman var olan özelliği olarak düşünmektedir. O, güç ve etki arasında hiçbir ayırım

⁴ Tomas Hobbes, *Leviathan*, Mısl, Moskva, 2001, s.48.

⁵ Hans Morgenthau, *Uluslar Arasında Siyaset*, http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Hrestom/79.php (Erişim Tarihi 10 Kasım 2015).

yapmamakla beraber hem devletin amacını hem de devletin uluslararası arenada kullandığı aracı ifade etmektedir. Güç, devletin askeri kaynaklarını, doğal kaynakların potansiyelini, jeostratejik potansiyelini, nüfusunu, kültürünü, iktidar etkinliğini ve diplomasisini içermektedir. Böylelikle realistler, gücü devletin sayılabilir özelliği olarak gösterme eğiliminde bulunmuşlardır. Modern çağda devletler kendi ulusal çıkarlarına göre hareket edip kendi ulusal çıkarlarını karşılamak adına güçlerinin gelişmesine yoğunlaşmaktadır. Devletin ulusal çıkarlarını gerçekleştirmesi, devletin kendi gücünü artırma çabası anlamına gelmektedir. Devletler, her zaman güçlerini koruma, geliştirme ve gösterme eğilimindedir. Devletlerin çıkarlarının da birbirleriyle çelişmesinin sonucunda savaş ortaya çıkmaktadır. Dünya çapında da barışı korumak için tek gerçekçi yol uluslararası aktörlerin güç dengesi üzerinde barışı sağlamasından geçmektedir.⁶

Realizm görüşünü paylaşan diğer yazar Raymond Aron (1905 - 1983), Morgenthau gibi uluslararası ilişkilerin devletler arasında bir çeşit güç mücadelesi olduğu ve uluslararası ilişkilerin savaşın gölgesinde meydana geldiği görüşündedir. Fakat Aron gücün çok belirsiz bir kavram olduğunu belirtmektedir. Bununla beraber Aron uluslararası ilişkilerin temel kavramının güç gibi tek bir kritere dayanarak formüle edilmesi gerektiği fikrini eleştirmiştir. Güç kavramının önemini kabul etmekle beraber devletlerin diplomatik davranışlarının sadece güç dengesi tarafından belirlendiği tezine de karşı çıkmıştır. Ona göre kişisel, sosyal ve psikolojik faktörlerin yanında rastgele etkenler de devletlerin davranışlarını etkilemektedir. Bunun sonucu olarak da devletlerin dış politikasında pek çok etken belirleyici olabilmektedir. Devletlerin dış politika hedeflerine ulaşmasının araçları arasında askeri güç her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. Ancak Aron'a göre, bu gücün anlamı ve değeri gün geçtikçe azalmaktadır. Ona göre dış politikada ekonomik, ideolojik ve şiddeti içermeyen diğer faktörlerin önemi artmaktadır. Devletlerin dış politikalarını karakterize eden diplomat ve asker gibi iki sembol vardır. Çünkü devletler arasındaki ilişkiler aslında savaş ve barışın sıra ile değişmesinden oluşmaktadır. Devletler, birbirleri ile olan ilişkilerinde sadece kendi gücüne güvendiği için bu gücün artırılması konusunda sürekli çaba göstermek zorunda kalmıştır.⁷

⁶ Tsıgankov, s.20-21.

⁷ Martin Griffiths, *Uluslararası İlişkilerde Temel Düşünürler ve Teoriler*, Nobel Yayın, Ankara, 2011, s.5.

Realizm ekolüne farklılık kazandıran Robert Gilpin (d. 1930) çalışmalarında uluslararası politika çalışmaları ile uluslararası ekonomik güçleri birleştirmeye çalışmıştır. Gilpin, realizmin fazlasıyla askeri güç ile ilgili olduğu iddialarına karşı çıkmıştır. Gilpin, devletlerin ekonomik güçlerini ön plana çıkaran hegemonya teorisini kurmuştur.⁸

Yirmi Yıl Krizi adlı kitabı ile bilinen Edward Carr (1892 - 1982) ise gerçekçiler ve idealistler arasındaki tartışmayı uluslararası ilişkiler teorisinin gündemi haline getirmektedir ancak güç kavramı tartışmalarında kendi konumunu tam olarak belirleyememiştir. Carr, uluslararası ilişkilerde güç faktörünün önemini kabul ederek bu ilişkilerin şiddete indirgenmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Devletler sadece sert güce dayanmamalı, çünkü sert güç her zaman diğer aktörleri de ayaklandırmaktadır. Carr gücün birbiriyle ilişkili bileşenleri olması konusunda ısrar etmektedir. Ona göre askeri güç dışında ekonomik güç, fikirlerin gücü ya da ideoloji, kamuoyu üzerindeki etki sağlayıp uluslararası politikada son derece önemli bir yer almaktadır. Carr, her ayrı siyasal durumda realizm ile ütopyacılığın diyalektik birliğini aramayı önermektedir. Güç faktörünü görmezden gelmek ütöpiktir ancak uluslararası ilişkilerde ahlak rolünü görmezden gelen realizm kuramı da gerçekçi değildir.⁹

Realist ekol daha sonradan Kennet Waltz'un (1924 - 2013) katkısıyla farklılaşıp zenginleşmiştir. Bu düşünür, neo-realist modelin temel tezlerini ortaya koymuştur. Neo-realizm yaklaşımı, klasik realizm ile güç kavramı konusundaki fikirlerini paylaşmakla beraber özgün detayları da ortaya koymaktadır. Waltz, insan tabiatı yerine uluslararası sisteme vurgu yapmaktadır. Buna ek olarak uluslararası ilişkiler arenasının anarşik bir yapıya sahip olduğunu öne sürmektedir. Ana aktörler arasındaki ilişkileri uzlaşma temelinde buluşturabilen ve savaşları önleyebilen hukuki ve ahlaki normların eksikliği, her aktörün kabul edeceği egemenliğin eksikliği yani uluslararası ilişkilerin anarşisi eski zamanlardan bugüne kadar var olmaktadır. Uluslararası ilişkilerin ana birimlerinin devletler olduğu fikri konusunda klasik realistlerle mutabık kalmaktadır. Waltz'a göre devletlerin temel amacı güvenliği sağlamaktır. Çünkü güvenliği sağlamak ulus-devletlerin anarşik bir ortamda hayatta kalma çabalarının tabii bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Waltz,

⁸ Griffiths, s.16-18.

⁹ Dmitriy Pobedaş, *Političeskiy Realizm Edvarda Karra (Edward Carr'ın Siyasi Realizmi)*, İzdatelstvo Uralskogo Universiteta, Yekaterinburg, 2011, s. 1-5.

uluslararası sistemin aynı işlevlere sahip olan birimler arasındaki ilişkilerden oluştuğunu ifade etmektedir. Fakat uluslararası sistem içerisinde yetenekler aktörler arasında eşit olmayan biçimde dağıtılmıştır. Bu anarşik uluslararası sistem, devletlerin kabiliyetlerinin dağıtımını ayarlayıp aktörlerin davranışlarını belirlemektedir.¹⁰

Neo-realistlere göre devletler kendi kabiliyetleri ölçüsünde uluslararası arenada hareket etmektedir. Daha yetenekli olan aktörler daha etkili bir şekilde politikasını gerçekleştirebilmekte, yetenekleri sınırlı olan aktörler uluslararası arenada hareket etmekte zorluk çekebilmektedir. Yeteneği fazla olan aktörler kendi güçlerini geliştirme imkânına daha çok sahip olduğu için devletler arası ilişkilerde egemen pozisyonlara ulaşma şansları da daha yüksektir. Neticede neo-realist yaklaşımda güç kategorisinin anahtar pozisyonu korunmuş, ama güç kavramı sadece askeri üstünlük ile kalmamıştır. Hem realizm hem de neo-realizm güç kavramını önemsemektedir. Devletin gücünü artırması, onun ulusal çıkarlarının son derece önemli bir unsur haline gelmesine sebep olmaktadır. Bu iki paradigmanın farklı noktası ise; klasik realistler gücü amaç olarak görürken neo-realistler asıl amacın güvenlik olduğunu ileri sürerek gücü bir araç olarak değerlendirmektedir. Devlet kendi güvenliğiyle ilgilenmek zorundadır. Bu yüzden devletin kendi gücünü geliştirmesi diğer devletler üzerindeki etkilime yeteneğinin artmasına yol açacaktır ve devletin anarşik sistemdeki meydan okumalara karşı daha dirençli olmasını sağlayacaktır.

Realizmin savunduğu düşüncelere önce liberalizm sonra da neoliberalizm ekolleri her zaman karşı durmaktadır. Liberalizm, genelde ABD Başkanı Woodrow Wilson ismi ile beraber anılmaktadır. Wilson, Birinci Dünya Savaşından sonra iktisadi ve siyasi işbirliğin kurulmasını istemiştir. Bu işbirliği ortamının oluşması için de ‘ondört ilke’ yayınlamıştır. Bu ilkeler temel liberal argümanları içermektedir. Liberallere göre dünyada barışın sağlanması için devletler arasındaki işbirliğinin ve karşılıklı bağımlılığın gelişmesi şarttır. Bu sebeple bu ekolün yanlıları iş birliğini ön plana daha çok çekmektedir. Bu işbirliği ve karşılıklı bağımlılığın oluşması için uluslararası anarşik sistemin verimli bir şekilde işlemesini sağlayan, sistemdeki aktörleri bir araya getiren uluslararası organizasyonların kurulması gerekmektedir. Bu sebeple liberaller, realistlerin savlarının aksine uluslararası

¹⁰ Sadık Ünay, ‘‘Yapısal Realizm ve Ötesi: Kenneth Waltz’un “Uluslararası Siyaset Teorisi” ne Eleştirel Bir Yaklaşım’’, *Divan Dergisi*, No 1, 1998, s. 207-216.

ilişkilerin aktörleri arasında devletlerin yanı sıra uluslararası kuruluşlar ve ulus üstü aktörleri de aktör listesine dâhil etmektedir.¹¹

Uluslararası sistemdeki mevcut anarşizm, uluslararası kurumların ve özellikle de devletler arası ekonomik iş birliği ve bağımlılığın etkisiyle kırılabilir, devletler arasında iş birliği ve güven ortamı oluşabilir. Bu bağlamda liberal teorinin askeri güç ve askeri gücü artırarak güvenlik arayışı yerine daha çok iktisadi güce vurgu yaptığı ifade edilmektedir. Günümüzde uluslararası gücün değerlendirilmesinde teknoloji edinme ve ekonomik büyüme gibi faktörler daha çok önem kazanmaktadır. Devletin güvenlik ve refahı ekonomik gücüne bağlı olmuştur. Devletlerin ekonomik alanda gücünü artırması onun sistem içerisinde de daha iyi bir pozisyonda bulunmasına katkıda bulunacaktır. Devletlerin amacı da gücünü tek başına geliştirmek değil, topluca refahı artırmak olacaktır. Bu şekilde iktisadi iş birliği ve karşılıklı bağımlılık savaşların patlak vermesine engel olacaktır. Liberallerin bu yaklaşımı, realistlerin uluslararası sistemin yapısının sıfır toplamı bir oyuna benzeyen bir yapıda olduğu fikirleriyle çatışmaktadır. Realistlere göre uluslararası arenadaki bir aktör kazanıp gücünü artırırsa diğerleri mutlaka kaybetmiş duruma geçmektedir. Liberalizm teorisi ise bunun aksine karşılıklı bağımlılık ve ekonomik gelişimin uluslararası sistemin sıfır toplamı bir oyunu değil kazan-kazan durumunu sağlayabileceğine inanmaktadır. Bütün uluslararası aktörlerin iş birliğine yönelmeleri durumunda herkesin çıkarı daha yüksek olacaktır. Dolayısıyla devletlerin çıkarlarını karşılamak için diğer devletlerden bağımsız olarak davranması günümüzdeki şartlarda etkili değildir.¹²

Liberal teoristlerden Robert Keohane'nin (d. 1941) düşüncelerine göre güç ve çıkar önemlidir, buna karşın Waltz ve diğer neorealistler uluslararası sistemde anarşinin boyutlarını abartmaktadır. Uluslararası düzeyde otoritenin resmi ve yasal bir hiyerarşisi olmamasına rağmen yönetimin resmi olmayan unsurları uluslararası kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kurumlar sorunların üstesinden gelmede devletlere yardımcı olma kabiliyetine sahiptir.¹³

¹¹ Tsıgankov, s.19.

¹² Yücel Bozdağlıoğlu ve Çınar Özen, "Liberalizmden Neoliberalizme Güç Olgusu ve Sistemik Bağımlılık", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 1, Sayı 4, Kış 2004, s. 59-79.

¹³ Griffiths, s.110.

Uluslararası ilişkilerin bir başka teorisi olan ve 1990'lı yıllarda ortaya çıkan Konstrüktivizm ise uluslararası politika teorisi ile sosyolojik kavramları sentezlemeyi amaçlamaktadır. Bu yaklaşıma göre siyasi eylemler sosyolojik bağlamın dışında anlamını yitirmektedir. Konstrüktivizmin en meşhur temsilcisi 'Anarşi Devletler Ne Anlıyorsa Odur: Güç Politikalarının Sosyal İnşası' adlı eseriyle de tanınan Alexandr Wendt'tir (d. 1958).¹⁴

Realizm, ağırlıklı olarak güvenlik ve maddi güce önem verirken liberalizm daha çok ekonomik faktörleri vurgulamaktadır. Konstrüktivizm ise uluslararası ilişkilerde fikirlerin rolünün analizine odaklanmıştır. Konstrüktivistler, bu fikirlerin ışığında uluslararası ilişkilerde devlet dışı aktörleri ve devletleri etkileyen hedefleri, tehditleri, korkuları, kimlikleri ve diğer unsurları kastetmektedir. Konstrüktivistler, ideolojik etkenlerin genellikle uzun vadelere yayılan hedefler ile sonuçlar getirdiğine ve bu faktörün onlara realizm, liberalizm gibi materyalist teoriler üzerinde bir avantaj sağladığına inanmaktadır. Konstrüktivizme göre yaşadığımız dünya, uluslararası sistem, düşündüğümüz gerçek bile her zaman oluşturulma sürecindedir. Bu gerçek farklı aktörler tarafından farklı bir şekilde inşa edilmekte ve zaman içinde sürekli değişim yaşamaktadır. Bu nedenle uluslararası ilişkilerde aynı fenomenin algılanması devletlerin bulunduğu koşullara göre değişebilmektedir. Bazıları herhangi bir tarihi olayı olumlu düşünürken diğerleri bu olayın olumsuz sonuçlarını değerlendirmektedir. Konstrüktivistler uluslararası sistemin anarşik bir yapıya sahip olduğunu kabul etse de bu anarşinin sabit olduğu fikrine karşı çıkmaktadır. Onlara göre uluslararası sistem de değişim sürecindedir ve bu sistem uluslararası aktörler ile sürekli etkileşim halinde olup birbirlerini etkilemekte ve sistem zaman içinde değişmektedir. Bu durumda herhangi bir aktörün davranışı bulunduğu şartlardan bağımsız olarak ele alınamaz.¹⁵

Konstrüktivist ekolün yaklaşımına göre devletlerin davranışlarını şekillendiren temel unsur fikirlerdir. Fikirler ise devletlerin çıkarlarını belirlemektedir. Konstrüktivist ekolünün düşüncelerini paylaşan teorisyenler, çıkarı maddi güçle özdeşleştiren realizmin

¹⁴ Wendt, Alexandr, 'Anarşi Devletler Ne Anlıyorsa Odur: Güç Politikalarının Sosyal İnşası', *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 10, Sayı 39, Güz 2013, s.3-43.

¹⁵ Aleksandr Dugin, *Mejdunarodniye Otnoşeniya: Paradirni, Teorii, Sotsiologiya (Uluslararası İlişkiler: Paradigmalar, Kuramlar, Sosyoloji)*, Alademiçeskiy proekt, Moskva, 2013, s.5-13.

aksine çıkarların fikirlerle ilgili olduğunu ifade etmektedir. Konstrüktivizm güç kavramının çok önemli olduğunu reddetmemekte, ama güç kavramını farklı bir şekilde düşünmektedir. Güç; belirli fikirler, algılar ve tercihler etrafında şekillenen çıkarlar doğrultusunda kullanılmaksızın tek başına çok fazla anlam ifade etmez. Güç kavramı devamlı değişmekte olup sadece belirli fikirler bağlamında anlam kazanmaktadır. Devletlerin güç konusundaki yaklaşımları da gücü nasıl algılayıp değerlendikleri ile ilgilidir. Güç, aktörlerin algısı ve fikirleri doğrultusunda belirlenen çıkarlara göre düşünülmelidir.¹⁶

Böylece her uluslararası ilişkiler teorisi, güç kavramının ayrıcalıklı bir yere sahip olduğunu ve günümüzdeki şartlarda devletler arası ilişkilerde hala çok büyük bir rol oynadığını kabul etmektedir. Her ekol gücün birçok öğeden oluştuğunun farkına varıp kendi teorisinde gücün en fazla olduğu bir türüne odaklanmaktadır. Realizm, uluslararası ilişkiler sisteminin bir kaos ortamı olduğu ve her aktörün güvenlik arayışı içerisinde olduğu fikirlerine dayandığı için ilk önce devletin askeri gücünü geliştirmesi gerektiğini savunmaktadır. Liberaller, uluslararası ilişkilere bir barış getirilebileceğine inandığından dolayı tüm insanların çıkarına hizmet edecek ticaretin önemini yükseltmekle devletlerin ekonomik açıdan kalkınmasını istemektedir. Konstrüktivizm ise her şeyin subjektif olduğunu ve olayların farklı aktörlere, farklı koşullara göre farklı bir şekilde yorumlanabildiğini ifade ederek fikirler gücüne daha çok atıfta bulunmaktadır.

1.1.2. Gücün Unsurları

Gücün unsurları, onların kullanıldığı şartlara ve onları kullanan aktörlere göre önem kazanmaktadır. Bu unsurlar; askerî, ekonomik, demografik, jeostratejik, bilimsel ve teknolojik, ideolojik (sosyal ve kültürel) güç olarak var olmaktadır. Bu unsurlar konusunda göz önünde tutulması gereken en önemli husus, güç unsurlarının ayrı ayrı incelenirse de temelde birbirlerine bağlı olduklarıdır. Güç unsurlarının toplamı devletin güçlü olmasına işaret etmektedir. Uluslararası arenada bir tarafı zayıf olan bir devlet diğer aktörler için her zaman hedef olmaktadır.

¹⁶ Haluk Özdemir, *Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 63, Sayı 3, s.134.

İnsanlık tarihi boyunca devlet gücü aslında askeri güç olarak düşünülmüştür. Uluslararası ilişkiler sisteminde günümüzde de meydana gelen gelişmeler, çatışma ve savaş olasılığının yüksek olduğuna işaret etmektedir. Bu yüzden güç kavramı doğal olarak askeri güç kavramı ile özdeşleştirilmeye devam etmektedir. Askeri güç kavramı, var olan silahlı kuvvetler ve ülkenin askeri potansiyeli gibi iki ana bileşenden oluşmaktadır. Yaşadığımız dünyayı önceki dönemler ile kıyaslayacak olursak büyük çatışmaların daha az miktarda yaşandığı ve yerel çatışmaların onların yerini aldığı görülmektedir ama yaşanan bu önemli değişim askeri güce uluslararası arenada ihtiyaç kalmadığı anlamını getirmemektedir. Günümüzde devletler doğrudan askeri gücünü kullanmasa bile büyük devletlerin sahip olduğu askeri potansiyel, diğer uluslararası aktörler tarafından caydırıcı etken olarak algılanmaktadır. Askeri güç, geçmişten bu yana herhangi bir ülkenin uluslararası arenadaki prestijinin ana göstergesi olmaya devam etmektedir.¹⁷

Bu bağlamda demografik güç ve jeostratejik güç konusuna değinmek gerekmektedir. Bir devletin bulunduğu konumu ve coğrafyası, sınırı olduğu komşu devletler, iklimin ve topraklarının karakteri ve ülkenin doğal kaynakları onun jeostratejik gücünü oluşturmaktadır. Bir devletin dünya üzerindeki konumu, uluslararası ilişkilerde ona avantaj ya da dezavantaj sağlayıp devletin meydan okumasına fırsat sunmaktadır. Jeostratejik güç, askerî ve iktisadi güçle birlikte devletlere pek çok farklılık ve üstünlük kazandırabilmektedir.

Demografik güç ise bir ülkede yaşayan insanların sayısı, nüfusun niteliği ve nüfusun öz güveni ile ilgili olan güç türüdür. Söz gelimi, nüfusun eğitim seviyesi, yaş ortalaması, kültür düzeyi, bilinç ve algısı, gelişme potansiyeli, yeniliklere açıklık oranı, öz güveni ve motivasyonu gibi faktörler demografik unsurlar içine girmektedir ve güç konusunda önem arz etmektedir.

Bütün devletleri birbiriyle etkileşim içerisine sokan modern uluslararası arenada en çok kullanılan güç, ekonomik güçtür. Ekonomik güç hem cezalandırıcı hem de işbirliğini teşvik edici özellik taşımaktadır. Birinci durumda bir aktörün ekonomik gücü, diğer uluslararası ilişkiler aktörlerine yönelik doğrudan bir baskı şeklinde gerçekleştirilmektedir. Örnek vermek gerekirse, ekonomik ambargo, yaptırımlar, anti-damping düzenlemelerinin

¹⁷ Anatoliy Torkunov, *Sovremennyye Mejdunarodnyye Otnoşeniya (Çağdaş Uluslararası İlişkiler)*, Aspekt

kullanımı, ithalat kotaları, yabancı yatırımların azaltılması, üretimin kapatılması gibi etkenler bunun içerisinde yer almaktadır. İkinci durumda ise bir devletin ekonomik gücü bir başka devletle olumlu bir ticaret rejiminin oluşturulmasını sağlayan bir rol oynayabilmektedir. Yine örnek vermek gerekirse, krediler, doğrudan özel yatırım, üretiminin topraklarında konuşlandırılması, ileri teknoloji, modern yönetim, pazarlama yöntemlerinin transferi gibi kavramlar bu durumda söylenebilmektedir. Ekonomik gücün kullanımı karışık sonuçları doğurabileceği için çok hassas bir şekilde değerlendirilmelidir. Bir yandan, bir devlet bir başka devletin ekonomik gücünden karlı çıkabilmektedir. Çünkü yabancı bir devletin topraklarında var olması yeni iş yerlerinin açılmasına, yeni teknolojilerin ithal edilmesine, belirli ürünlerin taleplerinin karşılanmasına, rekabetin canlandırılmasına ve dolayısıyla yerli ekonominin kalkınmasına yol açmaktadır. Birbirleri ile dostane ilişkilerde bulunan ülkeler genellikle karşılıklı ekonomik ilişkilere olumlu bakmaktadır. Ancak bunun yanı sıra herhangi bir ülkenin ekonomik varlığına sınırlarını açan bir devlet ileride olabilecek sorunlarda kendisini savunmasız şekilde bırakmaktadır¹⁸. Ekonomik güç diğer güç unsurlarının ilerlemesine katkıda bulunmaktadır. Örneğin, ekonomisi güçlü olan devlet o alana bütçe ayırabileceği için askerî gücü de bundan olumlu şekilde etkilenecektir. Ayrıca bir devletin ekonomik açıdan güçlü olması o devletin ulusal güvenliğini de doğrudan kuvvetlendirmektedir.¹⁹

Hâlihazırda uluslararası arenada yenilişim gücünün kullanımının etkisi apaçıktır. Bilim, eğitim, sağlık sektörü ve yeni teknolojiler bilgiye dayalı ekonominin temellerini oluşturup devletin ulusal çıkarlarının yerine getirilmesinde kabiliyetini artırmaktadır. Uluslararası arenada yükselmek isteyen ülkeler, bilim ve teknoloji sayesinde kazançlarının uzun vadeli olmasını amaçladığından onlara her geçen gün daha da öncelik tanınmalıdır. Ülkelerin zaman geçtikçe daha fazla bilim ve teknolojik başarılarını elde etmesi modern üretim, ulusal güvenlik sistemleri, günlük yaşam standartlarının gelişmesi olguları da

Press, Moskva, 1999, s. 44-53.

¹⁸ Yuriy Davidov, *Ponyatiye 'Jestkoy' ve 'Myahgkoy' Silı v Teorii Mejdunarodnih Otnoşeniy (Uluslararası İlişkiler Teorisinde Yumuşak Güç ve Sert Güç Kavramları)*, <http://www.intertrends.ru/four/006.htm> (Erişim Tarihi 12 Kasım 2015).

¹⁹ Torkunov, s. 582-606.

beraberinde geliştirecektir. Teknoloji alanında önde gelen ülkeler uluslararası arenada daha çok avantaja sahip olacaktır.²⁰

Günümüzde bilgi gücünün kullanımı ile ilgili argümanlar daha ciddi bir şekilde tartışılmaktadır. Çağdaş dünyada bilgi, son derece kârlı bir sermaye aracı olarak sayılmaktadır. Ekonomi, maliye, bankacılık sistemleri ile askeri alanlarda bu sistemin işleyişine ilişkin bilgilerin ve ağ teknolojilerinin önemi bambaşkadır. Bilgilere ve bu bilgilerin iletişim kanallarına sahip olan devlet, kendi çıkarları doğrultusunda başkalarıyla bu bilgiyi ölçülü bir şekilde paylaşabilmekte ya da bilgilere ulaşımı engelleyebilmektedir. Uluslararası iletişim üzerinde kontrol, devletler arasındaki bağımlılığın yeni formlarını yaratmaktadır.²¹

İdeolojik güç dendiğinde ise Soğuk Savaş sırasında ABD ve SSCB'nin birbirlerine karşı savundukları ideoloji savaşı hatırlanmaktadır. Fakat ideolojik güç bu günlerde de önemini yitirmeyip ivme kazanmıştır. İdeolojik güç, bir devletin diğer devletlere kendi fikirleri empoze etme kabiliyeti olarak anlaşılmaktadır ve diğer devletleri etkilemek adına fikirlerin propagandasının hem yasal hem de yasadışı yollarının kullanımı kastedilmektedir. Bu güç, yoğun psikolojik baskıya dayanmaktadır. İdeolojik güç, toplumda hakim olan değerlerin, ahlaki standartların, dini inançların, eğitim standartlarının, kültürün çekiciliğinin bütününe yansıtmaktadır. Amerikan kitle kültürünün yaşam tarzı ve değerleriyle birlikte tüm dünyaya hızla yayılması, ideolojik gücün verimli bir şekilde kullanıldığını ispatlamaktadır. Samuel Huntington, Amerikan davranışını sömürgecilik prensiplerine benzetip "coca-koloniyalist" olarak adlandırmıştır.²²

1.2. Yumuşak Güç Kavramının Tanımı

1.2.1. Yumuşak Gücün Tanımı

1980'lerin ortalarından beri uluslararası ilişkiler teorisinde güç kavramına yeni bakış açıları getirilmeye başlanmıştır. Bütün dünyada ciddi değişimler yaşanmış, dünya çapındaki bu değişimler toplumun her alanına tesirde bulunmuştur. Bu durum devletlerinin dış

²⁰ Davidov (Erişim Tarihi 12 Kasım 2015)

²¹ *Informatsionnaya Sila v Mejdunarodnih Otnoşeniyah (Uluslararası İlişkilerdeki Bilgi Gücü)*, <http://www.mgimo.ru/files/rami4konvent/t6-zobnin.pdf> (Erişim Tarihi 11 Eylül 2015).

politikalarını da aynı şekilde etkilemiştir. Devletlerin yüz yüze geldiği yeni zorluklar ve meydan okumalar yeni ve özgün çözümlerin bulunmasını gerektirmiştir. Bu çözümler, dünyada yer alan değişimlerin özellikleri ve eğilimleri göz önüne alındığında devletlere uluslararası arenada etkili ve çok katmanlı bir davranış stratejisini uygulamaya mecbur bırakmıştır. Bu şekilde, uluslararası ilişkiler teorisinde, uluslararası aktörlerin sahip olduğu gücün bileşenlerine değil gücün nasıl bir şekilde kullanıldığına bakılmaya başlanmıştır. Uluslararası ilişkiler aktörünün ulusal çıkarlarının belirttiği hedeflere ulaşmak için gücünü kullanarak diğer aktörlere zorlama ile ya da şiddet içermeyen yöntemlerle istediğini yaptırabilme durumuna önem verilmeye başlanmıştır.

Askeri güç, uluslararası ilişkilerde güç ilişkilerinde en önemli faktörü olarak kalmaya devam etmektedir ama artık devletlerin dış politikasının çıkarlarının yerine getirilmesi için tek esas yöntem olmaktan çıkmıştır. En gelişmiş ülkeler bile iç ve dış sorunlarını çözmek için sadece zorlama gücünü kullanması onların başarılarının sınırlı durumda kalmasına sebebiyet vermiştir. Uluslararası arenada yüzlerce yıl şiddete ve zorlamaya dayanan gücün zamanla önemini yitirmesi yine bu dönemde söz konusu olmuştur. Güç kavramı bu dönemde zorunlu olarak yeniden tanımlanmıştır. Yeniden tanımlama birçok sebepten kaynaklanmaktadır.

İlk olarak, küreselleşme eğilimleri, herhangi bir devletin gücünün genel dengesinde şiddet içermeyen gücün giderek artan önemini göstermektedir. Yaşadığımız dünyada bütün devletlerin ekonomileri birbirlerine sıkı bir şekilde bağlıdır. Küresel işbirliği belli bir miktarda askeri gücün kullanımını gerektiren çatışmaları önlemektedir. Sert güce olan ihtiyacın azalmasının diğer bir sebebi de uluslararası sistemde meşruiyet algısının değişmesidir. Herhangi bir devlet askeri ya da ekonomik gücünü sert olarak kullandığı takdirde buna karşı olumsuz yönde tepkiler olduğu için günümüzde şiddete dayanmayan güce büyük önem verilmiştir. Üstelik son zamanlarda sert güç kullanmanın maliyetinin artması da başka bir gerçekliktir. Askeri teknolojilerin yenilenmesi, devlet bütçelerinin büyük bir kısmını askeri alana ayırmasını gerektirmektedir. Hem de dünyada birkaç ülkenin sahip olduğu nükleer silahların varlığı önemli bir caydırıcılığa sahiptir. Nükleer silaha sahip

²² Samuel Huntington, The Erosion of American National Interests, *Foreign Affairs*, September - October 1997, p. 41.

olan ve caydırıcı olan devletlerin varlığı diğer devletlerin askeri güç kullanımını neredeyse imkânsız hale getirmektedir.²³

Günümüzde en etkin güç kamuoyunu yönlendirebilme ve insanları ikna edebilme yeteneğidir. Devlet olsun, diğer başka aktörler olsun günümüzde kamuoyu ile sürekli oynamaya çalışmaktadır. Bilgi teknolojisinin ilerlemesi, internetin hızla dünyaya yayılması, aktörlerin istediklerini daha etkin bir şekilde yapmasına yol açmıştır. Düşük maliyetli internet aktörlerin global çapta çok kısa zamanda iletişime geçmesini sağlamakta, bilgi ve teknoloji alanındaki inanılmaz başarılar uluslararası ilişkileri aktörlerinin dış politikasını, askeri stratejisini, ekonomisini ve diğer faaliyetlerini büyük ölçüde değiştirmektedir.

Bu yüzden şiddete dayanmayan ve daha sonradan yumuşak güç olarak adlandırılan güç, modern devletin dış politikasının etkin bir aracı ve konstrüktörü olarak dünyaca tanınmıştır. Devletler, kendi sınırları içinde ya da başka ülkelerle yaptığı etkileşimlerde çıkarlarının uygulanması ve yerine getirilebilmesi için bu araçtan faydalanmaktadır. Yumuşak güç kavramının patentinin Amerika Birleşik Devletleri olduğu kabul edilmektedir. Bu terimin bilimsel topluluk içinde ortaya çıkması, Amerikan neoliberalizm okulunun takipçisi olan Joseph S.Nye'in yaptığı araştırmaların sonucunda olmuştur.²⁴

Joseph S. Nye, yazdığı 'Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak' adlı kitapta güç kavramını "hedeflere ya da amaçlara ulaşma becerisi" ya da "arzulanan sonuçları elde etmek için başkalarını etkileme becerisi" olarak tanımlamıştır.²⁵ Joseph'in vurguladığı gibi birçok durumda istenilen sonuçlar, maddi ve manevi kültürel değerler, sosyal ve siyasal ilkeler, iç ve dış politikaların kalitesi gibi faktörlerin yardımıyla elde edilebilmektedir. Bu faktörler, ideal performans ile gerçekleştirildiği zaman yumuşak güç olarak tanımlanan gücün özel kaynağı olmaktadır. Bu güç özellikle ülkenin imajının pozitif yönde artmasına yol açmaktadır. Askeri ve/veya ekonomik nitelikli sert güç genelde zorlama veya tehdit yöntemlerine dayanırken, yumuşak güç ise zorlama ile değil, diğer uluslararası ilişkiler aktörlerinin gönüllü katılımını sağlayarak hedeflenenlere ulaşma

²³ Maksim Braterskiy ve Andrey Skriba, Kontseptsiya 'Myahgkoy Sili' vo Vneşnepolitičeskoy Kontseptsii SŞA' (ABD'nin Dış Politikasının Konseptinde Yumuşak Güç Konsepti), *Vestnik mejdunarodnih otnoşeniy*, Cilt 9, № 2, 2009, s. 131.

²⁴ Joseph S. Nye, Soft power, *Foreign Policy*, № 80, Autumn 1990, p. 153-171.

²⁵ Joseph S. Nye, *Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2009, s.55.

yeteneğidir.²⁶ Yumuşak güç, ikna ederek, razı ederek ya da argümanları sunarak bir şey yaptırma yeteneğinden daha fazlasıdır. En geniş anlamıyla yumuşak güç, çekici güç olarak nitelenerek “başkalarını sizin istediğinizi isteme noktasına getirmek” demektir.²⁷ Söz gelimi, bir uluslararası ilişkiler aktörü, yumuşak güç sayesinde yani paylaştığı fikirlerin ve değerlerin cazipliği sayesinde diğerlerinin kendisini örnek almasını sağlayabilmekte, refah seviyesi, sosyal fırsatları, politikanın kararlılığı ile kendisine özendirebilmekte ve böylece kendisini izlemeyi istemesini sağlayabilmektedir. Bir devlet, diğerinin etkisi altına girerken bazen hükümet dahi bu duruma istemeden de olsa ayak uydurarak dış politikalarını hükümrancılığı altına girdiği devletin lehine sürdüren bir ajan haline gelebilmektedir. Sonuç olarak, yumuşak gücü yüksek olan devlet, önemli sayıda müttefiki kendi yanına çekip onların kaynaklarından faydalananak yeni küresel düzeni oluşturma şansını elde etmektedir.

Genelde yumuşak gücün sadece büyük devletlerin özelliği olduğuna inanılmaktadır. Sadece dünyaca tanınmış olan oyuncular yani büyük devletler, yumuşak gücünü kullanma ve geliştirme potansiyeline sahip olduğundan dolayı onların politikası diğerleri tarafından idealize edilmekte ve bu durum onları herkesin sahip olmak istediği bir marka haline getirmektedir.

Yumuşak güç, Joseph S. Nye'nin düşüncelerine göre kültür, siyasi ideoloji ve dış politikanın oluşturduğu üç ana bileşenden meydana gelmektedir. Bu kültürel, medeni ve siyasi normlar ile değerler, insanların algısının duyarlılığını etkilemekte, bu da insanların sunulan idealleri ve şablonları kendi iradesi ile kabul edip istenen şekilde davranmalarını sağlamaktadır. Aslına bakılırsa Joseph Nye ve onun takipçilerinin yorumlarından yumuşak gücün rakiplerin değer sistemi, ideoloji, kültür ve algı sistemi üzerinde etki yaparak onların siyasi bilincini ve davranışlarını yönetme becerisi olduğu anlaşılmaktadır. Sonuçta yumuşak gücü toplumun gönüllü olarak boyun eğmesini sağlayabilen bir dizi özel teknoloji ve/veya enstrüman olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi'nin Genel Müdürü Andrey Kortunov'un söylediklerine göre yumuşak güç, ekonomik-sosyal modelin cazipliği, kültürel çekicilik, bilimsel ve entelektüel potansiyelin varlığı ve yaşam tarzının benimsenmesine eşittir. Eğer dünyanın sadece materyalist

²⁶ Joseph S. Nye, *Soft Power. The Means to Success in World Politics*, *Public Affairs*, N.Y., 2004, p.38.

²⁷ Nye, *Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak*, s.58.

olmadığına ve gücün sırf GSYH ile ölçülmediğine inanılırsa bu dünyada kültürün, yaşam tarzlarının, toplumsal değerlerin öneminin çok büyük olduğu görülebilmektedir.²⁸

Bazı araştırmacılar, yumuşak gücün iki farklı türünün olduğunu öne sürmektedir. Onlardan birisi, pasif yumuşak güç olarak tanımlanan bir bileşendir. Bu unsur, bir ülkenin doğasında mevcut olan, ona ait olan ve uzun zamandır süregelen özellikleri içermektedir. Pasif yumuşak güç, bir devletin başka devletler tarafından iyi karşılanması için çaba göstermemesi durumunda bu devletin çekiciliğini apriori olarak aktarmaktadır. Bir uluslararası aktörün sahip olduğu pasif yumuşak güç, her zaman diğer aktör tarafından sarsılmaktadır ve bu güç zarar görmektedir. Yabancı medya ya da ülkenin içinde var olan beşinci kol kuruluşları, devletin imajını çökertmeyi amaçlamaktadır. Yumuşak gücün ikinci bileşeni; faaliyet, aktif hareketlerdir. Bu durumda bir uluslararası aktör diğerine ekonomik, kültürel ve dini yöntemler aracılığıyla avantajları iletmeye ve başka devletin toplum ve siyasi ortamında kendisine elverişli bir pozisyonu kazandırmaya çalışmaktadır.²⁹

Günümüzde yumuşak gücün etkinliği araştırmacılar tarafından çok tartışılmaktadır. Birçok araştırmacı tarafından belirtilen yumuşak gücün eksilerinden biri, bu gücün oluşturulma sürecinin görece öngörülemezliği ve gösterilen çabaların gecikmeli etkisidir. Uzmanların çoğuna göre bir devletin yumuşak gücünü geliştirmesi durumunda devletin imaj kazanması için gerekli süre aşağı yukarı 20 yılı bulmaktadır. Bir devletin fikirlerinin tüm dünyaya yayılması ve bu fikirlerin kabul edilirliliğinin sağlanması yıllarca süren çabaları ve bol miktarda maddi masrafları da beraberinde getirmektedir. Yumuşak güce sahip olmak için uzun süreye ihtiyaç olduğundan ve gerekli faktörlerin çoğunun bulunmamasından dolayı bu süreç daha da zorlaşmaktadır. Nye'e göre "yumuşak güç hükümetler için çoğunlukla kullanımı daha zor, sonuçlarını daha yavaş gösteren ve pek çok örnekte etkili olmayan bir güçtür."³⁰ Yumuşak gücün etkin bir şekilde uygulanması için operasyonların hazırlıkları, bilgi fonunun oluşturulması, psikolojik etki yaratan iletişim kanallarının oluşturulması, toplumun çeşitli katmanlarına ideolojiyi benimsetme, dünya kamuoyunun

²⁸ Vitaliy Tretyakov, *Myahkaya Sila Rossii: Kak i Gde Ona proyavlyayetsya? (Rusya'nın Yumuşak Gücü: Nerede ve Nasıl Kendini Göstermekte?)*, http://tvkultura.ru/video/show/brand_id/20917/episode_id/366802/video_id/366802/ (Erişim Tarihi 12.11.2015)

²⁹ Braterskiy ve Skriba, s.135.

³⁰ Nye, *Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak*, s.58.

çıkarlara uygun olarak oluşturulması, gençlik protesto hareketinin kışkırtılmasını v.b. gerektirmektedir. Örneğin, renkli devrimlerin ve "Arap Baharı" olayının hazırlanmasına bu bağlamda bakılabilmektedir. Üstelik yumuşak güç, toplumun bütününe kapsayacak şekilde tasarlanmamış olmaktadır. Bu güç, daha fazla etkilenebilecek olan uluslararası aktörleri ayrıntılı bir şekilde seçip faaliyete geçirebilmektedir. Diğer taraftan, bir aktör sadece somut bir çatışma durumunda kısa vadeli faydaları elde edebilmek ve belirli bir devleti bir duruma zorlayabilmek için sert güç kullanabilmektedir. Hâlbuki yumuşak güç araçlarının kullanımından kaynaklanan garantiler düşük olduğu halde yapılan aktiviteler başarılı olduğu takdirde elde edilebilecek sonuçların uzun vadeli özelliği taşıyacağı tartışılmazdır.

Yumuşak gücün ikinci karakteristiği, yumuşak gücün unsurlarının bazı durumlarda çekici olurken bazı durumlarda da itici olabilmesidir. Bir devlet askeri gücünü kullanarak kimi aktörleri harekete zorlayabilmekte ama diğer yandan da bu devletin askeri başarıları ise kimi aktörleri cezbedebilmektedir. Benzer bir şekilde ahlaki ve manevi değerler, aynı düşünceleri paylaşmak istemeyen aktörleri zorlarken, başka devletlere ulaşılacak istenen model olarak görünebilmektedir.³¹ Örneğin, ABD'nin özgürlük ilkeleri, insan hakları değer sistemini savunması bu konuda fikirlerini paylaşan devletler için cezbedici görünürken otorite rejimlerini doğru bulanlar için de itici olabilmektedir.

Yumuşak gücün diğer niteliği de bu gücün sert güçten daha tehlikeli sonuçları beraberinde getirebilmesidir. Yumuşak gücün kullanımı, sert gücün kullanımından daha insani değildir.³² Yumuşak güç sert güçten otomatik olarak daha etkin ya da daha etik değildir. Akıl çelmek illa ki sert gücü kullanmaktan daha iyi bir şey değildir.³³ Örnek olarak, terörist grup IŞİD'in izlediği politikanın binlerce insanın beynini bulandırdığı gösterilebilmektedir.

³¹ Alexander Vuving, *How Soft Power Works*, <http://apcss.org/Publications/Vuving%20How%20soft%20power%20works%20APSA%202009.pdf> (Erişim Tarihi 12 Kasım 2015).

³² Joseph S. Nye, Soft Power. Think Again, *Foreign Policy*, February 2006.

³³ Nye, *Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak*, İstanbul, s.58.

1.2.2. Yumuşak Güç Geliştirme Stratejilerinin Tarihi Örnekleri

Son yıllarda farklı devletler dış politikalarında çeşitli şekillerde yumuşak güç kullanmaya çalışmıştır. Bu tarihi örnekler, farklı yumuşak güç geliştirme stratejileri olduğunu göstermektedir. Bilim adamlarının çoğu, Amerikan stratejisini bu şekilde örnek olarak sunmaktadır. Bununla birlikte Avrupa Birliği'nin ve Çin'in yumuşak güç geliştirme stratejilerinin de nispeten başarılı olduğu söylenebilmektedir. Farklı stratejiler devletlerin dış politikasının ulusal ve tarihsel özelliklerinden, mevcut kaynaklarından ve yapılabilen faaliyetlerinden kaynaklanmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri, daha Soğuk Savaş döneminde Sovyet ideolojisi ile mücadele etmek adına kendisine liberal, demokrasi temelli, ilerleyici bir ülkenin imajını kazandırmaya çalışmıştır. Soğuk Savaş bittiği ve Sovyet Birliği'nin dağıldığı halde ABD kendi ideolojisini bu yönden geliştirmeye devam etmektedir. ABD'nin o zamanlarda yetiştirdiği, özgürlük ve adalet adına mücadele eden ve önde gelen ekonomik lider imajı dünyanın farklı bölgelerinde kendi konumunu güçlendirmek, kendi başkanlığında uluslararası koalisyonları toplamak ve dünyanın gündemini oluşturmak için ABD'ye birçok kez yardım etmiştir.³⁴

Joseph S. Nye'in tespit ettiği gibi Amerikan yumuşak güç geliştirme stratejisi, belirli bir kaynak tabanına dayanmaktadır. ABD'nin yumuşak gücünün ilk sütunu, Amerikan kültürü ve yaşam tarzının cazipliğidir. Yapılan sosyal araştırmaların sonuçları, dünyanın 43 ülkesinden ankete katılanların yaklaşık % 80'inin bilim ve teknoloji (yüksek kültür) alanında Amerika Birleşik Devletleri'nin başarılarına hayran olduğunu ve yaklaşık % 60'ının Amerikan müzik ve televizyon kültürünü sevdiğini göstermektedir.³⁵ Medyadaki ürünlerin büyük bir kısmının Amerikan kökenli olduğunu unutmamak gerekir. Bütün Amerikan filmleri içeriğinde bir takım spesifik fikirleri taşımakta, hele çocuklar onlara bu yolla empoze edilen düşüncelerden ister istemez çok etkilenmektedir. ABD'nin kitle kültürünün yayılması sayesinde insanların bazılarının dünya görüşünü kendi lehine değiştirmede başarılı olduğu söylenebilmektedir. Bununla aynı zamanda ülkenin sınırlarına alınan göçmenlerin sayısı, ABD'de bulunan yabancı öğrencilerin sayısı ile fizik, kimya ve

³⁴ Braterskiy ve Skriba, s. 131.

³⁵ Nye, *Soft Power. The Means to Success in World Politics*, p. 64.

ekonomi alanında ödül alanların arasında Amerikalıların sayısı gibi göstergelere bakılırsa ABD'nin birinci sırada olması, bu ülkenin yumuşak gücünü verimli bir şekilde kullandığını ispatlamaktadır.

Amerika'nın yumuşak gücünün diğer sütunu ise eğitim seviyesi ile bilim ve teknolojinin ilerlemesine duyulan ilgidir. Günümüzde her yıl binlerce öğrenci değişim programlarıyla Birleşik Devletler'e gitmektedir. Dikkat çekmesi gereken durum şu ki çeşitli kaynaklarda belirtilen verilere göre Soğuk Savaş sırasında ABD Dışişleri Bakanlığı'nın düzenlediği uluslararası eğitim programlarına katılan 600 - 700 bin öğrenciden yaklaşık 200'ü farklı ülkelerin devlet başkanları olmuştur ve 600'ü ise hükümet, parlamento ve çeşitli bakanlıkların temsilcileri olmuştur. ABD'nin değişim programlarının mezunlarına daha çok Güney Kore, Arjantin, Şili, Almanya, Britanya, İsrail ve Japonya'nın siyasi kesimlerinde rastlanmaktadır.³⁶ Diğer ülkelerin devlet yönetiminde görev alan Amerikan üniversitelerinin mezunlarının önemli bir kısmı, yurt dışında Amerika'ya karşı son derece olumlu bir tutum sergilemektedir. Bu şekilde ABD, 'özel tasarlanan' eğitim yardımıyla pek çok ülkeyi Amerikan yanlısı yapmayı ve bu ülkelerin politikasını kontrol etmeyi başarmaktadır.

Uzmanların çoğuna göre Amerikan yumuşak gücünün diğer bir unsurunu hükümetin izlediği siyasi ideoloji oluşturmaktır. Kamu diplomasisi Amerikan yumuşak gücünün en yüksek kapasitesini oluşturma yollarının arasındadır. ABD paylaştığı demokrasi, insan hakları, hakkın üstünlüğü gibi değerleri sınırlarının dışına yaymak için çok çaba göstermiştir. Bu değerleri benimseyen ve kendi ülkesinde uygulamak isteyen devlet liderlerinin sayısı azımsanamayacak kadar fazladır. Bu söylemler adalet temelinde oluşturulan 'parlak geleceği' getirebileceğine inanıldığı için halka da çok çekici gelmekteydi. Bilindiği gibi, ABD mono etnik ve ulusal devlet değildir. Bu yüzden ABD, kültürel politikasında ülkenin kültürel ve geleneksel özelliklerine değil (örneğin, İngiltere, Fransa ve diğer ulus-devletler), doğrudan özgürlük, demokrasi ve insan hakları fikirlerine odaklanmaktadır. Bu da ABD'nin yumuşak gücünün ayrıcalığı ve avantajı olarak değerlendirilmektedir. Çünkü bu tür değerlerin yayılması, belirli bir din, gelenek ve

³⁶ Natalya Tsvetkova, *Otsenka Effektivnosti Mejdunarodnoy Obrazovatelnoy Politiki SSSR i SŞA v Godi Holodnoy Voym (Soğuk Savaş Yıllarında ABD'nin ve SSCB'nin Uluslararası Eğitim Politikalarının Etkinliğinin Değerlendirilmesi)*, OLMA Media Grupp, Moskva, 2007, s.381-382.

göreneklerine sahip olan ülkeler tarafından daha normal bir şekilde karşılanmaktadır. Yabancı geleneksel kültürü ülkelere empoze etmek daha zordur. Ama günümüzde ABD'nin yumuşak gücünün bu unsuru çok tartışılmaktadır. ABD kendi sınırları içinde bu değerleri ihlal ettikten sonra ve demokrasiyi getirmek adına binlerce insanın hayatını yitiren kanlı savaflara katıldıktan sonra bu unsur Amerikan imajı için ters dönmüştür.

Avrupa, askeri ve ekonomik alanlarda ABD ile karşılaştırıldığında geri kalmasına rağmen bütün dünya insanların kalplerini ve zihinlerini kazanmak için ABD ile yarışmaktadır. Avrupa'nın yumuşak gücü bambaşkadır. Söz konusu strateji; herkesin öğrenmek istediği Avrupa dillerini, Avrupa'daki refahı yüksek standartları, eğitimin yüksek düzeyini, sosyo-ekonomik başarıları içermektedir. Bunun yanı sıra, Fransız mutfağı, İspanyol sahilleri ve İsviçre güvenilirliği gibi kültürel etkenler Avrupa'nın çekiciliğini oluşturmaktadır. Geçmişten bu yana Avrupa her zaman medeniyetlerin kültürel beşiği olarak düşünülmektedir. Son zamanlarda da Avrupa siyasi ilkelerini de yumuşak güç olarak dünyaya sunmaktadır. Bu değerlerin arasında Avrupalı politikacıların fazla sayıda üyeye katıldığı kurumlara danışılarak uluslararası sorunların çözümünde işbirliği yapması, çatışmaların çözümünü askeri olmayan yollarla araması gibi durumlar Avrupa'nın imajını giderek yükseltmektedir.³⁷

Çin'e bakacak olursak, Çin'in ekonomik gücü, diğer uluslararası ilişkiler aktörlerini kendisi ile işbirliğine ikna etmektedir. Çin, uluslararası ekonomik mali durumu geniş ölçüde belirleyen genel fabrika olarak bilinmektedir. Çin'in, uluslararası üretimin yüzde yirmisini sağlamasının yanı sıra ürettiği mallar dünyaca çok kaliteli olarak bilinmektedir. Üstelik Çin kültürü son zamanlarda dünyanın her yerinden gelen insanların ilgisini çekmektedir. Çin kültürünün yayılması, yumuşak gücün ayrıcalıklı unsuru olarak kullanılmaya başlanmıştır.³⁸ Çin'in yumuşak güç stratejisinin en önemli başarısı, dünyayı Çin kültürü ile tanıştırmak ve insanlara Çinceyi öğretmek gibi görevler üstlenen Konfüçyüs Enstitüleri'nin yurt dışında fazla sayıda kurulması olmuştur. Bu proje yurt dışına Çinceyi yaymak için 2004 yılında Devlet Başkanlığı (Hanban) tarafından başlatılmıştır. 2004

³⁷ Andrey Bobilo, 'Myahgkaya Sila' v Mejdunarodnoy Politike: Osobennosti Natsionalnih Strategiy (Uluslararası Siyasette 'Yumuşak Güç': Ulusal Stratejilerin Özellikleri), <http://cyberleninka.ru/article/n/myahgkaya-sila-v-mezhdunarodnoy-politike-osobennosti-natsionalnyh-strategiy> (Erişim Tarihi 12 Kasım 2015).

³⁸ Simon Anholt, *Brand China: The Next Superbrand?*, Cyan Communications, 2006, 192 p.

yılından bu yana Pekin Hükümeti aktif bir şekilde farklı ülkelerin üniversitelerinde Konfüçyüs Enstitüleri adlı Çince öğrenme merkezlerini kurmaya başlamıştır. İlk Konfüçyüs Enstitüsü Kore Cumhuriyeti'nin başkenti Seul'da 21 Kasım 2004 tarihinde açılmıştır. Bugün dünyada 88 ülke veya bölgede 328 Konfüçyüs Enstitüsü vardır. Uluslararası Çin Dilini Yayma Konseyi'nin tahminlerine göre şu an dünyada 40 milyondan fazla kişi Çince öğrenmektedir. Çin Milli Eğitim Bakanlığı'nın verilerine göre önümüzdeki birkaç yıl içinde dünya çapında yaklaşık 100 milyon kişi yabancı dil olarak Çince'yi seçecektir.³⁹

1.2.3. Akıllı Güç Kavramının Tanımı

2000'li yıllarda uzmanlar güç konusunda, herhangi bir devletin günümüzde karşı karşıya geldiği tehditleri ve sorunları sadece yumuşak gücü ile aşamadığı sonucuna varmıştır. Bu yüzden uluslararası ilişkiler teorisine 'Akıllı Güç' kavramının getirilmesi gerektiğini savunmaya başlamışlardır. Son yıllarda akıllı güç (smart power) kavramı, bilim adamları ve siyasi uzmanlar arasında oldukça yaygınlaşmıştır. Akıllı güç, en çok ABD Hükümetinin kademelerinde sıklıkla kullanılan, nispeten yeni ve modern bir kavramdır. Bu kavram, ilk önce Amerikalı uzmanlar tarafından ABD'nin dış politikası ve uluslararası ilişkilerin konseptini yenilemek için düşünülmüş ve Barack Obama'nın seçim kampanyalarında çok kullanılmıştır. Amerikan siyasi düşüncesinin bir ürünü ve bir stratejisi olan akıllı güç sadece Amerika Birleşik Devletleri'nin küresel gelişme, kamu diplomasisi ve ekonomik entegrasyona yatırımı konularında uygulanması için Joseph S.Nye'nin redaktörlüğünde Stratejik ve Uluslararası Araştırmalar Merkezi (Centre for Strategic and International Studies, CSIS) tarafından geliştirilmiştir.⁴⁰ Sonra da bu kavram bütün uluslararası ilişkiler aktörlerine yayılmıştır. Günümüzde de Çin'in ya da Avrupa'nın akıllı gücü ile ilgili söylemler mevcuttur.

Joseph S.Nye, akıllı güç terimini dünya ile tanıştıran yumuşak ve sert güçler gibi temel iki kaynağın birbirinden bağımsız kullanımının her zaman bir eksikliğe neden olduğuna dikkat çekmeye çalışmıştır. Nye, 2000'li yıllarda ortaya çıkan zorluklar ve tehditler ile yüzleşmek için yumuşak gücün yetersiz olduğunu savunmaya başlamıştır.

³⁹ Bobilo (Erişim Tarihi 12 Kasım 2015).

⁴⁰ CSIS Comission On Smart Power, *A Smarter, More Secure America*, http://csis.org/files/media/csis/pubs/071106_csissmartpowerreport.pdf (Erişim Tarihi 12 Kasım 2015), p.7.

Nye'a göre akıllı güç, ‘‘ne yumuşak ne de sert güçtür, ikisinin maharetini birleştirmesidir’’. Bu stratejilerin ayrı ayrı kullanımı özellikle uzun vadede istenen sonuçların elde edilmesine yol açmamaktadır. Sadece yumuşak gücün ve sert gücün mevcut kaynaklarının rasyonel kombinasyonu, verimli sonuçları getirme gücüne sahiptir. Bu şekilde günümüzde akıllı güç kavramının siyasi faaliyete geçirilmesi, uluslararası politikada ve uluslararası ilişkilerde önemli trendler arasında yer almıştır.

Joseph Nye akıllı gücü ABD için düşündüğünde, Amerikan nüfuzunu genişleten, Amerikan eylemlerin meşruiyetini kurmak için gücün askeri bileşeninin çok önemli olduğunu vurgulayan, ancak her düzeyde ortaklıklar, kurumlar, ittifaklar ile yoğun yatırımın yapılmasını isteyen bir yaklaşım olarak tanımlamaktadır. Neticede askeri, ekonomik ve sosyo-kültürel unsurlar gibi güç unsurlarının çeşitli olduğu günümüzde gücün bu unsurları kullanım türlerine göre yumuşak ve sert güç gibi farklı karakteristik niteliklerle ifade edilmektedir. Akıllı güç ise, gücün türü değil gücün daha verimli bir şekilde kullanılabilmesini açıklayan bir yaklaşımdır. Akıllı güç, gücün hangi durumlarda ve hangi araçlarla daha etkin bir şekilde uygulanmasını anlatmayı amaçlamaktadır. Akıllı güç, son derece dinamik ve uygun kararın alınması için sürekli arama eşliğinde yumuşak ve sert güçlerin geniş bir araç yelpazesinin kullanımını kastetmektedir. Akıllı güç, içinde yumuşak güç bileşeninin varlığı nedeniyle devletlerin uluslararası ilişkilerin ideolojik boyutlarında verimli bir şekilde politikayı sürdürmelerini sağlamaktadır. Aynı zamanda akıllı gücün içinde yer alan sert güç, uluslararası ilişkilerin gerçekçi boyutlarında devletlerin imajlarını güçlendirmek için yardımcı olmaktadır. Bunun yanı sıra sert veya yumuşak araçlardan birisinin seçimi, devletin dış politikasının bir sorununu çözmek için ne kadar zamana sahip olduğuna bağlıdır. Örneğin, bir devletin siyasi sürecin bir noktasında somut bir sonuç elde etmesi durumunda askeri yöntemler ve araçlar ile zorlamaya dayalı sert güçten doğrudan faydalanması daha verimli olacaktır.

Akıllı güç temelli politikanın önemli unsuru, kaynakları analiz etmek, ulusal çıkarlar ve tercihler doğrultusunda planlarını ayarlamak, pratik kısmını ele almak ve ulaşılan sonuçları değerlendirmek gibi faaliyetleri içeren kapsamlı bir stratejinin

kullanımıdır.⁴¹ Sonuç olarak akıllı güç, entelektüel etki yapma ve küresel sorunları çözme yeteneğini içeren modern dünya liderliğinin kapsamlı ve çok yönlü bir modelidir. Akıllı güç, güvenlik sağlamak ve ulusal çıkarları korumak amacıyla gelişmiş ülkelerin modern diplomalarının eseridir. Günümüzdeki uluslararası gelişmeler, realizm okulunun savunduğu ilkelerin hala aktüel olduğunu düşündürmektedir. Esas aktör olarak devlet, güç arayışı, daimi çatışmalar gibi olgulardan ötürü uluslararası ilişkilerin gündeminden çıkmamaktadır. Bu yüzden günümüzde herhangi bir devletin akıllı güç uygulaması yani yumuşak gücün unsurlarını kullanarak ilerlemesi ancak onları gerektiği takdirde sert güç ile pekiştirmesi en başarılı politika sayılmaktadır.

1.3. Yumuşak Gücün Unsuru Olarak Jeolengüistik

1.3.1. Uluslararası İlişkilerde Dil Politikası

Günümüzde uluslararası ilişkiler teorisyenleri, çağdaş dünya siyasetinde yumuşak gücün özel rolü hakkında tartışmaya devam etmektedir. Devlet, yumuşak güç kullanarak diğer uluslararası ilişkiler aktörlerini kendi ulusal çıkarları doğrultusunda hareket ettirebilmektedir. Devletin kullandığı yumuşak gücün temel unsurlarından birisi kültürdür. Kültürün de en temel unsuru dildir. Uluslararası iletişim konusundaki uzmanlar, dilin herhangi bir milletin kültürünün aracı olduğunu ve dilin dünyaya ayna tuttuğunu savunmaktadır. Dil, insanların zihniyeti, dünya görüşü ve algılayışı, bir bütün olarak insanın kimliğini oluşturmaktadır. Her şeyden önce dilin birleştirici bir fonksiyonu vardır. Aynı dili konuşan insanlar bu dil ve kültür paradigmasından dağılan aynı prensiplere inanıp aynı değerleri paylaşmaktadır. Aynı değerlere ve çıkarlara sahip olan insanların bir amaca ulaşmak için birlikte hareket edip uzlaşmaya varmaları olasılığı daha yüksektir.⁴² Uluslar, geçmişten bu yana dilsel akrabalık temeline dayanan devletler arası kuruluşlarda ve sivil toplum kuruluşlarında çeşitli birlikler aracılığıyla hayatlarını sürdürmektedir. Bu tür birliklere verilecek en iyi örnekler: İngiliz Milletler Topluluğu, Uluslararası Frankofoni Örgütü, Portekizce Konuşan Ülkeler Topluluğu, Rus Dünyası gibi kuruluşlardır.

⁴¹ İvan Çiharev, *Umnaya Mosç v Arsenale Mirovoy Politiki (Dünya Siyasetinin Cephaneliğinde Akıllı Güç)*, <http://intertrends.foreignpolicy.ru/userfiles/img/files/Chikharev-25.pdf> (Erişim Tarihi 12 Kasım 2015).

⁴² Svetlana Ter-Minasova, *Yazık i Mejkulturnaya Kommunikatsiya (Dil ve Kültürler Arası İletişim)*, Slovo, Moskva, 2000, s.38-40.

Günümüzde ise bu tür uluslararası siyasi işbirliği formlarının analitik incelenmesine duyulan ihtiyaç daha da artmaktadır.

Bu yüzden devletler daima dil politikasını geliştirmeyi amaçlamaktadır. En geniş anlamıyla dil politikası, herhangi bir devletin dil üzerindeki kontrolü demektir. Dış dil politikası ise ülkelerin değerlerini ve fikirlerini yurt dışına yaymayı hedeflemektedir. Çünkü insanlar yabancı bir dil konuşmayı öğrendiklerinde, o dilin konuşulduğu topluluğun yaşam tarzına ve kültürüne de dahil olacaktır. Dil politikası, günümüzde diplomasinin tesirli bir kaynağı olup uluslararası ilişkilerde aktörlerin politikalarını, mantıklarını ve davranışlarını etkileme gücüne sahiptir. Uluslararası aktörler, kendi dış dil politikası çerçevesinde kendi dilinin etkisinin yayılmasını ve dilinin coğrafi sınırlarının genişlemesini her zaman istemektedir. Bir devletin dilinin başka devletler ve orada yaşayan insanlar tarafından benimsenmesi bu devletin yurt dışında kendi çıkarlarını yerine getirmesini kolaylaştıracaktır. Uluslararası ilişkiler teorisyenlerine göre dil politikası aslında toplumun maddi çıkarlarına hizmet etmektedir. Yani dil politikası, devletlerin siyasi ve iktisadi emellerini hayata geçirme imkânını sağlamaktadır. Bu yüzden uluslararası ilişkilerin lengüistik boyutuna ilişkin tartışmalar günden güne alevlenmektedir. Çünkü küreselleşme şartlarında dil, bilgi ve eğitim güçlü bir silah haline gelmiştir.⁴³ Bu yüzden uluslararası ilişkilerde dil politikası siyaset biliminin gündemini oluşturmaya başlamıştır.

Bu bağlamda mantık ve dil felsefesi konularında yaptığı çalışmalarla modern felsefeye önemli katkılarda bulunan Avusturyalı filozof L. Wittgenstein'in söylemleri çok dikkat çekmektedir. Wittgenstein, kültürün temel bileşeni olarak dilin kullanımını önemsemektedir. Dilin kişinin dünyayı algılama biçimi olduğunu ifade eden Wittgenstein, "dil sınırları dünyanın sınırlarıdır" söylemiyle dilin önemini vurgulamaktadır.⁴⁴ Uluslararası ilişkilerde de herhangi bir devletin otoritesi bu devletin dilinin konuşulduğu toplumlarla sınırlıdır. Günümüzde jeolengüistik bilimi, devletin izlediği dil politikası ve dilinin yayılması olanakları ile doğrudan ilgilenmektedir. Jeolengüistik, devletin sahip olduğu fiziksel, tarihi, ekonomik, siyasi ve coğrafi özellikleri dikkate alarak devletin lengüistik haritasını çizip onun dış dil politikasını incelemektedir. Jeolengüistik de

⁴³ Natalya Kovalevskaya, *Lingvističeskoye İzmereniye Mirovoy Politiki (Dünya Siyasetinin Lengüistik Boyutu)*, İzd. SPbGU, SPb., 2009.

jeopolitik gibi çeşitli devletlerin nüfuz alanlarının (güç merkezleri) oluşturulması ve yeniden dağıtılması konularını araştırıp güç kavramının kullanımına çok önem vermektedir.

Fakat yaşadığımız dünyanın koşullarında bütün uluslararası ilişkiler aktörleri, sahip olabildikleri dil politikasının potansiyelini gerçekleştirme gücüne sahip değildir. Genelde bir ulusal dilin kullanımının sınırları, bu dilin konuşulduğu devletin sınırları ile aynıdır. Herhangi bir dilin yurtdışındaki geniş kullanımı, bu dilin konuşulduğu ülkenin siyaset ve iktisat dünyasında yüksek statü ve prestij kazandığına işaret etmektedir. Ulusal dilin yurt dışına başarılı bir şekilde yayılması için devletin sosyal ve ekonomik kalkınma düzeyi ile kültürel ve bilimsel başarı sahibi olması gerekmektedir.⁴⁵ Bunun yanı sıra siyasi ve ekonomik göstergeler dilin yayılmasının mutlak faktörü değildir. Bir devletin sahip olduğu kültürel miras ve ulusal gelenekler, paylaştığı siyasi ilkeler ve değerler, kullandığı bilimsel ve teknolojik yenilikler bu devletin dilinin küresel diller hiyerarşisinde güçlenmesinde ve bu dili öğrenme ilgisinin ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamaktadır.⁴⁶

Uluslararası ilişkilerin lengüistik boyutu açısından dış dil politikasının en agresif çeşidi olan dilsel emperyalizm kavramı çok büyük önem taşıyıp dünya siyasetinde güçlü aktörlerin izlediği dil politikasını doğrudan açıklamaktadır. Uluslararası ilişkilerde en güçlü devlet, daima lider konumuna gelip hegemonya politikasını sürdürmeyi amaçlamaktadır. Antonio Gramsci gibi düşünürler, hegemonya konusuna fazlaca değinmektedir. Dilsel emperyalizm kavramı ise A. Gramsci'nin teorisinin sosyal boyutundan faydalanan Robert Phillipson'un yazdığı kitap sayesinde 1990'lı yılların başından beri uluslararası siyasette kullanılmaya başlanmıştır.⁴⁷ R. Phillipson kitabında İngilizce'nin yayılmasının tarihsel sürecini analiz edip dilsel emperyalizmi İngilizce ile diğer dillerin arasındaki yapısal ve kültürel eşitsizliğin kurulmasına ve onun üstünlüğünün sürdürülmesine ilişkin politika olarak tanımlamaktadır. Dilsel emperyalizm, kültürel emperyalizmin bir parçası olarak uluslararası arenada diğer aktörler üzerindeki etkisini güçlendirmeyi hedefleyen bir devlet politikasının sonucudur. Dilsel emperyalizm, bir devletin kendi dilinin üçüncü ülkelere

⁴⁴ Ludwig Wittgenstein, *Logiko-filosofskiy Traktat (Tractatus Logico-Philosophicus)*, <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000272/st002.shtml> (Erişim Tarihi 25 Kasım 2015).

⁴⁵ Kovalevskaya, s.32.

⁴⁶ Viktoriya Jerebtsova, *Rol Yazıka vo Vneşney Kulturnoy Politike Rossii (Rusya'nın Dış Kültürel Politikasındaki Dilin Rolü)*, <http://mgs.org.ru/2014/03/zherebtsova/> (Erişim Tarihi 25 Kasım 2015).

⁴⁷ Robert Phillipson, *Linguistic Imperialism*, Oxford University Press, Oxford, 1992.

yayılmasını içermektedir. Phillipson'a göre herhangi bir dilin küresel çapta yayılmasının siyasi bakımdan tarafsız bir fenomen olmadığını savunmaktadır. Bu bağlamda dilin emperyalizmin ve sömürgeciliğin bir enstrümanı olduğu ve gerekli ideolojiyi yaymak için bir araç olarak kullanıldığı görülmektedir. Uluslararası ilişkilerin en temel aktörü olan devlet, dil aracılığıyla kültürel hâkimiyeti kurmaktadır. Dilin yayılması, bu yayılma hareketiyle beraber kültürel dünya görüşü ile siyasi ve ekonomik değerlerin de empoze edilmesini sağlamaktadır.

Dilsel emperyalizm, yeni bir politikanın ürünü olmayıp geçmişte çok kullanılmıştır. Örneğin; Fransa, Portekiz, İngiltere gibi sömürgeci güçler kendi sömürge ülkelerinde insanların kendi dilini öğrenmesi ve konuşması ile ilgili hukuksal ve kurumsal politikalar uygulamışlardır. Bu politika; Afrika, Asya ve Latin Amerika'nın birçok ülkesinde yerli dillerin marjinalleşmesine, kimi durumlarda tamamen kaybolmasına neden olmuştur. Ünlü dilbilimci David Crystal'ın söylediklerine göre günümüzde her iki haftada bir dil hayatını kaybetmektedir.⁴⁸ Dilsel emperyalizm, uluslararası alanda dilsel anlamda güçlü devletlerin kültüründen etkilenen diğer devletlerin kültürel özgürlüğünün yıkılmasına yol açıp orada yaşayan ulusların özgüvenini yitirmesine ve bu devletlerin dışarıya bağımlı hale gelmesine neden olmaktadır. Bu şekilde dilsel emperyalizm, ulusların zihniyetlerini kolonileştirmektedir. Dilsel emperyalizmin nihai hedefi, halkların kültürel, etnik ve dilsel kimliklerinin silinmesi ve onların tek bir kültürel standarda tabi kılınmasıdır. Bu da kitleler üzerindeki kontrolün en verimli şekilde sağlanabilmesine olanak tanımaktadır. Sonuç olarak dış dil politikası, yumuşak güç olarak tanımlanmasına ve dışarıdan zararsız görünmesine rağmen bir devletin diğerlerini ciddi bir şekilde manipüle etmesini sağlayan en güçlü silahlardan birisi olmuştur.

1.3.2. Dil Politikasının Tarihi Örnekleri

Başarılı bir dil politikası, dilin uluslararası arenada çok kullanılması anlamına gelmektedir. Herhangi bir dilin uluslararası dil konumuna gelebilmesi için birçok faktörün

⁴⁸ David Crystal, *English As a Global Language*, http://www.culturaldiplomacy.org/academy/pdf/research/books/nation_branding/English_As_A_Global_Language_-_David_Crystal.pdf (Erişim Tarihi 26 Kasım 2015).

bir arada gerçekleşmesi gerekmektedir. Uluslararası akademisyenler, uluslararası dilin kriterlerini şöyle açıklamaktadır:

- Dilin sayısal gücü (bu dili anadil olarak konuşan insanların sayısı)
- Dilin ekonomik gücü (bu dilin konuşulduğu ülkelerin gayri safi milli hasılatı)
- Dilin siyasi nüfuzu (bu dili resmi, çalışma, devlet dili olarak kullanan ülkelerin ya da kurumların sayısı)
- Dilin kültürel etkisi (bu dilin başka ülkelerin eğitiminin her düzeyinde yabancı dil olarak öğrenilmesi).⁴⁹

Uluslararası dil statüsünü kazanan ilk dil Latince olmuştur. Latincenin bu dilin konuşulduğu devletin sınırlarının yurt dışına yayılmasının sebebi ise Antik Roma'nın sadece Akdeniz bölgesinin değil tüm dünyanın en büyük kölecisi devleti olmasıdır. Roma; Avrupa, Asya ve Afrika'nın geniş alanlarını kendi hâkimiyeti altına almıştır. Latince sadece İtalya topraklarının genelinde değil İber Yarımadası ve Güney Fransa'nın bölgesinde devletin resmi dili olarak kullanılmıştır. Sonrasında Galya'nın geri kalan topraklarının fethi (bu topraklar çağdaş Fransa, Belçika, Hollanda ve kısmen İsviçre'ye aittir) büyük fatih Gaius Julius Caesar'ın (m.ö. 100 - 44) başkanlığında gerçekleştirilen uzun süreli askeri operasyonların bir sonucudur. Fetihlerle birlikte bütün bu bölgelere Latin dili yayılmıştır. Latincenin yayılması iki yol ile mümkün olmuştur. Birincisi, Latince resmi kurumlar aracılığıyla yaygınlaştırılmıştır. İkincisi ise Romalı askerler ve tüccarların yerli halk ile iletişimin sonucudur. Dolayısıyla fethedilen yerlerin Romalılaştırılması söz konusu olmuştur. Yerel halk Latince ile beraber getirilen dünya görüşü, fikirleri ve siyaseti benimseyen bir duruma gelmiştir. Üstelik Latincenin konuşma formu yani halkın kullandığı argo, Roman dilleri altında birleşen ulusal dillerin temelini oluşturmuştur. V. yüzyılda Roma İmparatorluğu'nun çökmesi ve İmparatorluğun yüzlerce barbar devletine dönüşmesi, Latincenin yavaşça sonuna ermesini simgelemiştir.⁵⁰ Bu şekilde yaklaşık beş yüzyıl boyunca Latince uluslararası kültürel ve bilimsel iletişimin en önemli aracı olmuştur.

⁴⁹ Çingışhan Mamanov, *Yazıkovoy Faktor v Mejdunarodno-političeskih Otnoşeniyah: Postanovka Problema (Uluslararası Siyasi İlişkilerde Dilsel Faktör: Sorunun Ortaya Koyuşu)*, <http://articlekz.com/article/11028> (Erişim Tarihi 25 Kasım 2015)

XVIII. yüzyıla kadar Latince, uluslararası diplomasi ve bilim dili olarak kalmıştır. Zamanla Latin dili, herhangi bir halkın konuştuğu dil olmaktan çıkmış ve sadece bir yazı dili olarak korunmuştur. Günümüzde Latince sadece edebiyat alanında pozisyonunu koruyabilmektedir. Orta Çağ tarihi konusuna ilgi duyan tarihçiler ya da Roman dillerin kökenlerini araştıran dil bilimi insanları Latince'yi öğrenmeye devam etmektedir.

V. yüzyılda Avrupa'da Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra XVIII. yüzyıla kadar, Orta Çağ döneminde klasik Latince bilim ve siyaset adamları tarafından tanınmış uluslararası iletişim dili görevini yapmıştır. XVII-XVIII. yüzyıllarda ulus-devletler, uluslararası aktör olarak ön plana çıkmaya başladığında ve ulusal diller oluştuğunda bu diller uluslararası ilişkilerde Latin dilinin yerini kademeli olarak almaya başlamıştır. İlk olarak Fransızca, Latinceye meydan okumaya başlamıştır. Fakat Fransızcanın yayılması, Latincenin tam tersine yapılan seferlerle değil Fransa'nın sahip olduğu çekici güç sayesinde mümkün olmuştur. Fransa, uluslararası ilişkilerde dil politikasının mucidi olarak kabul edilmektedir. Ülkenin sanat ve edebiyat himayesi öncüsü olan kral François (Francis) I, 1530 yılında Latincenin hâkimiyetine direnerek College de France olarak bilinen ve Fransız kültürünü yaymayı amaçlayan Royal College kurumunu faaliyete geçirmiştir. Bundan sonra ülkenin her yerinde Fransız okulları ve akademileri açılmaya başlanmıştır. Fransa'da 1539 yılında yürürlüğe giren ilgili yasa ile resmi belgelerde Latince yerine Fransız dilinin kullanılması sağlanmıştır.⁵¹ 1714 yılında imzalanan Rastatt Antlaşması, bir yandan İspanya Veraset Savaşı'na son veren Fransa ve İspanya ile onların rakipleri arasındaki bir barış antlaşması iken diğer yandan bir anlamda uluslararası diller tarihinde bir dönüm noktası sayılmaktadır. Çünkü bu antlaşma, sadece Fransız dilinde hazırlanmış ve Alman İmparatorluğu tarafından imzalanmayı kabul edilmiş ilk antlaşmaydı. Bundan önce Avrupa ülkeleri hep Latinceyi ilgili belgelerde kullanmıştır. Böylece Fransızca evrenselliği uluslararası diplomatik uygulamalarda kabul görmüştür.⁵²

⁵⁰ İosif Tronskiy, *Oçerki iz İstorii Latinskogo Yazıkı (Latincenin Tarihi Denemeleri)*, İzdatelstvo Akademii nauk SSSR, 1953, 274 s.

⁵¹ Sergey Kosenko, 'Myahgkaya Sila' kak Faktor Kulturnoy Diplomatii Frantsii (Fransa'nın Kültürel Diplomasisinin Faktörü Olarak Yumuşak Güç), <http://cyberleninka.ru/article/n/myahgkaya-sila-kak-faktor-kulturnoy-diplomatii-frantsii> (Erişim Tarihi 25 Kasım 2015).

⁵² Tatyana Belyakova, *Frantsuzskiy Yazık v Mejdunarodnom Obsçenii: Ciriculum Vitae (Uluslararası İletişimde Fransızca: Ciriculum Vitae)*,

Böylelikle XVIII. yüzyılda diplomatik ilişkilerin dili Latince yerine Fransızca olmuştur. Avrupa'da Fransız dilinin ve kültürünün hâkimiyeti, Louis XIV. (1638-1715) iktidarda bulunduğu dönem ile başlamış ve Aydınlanma çağında zirveye ulaşmıştır. O dönemde Fransa; entelektüel ve kültürel yaşamın örneği, ilerici ideolojik akımların kaynağı ve önemli bilimsel keşiflerin merkezi haline gelmiştir. Fransa'nın dünya siyaseti üzerindeki etkisi bu dönemde çok büyüktü. Bunun doğal sonucu olarak da Fransızca pek çok yere yayılmıştır. Fransa'nın ekonomisinin gelişmesi ve birçok yerde sömürge düzenini sürdürmesi Fransızcanın pozisyonunun güçlenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Fransızca birçok ülkede akademik bir dil haline gelmiş ve uluslararası dil olarak kullanılmıştır. Hatta bazı kesimler Fransızca'yı kullandıkları ulusal dilin yerine tercih etmiştir. Örneğin, büyük Rus şairi Alexander Puşkin, arkadaşına yazdığı bir mektupta şu şekilde yazmıştır: ‘‘Mon Ami, je vous parlerai la langue de l'Europe, elle m'est plus familière que la Notre.’’*⁵³

Fakat Fransa'nın izlediği dış dil politikasının örgütlenmesi 1883 gibi geç bir tarihte başlamıştır. O dönemde Dışişleri Bakanlığı tarafından finanse edilen Fransızca öğrenim merkezleri olarak bilinen Alliance Française okulları açılmaya başlanmıştır. Bugün itibariyle 136 ülkede 800 Alliance Française okulunun oluşturulduğu ve 500.000 öğrencinin katıldığı geniş bir ağ söz konusudur.⁵⁴

Fransa Dışişleri Bakanlığı Ağı da, dünyanın kültürel çeşitliliğini teşvik ederek Fransız dilini popülize etmeyi amaçlamıştır. Günümüzde Fransa, Fransız değerlerini ve kültürünü dünyaya empoze etmek için ABD'nin sahip olduğu ağdan sonra dünyanın en büyük ikinci diplomatik ağı olan 163 Büyükelçilik ve 16 Konsolosluk sistemi kullanmaktadır.⁵⁵ Bunun yanı sıra Frankofoni adlı uluslararası organizasyon çok dikkat çekmektedir. Uluslararası Frankofoni Örgütü (OIF), 57 devletin lengüistik temelli birliğidir. Bu örgütün çalışmalarının ilk aşamasında Fransızcanın konuşulduğu ülkelerin

<https://www.isuct.ru/e-publ/vgf/sites/ru.e-publ.vgf/files/2009/vgf-2009-04-216.pdf> (Erişim Tarihi 25 Kasım 2015)

⁵³ Aleksandr Puşkin, *P. Y. Çaadayevu*, Sobraniye soçineniy: T.10: Pisma 1831-1837 gg., Moskva, s.47-49. *’’Arkadaşım, Ben sizinle Avrupa’nın dilinde konuşmaktayım, çünkü bu dil bizimkinden bana daha yakın gelmekte’’

⁵⁴ *Fondation Alliance française*, <http://www.fondation-alliancefr.org/?cat=16> (Erişim Tarihi 26 Kasım 2015).

⁵⁵ *République Française (2013), Rapport d’évaluation de l’organisation et du pilotage des réseaux à l’étranger, Secrétariat général pour la modernisation de l’action publique*, http://www.modernisation.gouv.fr/sites/default/files/epp/epp_reseaux_etrananger.pdf (Erişim Tarihi 26 Kasım 2015).

işbirliği içinde kültürel faktör hâkimken zamanla OIF'in faaliyetleri politize edilmiştir. Frankofoni Yüksek Kurulu'nun verilerine göre 2014 yılında Fransızca konuşanların sayısı 274 milyon olarak tahmin edilmektedir.⁵⁶ Bu da Fransa'ya varlığını sürdürdüğü ülkelerde diplomatik çıkarlarını ilerletmek için örgütten faydalanmasına imkân sağlamaktadır.⁵⁷

Buna ek olarak, dil politikasının diğer önemli unsuru, gelişmiş yayın sistemidir. Fransa'nın dünyaya yayın yapan TV5 Monde ile Fransa 24 gibi iki kanalı ve Radio France Internationale ile RMC Moyen-Orien gibi radyo istasyonları vardır.⁵⁸ Bunların amacı hem Fransız diline duyulan ilgiyi güçlendirmek hem de dünya düzenine ilişkin Fransız vizyonunun yayılmasını sağlamaktır. Bununla birlikte sinema konusunda Fransa, Amerikan film şirketlerinin global film pazarında neredeyse tekel konumunda olmasına rağmen, (Hindistan dışında) ikinci sırada yer almaktadır.⁵⁹

Fakat Fransa'nın son zamanlarda gösterdiği bütün çabalara rağmen Fransızca hiçbir zaman eski pozisyonlara ulaşamamıştır ve yerini İngilizce'ye bırakmıştır. Bu gelişmeler uluslararası arenada Fransa'nın gücünü kaybetmesi ile doğrudan alakalıdır. Yaklaşık iki yüzyıl boyunca Batı medeniyetinin lideri olarak tanınan Fransa, 1919 yılında Versay sistemi oluşturulduktan ve özellikle İkinci Dünya Savaşı bittikten sonra Amerikan hegemonyasına karşı bu rolü kaybetmeye başlamıştır. Bu yüzden atılan bütün adımlar ve sağlanan finansmana rağmen Fransa'nın dil politikası uluslararası boyutunu kaybetmiştir.

İngilizcenin yükselişi ise bir anda olmamıştır. İngilizcenin dünya dili haline gelmesi, hem harcanan zaman hem de İngiltere'nin ve ABD'nin ortak emelleri sayesinde sağlanmıştır. Daha detaylı konuşmak gerekirse tam Fransızcanın gücünün doruğuna vardığı XVIII. yüzyılda Fransızca, İngilizcenin uluslararası diplomatik alanda tanınması iddiaları ile çatışmaya başlamıştır. İngiliz Hükümeti, Fransız dilinin kullanımına yönelik bir hamle

⁵⁶ Organisation Internationale de la Francophonie web sitesi, *Donnee et statistiques sur la langue francaise*, <http://www.francophonie.org/-Donnees-et-statistiques-sur-la-.html> (Erişim Tarihi 25 Kasım 2015).

⁵⁷ Olga Smirnova ve Tatyana Semeniçeva, *Rol Frantsii i Mejdunarodnoy Organizatsii 'Frankofoniya' v Sohranenii Kulturnogo Mnogoobraziya (Kültürel Çeşitliğin Korunmasında Fransa'nın ve Frankofoni Uluslararası Örgütünün Rolü)*, http://www.volsu.ru/upload/medialibrary/895/1_ainybthyavsiygvk_pdwlczsrpibqgrspfq.pdf (Erişim Tarihi 25 Kasım 2015).

⁵⁸ Vitaliy Nagornov, *'Myahgkaya Sila' Po-frantsuzski (Fransız Şekilde 'Yumuşak Güç')*, *Vestnik mejdunarodnih organizatsiy*, Cilt 9, №2, 2014, s.172.

⁵⁹ Sergey Kosenko, *Kultura Frantsii na Slujbe Vneşney Politiki (Fransa'nın Dış Politikasının Görevindeki Kültür)*, http://observer.materik.ru/observer/N10_2013/038_050.pdf (Erişim Tarihi 26 Kasım 2015).

atmıştır. İngilizler, Fransa'ya müzakerelerin yapılması için eşitlik temelinde ya nötr Latinceyi ya da simültane olarak Fransızca ile İngilizceyi kullanmayı önermiştir. O dönemde yeni doğan Amerika Birleşik Devletleri de diplomatik ilişkilerde baştan beri İngilizce'yi kullanmayı amaçlamıştır. ABD, kendi bağımsızlığını ilan ettikten iki yıl sonra 1778 yılında Fransa ile imzalanan antlaşmaları Fransızca ve İngilizce olarak hazırlamıştır. 1785 yılında Birleşik Devletler, gelecekte yapılacak her antlaşmanın her iki dilde hazırlanmasına ilişkin yasayı kabul etmiştir. Kuşkusuz İngilizce'nin bu tarz iddiaları altında İngiltere ile Amerika Birleşik Devletleri'nin dünya ticaretinde ve siyasetinde artan etkisinin önemi yatmaktadır.⁶⁰

İngilizcenin yayılması, seleflerinde olduğu gibi her şeyden önce İngiltere'nin izlediği sömürgeci politika sayesinde gerçekleşmiştir. İngiltere'nin Kuzey Amerika, Avustralya, Afrika ve Asya'daki bazı ülkeleri sömürge etmesi, İngiliz dilinin yayılmasına zemin hazırlamıştır. XVII-XVIII. yüzyıllarda İngiltere teknolojik ve bilimsel açıdan gelişmiş ülkeler arasında ilk sırayı almıştır. İngiltere, gelişmiş ekonomisi ve sanayisi sayesinde dünyada önemli oranda siyasi rol oynamaya başlamıştır. Bu yüzden birçok ülke İngiltere'yi örnek olarak görürken kültürel planda da ondan çok etkilenmeye başlamıştır. O zamanlardan bu yana modernleşme süreci Batılılaşma ile özdeşleştirilmeye başlamıştır. İngiltere'nin kültürü, dünyanın her yerine sızmaya başlarken İngilizce ise bilim ve ilerleme dili olarak görünmeye başlanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'na kadar Fransızca uluslararası dil pozisyonunu korumuş, İngilizce ise bu dilin ana dil olarak konuşulduğu ülkeler ve sömürgeler dışında çok az bölgede benimsenmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra diğer ülkelere göre daha az zarar gören ve kendisini dünyanın kreditörü olarak tanıtan Amerika Birleşik Devletleri'nin otoritesi artmıştır. Almanca tamamen kendisini itibardan düşürürken İngilizce tam anlamıyla uluslararası dil olma fırsatını yakalamıştır. Soğuk Savaş döneminde küresel ekonomideki, siyasal ve kültürel ilişkilerdeki ABD'nin aktif rolü, dil politikasının gelişmesine ivme kazandırmıştır. Buna ek olarak günümüzde en hızlı ve yaygın iletişim yolu olan ve etkin bir biçimde kamuoyunu etkileme yöntemlerinden olan internet ve diğer modern teknolojilerin Amerika Birleşik Devletleri'nin icadı olmasından ötürü yazılım

⁶⁰ Belyakova (Erişim Tarihi 25 Kasım 2015).

platformlarının çoğunluğu İngilizce konuşan uzmanlar tarafından yaratılmıştır. Bu teknolojilerden faydalanmak isteyen insanlar, ister istemez İngilizce eğitimi almak zorunda kalmıştır. Şu an Amerika Birleşik Devletleri'nin küresel iş, ticaret ve iletişim dünyası üzerinde büyük bir etkisi olduğu için uluslararası dil olarak İngilizce'nin konumunun güçlenmesi doğaldır.⁶¹ 2000'li yıllarda ABD'nin küresel GSYH içindeki payı yaklaşık yüzde 20'dir. Bütün bu faktörler, İngiliz dilinin uluslararası alanda tanınması için tabii bir önkoşuldur. Güçlü tarihsel kökenleri olmayan bazı yapay dillerden farklı olarak, İngilizce'nin tarihsel kökenleri, onun tanınmasını sorgusuz sualsiz sağlamıştır.⁶²

Günümüzde İngilizceyi 335 milyon insan ana dili olarak, 1,2 milyar insan ise onu ikinci dil olarak konuşmaktadır. Dünya'da elliden fazla ülkede İngilizce ikinci resmi devlet dili olarak ilan edilmiştir. İngilizce Birleşmiş Milletler'in ve pek çok uluslararası örgütün resmi ve çalışma dillerinden olmuştur.⁶³ İngilizceyi ve Batı kültürünü tanıtmak amacıyla Amerika Birleşik Devletleri'nin ve İngiltere'nin izlediği dilsel yayılmacı politika, dünyanın tüm bölgelerinde kendi hegemonya konumlarını pekiştirmek için hizmet vermektedir. Tarihsel sebeplerden dolayı İngiltere, Afrika ve Asya'daki sömürge mirasından yararlanırken Amerika Birleşik Devletleri de, daha önce İngiltere'nin kontrolü altında olan bölgelerde ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yeni oluşturulan Afrika, Orta Doğu ve Asya devletlerinde kültürel ve ekonomik egemenlik kurmak için ekonomik ve jeopolitik nüfuzunu kullanmıştır. Sovyet Birliği'nin dağılmasıyla ABD ve İngiltere, kendi nüfuzunu Doğu Avrupa'ya ve Türk Cumhuriyetlerine empoze etme fırsatını elde etmiştir. Böylece İngilizcenin yayılması, Sosyalist Bloğun çökmesi ve tek kutuplu dünya düzeninin kurulmasından sonra, 1990'lı yılların başından bu yana zirveye tırmanmıştır. Birleşik Krallık'ın dil politikasını açığa kavuşturan İngiliz devlet ve toplum adamlarının açıklamaları, dilsel politikanın saldırgan olduğunu ispatlamaktadır. 1990 yılının Mayıs ayında İngiltere Dışişleri Bakanlığının yaptığı açıklamada İngiltere'nin, Doğu Avrupa'daki

⁶¹ Aleksandra Laletina, *Voprosy Planirovaniya Statusa Yazıka v Globalnom Mire (na materiyale yazıkovoy politiki SŞA i RF) (Global Dünyada Dilin Statüsünün Planlanması Soruları (ABD'nin ve RF'nin dilsel politikalarının verileri üzerine))*,
[http://www.unn.ru/pages/e-library/vestnik/99999999_West_2013_2\(1\)/58.pdf](http://www.unn.ru/pages/e-library/vestnik/99999999_West_2013_2(1)/58.pdf) (Erişim tarihi 26 Kasım 2015).

⁶² Crystal (Erişim Tarihi 26 Kasım 2015).

⁶³ *Ethnologue Languages of the World, Summary by language size*,
<https://www.ethnologue.com/statistics/size> (Erişim Tarihi 26 Kasım 2015).

ikinci dil olarak Rusça yerine İngilizceyi yerleştirmek niyetinde olduklarını açıklamıştır.⁶⁴ Bu bağlamda 1989-1990 yıllarında, yani Sovyet Bloğu'nun çöküşü sırasında British Council'in yayınladığı rapor çok önemlidir. Bu raporda Orta ve Doğu Avrupa'da yaşayan 30 milyon insan için 100 bin yeni öğretmenin görevlendirilmesine ihtiyaç duyulduğu ve bu öğretmenlerin ana dilinin İngilizce olması gerektiği kaydedilmiştir.⁶⁵ Dilin öğretilmesi ile beraber tüm ülkelere demokrasi ve insan hakları gibi siyasi değerlerin İngiliz-Amerikan versiyonu empoze edilmiştir. 'English 2000' adlı bir proje, British Council tarafından 1995 yılında uygulanmaya başlanmıştır ve Sovyetler Birliği'nin eski etki alanlarında İngilizce'nin yayılmasını teşvik etmiştir. İngilizce genişleme politikası, sadece eski Sovyet bloğunda değil, aynı zamanda Avrupa Birliği'nde de etkinliğini fazlasıyla göstermiştir. Avrupa Birliği'nde uluslararası ticaret ve yeni teknolojiler alanında İngilizce'nin alternatifsiz olarak kullanılması, bölgesel lingua franca olarak hizmet etmiş olan yerli dillerin çoğunu yerinden etmiştir.

İngiltere'nin ve ABD'nin dil politikası, uluslararası düzeyde İngilizcenin hegemonyasını kurmaya teşvik ederek eski zamanlardan bu yana planlı bir şekilde geliştirilmekte ve hükümetler tarafından finanse edilmektedir. İlk kez 1934 yılının ekim ayında düzenlenen ve Carnegie Vakfı tarafından desteklenen 'Yabancı Dil Olarak İngilizce' (English as a Foreign Language) adlı uygulama programı, İngiliz ile ABD'li uzmanların katıldığı Birinci Uluslararası Konferans'ta görüşülmüştür. Konferansın amacı, dünyada Yabancı Dil olarak İngilizce (EFL) öğretiminde kullanılan malzemelerin içeriği ile ilgili stratejilerin geliştirilmesiydi. Konferansta İngiltere'nin ile ABD'nin işbirliği temelinde uluslararası arenada dünya dili olarak İngilizcenin yayılmasını sağlama niyeti bildirilmiştir.⁶⁶ O zamandan bu yana ikinci dil olarak veya yabancı bir dil olarak İngilizce öğretme yöntemlerinin geliştirilmesi ve dünyanın neredeyse tüm ülkelerinde uygulanması Büyük Britanya ve Amerika Birleşik Devletleri'nin uluslararası devlet ve sivil toplum yapıları, bu ülkelerin dışişleri bakanlıkları, vakıfları ve komiteleri, British Council

⁶⁴ Phillipson, p. 10.

⁶⁵ British Council Annual Report, 1989/90. p. 17.

⁶⁶ Richard Smith, *Introduction to Volume 5, Towards Carnegie of Teaching English as a Foreign Language*, 1912-36: Pioneers of ELT, London, Routledge, 2003, p. 11-29.

uluslararası örgütü, Amerikan Kolejleri, Yurtdışı Kalkınma Ofisi, öğrenci değişim programları gibi kuruluşlarla desteklenmiştir.⁶⁷

Günümüzde ABD'nin ve İngiltere'nin dil politikasının çok başarılı olduğu görülmektedir. Çünkü İngilizce öğrenme; kaliteli eğitim, kültür, ilerleme ve refah ile eşleştirilmektedir. Birleşik Devletler, İngilizce'nin prestiji ve popülaritesi üzerinde her zaman durmaktadır. Birçok ülkede yükseköğretim okullarında İngilizce bilim dili olarak kullanıldığı için öğretim de İngilizce olarak yürümektedir. İngilizcenin kullanılmasıyla birlikte bölgesel dillerin bilimsel potansiyeli de günden güne yok olma eğilimindedir. Söz konusu ülkelerin İngilizceye yönelik propagandası İngilizcenin güncel bilgilere sahip olmak için acil bir ihtiyaç olduğunu dünyaya kabul ettirmiştir. Bunun yanı sıra CNN veya BBC gibi dünyanın en güçlü yayın kanalları sayesinde ABD ve İngiltere dünyada meydana gelen gelişmeleri kendi yorumlarıyla empoze edip kendi kültürünü ve dünya algısını insanlara benimsetmektedir. Amerikan sinema endüstrisi, siyasi değerleri içeren filmler, belgeseller ve reklamlar İngilizce'nin yayılmasına yardımcı olmaktadır. İngilizce'ye ve İngiliz-Amerikan standartlarına alıştırılan devletler de uluslararası ilişkilerde ister istemez bu ülkelerin takipçisi haline gelmektedir. Yumuşak güç olarak kullanılan dil politikası, ulusal çıkarların doğrudan yansımasıdır.

⁶⁷ Elena Şelestük, *Angliyskiy Yazık kak Instrument Vesternizatsii (Batılaşmanın Enstrümanı Olarak İngilizce)*, http://shelestiuk.narod.ru/publications/English_As_a_Tool-of-Westernization.pdf (Erişim Tarihi 26 Kasım 2015).

İKİNCİ BÖLÜM

YUMUŞAK GÜÇ PERSPEKTİFİNDEN RUSÇANIN POTANSİYELİ

2.1. Rusçanın Tarihsel Gelişmeleri

2.1.1. Rusçanın Tarihçesi

Rusçanın tarihsel gelişimi doğrudan Rusların tarihine bağlıdır. Rus halkının yaşadığı bütün zaferler ve mağlubiyetler, çıkışlar ve inişler halkın konuştuğu dile yansımaktadır. İnsanlar, ana dilini konuşmaya başlayınca ve ona sahip olunca sadece dilsel yapıları devralmakla kalmayıp aynı zamanda kendi ailesinin, sosyal ve etnik grubunun, ulusunun tüm tarihsel deneyimini elde etmektedir. Bu şekilde insanlar, milletin çizdiği dilbilimsel dünya resmini öğrenmektedir. Herhangi bir dil, halkın yaşam ortamını oluşturmaktadır. İnsanlar, "çağdaşlarının ve onlardan öncekilerinin konuşma ürünleri ile nefes almaktadır."⁶⁸ Bu yüzden Rusya Federasyonu'nun günümüzde izlediği dış dilsel politikayı anlayabilmek için Rus halkının ve Rusçanın tarihine bakmak şarttır. Rusçanın tarihsel gelişimi günümüzde Rusya'ya belli avantaj ve dezavantajlar getirmektedir. Rusya dış politikasının jeolengüistiğinin potansiyeli direkt Rus halkının kökenlerinde yatmaktadır. Rusçanın tarihsel gelişimi, Rus hükümetine Rusçayı yumuşak güç olarak belli başlı alanlarda kullanmasına imkân tanımaktadır.

Rus dili, Doğu Slav dillerinden biri olup Rus halkının ulusal dilidir. Rusça, dünyanın en yaygın dillerinden biridir. Rusça, dillerin yaygınlığı kriterine göre (Rusçaya ana dili, ikinci ya da yabancı dil olarak sahip olan insanların toplam sayısı) dillerin hiyerarşisinde altıncı sırada bulunmaktadır. Ondan önce İngilizce, Çince, Hintçe/Urduca, İspanyolca ve Arapça gelmektedir. Rusçayı ana dili olarak konuşan insanların sayısını hesaba alan diğer anahtar göstergeye göre, Rusça şu an dünyada sekizinci pozisyonu almaktadır.⁶⁹ Rus dili aynı zamanda en yaygın olarak kullanılan Slav dilidir. Rus dilinin sözlüksel yapısı açısından dilin özünü Slav kökenli kelimeler oluşturmaktadır. Fakat Rus

⁶⁸ Vladimir Juravlev, *Russkiy Yazık i Russkiy Harakter (Rusça ve Rus Karakter)*, İzdaniye Otdela religioznogo obrazovaniya i katehizatsii Moskovskogo Patriarhata, Moskva, s.4.

⁶⁹ Aleksandr Arefyev, *Russkiy Yazık na Rubeje XX-XXI vekov(XX.-XXI. yüzyılların Sınırında Rusça)*, Tsentr sotsialnogo prognozirovaniya i marketinga, Moskva, s. 391.

halkı diğer milletlerle her zaman çok sıkı etkileşim içinde bulunduğu için yabancı dillerden alınan kelimeler Rusçanın tarihinde her zaman yer almıştır. Bu bağlamda Rus halkı, ulusal dilsel egoizmden yoksundur. Diğer insanların kültürlerine saygı gösterip onlardan yenilikleri ödünç almaktan kaçınmamaktadır. Rusçanın sözcük hazinesinin eski zamanlarda Yunan ve Türk dillerinden; XVIII. yüzyılda Felemenkçe, Almanca ve Fransızcadan; XX. yüzyıldan beri de İngilizceden aldığı kelimelerle zenginleşmesi söz konusudur. Ama Rusça, hiçbir zaman ulusal gücünü kaybetmemektedir. Rusça, yabancı dillerden alınan kelimeleri kendi dilinin kelime yapımı modellerine göre değiştirip onları içinde “sindirmektedir”. Yani Rusçanın tarihi boyunca hiçbir zaman Rusçanın ölü diller kategorine geçmesi ya da diğer yabancı diller tarafından soğurulması söz konusu olmamıştır. Ama dünyanın bütün dillerinde olduğu gibi Rusça da tarihi boyunca belirli yozlaşmaya maruz kalmıştır. Rusçanın konuşulduğu alan tarih boyunca değişiklik göstermekte, kimi zamanlarda ulusal sınırlarla kısıtlı kalıp kimi zamanlarda devlet sınırlarının ötesine geçmektedir. Rus dilinin yaygınlığı doğrudan devletin başarılarından kaynaklanmaktadır.

Bu dilin yayıldığı alan büyük olduğu halde diğer dillerle kıyaslayacak olursak Rusça sabit mono dildir. Böylece günümüzde Rusya, yüzölçümü olarak dünyanın en büyük ülkesi olmasına rağmen Çin’de ya da İtalya’da olduğu gibi Rusya’nın sınırları içerisinde Rus dilinin lehçeleri birbirlerinden çok farklı değildir. Rusya’nın en batı noktasından gelen insanlar, hiç zorluk çekmeden doğusundaki insanların konuştuklarını anlayabilmektedir. Rusça, kuzey ve güney lehçesi gibi iki lehçeye ayrılmaktadır. Bu lehçeler, Türkçede olduğu gibi kelimenin değişmesi ya da kelimenin ekinin sonunun farklı olmasıyla özdeşleştirilmemiştir. Sadece o/a ve g/gırtlaksı g seslerinin telaffuzu açısından farklılık göstermektedir. Rusya’nın güneyinde ‘a’ ve ‘gırtlaksı g’ sesleri üzerinde durulurken kuzeyinde tam tersi ‘o’ harfine vurgu yapılmaktadır. Modern edebi dilinin temel normları ise Moskova merkezinden belirlenmektedir.

Böylece Rus dilinin geçmişte yaşanan bütün modifikasyonlarına ve Rusçanın zamanla yayıldığı bölgelerde farklı millet ve farklı geleneklerin olmasına rağmen Rusça özünü koruyabilmiştir. Rus dilinde tek bir standart olması, Rus halkının kültürü üzerinden açıklanabilmektedir. Merkezleştirme, bir merkezden idare etme, merkezden dağıtma gibi siyasal ve sosyal prensipler Rus halkına özgüdür. Üstelik bu dağıtımlar, çoğu zaman zorla değil, insanların kendi isteği ve iradesi ile benimsenmektedir. Çünkü Rus halkı uysal bir yapıda olup her zaman Moskova’nın ve karizmatik hükümdarının haklı ve güçlü

olduğuna inanmaktadır. Bununla birlikte Rus halkının bağları bütünlük, birlik ve beraberlik anlamında çok güçlüdür. Ruslar, yüzyıllarca süren tarihleri boyunca ülke içerisindeki diğer milletlerle barış içinde bir arada yaşamıştır. Bu özellikler dil konusuna da yansımıştır. Rusya Federasyonu'nun topraklarında Rusça dışında başka dilleri konuşan insanların hakları ihlal edilmeyip orada yaşayan insanlar Rusçanın tek türünü konuşup Rus dilini çok önemsemektedir. Buna ek olarak Rusça, ülkede yaşayan bütün milletleri bir araya getirip konsolidasyon sağlamaktadır.

Herhangi bir dilin tarihçesi aralıksız olup eski zamanlardan günümüze kadar hayatını sürdürmektedir. Dilbilimcilerin çoğuna göre Rus dilinin tarihi üç ana dönemden ibarettir:

- Antik Rusça Dönemi; Rusya, Belarus ve Ukrayna dilleri için ortak bir dönemdir (IX-XIV. yy.);
- Eski Rusça ya da Büyük Rusça Dönemi (XIV-XVII. yy.);
- Milli Rusça Dönemi (XVII. yüzyılın sonundan itibaren).⁷⁰

Uzmanların çoğuna göre herhangi bir dil tarihinin başlangıcı, bu dilin isminin ortaya çıktığı tarihten başlamaktadır. Rusçanın bin yılı aşkın tarihinin olduğu düşünülmektedir. O zamanlarda Eski Rusya yani Kiev Knezliği ve Rus dili ile ilgili ilk yazılar ortaya çıkmıştır. Rusya ve Rusça kelimelerinin kökeni günümüzde hala tartışılmaktadır. Bu kelimelerin nereden geldiğine dair birçok farklı, çoğu zaman birbirleri ile çelişkili fikirler mevcuttur. En yaygın teoriye göre bu kelime Normanlardan yani İskandinav halklarından gelmektedir. O zamanlara ait Bizans vakayinamelerinde Rus kelimesi Normanlara denmektedir⁷¹. XI-XII. yüzyıllarda Kievli Nestor keşişı tarafından yazılan ilk Rus vakayinamelerinden birisi olan «Povesti Vremennıh Let» adlı esere göre de Baltık, Fin-Ugor ve Doğu Slav kabilelerinin yaşadığı alanları kendi topraklarında barındıran Rus devleti, Normanların soyundan gelen Vareglerden adını almıştır. Varegler, Slav kabileleri tarafından yönetmek için davet edilmeden önce gelecekte oluşacak Rus devletinin toprakları, kendi isimleri altında bilinen Baltık, Fin-Ugor ve Doğu Slav kabileleri tarafından iskân edilmiştir. Kendi aralarında anlaşılamadığı için bu kabileler knezi dışarıdan çağırmaya karar vermişlerdir. Doğu Slavlar, onların yaşadığı iki büyük şehirden biri olan Novgorod'da Vareg olan Knez Rurik'i 862 yılında

⁷⁰ Nikita Mesçerskiy, *İstoriya Russkogo Literaturnogo Yazıkı (Rus Edebi Dilinin Tarihi)*, İzd-vo Leningradskogo Universiteta, Leningrad, 1981, 280 s.

⁷¹ Andrey Zaliznyak, *İstoriya Russkogo Yazıkı (Rus Dilinin Tarihi)*, <https://www.youtube.com/watch?v=5Nuiw73EY50> (Erişim Tarihi 5 Aralık 2015).

kendilerine lider olarak seçmişlerdir. Böylece Eski Rusya'nın tarihinin ilk hanedanlığı kurulmuştur. Rurik, diğer büyük Slav şehri olan Kiev'i işgal ettikten sonra Eski Rusya'nın temellerini atmıştır⁷². İktidarda bulunan hanedan zamanla Slavlaştırılmıştır. Bu şekilde keşiş Nestor'un yazdıklarına göre Rus yurdu ismini Vareglerden almıştır. Rus ismi, başlangıçta bir eksonim olup İskandinav halkından Doğu Slavların topraklarına getirilmiştir. Sonrasında bu isim Doğu Slav kabileleri tarafından endonim olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bundan sonraki vakayinamelerde Rus kelimesi ve Rus dili doğrudan Doğu Slavlar ile özdeşleştirilmeye başlanmıştır. Doğu Slav devletinin sınırları genişledikçe Antik Rus dilinin alanı da dallanıp budaklanmıştır. Bu şekilde Antik Rus dilini hem Kiev devletinin ana nüfusunu oluşturan Doğu Slavlar hem de kuzey ve doğusunda bulunan Finler, güneyindeki Türkler, kuzey-batısındaki Baltık kabileleri gibi diğer Slav olmayan kabilelerin temsilcileri konuşmuşlardır (Ek №1, Resim 1).⁷³

Çoğu uzmana göre Doğu Slavlar Kiril alfabesine geçmeden önce kendi yazılarını kullanmışlardır. Ama bunu kanıtlayan ve elimize sağlam bir şekilde gelen çok az bilgi bulunmaktadır. Bu yüzden Doğu Slavların alfabesinin yayılmasının en çok Kiev Devleti'nin Hristiyanlıkla tanışması ile beraber gerçekleştiği kabul edilmektedir. Hristiyanlık, I. Vladimir'in iktidarda bulunduğu 988 yılında Kiev Devleti'nin resmi dini olmuştur. Fakat Slavların Hristiyanlıkla ilgili dini metinleri anlayabilmesi için bundan önce Antik Rus dilinin gereksinimlerini karşılayabilecek bir alfabenin oluşturulmasına ihtiyaç duyulmuştur. Slav dilinin transferi için sadece Yunan alfabesinin uygulanması ya da yeni işaretler ile komplike edilmesi yetmezdi. Bu yüzden Yunan misyoner ve dilbilimci Kiril tarafından oluşturulan, sonrasında Kiril Alfabesi diye adlandırılan misyoner amaçlı bir Slav alfabesi ortaya çıkmıştır. Yaklaşık 863 yılında Kiril ve Mefodi tarafından tanıtılan Kilise Slav alfabesi, antik Slav diline dayalı olup daha çok eski Bulgar ve Makedon lehçeleri gibi Güney Slav lehçelerinden temelini almıştır. Yani Kiril Alfabesi, Kiev Devleti'nin sınırlarının dışında oluşturulup sonradan Doğu Slavlara getirilmiştir. Kiril'in ve Mefodi'nin hizmetleri, edebî eser Yeni ve Eski Ahit'in yani kutsal kitapların tercüme edilmesinde olmuştur. Onların öğrencileri de çok sayıda Yunan dini kitabı Kilise Slav diline çevirmişlerdir.

⁷² Nestor, *Povest Vremennih Let (Yılların Hikayesi)*, <http://www.hrono.ru/dokum/1000dok/povest1.php> (Erişim Tarihi 5 Aralık 2015).

⁷³ Mesçerskiy, s.10.

Yunanca ve Latince gibi diller sadece ibadet için uygun hale getirilirken Kilise Slav dili özellikle Ortodoks Kilisesi dili olarak dizayn edilmiştir. Slav dili; Yunanca, Latince ve İbranice ile birlikte aynı pozisyonlara sahip olup edebi dil ve Hristiyan ibadet dili haline gelmiştir. Slav dili, Yunanca ve Latincenin unsurları ile zenginleştirilmiş, edebiyat ve medeniyet dili olarak gelişmeye başlamıştır.⁷⁴ Bu şekilde Doğu Slav kabileleri Bizans-Hristiyan kültürünün etkisi altında kalmıştır. Fakat Yunan dili, Latincenin Batı'da kazandığı gibi Doğu Slavların topraklarında egemenliği kazanamamıştır. Bizans İmparatorluğu ise Slavların kendi edebi dili aracılığıyla Bizans kültürünün zenginliğini benimsemesine hiçbir zaman karşı çıkmamıştır. Doğu Slavlar da onlara getirilen yazılı dili kendi amaçlarına göre günlük hayatta Antik Rusçanın kâğıda geçirilmesinde kullanmaya başlamıştır.

Sonuç olarak Antik Rusça döneminde (IX-XIV yy.) Kiev Devleti'nde diglossia diye adlandırılan kültürel ve dilsel durum söz konusuydu. Bir dilin iki formu, toplum içinde çeşitli işlevsel alanlarda bir arada kullanılmıştır. Her iki form da Kiril Alfabeti yardımıyla ifade edilmekteydi. Kilise Slav dili standartlaştırılmış bir tür olarak algılanan yazılı dil olup ibadette kullanılırken; ticaret, hukuki yazılar, vakayinamelerde ve günlük işlerde iletişim dili olarak Antik Rusça kullanılmıştır. Birbirlerinden çok farklı olmasa da bu dilsel durum iki formun birbirlerini zenginleştirmesine yardım olmuştur. Antik Rusçanın etkisi XII. yüzyılın sonuna doğru Kiev Devleti'nin hâkimiyeti altında olan çok geniş bir alana yayılmıştır. O zamanlarda Kiev Devleti, Baltık Denizi'nden Karadeniz'e kadar ve Batı Bug nehrinden Volga nehrine kadar uzanan büyük bir feodal devletti.⁷⁵ Bazı tarihçilere göre Antik Rusça, Doğu Slavların devleti ile sınırı olan kabileler arasında da tesirli olmuştur. XII. yüzyılın ortalarına kadar Kiev siyasi merkezinin güçlü etkisi ile desteklenen Doğu Slavların konuşmasındaki merkezci eğilimler feodal bölgesel dillerin ortaya çıkmasını ve merkezden ayrılmasını engellemiştir. Ama XII. yüzyılın sonu ile Kiev Devleti'nin gücünün zayıflamasıyla beraber devletin bütünlüğü bozulmuştur. Feodal parçalanma nedeniyle birçok yeni devletin ortaya çıkması, Rus lehçeleri arasındaki farklılıkların derinleşmesine ve feodal bölgesel devlet dillerinin oluşmasına yol açmıştır. Sonra da bu ayrı feodal devletçiklerin farklı siyasi kaderlerine göre Büyük Rusça, Ukraynaca ve Belarusça olmak üzere üç farklı ulusal dil ortaya çıkmıştır.⁷⁶

⁷⁴ Viktor Vinogradov, *Osnovniye Etapy Razvitiya Russkogo Yazıka (Rusçanın Gelişiminin Temel Dönemleri)*, <http://www.philology.ru/linguistics2/vinogradov-78a.htm> (Erişim Tarihi 5 Aralık 2015).

⁷⁵ Boris Rıbakov, *Pojdeniye Rusi (Rusya'nın Doğumu)*, AiF Print, Moskva, 2003, s.3.

⁷⁶ Vinogradov (Erişim Tarihi 5 Aralık 2015).

Rusçanın tarihinde yeni bir gelişme, XIV. yüzyılın ikinci yarısında yaşanmıştır. Bu evre, doğrudan Moskova'nın çevresinde yeni merkezi bir devletin oluşumu ile ilgilidir. Rusya'nın tarihinde feodal parçalanmadan ve Doğu Slav topraklarının Moğol-Tatar hâkimiyetinden kurtulduktan sonra XIV. yüzyılda kuzeydoğuda Doğu Slav topraklarında yeni bir birlik oluşmuştur. Bu birlik, Antik Rusça konuşan neredeyse tüm insanları yavaş yavaş bir araya getirerek Rus ulusunun oluşmasına neden olmuştur.⁷⁷ Rostov-Suzdal Knezliği Rus ulusunun beşiği olmuştur (Ek №1, Resim 2). Bu knezlikten Moskova Devleti büyümüştür. XIV. yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren XVI. yüzyılın ilk çeyreğine kadar iki yüzyıl boyunca Moskova, Kuzey Slavların yaşadıkları tüm toprakları ve merkezi Rus beyliklerini birleştirmeyi başarmıştır. XV. yüzyılın sonunda – XVI. yüzyılın başında knezlikler ardı ardına Moskova'nın hâkimiyeti altına alınmıştır (1463 yılında Yaroslavl, 1474 yılında Rostov, 1485 yılında Tver, 1517 yılında Ryazan, 1552 yılında Kazan, 1556 yılında Astrahan). Kuzey bölgeleri de kendi özgürlüğünü kaybedip Moskova'ya bağlı hale gelmiştir (1478 ile 1485 yıllarında Novgorod ve Pskov).⁷⁸ Böylece XVI. yüzyılın başında Moskova Devleti önceleri bağımsız olan bölgeleri kendi iktidarı altında bulundurmıştır (Ek №1, Resim 3).

Fakat XV. yüzyılda Moskova, herkesin kabul edeceği ve kendi lehçeleri yerine gönüllü olarak kullanacağı ulusal dili kabul ettirmekte zorlanmıştır. Moskova merkezinin devlet dilinin etkisinin hızla büyümesine rağmen Moskova Devleti'nin topraklarında Rus dilinin şive farklılıkları halen mevcut olarak devam etmekteydi. Bölgesel ayrılığın izleri bu devletin dilinde uzun bir süre etkili olmuştur ancak bu durum XVII. yüzyıla doğru düzelmiştir. Feodal bölgesel lehçeler Moskova'nın dilinin baskısıyla bir anda nötralize olamamıştır. Sadece Moskova'nın otoritesinin güçlenmesiyle ve "Moskova - Üçüncü Roma" düşüncesinin ortaya çıkması ile Moskova'da konuşulan Rus dilinin pozisyonları kuvvetlenmeye başlamıştır. Kitap basımı (XVI. yy.), bölgesel feodal özelliklerin marjinalleşmesini ve Moskova Devleti'nin ortak edebi ve dilsel normlarının oluşmasını hedefleyen en önemli kültürel icatlarından biri olmuştur. Moskova'da konuşulan Eski Rusça ya da Büyük Rusça'nın bölgesel lehçelerin yerlerini alması ve Rus ulusal standartların değeri haline gelmesi, XVII. yüzyılda tamamlanmıştır.⁷⁹

⁷⁷ Mesçerskiy, s.25.

⁷⁸ Niokolay Karamzin, *İstoriya Gosudarstva Rossiyskogo (Rusya Devletinin Tarihi)*, Cilt V-X, <http://www.kulichki.com/inkwell/text/special/history/karamzin/karahist.htm> (Erişim Tarihi 7 Aralık 2015).

⁷⁹ Vinogradov (Erişim Tarihi 5 Aralık 2015).

2.1.2. Rusya İmparatorluğu Döneminde Rusça

On yedinci yüzyılın sonundan itibaren özellikle de I. Petro'nun iktidarda bulunduğu XVIII. yüzyılda Rus dili, bu günler için hayati anlam taşıyan ve Ruslar'ın günümüzde konuştuğu dilin temellerini oluşturan gelişmeleri yaşamıştır. I. Petro'nun dönemi (1689-1725), Rusya'nın tarihinde dönüm noktası sayılmaktadır. İmparator Petro, Rusya'nın sınırlarını genişletmekle kalmayıp ülkeyi modernleşmeye açmıştır. I. Petro, gemicilikten ticarete, eğitimden kültüre kadar birçok alanda gerçekleştirdiği reformlar sayesinde Rusya'nın Avrupa'nın gerisinde kalmasını önlemiştir. Petro'nun en önemli başarılarından bir diğeri, dil politikasının doğrudan devlet kontrolün altına alınması, hükümetin dil politikasına önem vermeye başlamasıdır. Önceki liderler, dilsel süreçlerin kendiliğinden çözülebileceğine inanırken I. Petro Rusçanın pozisyonlarının dünya çapında güçlenmesi için reformları yürütüp onlara bizzat katılmıştır. XVII. yüzyılın sonundan itibaren milli Rusçanın oluşumu dönemi başlamıştır. I. Petro'nun izlediği politikasının mirasçısı olan II. Ekaterina (1762-1796), dil politikasına ayrıcalık tanıyıp Rusçanın bilimsel potansiyelinin gelişmesine ilişkin reformlar uygulamıştır. Bu şekilde XVII-XIX. yüzyıllar için Rusya İmparatorluğu'nun topraklarında Rusçanın potansiyelinin gelişmesi ve İmparatorluğa yeni dâhil edilen alanlarda Rusçanın pekiştirilmesine yönelik eğilimlerin yer alması söylenebilmektedir (Ek №1, Resim 4).

Petro'nun döneminde milli Rusçanın oluşumu, Rusçanın farklı kaynaklardan zenginleşmesi ile mümkün olmuştur. Böylece oluşum süreci, Rus halkının canlı konuşma dili, Moskova'nın devlet dili ile Batı Avrupa dillerinin karışımı temelinde gerçekleşmiştir. Kilise Slav dili ise siyasi ve sosyal işlerde ihtiyaç duyulan dillerden çıkıp gücünü sadece dini işlevlerde koruyabilmiştir. Petro'nun döneminin dili, devlet dilinin etkisinin büyümesi, onun etkisi altına giren alanların toplamının artması ile karakterize edilmektedir. Petro'nun gerçekleştirdiği reformlar; idari sistemin yeniden yapılandırılması, deniz işleri ve işletmelerinin yeniden düzenlenmesi, ticaretin ve üretimin hacminin büyümesi, teknolojinin çeşitli dallarının gelişmesi, eğitimin bilimsel kalitesinin ilerlemesi gibi pek çok farklı alanda hissedilmiştir. Reformların çoğu, Batı standartlarına göre yapıldığı için bu tarihi olaylar için gereken yeni terminolojinin oluşturulması; çok sayıda kelimenin Felemenkçe, İngilizce, Almanca, Fransızca, Lehçe ve İtalyanca gibi Batı Avrupa dillerinden Rusçaya sızmasına yol açmıştır. Yabancı kelimelerin Rus diline yerleştirilmesi, farklı yollardan gerçekleşmiştir. Birincisi, yeni teknolojilerin uygulanması için yabancı dillerde yazılan bilimsel kitapların çevrilmesine

gereksinim vardı. Rusçanın bilimsel hazinesi o zamanlarda kıt olduğundan dolayı yabancı kelimelerin karşılığını Rusçada bulmak imkânsızdı. Rusçada analog olmayınca yabancı kelimelerin doğrudan alınması kaçınılmazdı.⁸⁰ İkincisi, yabancı kelimelerin, devlet memuriyetlerine alınan subaylar, mühendisler veya ustalar gibi yabancı uzmanların konuşmasından Rus diline sızması söz konusuydu. Çünkü yabancı uzmanların çoğu Rusya'da görev yapmasına rağmen Rusça bilmiyorlardı. Üçüncü olarak, I. Petro'nun girişimiyle yurt dışına gönderilen ve genellikle yurtdışında uzun yıllar boyunca okuyan ya da çalışan bazı Ruslar döndüklerinde kendi konuşmalarında yabancı kelimelerden vazgeçemeyip konuşmalarını yabancı sözcüklerle süslendiriyorlardı.

Petro'nun Rusya'ya Batı'nın penceresini açmasıyla ve Rusya'nın geleceğini modern şartlara göre kurmasıyla beraber Rus dili, diğer diller tarafından yutulma tehdidi ile karşı karşıya kalmıştır. XVIII. yüzyılda Fransızca konuşmak moda haline gelmekle beraber üst sınıflar arasında başlayıp Rus halkının tüm kesimlerini etkilemiştir ve bu dönemde bir tür Avrupalılaşma söz konusu olmuştur. Başkentte ve diğer büyük şehirlerde asiller arasında gerçekleştirilen edebi salonlarda hep Fransızca konuşuluyordu, Rus yazarı L.N. Tolstoy'un yazdığı dünya eseri olan "Savaş ve Barış" adlı kitabın yarısı Fransızcada yazılmıştır. II. Ekaterina'nın döneminde eğitim gören insanlar arasında Fransızca-Rusça diglossiası yaşanmıştır. Rusça günlük konuşmada kullanılırken Fransızca ise eğitim, kültür, samimi ilişkiler alanlarında kullanılan dil haline gelmiştir. Bu tür aşırılık, milli Rusçanın oluşumu için ciddi bir meydan okuma olsa da Rusça her zaman özünü koruyabilmiştir. Çünkü Rusça, sözlük hazinesini yabancı kelimelerle zenginleştirirken bu kelimeleri kendi geleneksel ve ulusal ifade semantik sistemine göre adapte etmekteydi. Üstelik Batı Avrupa dilleri kökenli kelimeler, o zamanlarda başlayan Kilise Slav dilini sembolize eden ortaçağ ideolojisine karşı mücadelede milli Rusçaya yardım etmiştir. I.Petro, Rusçanın laikleştirilmesine yönelik politikaya yoğunlaşmıştır.

Bu politika, XIX. yüzyılda popüler olan siyasi tartışmaların konularından birisi olmuştur. Rusya'nın tarihi, onun tarihsel kaderi, bugünü ve geleceğini tartışma konusu haline getiren iki büyük ideolojik akım doğmuştur. Bunlar, Batıcılık ve Slavofilizm'dir. Slavcılar, Rusya'nın tarihsel özgün kimliğini savunmakta ve Rusya'nın tarihi, dini, Rus zihniyeti ve davranışı gibi özelliklerini Batı'nın savunduklarının aksine düşünmektedir. Slavcıların savunduğu en büyük değer ise Ortodoks Hristiyanlık olmuştur. Dil politikası

⁸⁰ Viktor Vinogradov, *Očerki po İstorii Russkogo Literaturnogo Yazıka XVII-XIX vekov (XVII-XIX.yüzyıllardaki Rus Edebi Dilinin Tarihi Denemeleri)*, Vısşaya Şkola, Moskva, 1982, s.58.

konusunda onlara göre milli Rusçanın Kilise Slav dili ile birlikte gelişmesi gerekmekte, çünkü Rusçanın kökenleri doğrudan Kilise geleneğinde yatmaktadır. Batıcılar ise Slavcıların aksine, Rusya'nın kimliğini gericilik olarak değerlendirmektedir. Batıcılara göre Batı medeniyetleri açısından bakıldığında Rusya, diğer Slav halkları gibi tarihin dışında kalmıştır. Batıcılar, I. Petro'nun gerçekleştirdiği reformları aşırı derecede övüp Petro'nun gericilikten modern medeniyete geçişi hızlandığını ileri sürmektedir. Böylece Petro'nun izlediği politika, dünya tarihinde Rusya'nın hareketinin başlangıcı olarak görülmektedir. Bu yüzden Batıcılar, Rusçanın yabancı dillerden kelimeleri benimsemesine hiçbir zaman karşı çıkmamaktadır. Kendi yazılarında da yabancı kelimeleri kullanıp Kilise Slav dilinden uzak durmaya çalışmaktadır.

Fakat hem Petro'nun hem de onun mirasçılarının politikasının özü, Rusya'nın modernleşmesini sağlayıp politikayı Kilise'nin ellerinden tamamen alıp güçlü bir devlet kurmak ve dil konusunda da Rusya'ya özgün milli dili geliştirmektir. Böylece, Petro'nun izlediği dil politikasının temeli, milli Rusçayı iki taraftan da arıtmaktan ibaretti. Dil politikasının amacı bir yandan yabancı kelimelerin tahakkümünü önlemek, diğer yandan Rusçayı Kilise Slav dilinden kurtarıp onu tüm halka anlaşılır hale getirmektir. Örnek vermek gerekirse I.Petro, bütün tebliğlerin yabancı kelime ve terimleri kullanmadan Rusça yazılması emrini vermiştir.⁸¹

Bu şekilde Petro'nun ve Ekaterina'nın dil politikası çerçevesinde attığı adımlar milli Rusçanın potansiyelinin geliştirilmesi ile ilgiliydi. Dünya çapında ünlü Rus bilim adamı M.V.Lomonosov (1711-1765), Rusçanın var olan potansiyelini olumlu bir şekilde anlatmıştır. Lomonosov'un yazdığı "Rus Grameri" adlı kitabının önsözünde şöyle demiştir: "Rusça, birçok dilin hükümdarı olup sadece onun hakimliğinin sürdüğü alanların genişliği açısından değil kendi derinliği ve zenginliği açısından da Avrupa'nın dillerinin hepsinin önünde durmaktadır". Roma İmparatoru V. Charles, zamanında insanlara Tanrı ile İspanyolca, arkadaşlarla Fransızca, düşmanlarla Almanca, kadınlarla ise İtalyanca konuşmalarını önermiştir. Lomonosov ise V.Charles'ın Rusçayı bilmesi halinde hiçbir dilin Rusçanın yerini var olan bütün iletişim alanlarında alamayacağı kanaatine varmış olacağını savunmaktadır. Çünkü Rusçada, İspanyolcanın ihtişamı, Almancanın sağlamlığı, İtalyancanın hassasiyeti, Fransızcanın canlılığı ile Yunanca ve

⁸¹ Vinogradov (Erişim Tarihi 5 Aralık 2015).

Latinceye ait olan zenginlik ve hayal gücü bulunabilmektedir.⁸² Lomonosov, Rusçanın gelişmesi için çaba gösterip çok sayıda eser bırakmıştır. O, Rus halkının kültürel değerlerini yansıtan saf Rus dilini akıllıca kullanma ve yabancı dillerden alıntı yapmayı sınırlama çağrısında bulunmuştur.

I. Petro'nun iradesi ile yürütülen ve Rus dilinin tarihini çok etkileyen sosyal reform, 'Alfabe Reformu' olmuştur. Bu reformun amacı, sivil alfabesinin kurulmasıydı. 1708 yılında gerçekleştirilen reform ile Rusların bugüne kadar kullandığı Rus alfabesi oluşturulmuştur. Bu reformun değeri çok yüksek olmuştur. Bu reformlar, dilin laikleşmesinin sembolü ve dilin kilise ideolojisinden kurtulmasının sembolü olmuştur. Yeni alfabe, Avrupa kitaplarının baskı örneğine daha yakın hale getirilmiştir. Bu reform, ulusal Rus edebi dilinin oluşturulması yönünde önemli bir adım olmuştur. Ulusal Rus edebi dili de dünyaca bilinen Rus yazarlarının yazdığı edebi eserlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. F. Dostoyevskiy'in yazdığı "Suç ve Ceza" ya da "Budala", A. Çehov'un kaleme aldığı "Vişne Bahçesi", L. Tolstoy'un "Savaş ve Barış" ve "Anna Karenina" adlı kitapları, A. Puşkin tarafından yazılan "Kaptan Kızı", N.V. Gogol'un yazdığı "Ölü Canlar", İ.Turgenev'in "Babalar ve Oğullar" adlı eseri ve M.Gorki'nin yazdığı "Ayak Takımı Arasında" gibi kitaplar Rus edebiyatının dünya çapında etkiye sahip olmasını sağlamıştır. Dünya edebiyat literatürünün gelişmesine katkı sağlayan bu eserler, dünyanın her köşesinden gelen insanların Rus kültürü ve Rusça ile ilgili olmasına yol açmıştır. Kilise Slav dili ise edebi dile ait olan ayrıcalıklarını kaybedip sadece ibadet diline indirgenmiştir.⁸³

Daha çok insanın Rusya'nın iç ve dış politikasının ilkelerini anlayabilmesini ve hükümetin izlediği politikanın toplum tarafından daha çok onay görmesini hedefleyen I. Petro, ilk Rus gazetesinin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Bu gazete, önce "Askeri ve Diğer İşlerine İlişkin Bülten" adını taşımış ve tam İsveç ile Rusya arasındaki Kuzey Savaşı zamanında, 2 Ocak 1703 tarihinde yayımlanmaya başlanmıştır. İlk baskısında Kilise Slav Kiril alfabesi kullanılmış, yazı reformunun sonrasında sivil alfabe baskılı çıkmıştır. Önce gazete, Moskova'da yayımlanmış ve düzensiz olarak basına çıkmıştır. 1711 yılından bu yana bu gazete o zaman yeni başkent olan Petersburg'da yayımlanmaya başlamıştır.⁸⁴ Bu şekilde Rus dilinde yazılan baskılı gazete, dünyanın gelişmeleri ile ilgili

⁸² Mihail Lomonosov, *Rossiyskaya Grammatika (Rusya Grameri)*, <http://www.library.fa.ru/files/Lomonosov-grammatika.pdf> (Erişim Tarihi 7 Aralık 2015).

⁸³ Mesçerskiy, s. 63.

⁸⁴ Mesçerskiy, s.62.

Rusya'nın pozisyonunu ve misyonunu gösterme amacını taşımıştır. Sonrasında da devlet politikası gereği, insanlara Rusya'nın değerlerini ve tutumunu anlatmak olmuştur. İnsanların Rusya'nın politikasını hoş karşılamasına yardım eden farklı gazetelere öncelik tanınmıştır.

XVIII. yüzyılda devlet, Rusçanın bilimsel potansiyelinin gelişmesine yönelik önlemler almıştır. Dil politikasının amacı, Rus dilinin yabancı dillerin yardımı olmadan karmaşık bilimsel ve felsefi kavramları ifade etme gücüne sahip hale gelmesini sağlamaktır. Petro'nun 1725 yılında temelini attığı Petersburg Bilim ve Sanat Akademisi, bilimsel ve teknolojik gelişmede öncü bir rol oynamıştır. 12 Ocak 1755 tarihinde ise Moskova'daki ilk üniversite Petro'nun kızı olan Çariçe Elizaveta'nın emri ve büyük Rus bilim adamı M. Lomonosov'un inisiyatifi ile kurulmuştur. Bu üniversite, Rus biliminin ilerlemesine çok katkıda bulunan uzmanları yetiştirmiş ve çalıştırmıştır. Bunların sonucunda Rusça, Latince, Fransızca gibi bilimsel diller arasında önemini gittikçe artırmaya başlayarak dünya dillerinin hiyerarşisinde pozisyonunu güçlendirmiştir.

XVIII. yüzyılda II. Ekaterina, Batılı felsefecilerle ve toplum eylemcileriyle sürekli mektuplaşarak onların fikirlerinden çok etkilenmiştir. Ekaterina, sözlüğün çok önemli bir rol oynadığını ve devlet ideolojisinin bir aracı olduğunu fark etmiştir. Sözlüğün oluşturulması amacıyla 1783 yılında Rus Bilimler Akademisi E.R. Daşkova'nın başkanlığında kurulmuştur. Bu inisiyatifle sözcükleri derleyen ve onların anlamlarını açıklamayı hedefleyen Büyük Rus Akademik Sözlüğü ortaya çıkmıştır. Maalesef bu inisiyatif, gerekli ivmeyi kazanamamıştır. XIX. yüzyılda belli başlı Avrupa dillerinin çoğu için sadece ikişer büyük sözlük oluşturulmuştur.⁸⁵ Yine de XVIII-XIX. yüzyıllarda Rusçanın sözcüklerinin anlamları ve tonları sisteminin genişletilmesi, edebi sözlüklerin hacminin artmasına yol açmıştır. Rus Akademisi Sözlüğü (1806-1822), 51.388 kelime içerirken Kilise Slav ve Rus Dili Sözlüğü (1847) 114.749 kelimeye sahipti ve V. Dal'ın yazdığı Açıklayıcı Sözlük'te (1880) 200.000'den fazla kelime bulunmaktadır.⁸⁶ Bunlar, Rusçanın potansiyelinin büyümesinin göstergeleridir.

XVIII – XIX. yüzyıllarda Rus İmparatorluğu, bütün tarihi boyunca sahip olduğu en büyük topraksal alana sahipti. Böylece Rusya'nın sınırları doğuda Kuzey Amerika'ya kadar ulaşmıştır. Alaska yarımadası, Rus keşif takımı tarafından 1732 yılında keşfedilmiş

⁸⁵ Mihail Arapov, *Naş Velikiy i Moguçiy (Bizim Büyük ve Güçlü Olanımız)*, <http://magazines.russ.ru/znamia/2006/2/ara10.html> (Erişim Tarihi 5 Aralık 2015).

⁸⁶ Vinogradov (Erişim Tarihi 5 Aralık 2015).

ve ABD'ye satıldığı 1867 yılına kadar Rusya'nın topraklarının bir kısmını oluşturmuştur. Rusya'nın güney sınırları; Orta Asya, Kafkasya ve Kırım gibi bölgelere kadar uzatılmıştır. Ayrıca batı sınır, Eski Rus devletinin sınırına kadardı. Rus İmparatorluğu kuzeybatı yönünde de Finlandiya'yı içerisine katmıştır (Ek №1, Resim 5). Şüphesiz, bu kadar büyük alanı kapsayan devletin, çok sayıda farklı milletin bir arada yaşamasını sağlayan rasyonel bir politika izlemesi gerekmiştir. İmparatorluğun birliğini ve bütünlüğünü sağlamak adına hükümet pozisyonlarının ve mahkemelerin her düzeyinde ve bütün eğitim kuruluşlarında tek bir devlet dilinin kullanılmasına kademeli bir giriş yapılmıştır. 1885 yılında devlet işlerinde ve ilgili evrakların yazımında tek dil olarak Rusça kullanılmaya başlanmıştır. 1887 yılında tüm okullar, Milli Eğitim Bakanlığı'nın kontrolü altına alınmıştır. 1887-1893 yıllarında orta okullarda Rus dilinin öğretimi zorunluluğu uygulanmıştır.⁸⁷ Fakat o dönemde nüfus arasında okuryazarlık düzeyi çok düşüktü. Resmi olarak o dönemdeki Rusya mevzuatı, yasal olarak ulusal ve dilsel kısıtlamaları tanımamıştır. Ama pratikte doğal olarak yönetici pozisyonlarda Ruslara ya da çok iyi derecede Rusçayı bilenlere ayrıcalık tanımıştır. Bu şekilde Rusya'nın topraklarının içine alınan yeni bölgelerde Ruslaştırılma diye adlandırılan politika hükümet tarafından sürdürülmüştür. Bu politika, farklı milletlerin Ruslar arasında vazgeçilmez bir asimilasyonunu ya da farklı mensupların zorla Hristiyanlaştırılmasını hiçbir zaman amaç edinmemiştir. Etnik ve etno-dinsel grupların yelpazesi, hiçbir zaman Ruslar arasında çözünmemiştir. Rusya'da yaşayan toplum, günümüzde de çeşitliliği ve kendi kültürlerini koruyabilmektedir. Bu şartlar altında Ruslaştırma, insanlara milli kimlik yerine Rusyalı kimliğini benimsetip Rus dili, kültürüne ve İmparatorluğun siyasi değerlerine gerekli olan ilgiyi kazandırmayı amaçlamaktaydı. Rus dili, bütün imparatorluğun iletişim kurabildiği tek bir dil olarak kullanılmıştır. Rusça, Rusya İmparatorluğu'nun rabıta görevini üstlenmiştir.

1914 yılının sonunda – 1915 yılının başına doğru dünyada Rusça konuşan insanların sayısı 140 milyon civarındaydı. Bu sayı, İngilizce konuşan insanların toplamına eşitti (Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve onların kolonilerinin İngilizce konuşan nüfusu). Böylece, o zamanlarda Rus dili, İngilizce ile birlikte dillerin yaygınlığı göstergesine göre dünya dili pozisyonuna sahipti. 1915 yılında Rus dilini konuşan

⁸⁷ Valentin Dyakin, *Natsionalny Vopros vo Vnutrenney Politike Tsarizma (XIX-naçalo XX veka)* (Çarlık Düzeninin İç Politikasındaki Milletler Sorunu (XIX.-XX.yüzyılın başı)), LİSS, Spb., 1998, 1000 s.

insanların sayısı, dünya nüfusunun % 7,9'unu oluşturmuştur. İspanyolca, Fransızca, Portekizce ve diğer Avrupa dillerini geride bırakmıştır.⁸⁸

Sonuç olarak Rusya İmparatorluğu döneminde Rusçanın başarılarından söz etmek mümkündür. XVIII-XIX. yüzyıllarda Rusçanın potansiyelinin güçlenmesi, iki farklı yöntem aracılığıyla mümkün olmuştur. Önemli olan bu iki yolun da doğrudan hükümetin politikasından kaynaklanmasıdır. Birinci olarak, dil politikası konusunda devlet, Rusçanın sözcük hazinesini geliştirme, Rusçanın bilimsel içeriğini güçlendirme, Rusçanın hem Kilise Slav dili hem de yabancı dillerden bağımsız hale gelmesine yönelik düzenlemeler yapmıştır. Bu şekilde Rusça, kazandığı derinliği, zenginliği ve işlevselliği sayesinde dünyanın en tercih edilen dillerinin arasında var olmayı hak etmiştir. İkincisi, Rus devleti Rusça eğitiminin imparatorluğun bütün topraklarında bucak bucak sağlanmasını gerçekleştirmiştir. Rusya'nın yayıldığı bütün alanlarda sadece Rusça geçerli ve çözümleyici olmuştur. Rusça konuşan insanların sayısı günden güne artmıştır. Bu şekilde Rusçanın derinlik ve genişlik açısından büyümesi, dünyada Rus diline ve kültürüne duyulan ilginin artmasına yol açmıştır ve bu gelişme günümüzde Rus hükümetinin dil politikasına çok sayıda avantaj sağlamaktadır.

2.1.3. Sovyetler Birliği Döneminde Rusça

Rusya İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'na girişi ve sonrasında gelen Çarlık döneminin çöküşü, ülkenin sınırları içindeki ve bütün dünyadaki Rus dilinin yayılma yörüngesini çok etkileyip değiştirmiştir. 1917 yılında ortaya çıkan devrimden ve sonraki iç savaştan galip çıkan Bolşevikler, İmparatorluk döneminden daha farklı bir dil politikası programını uygulamışlardır. Yeni iktidar, ulusal cumhuriyetlerde gücünü pekiştirmek ve yerel nüfusun onayını kazanmak için 'kökenlere dönüş' programına hız verip eğitim, kültür ve idari işler alanlarında ulusal dillerin Rus dilinin yerini almasını sağlamaya başlamıştır. Rusçanın zorunlu eğitimi kaldırılmakla beraber insanlar kendi istekleri üzerine ya kendi dillerinde ya da Rus dilinde eğitim alma fırsatını yakalamışlardır. 15 Kasım 1917 tarihli "Rusya Halklarının Hakları Bildirgesi" adlı Sovyet iktidarının ilk siyasal belgelerinin birinde Bolşeviklerin izlediği ulusal-dilsel politikanın temel ilkesi açıklanmıştır. Bu ilkeye göre Rusya topraklarında tüm uluslar eşittir ve insanlar onların milliyetinden bağımsız olarak kendi ana dillerini kullanma

⁸⁸ Arefyev, s. 33.

hakkına sahip olmuştur. 1918-1919 yıllarında yayınlanan yasalara göre yerel halklara mahkemede ve okulda yerel dillerini kullanma hakkı tanınmıştır. 1921 yılında Partinin X. Kongresinde alınan karar ile ulusal-dilsel politikanın ana prensipleri kabul edilmiştir. Dilsel-ulusal politikanın amaçları arasında; farklı halkların ulusal yaşam koşullarına uygun olarak Sovyet devletinin iktidarını geliştirmek ve güçlendirmek; yerel nüfusun zihniyetini ve geleneklerini bilen insanların oluşturduğu mahkemeler, idari ve ekonomik örgütlerin ve otorite organlarının kendi anadilinde işleyişini geliştirmek ve güçlendirmek; farklı ulusal dillerde basın, okullar, tiyatrolar, kulüpler ve kültür kurumlarını geliştirmek; Sovyet parti memurlarının ve vasıflı işçilerin hazırlanması için ulusal dillerde eğitim veren mesleki nitelikli kursların ve okulların ağını geniş bir şekilde geliştirmek amacı bulunmaktaydı.⁸⁹ Örnek vermek gerekirse Çarlık Rusya döneminde 1900 yılında ilkokuldaki öğrencilerin % 90'ı Rus dilinde eğitim alırken 1925 yılında ise Sovyet Rusya'da bu sayı üçte bir oranında azalmış ve eğitimde ulusal dillerin kullanımı daha çok artmıştır.⁹⁰ Bununla beraber Rusça, ulusal dilde eğitim verilen okullarda zorunlu ders olmaktan çıkmıştır. Bu programın gerçekleşmesi ve insanların ulusal dilde eğitim alabilmesi için Eğitim Halk Komiserliği bünyesinde Ulusal Azınlıkların Eğitim Konseyi kurulmuştur. Ulusal okullar için öğretmen kadrolarının hazırlanmasına ve farklı dillerde ders kitaplarının geliştirilmesine başlanmıştır. 1918 yılında Milli Eğitim Bakanı Lunaçarskiy, Rus dili reformunu gerçekleştirip alfabeden bazı harfleri kaldırıp alfabenin öğrenilmesini daha da kolaylaştırmıştır. Bununla birlikte evrensel eğitim projesi başlatılmıştır. Sovyet devletinin tüm vatandaşlarının yaşlarından ve cinsiyetlerinden bağımsız olarak okuma yazmayı bilmesi gerekmektedir. Eğitim gören kesimlerin tabanının genişlemesi, şüphesiz Rusçanın ve diğer ulusal dillerin yayılmasına çok katkı sağlamıştır.

Diğer taraftan vurgulanması gereken husus şu ki post-devrimci durum, Rusçanın dünya çapında yayılması için çok önemli bir rol oynamıştır. Buna Sovyet iktidarını kabul etmeyen ve Avrupa, Asya, ABD ve Latin Amerika'ya Rusya'dan akan göçmenler sebep olmuşlardır. Rusya'nın tarihinde Beyaz diye adlandırılan bu göç dalgası; Sovyet Rusya'da

⁸⁹ İrina Borisova, *Osobennosti Sovetskoy Yazıkovoy Politiki s 1917 g. do kontsa 1930-h gg. (1917 yılından 1930'lu yılların sonuna kadar Sovyet Dilsel Politikanın Özellikleri)*, http://rus-gos.spbu.ru/public/files/articles/%D0%9E%D0%B1%D0%B7%D0%BE%D1%80%20%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%82%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B9%20%D1%8F%D0%B7%D1%8B%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8_538c5ffcd4277.pdf (Erişim Tarihi 16 Aralık 2015).

⁹⁰ Arefyev, s. 32.

kalmak istemeyen eğitimli, varlıklı, asalet sahibi, aristokrat ve yüksek rütbeli subaylardan ibaretti. Rus dilini ana dili olarak konuşanlar da çeşitli kültürel ve edebi eserleri yurtdışına götürmüşlerdir. Bu eşsiz fenomen, Rus kültürünün ve Rus dilinin merkezlerinin eski Rusya İmparatorluğu'nun sınırlarının dışına yayılmasına yol açmıştır.⁹¹

Sovyet hükümetinin izlediği dilsel politika; ulusal dillere resmi statü verilmesi, ulusal dillerin edebi ve bilimsel bir dil haline getirilmesi, ilköğretimin ulusal dillerde yapılması, idari işlerin ulusal dillere çevirilmesini amaçlamaktaydı. Birçok ulusal cumhuriyetlerde kendi yayınevleri işlemeye başlamıştır. Fakat 'kökenlere dönüş' programının uygulanmaya başlanmasından kısa bir süre sonra Sovyet devletinin dillerinin hemen hemen hepsinin edebi formlarının olmadığı ya da düşük düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. Rusya halklarının birçoğunun dillerinin yazılı formu ve alfabesi yoktu. Bu yüzden Sovyet dilbilimcilerinin bu alanda fazlaca çaba göstermesinin sonucunda 50'den fazla dil için Latin alfabesine dayalı alfabeği geliştirmiştir. Devletin okuryazarlık seviyesi açısından Sovyet dilbilimcilerinin bu başarıları hayati bir rol oynamıştır. Bu şeklide Azeriler, Kabardeyler, Karaçaylar, İnguşlar, Osetler, Yakutlar, Kazaklar, Özbekler, Chukchi, Eskimolar ve diğer milletler, kendi dillerinin pozisyonlarını güçlendirme imkânını elde etmişlerdir. SSCB'nin halklarının yeni alfabeleri için temel olarak Latin harflerinin seçilmesi, iktidarın siyasi düşüncelerinden kaynaklanmıştır. Sovyet hükümeti 1920'li yıllarda dünya devrimini bekleyip Avrupa halklarının ve dünyanın geri kalanının anlayabileceği Latin temelinde tek evrensel proleter bir dil oluşturmayı planlamaktaydı. Buna ek olarak, Latin alfabesi; halklara Çarlık Rusyası'nın sömürgeci geçmişini hatırlatmayıp, sömürge anlayışının getirdiği olumsuz çağrışımlardan yoksundur. Aynı bağlamda Rus dilinin Latin alfabesine dönüştürülmesine yönelik planlar mevcuttu.⁹² Sovyet hükümetinin temel amacı, proleter kültürünün ve ideolojisinin yayılmasıydı. Böylece 1919 yılında Sovyet lideri V. Lenin, 'Sovyet' kelimesinin tüm dillerde anlaşılmasını başarabildiğini söylemiştir.⁹³ 1923 yılının nisan ayında gerçekleşen Partinin XII. kongresinde da Stalin, uygulanan dilsel politikanın önemini altını çizerek şunları söylemiştir: "Proletaryanın iktidarı, Rus halkına yakın olduğu gibi diğer milletlere de yakın olmalıdır. Sovyet ideolojisinin diğer halklara anlaşılır olması için bu ideolojinin her

⁹¹ Leonid Savin, *Geopolitika Russkogo Yazıka (Rusçanın Jeopolitiği)*, <http://www.geopolitica.ru/article/geopolitika-russkogo-yazyka-0#.VnGRrkqLTIV> (Erişim Tarihi 16 Aralık 2015).

⁹² Arefyev, s. 36.

⁹³ Vladimir Lenin, *Polnoye Sobraniye Soçineniy (Yazıların Tamamı)*, Cilt 38, s. 37.

halkın dilinde işlemesi, okullarda ve idari organlarda yerel halkların dilini ve geleneklerini bilen yetkililerin çalışması gerekmektedir. Ancak o zaman, Sovyet iktidarı, sadece Rus gücü olmaktan çıkıp uluslararası güç haline gelebilecektir.”⁹⁴

1930'lu yıllarda Sovyet dil politikası, kökten değişmiştir. Aslında Sovyet iktidarının temel amacı hiçbir zaman Rusçanın pozisyonlarının zararına ulusal dilleri geliştirmek olmamıştır. Sovyet hükümetinin ulaşmak istediği tek şey Sovyet ideolojisinin bütün alanlara yayılmasıydı. Fakat 1920'li yıllarda ilan edilen dilsel politika ile bunun gerçekleşmeyeceği anlaşılmıştır. Çünkü devletin objektif çıkarları, Sovyet Birliği'nin bütün vatandaşlarının Rusçaya hakim olmasını gerektirmekteydi.⁹⁵ Rus dilinin Sovyetler Birliği'nde daha yaygın hale gelmesinin objektif nedenleri vardı. Çok uluslu bir ülkede yönetimin merkezileşmesi, çok sayıda ulusal dil yerine uluslararası bir iletişim aracı olarak hizmet edebilen tek bir dil lehine seçim yapılmasını gerektirmekteydi. Farklı dillerde yazılan belgelerin teatisi, sadece işi zorlaştırmıştır. Ortak bir dil, bilimin ve eğitimin başarılı gelişimi için gereklidir. SSCB'nin ordusu ve donanmasının başarılı bir şekilde işlemesi için de tek bir dile ihtiyaç duyulmuştur. Böylece 1930'lu yılların ikinci yarısında dil politikasının vektörlerinde oldukça keskin bir dönüş olmuştur. Rus dilinin yayılmasına halklarının diğer dillerinin korunmasından ve geliştirilmesinden daha fazla önem verilmiştir. Üstelik Rusçanın yayılması, sadece demokratik yollarla değil zorla da gerçekleştirilmiştir. O zamanlarda ülkede Sovyet iktidarının amacını bozmakla suçlanan milletlerin çoğunun tehcir edilmesini öngören sert bir siyasi durum mevcuttu. 1930'lu yılların sonunda Sovyet Birliği'ndeki bütün eğitim kurumlarının Ruslaştırılmasına girişilmiştir. Eğitim Halk Komiserliği, bütün eğitimin Rus diline kademeli bir şekilde transfer edilmesine ilişkin kararı onaylayarak bu süreci hızlandırmıştır. Rusça, SSCB hükümetinin 13 Mart 1938 tarihli kararı ile ulusal okullarda zorunlu ders olarak getirilmiştir. Rusçanın öğrenilmesi, kimi cumhuriyetlerde birinci sınıftan, kimilerinde ikinci sınıftan itibaren uygulamaya geçilmiştir. Bu dönemde ulusal okulların birçoğu kapatılmaya zorlanmıştır. 1970-1980'li yıllarda anaokullarında bile Rus dilinin uygulanması kampanyası başlatılmıştır. Bununla birlikte 1938 yılında da ulusal cumhuriyetlerin işletmelerinde ve kurumlarında çalışan, Rusça konuşan işçiler için ulusal bir dil bilmeleri zorunluluğu ortadan kaldırılmıştır. Radyo ve televizyon yayınlarının hep

⁹⁴ İosif Stalin, *Soçineniya (Yazılar)*, Cilt 5, s.240-241.

⁹⁵ *Natsionalnaya i Yazıkovaya Politika Sovetskogo Gosudarstva (Sovyet Devletinin Dilsel ve Ulusal Politikası)*, <http://socling.genlingnw.ru/arc/9.2.pdf> (Erişim Tarihi 17 Aralık 2015).

Rus dilinde yapılmasına karar verilmiştir. Bütün cumhuriyetlerde kitapların ve gazetelerin Rus dilinde basılmasına başlanmıştır. Kiril ve Latin gibi iki farklı alfabe sisteminin öğrenilmesi, Rusçanın öğrenilmesini yavaşlatıp onun yayılmasına engel teşkil etmekteydi. Bu yüzden SSCB'nin halklarının dillerinin Kiril alfabesine transfer edilmesine 1938 yılında başlanmış ve bu çalışma 1941 yılında tamamlanmıştır.⁹⁶ Bu şekilde Sovyet Birliği'nin kuruluşunun ilk yıllarında kabul edilen ve bütün dillerin eşitliğini ilan eden politika geçerliliğini kaybetmiştir.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında SSCB'nin bütün vatandaşlarının Rusça bilmesi gereksinimi açığa çıkmıştır. Savaş sırasında bütün milletlerin yurtseverlik duygularının canlanması söz konusu olmuştur. Ortak dış düşmana karşı SSCB'nin bütün milletleri arasında dayanışma, bütünlük ve birlik duyguları, Rusya'nın tarihinde hiç görülmediği kadar güçlenmiştir. Askerlik ve milletlerin zorunlu göçleri, Sovyet halkı arasında Rusçanın konuşulmasını daha da artırmıştır. Savaş sonrası yıllarda Rusçanın pozisyonları bütün alanlarda daha da kuvvetlenmiştir. Savaş kazanan koalisyon üyelerinden birisi olan SSCB'nin prestiji uluslararası arenada yükseldiği için insanların Rus kültürüne ve diline karşı olan ilgisi de alevlenmiştir. O yıllarda ilk kez bu denli büyük ölçüde Rusçanın SSCB'nin sınırları dışına yayılması mümkün olmuştur. Rusça, 1945 yılında kurulan ve dünya barışını ve düzenini korumayı amaçlayan Birleşmiş Milletlerin 6 çalışma dilinden birisi olmuştur. Bunun yanı sıra Rus dili, Varşova Paktı, Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi ve bütün Sovyet Bloğunun resmi dili haline gelmiştir. Doğu Avrupa ülkeleri ve Sovyet Birliği'nin siyasal ilkelerini benimseyen ülkelerin hepsinin okullarında Rusça öğretilmesine başlanmıştır.

Bu yüzden o dönemde Rusça; Rusçanın ana dil olmadığı Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan, Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan, Beyaz Rusya, Ukrayna, Litvanya, Letonya, Estonya, Moldova gibi Sovyet Cumhuriyetlerinde Moskova merkezi ile siyasal, ekonomik ve kültürel iletişim için vazgeçilmez olarak kabul edilmiştir (Ek №1, Resim 6). SSCB'nin bütün vatandaşları ve Sovyet Bloğuna yeni giren ülkelerin vatandaşları Rusçanın öğrenilmesine ilişkin ihtiyaç ile karşı karşıya kalmıştır. SSCB'nin merkezi basını, ana partinin gazeteleri ve radyosu da bölgelerde Rus dilinin yayılmasına katkıda bulunmuştur. Sovyetler Birliği'nde sanayileşme döneminin başlangıcı ile birlikte bilimin gelişmesi; Rus dilinde yürütülen

⁹⁶ Arefyev, s. 36-37.

teknik ve bilimsel araştırmalar sayesinde diğerk ulusal dillerin aleyhine Rusçanın potansiyelini çok ilerletmiştir. Moskova yönetimi, Rus dilini bürokratik memurlarından oluşan geniş ağı ve eğitimin geliştirilmesi yoluyla yaymayı başarmıştır. Moskova, Sovyet ideolojisini doğrudan yansıtan Rusçanın Sovyetler Birliğı'nin en uca köşelerinde anlaşılması için elinden geleni yapmaktaydı.

Dünyaca ünlü Kırgız yazarı Cengiz Aytmatov, Rus dilinin özelliklerini açıklayarak şunu söylemiştir: ‘‘Rusça, tarihte ilk defa bu zamana kadar birbirlerini tanımayan halkları bağlayan köprüyü oluşturmuştur. Bu halkların farklı gelenekleri vardı, onlar farklı dilleri konuşmuşlardır. Rus dili ise bu milletleri topluca düşünmeye teşvik edip onlara yeni siyasi ve kültürel kimlik kazandırmış ve onları bütün dünyaya açmıştır.’’⁹⁷

SSCB'nin sınırlarının içinde her geçen gün vatandaşların karşılıklı anlayışa ihtiyacı daha da artmaktaydı. Rusçanın yayılmasının sebepleri arasında sosyal faktörlerin çeşitliliğı ayrı bir öneme sahiptir. Karma evliliklerin sayısının artması, insanların kırsal alanlardan çok uluslu şehirlere göç etmeleri, Rusçanın tek iletişim dili olarak kullanılmasına da yardımcı olmuştur. Bütün bu süreçler, Rus dilinin konumunu güçlendirmiştir. Sovyet toplumunda Rus dilinin statüsünün yükselmesi, Sovyet halkının gözünde Rusçanın prestij ile özdeşleştirilmesine yol açmıştır. Çocuklarının kariyerlerinde başarılı olmasını isteyen ebeveynler, onların Rus diline hakim olması için elinden geleni yapmaktaydı. Herhangi bir insanın Rusçaya hakim olması, ona kariyer açısından dikey geçiş imkanını sağlamaktaydı. Bu yüzden Sovyet hükümetinin izlediğı Ruslaştırma dilsel politikasının yanı sıra nüfusun kendisi de Ruslaştırmaya yönelik güçlü eğilimlere yönelikti.⁹⁸ Böylece Sovyet Birliğı'nde Rusça ve diğerk ulusal diller arasında dillerin fonksiyonel dağılımı yer almaktaydı: ulusal diller sadece ulus içindeki günlük iletişimde kullanılırken diğerk tüm iletişim alanlarında sosyal, ekonomik ve siyasi etkileşimi Rusça sağlamaktaydı. Doğal olarak, bu durum ulusal dillerin sosyal prestijinin düşmesine sebep olmuştur. Ulusal diller, kullanımı açısından sadece geleneksel alanlarda geçerliydi.

⁹⁷ Valeriya Sugrobova, *Velikoye Russkoye Slovo*(Büyük Rus Kelimsei),

<http://www.russkiymir.ru/fund/projects/1150th/roboty/soch/116783/> (Erişim Tarihi 18 Aralık 2015).

⁹⁸ *Yazikovaya Politika v SSSR i Rossii: 1940-2000-e gg. (SSCB'de ve Rusya'da Dilsel Politika: 1940-2000)*, http://rus-gos.spbu.ru/public/files/articles/%D0%9E%D0%B1%D0%B7%D0%BE%D1%80%20%D1%8F%D0%B7%D1%8B%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8%20%D0%B2%20%D0%A1%D0%A1%D0%A1%D0%A0%20%D0%B8%20%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%81%D0%B8%D0%B8_538c60a2c0410.pdf

(Erişim Tarihi 19 Aralık 2015).

SSCB'nin bütün cumhuriyetlerinde özellikle eğitim gören halk arasında iki dillilik durumu gelişmiştir. İki dili bilen insanlar; iletişimsel durumun şartlarına göre kendi dilini ya da Rusçayı seçmekteydi.⁹⁹ Rusçanın daha fonksiyonel, daha gelişmiş ve dolayısıyla prestijli bir dil olduğu için onun pozisyonları Sovyet toplumunda sağlamdı ve bu yüzden insanlar Rusça öğrenmeyi tercih etmekteydi. Dilsel politika çerçevesinde Sovyet devletin hedefi, SSCB'nin bütün topraklarında tam iki dillilik durumuna, yani bütün vatandaşların iki dile hâkim olması hedefine ulaşmaktır. Bu hedef doğrultusunda Rus dilinin temelinde Sovyet halkı gibi yeni bir tarihsel topluluk oluşturmak vardı. Kimi zamanlar zorla yürütülen bu politika istenilen bütün sonuçları tam anlamıyla verememiştir. Fakat insanların SSCB'nin topraklarında serbestçe hareket edebildiği ve Birlik genelinde iletişim kurabildiği "enternasyonalizm dönemi" diye adlandırılan durum kısa bir süre için de olsa başarılı bir şekilde yürütülebilmiştir. Rus dili her yerde geçerliydi. 1960-1980'li yıllarda SSCB'nin Cumhuriyetlerinde orta ve yükseköğretim kurumlarında eğitim iki dilde verilmiş, nüfus eşit bir şekilde yerli ve Rus dillerine sahip olmuştur.¹⁰⁰

Soğuk Savaş döneminde de Rusça Moskova'nın çeşitli müttefikleri arasında yer alan lingua franca diliydi. Rusça konuşan insanların sayısı, Doğu-Orta Avrupa ve Moğolistan'ın yanı sıra Vietnam, Küba ve Suriye gibi daha uzak bölgelerde de artmıştır. Rusça enternasyonalizminin zirvesi, 1980'li yıllarda meydana gelmiştir. Sonrasında Rus dili konuşanların sayısında azalma yaşanmıştır. Polonya ve Çekoslovakya gibi Sovyet bloğunun üyesi olan ülkelerde gürleyen milliyetçilik, Rusçanın pozisyonlarını olumsuz yönde çok etkilemiştir. Aynı zamanda o alanlarda Rusça; Almanca ve İngilizce ile rekabetten mağlup çıkmıştır. Teknoloji, iletişim ve bilim dili statüsünü kazanan İngilizce; Polonya, Macaristan ve Orta Avrupa'nın diğer ülkelerinde yabancı dil olarak popüler olmuştur. SSCB'nin o zamanlarda izlemek zorunda kaldığı Glasnost ve Perestroika politikaları, Baltık ülkeleri ve diğer cumhuriyetlerde aşırı milliyetçiliği kışkırtmıştır.

Vurgulandığı gibi Rusça bilen kişilerin sayısı, 1980'li yılların sonunda zirve yapmıştır. O zamanlarda yaklaşık 350 milyon kişi Rusça konuşmaktaydı. Bu rakam Rus tarihinde tepe noktasıydı. Dahası bunların 290 milyonu, Sovyetler Birliği'nde yaşamaktaydı. Sovyet Birliği'nde Rus dili resmi dil olup nüfusun çoğu için ana dil

⁹⁹ Tatyana Krüčkova, *Yazıkovaya Politika i Realnost (Dilsel Politika ve Gerçekçilik)*, http://journal.mosinyaz.com/page_30_34/ (Erişim Tarihi 19 Aralık 2015).

¹⁰⁰ Arefyev, s. 39.

niteliğindeydi. XX .yüzyılın ikinci yarısı, Rus dilinin ve Rus kültürünün dünyada en çok yaygın olduğu bir dönemdi. İzlenen dilsel politika sayesinde onlarca ülkede Rus dilinde eğitim veren üniversiteler, Rusça öğretim merkezleri, mesleki kolejler ve okullar kurulmuştur. Buna ek olarak Sovyet Birliği'nde eğitim kalitesinin yüksek olması dünyaca bilindiği için birçok insan Sovyet üniversitelerine eğitim amacıyla gelmekteydi. Orta Doğu, Kuzey Afrika ve Arap ülkelerinde, Rus dilini konuşanlar, genel olarak Sovyet üniversitelerinden mezundu.¹⁰¹

Sovyetler Birliği'nin dil politikasındaki istikrar dönemi, Perestroyka yıllarında sona ermiştir. SSCB'nin resmi ideolojisinde hayal kırıklığı ve ekonomik krizden oluşan vakum, ulusal fikirlerin çeşitliliği ile doldurulmaya başlanmıştır. SSCB'nin cumhuriyetlerinde ulusal tarihin ve milletin geçmişinin idealleştirilmesi, dil konularına ilişkin ilginin artmasına da yansımıştır. Çünkü dil, her zaman milli kültürün en önemli bileşenlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Sovyetler Birliği'nde meydana gelen ayrışma süreçleri, tek bir devletin çökmesine ve Sovyetler Birliği'nin yerine 15 bağımsız devletin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu gelişmeler, Rus diline çok ciddi bir darbe indirmiştir. Her devlet artık kendisine özgü dil politikasını izlemeye başlamıştır. Rusça konuşanların sayısı önemli ölçüde azalmıştır. Rusça; son 25 yılda dünyadaki pozisyonunu en hızla kaybeden dil olmuştur.

2.2. Günümüzde Rusçanın Etkisi

2.2.1. Post-Sovyet alanında Rusçanın Rolü

1991 yılında Sovyet Birliği'nin çöküşünden sonra dünya haritasında 15 bağımsız devlet ortaya çıkmıştır. Yeni oluşan devletlerin sınırları, bugüne kadar tartışma konusu olmuştur. Bugüne kadar bu devletlerin sayısı değişmekte, çünkü farklı tarihsel gelişmelerden dolayı tanınmayan ya da kısmen tanınan devletlerin var olması söz konusudur. Rusya dâhil olmak üzere yeni bağımsız devletler, içinde birçok ayrılıkçı etno-politik çatışmalarla baş etmeye mecburdu. Bu 15 devletten her birisi, ulusal inşa ve uluslararası meşruiyeti kazanma gibi çok zor süreçlerden geçmiştir. Sovyetlerde askeri, ekonomik ve siyasi iktidar daima merkezde yoğunlaşmaktaydı. Sovyet Birliği döneminde cumhuriyetlerin ekonomileri iç içe olması, siyasi hatlarının aynı yolu izlemesi, halkların da bir arada ortak bir kader paylaşmasından ötürü 1991 yılından sonra her devlet hem

¹⁰¹ Vyacheslav Nikonov, *O Statuse Russkogo Yazıka (Rusçanın Statüsü Hakkında)*, <http://russkiymir.ru/publications/85858/> (Erişim Tarihi 19 Aralık 2015).

ekonomik hem siyasi hem de sosyal alanlarda problemlerle karşılaşmıştır. Sovyet insanı denilen halk onlarca devlet arasında bölünmüş hale gelmiştir. Binlerce Rus, yeni oluşan Rusya Federasyonu'nun sınırları dışında kalmıştır. Her milletten insanlar, mübadelelere maruz kalmıştır. Her yeni oluşan ulusal devlet, kendisine yeni ideoloji ve misyon oluşturmak zorunda kalmıştır. Bundan dolayı her devlet, kendisine özgü bir politika izlemeye başlamıştır. Yaklaşık 20 yıl aradan sonra Sovyet Birliği'nin eski alanı, köklü bir şekilde değişmiştir ve devletlerin siyasi paradigmaları açısından parçalanmıştır. Kimi eski Sovyet Cumhuriyetleri, Sovyet zamanında düşman güçleri sayılan NATO ve AB'nin üyesi olurken kimileri Avrupa-Atlantik projesine alternatif olarak düşünülen Avrasya entegrasyonunu tercih etmiştir. Günümüzde söz konusu bazı devletler, birbirleriyle açıkça düşman ilişkiler içindedir. Bu ülkelerin Sovyetler Birliği'nin yasal halefi olan Rusya Federasyonu ile ilişkilerinde de zaman zaman durgunluk ve antipati görülmektedir. Sovyetler Birliği'nin 4 eski cumhuriyetinin birbirleriyle diplomatik ilişkileri yoktur (Ermenistan ve Azerbaycan, Rusya ve Gürcistan). Rusya ve Ukrayna resmi olarak diplomatik diyaloga devam etmekte, ama bugün iki kardeş ülke çok gergin dönemden geçmektedir. Buna ek olarak, Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği ve NATO gibi birleşik yapılar, diğer Avrupa ülkeleri, Çin, Türkiye, İran gibi önemli uluslararası oyuncular; gözlerini eski Sovyet Birliği'nin alanına çevirmiştir. Bu uluslararası aktörlerin bu alandaki varlığı, sadece onların kendi istekleri ile gerçekleşmemiş; aynı zamanda yeni devletlerin ulusal elitleri, dışsal güçlerin katılımında kendi çıkarlarını gözetmiştir. Sonuç olarak Post-Sovyet alanı, çok sayıda aktörün çıkarlarının çakıştığı rekabetçi bir alana dönüşmüştür.¹⁰²

Bu şekilde herhangi bir devlet halkının konsolide edilmesi açısından izlediği politikanın en önemli unsurlarından birisi olan dilsel politika alanında olmuştur. Dil politikası konusunda her devlet kendi çıkarları doğrultusunda yeni bir dil politikası oluşturmaya başlamıştır. Devletlerin çoğu, Moskova'ya karşı olan kültürel, ekonomik ve siyasi bağımlılığı kırmak ve kendi bağımsız siyasi hattı izlemek adına kendi halkları arasında Rusçanın önemini azaltarak ulusal dillerin pozisyonlarını güçlendirmeye yönelmiştir. Her devlet, ulusallaştırma politikasını farklı oranlarda izlemiştir. Devletlerin uluslararası arenada izlediği politikanın yönergesine göre kimileri Rusçaya karşı ciddi yasaklayıcı önlemler alırken kimileri ulusal dilini Rusça ile bir arada uyum içinde

¹⁰² Sergey Markedonov, *Proşçaniye s 'Postsovetiskim Prostranstvom'? ('Post-Sovyet Alanı' ile Vedalaşma mı?)*, http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=7015#top-content (Erişim Tarihi 24 Aralık 2015).

geliştirmeyi yeğlemiştir. Ayrıca içinde yaşanan döneme, uluslararası konjonktüre ve iktidarda bulunan elitlere göre tek devletin içinde bile Rusçanın pozisyonu değişiklik göstermiştir. Genel olarak Sovyet Birliği'nin çökmesinden sonra ilk dört-beş yıl içerisinde her devlet, kendi ulusal dilinin ilerlemesi lehine Rusçayı bütün alanlardan dışlamaya yönelik reformlar gerçekleştirmiştir. Bu gelişme ülke içerisinde ulusal birliğini sağlamak isteyen devletler açısından doğal bir süreçtir. Çünkü genelde herhangi bir kimliğin oluşması, ötekileştirme ya da ortak dış düşman yoluyla gerçekleştirilmektedir. Bu yüzden her devlet, halkın idari ve ticari ilişkilerinde ve eğitim alanında sadece ulusal dilini kullanmasını isteyip Rusçanın yasaklanmasını teşvik etmekteydi. Zamanla bazı devletler, Moskova'nın müttefikliğinden tamamen çıkıp bu politikayı devam ettirirken bazıları ise kendi ulusal isteklerini Rusya Federasyonu'nun çıkarları ile birleştirip ortak gelişme yoluna gitmişler ve bu yüzden Rusçaya karşı alınan tedbirleri yumuşatmışlardır. Bu ülkelerde Rusçaya karşı ilginin yeniden canlanması söz konusu olmuştur. Ayrıca Rusya Federasyonu kurulduğu yıllarda ekonomik açıdan zayıf olduğu için kendi sınırları içinde problemlerle uğraşmaktaydı ve bu dönemde Rusya dikkatini tamamen iç politikasına vermiştir. Moskova güçlendikçe eski cumhuriyetler onunla yakınlaşmaya başlamıştır. Farklı milletler arasında Rusya Federasyonu'nun imajı yükseldikçe Rusçanın pozisyonları da ona paralel şekilde artmaktadır. İnsanlar yeniden Rusça konuşmayı prestijli ve perspektifli olarak düşünmeye başlamıştır. Rusya, uluslararası arenadaki önemli aktörler arasına döndükten sonra dış dil politikasına önem verme ve onu kontrol altında tutma imkânını bulmuştur. Böylece Rusya'nın yumuşak gücü kullanabildiği taban zaman içinde değişmektedir. Bu doğrudan Moskova'nın başarılarına bağlıdır. Rusya'nın izlediği politikanın diğer ülkeler tarafından hoş görülmesi, Rusçanın yaygınlaşmasına olanak sağlamaktadır. Buna ek olarak, Sovyet Birliği'nin çökmesinin ardından Rus halkı büyük ölçüde Rusya Federasyonu'na dönmüştür fakat binlerce Rus, eski cumhuriyetlerin topraklarında yaşamaya devam etmektedir. Bu devletlerde kalan Rus halkı, Rus kültürünün ve dilinin temsilcisi olup Rusya Federasyonu'nun politikalarına taraf olan kısmı oluşturmaktadır.

Günümüzde Rusçanın Post-Sovyet alanındaki pozisyonları, 350 milyon kişinin Rusçayı konuştuğu tarihsel zirvenin yakınına bile ulaşamamıştır. Devletten devlete Rusçanın pozisyonları değişiklik gösterse de bu pozisyonlar istenilen seviyede değildir ve mevcut pozisyon her geçen gün daha da sarsılmaktadır (Ek №2). Özellikle eski Sovyet Cumhuriyetlerinin genç nesilleri arasında Rusça konuşanların sayısı hızla azalmaktadır.

Fakat çoğu zaman Post-Sovyet alanında Rusça en yaygın dil ve milletler arası dil ünvanını korumaktadır. Bu anlamda Rusçanın tarihsel gelişmelerden kaynaklanan potansiyeli büyüktür. Moskova, uygulayacağı dış dil politikasında başarılı olduğu takdirde Rusçanın eski haline gelmesinden söz etmek mümkün olacaktır.

Rusça, bugün Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerinden Beyaz Rusya'da en sağlam pozisyona sahiptir. 1990-1995 yılları Rus dilinin nüfuzunun zayıfladığı yıllardır. O zamanlarda sadece Belarus dili tek bir resmi dil olarak ilan edilmiştir. Rusça ise milletler arası iletişim dili statüsüne indirgenmiş; eğitim sistemi, medya ile idari işler Belarusçaya çevrilmiştir. Günümüzde de etkili olan A. Lukaşenko'nun 1994 yılında devlet başkanı seçimlerindeki zaferinden sonra Beyaz Rusya siyasette Rusya Federasyonu ile yakınlaşmaya başlamıştır. Belarusça ile birlikte Rusçaya devlet dili statüsünü kazandırma konusuna ilişkin referandum için girişimde bulunulmuştur. Bu teklif referanduma katılanların % 83,3'ü tarafından desteklenmiştir. Bu hüküm 1996 yılında Beyaz Rusya'nın Anayasasında pekiştirilmiştir.¹⁰³ Günümüzde Cumhuriyetin devlet dilleri, Belarusça ve Rusçadır. Rus dili; televizyon, radyo, internet, elektronik ortamda, bilim ve eğitimde, kamu otoriteleri işlerinde egemendir.¹⁰⁴ Farklı verilere göre günümüzde Beyaz Rusya'da Rusça konuşan insanların sayısı nüfusunun % 80-90'ını oluşturmaktadır.¹⁰⁵

Sovyetler Birliği döneminde Kazakistan, Orta Asya Cumhuriyetleri arasında Rus dilinin yaygınlığı açısından lider konumdaydı. 1989 yılının sonunda Rusçanın konumu değişmeye başlamıştır. Ülkede 1989 yılında yürürlüğüne giren dillere ilişkin yasa ile Kazakça devlet dili olarak ilan edilmiştir. Rusçaya ise sadece milletler arası iletişim dili görevi verilmiştir. Fakat 1990'lı yıllarda Rusça, resmi dil statüsünü kazanmıştır. Rusçanın, Kazakça ile eşit bir şekilde kamu ve yerel yönetim kuruluşlarında kullanılmasına izin verilmiştir. Kazak Anayasasında 1995 yılındaki düzenlemeyle Rus dili idari, mali ve teknik dokümantasyonda, silahlı kuvvetler alanlarında resmi dil statüsünü almasıyla sonuçlanmıştır.¹⁰⁶ Buna ek olarak, Kazak okullarında Rusça, üçüncü sınıftan itibaren zorunlu ders olarak öğretilmektedir. Yükseköğretim okullarında bütün bölümler hem Rus hem de Kazak dilinde işlemektedir. Aynı zamanda Kazakistan'da Kazakçanın

¹⁰³ *Natsionalnıye İstorii v Sovetskom i Postsovetskih Gosudarstvah (Sovyet ve Post-Sovyet Devletlerinde Ulusal Tarihler)*, Fond Fridriha Naumanna, Moskva, 2003, s. 117.

¹⁰⁴ Arefyev, s. 40-41.

¹⁰⁵ Aleksandr Arefyev, *Skolko Ludey Govoryat i Budut Govorit Po-russki? (Kaç Kişi Rusça Konuşmakta ve Konuşacak)*, <http://polit.ru/article/2006/08/17/demoscope251/> (Erişim Tarihi 24 Aralık 2015).

¹⁰⁶ Arefyev, s. 82.

pozisyonlarını üstün tutmaya yönelik politikalar da uygulanmaktadır. 2011 yılında uygulanan yasa, devlet adamları adaylarının hepsi için Kazakça bilme zorunluluğunu getirmiştir. Kazakistan'ın her yerinde insanlar işe alındıklarında Kazakça bilme talebi ile karşılaşmaktadır. Böylece Rusça, bu ülkede uluslararası iletişim dili ve siyaset, ekonomi, bilim, teknoloji, kültür ve hayatın diğer alanlarında bilgi edinmede birinci yol olarak kalmaktadır. Kazakistan vatandaşlarının çoğunluğu için Rusçanın prestiji hala yüksektir. Günümüzde Kazak nüfusunun hemen hemen yüzde 80'i Rusça konuşmaktadır. Kazakistan, Rusya Federasyonu ile aynı siyasi hattı paylaşıp ekonomik açıdan da Rusya ile sıkı etkileşim içindedir. Bunun kanıtı, 29 Mayıs 2014 yılında Beyaz Rusya, Kazakistan ve Rusya'nın liderleri tarafından imzalanan antlaşma ile temelleri atılan siyasi ve ekonomik alanda faaliyet gösteren Avrasya Ekonomik Birliği'dir. Kazakistan'ın ticaret hacminde bugüne kadar Rusya hep ilk sırayı almaktaydı.¹⁰⁷

Avrasya Ekonomik Birliği'ne 2015 yılında üyelik kazanan Kırgızistan ve Ermenistan'da Rusçanın pozisyonları nispeten istikrarlıdır. Bişkek yönetimi Kazakistan'da olduğu gibi, 2000 yılından itibaren Rusça resmi dil olarak kullanılmaktadır. Rusça, okulların 1. sınıflarından itibaren zorunlu ders olarak okunmaktadır.¹⁰⁸ Kırgızistan Dış İşleri Bakanı Ruslan Kazakbayev, 2012 yılındaki röportajında Rus dilinin Kırgızistan'da resmi dili olduğuna dair hükümün Anayasa'da güvence altına alındığını söylemiştir. Kırgızistan hükümetinin Rus dilini geliştirmek için Rus tarafının inisiyatifini desteklediği ifadesini kullanmıştır.¹⁰⁹ Kırgızların çoğunun Rusya'ya eğitim ya da iş amaçlı gittiği için Rusçanın etkisi bu ülkede hala yüksektir. Rusça, Kırgızistan'ın uluslararası bilimsel ve kültürel topluluğuna katılması için yardımcı olmuştur. Kırgızistan'da okulların her düzeyinde Rus dilinde eğitim alma fırsatı korunmuştur. Rusça konuşanların sayısı farklı verilere göre % 40-50 arasında değişiklik göstermektedir. Genelde Rusça büyük şehirlerde konuşulmaktadır.¹¹⁰

Ermenistan'da 1993 yılında yürürlüğüne giren ülkenin diline ilişkin yasanın kabulünden sonra Rusça yabancı dil statüsünü almıştır. Bugüne kadar Rus dilinin statüsünün değişip değişmemesi gerektiğine ilişkin yasa taslağı, defalarca mecliste

¹⁰⁷ *Vneşneekonomičeskaya Deyatelnost Kazahstana v 2013 godu (2013 yılında Kazakistan'ın Dış Politikasının Faaliyetleri)*, http://www.ved.gov.ru/exportcountries/kz/about_kz/ved_kz/ (Erişim Tarihi 24 Aralık 2015).

¹⁰⁸ Arefyev, s. 98.

¹⁰⁹ *Glava MİDa KR Ruslan Kazakbayev: 'Russkiy İmeyet Status Ofitsialnogo, i Eto Ne Obsujdayetsya' (Kırgızistan Dış İşlerin Bakanlığının Başkanı Ruslan Kazakbayev: 'Rusça Resmi Dil Statüsüne Sahiptir ve bu Tartışılmaz bir Gerçektir)*, <http://www.kp.ru/online/news/1122508/> (Erişim Tarihi 24 Aralık 2015).

¹¹⁰ Arefyev, (Erişim Tarihi 24 Aralık 2015).

tartışıldığı halde Rusça günümüzde de İngilizce gibi yabancı dil olarak kalmıştır. O dönemde bütün eğitim sistemi ve idari işleri Ermeniceye tercüme edilmiştir. Ermenistan'da 1990'lı yıllarda izlenen ulusal dilsel sert politikanın doğal sonucu olarak okul eğitiminde Rusça sektörünün etkinliği 20 kat azalmıştır. Fakat hükümet halk arasında dilsel durumunu zorla değiştirmenin imkânsız olduğunu anlamıştır. Hükümetin değişmesiyle Rusçaya karşı alınan olumsuz tutum azalmıştır. Günümüzde Yükseköğretim okullarında Rusça sınavı, üniversiteye giriş için zorunlu sınavlardan biri olmuştur. Ermenistan, diğer ülkeler ile kıyaslayacak olursak mono etnik ülke olmasına rağmen nüfusunun yüzde 50'si Rusça konuşmaktadır. Bunun sebepleri, Erivan ve Moskova arasındaki yakın siyasi ve ticari işbirliğinin var olması ve Ermenistan halkının Rus dilini reddettiği takdirde tüm dünyadan ulusal bilincin ve milletin izolasyonuna yol açacağına inanmasıdır.¹¹¹

Ukrayna, son zamanlara kadar Rusya Federasyonu'nun en yakın müttefikiydi. Ukrayna ve Rusya halkları, aynı kökenlere sahip olduğu için kaderlerinin birbirlerine bağlı olduğu kardeş milletlerdir. Günümüzde Ukrayna'nın nüfusunun yüzde 20'sini Ruslar oluşturmaktadır. Rusların çoğu, ülkenin doğu bölgelerinde kalmaktadır. Ukrayna'nın nüfusunun % 80'i (yaklaşık 37 milyon insan), Rusça konuşmaktadır. Onların 27,5 milyonu, aktif bir şekilde okulda, iş yerinde ve günlük hayatta Rus dilini kullanmaktadır. Tahminen 8,5 milyon kişi, Rusça bilmemektedir. Bilmeyenlerin çoğunu Batılılaşma yolunu izlemeye başlayan gençler oluşturmaktadır. Sovyet zamanında, Ukrayna'da Beyaz Rusya'da olduğu gibi iki dillilik durumu söz konusuydu: nüfusun çoğunluğu hayatın bütün alanlarında eşit bir şekilde Rusça ve Ukraynacaya hâkimdi.¹¹² 1991 yılında Ukrayna'nın bağımsızlık ilanından hemen sonra Ukrayna'da Rus dilinin statüsü milletler arası iletişim dili olurken 2003 yılında azınlık dili statüsüne düşürülmüştür. Bu yüzden alınan siyasi kararlara göre devlet evraklarının belirgin hacmi Ukraynacaya tercüme edilmiş, Rus dilinin pozisyonları milli eğitim sisteminde zayıflamış, Rus dilinde yayınlanan radyo ve televizyon programlarının sayısı azalmıştır. Ukrayna'nın bütün okullarında zorunlu müfredattan Rusçanın çıkarılmasına yönelik kampanyalar başlatılmıştır. Rusça, zorunlu ders olmaktan çıkıp seçmeli ders kategorisine getirilmiştir. Bu günlerde Ukrayna ile Rusya arasında yaşanan gerginlikte Rus dili,

¹¹¹ Tigran Manasyan, *Russkiy Yazık v Armenii (Ermenistan'da Rusça)*, <http://ia-centr.ru/expert/264/> (Erişim Tarihi 24 Aralık 2015).

¹¹² Arefyev, s. 48.

ağırlıklı bir rol üstlenmiştir. Siyasi gelişmelerin iç içe oluşunda odak noktası Rusça olmuştur.

Moldova’da Rusça, 31 Ağustos 1989 tarihli dil kanununun kabulünden ve Moldova dilinin Romence ile yakınlaştırılmasından sonra resmi statüsünü kaybetmiştir ve bugüne kadar milletler arası iletişim dili statüsünü korumuştur. Moldova dili, Latinceye transfer edilmiş ve Romence ile özdeşleştirilmiştir. Rus dili, kamusal hayatın her alanından aktif bir şekilde çekilmekte ve onun yerini Romence almaktadır.¹¹³ Şu an Moldova’nın nüfusunun yarısından daha fazlası, Rusça bilmemektedir. Gençlerin en fazla 1/3’ü Rusçayı öğrenmektedir.¹¹⁴

Orta Asya ülkelerine bakacak olursak orada Rusça; İngilizce başta olmak üzere, Türkçe, Farsça gibi diğer yabancı dillerle çok ciddi bir rekabet içindedir. 1989 yılında Özbekistan’da Rus dilini milletler arası iletişim dili olarak tanımlayan dil yasası ortaya çıkmıştır. Daha sonra 1995 yılının aralık ayında yürürlüğüne giren Özbekistan Cumhuriyeti’nin devlet diline ilişkin yasada Rusça hakkında hiçbir hüküm belirtilmemiştir. Böylece Rusçanın fiili durumu; Tacikçe, Tatarca, Türkmençe gibi diğer ulusal dillerin durumunda olduğu gibi bu dilleri ana dili olarak konuşanların yoğun bir şekilde yaşadığı yerlerin koşulları ile belirlenmektedir. Geçtiğimiz son on yıl içinde Rusça; özellikle Taşkent’te, kentsel nüfus arasında yaygınlığını korurken aslında Rus dili okullar, kolejler ve üniversitelerde öğretilen yabancı dillerinden birisi olmuştur. Sokaklarda çeşitli görsel metinlerin çoğu, İngilizce yazılmış, Özbekçe ise Kiril alfabesinden Latin alfabesine çevrilmiştir. Bugün Özbekistan’da Rusça konuşanların sayısı, nüfusun yaklaşık % 30’ını oluşturmaktadır. Bunun en büyük sebebi de Tacikistan’da olduğu gibi Özbekistan’da Özbeklerin Rusya’ya kitlesel işgücü olarak göçmeye devam etmesidir. Ancak bu ülkelerde son zamanlarda da genel eğilim şu ki işgücü göçü Rusya’dan daha çok Avrupa ülkelerine yapılmaya başlanmıştır.¹¹⁵ Tacikistan’da Rus dili, aynı şartlarda milletler arası iletişim dili statüsüne sahip, fiilen yabancı dile dönüşmüştür. Rusça, 1998 yılından itibaren kamu dokümantasyonları görevinden tamamen yoksun bırakılmıştır. Günümüzde Rusçayı akıcı bir şekilde konuşan

¹¹³ İrina Blagodatskih, ‘Natsionalnıye Interesi’ İstoriografii (Historiografinin ‘Ulusal Çıkarları’), *Natsionalnıye İstorii v Sovetskom i Postsovetskih Gosudarstvah*, Fond Fridriha Naumanna, Moskva, 2003, s. 198-200.

¹¹⁴ Arefyev, s. 63.

¹¹⁵ İrina İvahnük, *Tsentralnaya Aziya: Migratsiya kak Resurs Razvitiya* (Orta Asya: Gelişme Kaynağı olarak Göçler), http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=6864#top-content (Erişim Tarihi 26 Aralık 2015).

insanların sayısı, ülkenin nüfusunun % 15'ine eşittir.¹¹⁶ Sovyet zamanında Rusçanın dış dünyaya pencere açma görevi, yavaş yavaş İngilizceye ve diğer Doğu dillerine kaymaktadır. Örneğin, Tacikistan'ın en perspektifli uluslararası politikasının yönü, İran ve İslam Dünyası ile sıkı işbirliğidir. Bu ülkeler hem etnik ve kültürel açıdan Taciklere çok yakın oluşu hem de Fars ve İslam kültürünün çok zengin olmasından dolayı onların sayesinde Tacikistan'ın medeni alanlara entegre olması sağlanabilmektedir.

Türkmenistan'da Rus dilinin bugünkü pozisyonları zayıf durumdadır. Sovyet Birliği'nin dağılmasından sonra Rusların sayısı ve Rusça bilenlerin sayısı önemli ölçüde azalmıştır. Rus dilinin düşüşü, doğrudan eski devlet başkanı S. Niyazov'un izlediği ulusallaştırma diye adlandırılan aktif bir politika ile ilişkilidir. Rus dili, resmen milletler arası iletişim dili statüsüne sahip olmasına rağmen, fiilen yabancı bir dil olarak kabul edilmiştir. Kamu hizmetlerindeki liderlerin ve yetkililerin seçilmesine dair yasa, Rus asıllı insanların eğitim ve sağlık kurumları dahil olmak üzere tüm önemli devlet organizasyonlarında çalışmasını yasaklamıştır. 2003 yılında Rusya ile Türkmenistan arasında çifte vatandaşlık sona erdirilmiştir. Bu politika, şüphesiz Rusçanın konumu zedelemiştir.¹¹⁷

Azerbaycan'da insanların Rusça seviyesi çok düşüktür: Rusçaya hakim olanların sayısı, cumhuriyetin nüfusunun 1/3'sinden daha azdır. Rusça bilenler, genelde kentsel sakinler olup ara sıra Rusya'ya seyahat eden ya da akıcı bir şekilde Rus dilini okulda ve iş yerinde kullanan yetişkin nüfustan ibarettir.¹¹⁸ Rusça, yabancı dil statüsüne sahiptir. Aynı zamanda Rusça, özellikle ekonomi, kültür ve eğitim alanlarında İngilizce ve Türkçe lehine yerini kaybetmektedir. 1992 yılında Azericenin Kiril alfabesinden vazgeçip Latin alfabesine geçmesine dair karar alınmıştır. Bazı derslerin Rus dilinde okutulduğu Rus Sektörü adlı okulların sayısı neredeyse 1,5 kat azalmıştır. 2002 yılında kabul edilen ve devlet dili konusuna ayrılan kanun, tüm eğitim sisteminin Azerbaycan dilinde olmasına yönelik kademeli bir geçişi ve Rusçanın sadece yabancı dil olarak öğretilmesini öngörmüştür.¹¹⁹

¹¹⁶ Arefyev (Erişim Tarihi 24 Aralık 2015).

¹¹⁷ *Kak Reşayetsya 'Russkiy Vopros' v Turkmenii (smart power)*, <http://russskiymir.ru/publications/86154/> (Erişim Tarihi 16 Aralık 2015).

¹¹⁸ *Russkaya Reç i Kultura v Stranah SNG (na primere Azerbaycana): İssledovaniye Fonda 'Naslediye Yevrazii' (BDT Ülkelerinde Rus Dili ve Kültürü (Azerbaycan Örneğinde):Avrasyanın Mirası Fonunun Arıştırması)*, <http://www.fundeh.org/about/articles/40/> (Erişim Tarihi 26 Aralık 2015).

¹¹⁹ Arefyev, s.159.

Gürcistan'da bütün eski Sovyet Kafkasya cumhuriyetlerinde olduğu gibi, Rus dili yabancı bir dil statüsüne sahiptir. En çok Tiflis nüfusu Rusçaya hâkimdir. Onun dışında ise Rusça bilenlerin sayısı nispeten küçük ve sürekli büyük bir ölçüde azalmaktadır. Gürcistan'ın 1/3'sinden daha azı Rusçaya karşı ilgi duymaktadır. Özellikle çocuklar ve gençler arasında Rusça bilenlere çok nadir rastlanmaktadır. Gürcistan'ın ulusal inşası anti-Rus eğilimlerin kışkırtılmasıyla mümkün olmuştur.¹²⁰ 2008 yılında Rusya ile Gürcistan arasındaki diplomatik ilişkiler durdurulduğu zaman o ülkede Rusça daha da zor duruma düşmüştür. Gürcüler, hem eğitim hem de iş açısından ABD'yi daha çekici gördükleri için daha çok İngilizceye yönelmektedir. Rusça ve İngilizce, aynı statüye sahipken İngilizce daha çok insanın onayını almaktadır.¹²¹ Fakat tanınmayan ya da kısmen tanınan Abhazya ve Güney Osetya gibi bölgelerde Rus dilinin statüsü çok farklıdır. İkisi de Rusya ile sıkı siyasi ve ekonomik işbirliği içindedir. Abhazya'da Anayasaya göre devlet dili, Abhaz dilidir. Rus dili ise Abhaz dili ile birlikte kamu kurumlarında kullanılan resmi dil olarak tanınmıştır. 2000'li yılların başında Abhazya'nın sakinlerinin çoğunluğu Rusya vatandaşlığını almışlardır. Abhazya'nın neredeyse tüm sakinleri, farklı oranlarda Rusça konuşmaktadır. Rus dilinin bu bölgede milli eğitim sisteminde egemen olduğu gerçektir.¹²² Güney Osetya, Gürcistan'dan bağımsızlığını kendisi ilan ettikten sonra Osetçeyi devlet dili olarak belirlemiştir. Rus dili ise Gürcülerin yoğun bir şekilde iskan ettiği bölgelerde Gürcüce ile birlikte resmi dil haline getirilmiştir. 2011 yılının kasım ayında Rus dilinin statüsüne ilişkin referandum gerçekleştirilmiştir. Referanduma katılanların % 84'ünün onayıyla Rusça devlet dili statüsüne kadar yükseltilmiştir.¹²³

Baltık ülkelerinde Rusçanın en acıklı durumu, Letonya'da görünmektedir. Letonya, tüm eski Sovyet cumhuriyetlerinden Rus asıllı nüfusun oranının en yüksek olduğu ülkedir. Ruslar, nüfusunun yaklaşık %27'unu oluşturmaktadır. 1999 yılında devlet diline ilişkin kanuna göre Letonca dışındaki tüm diller yabancı dil olarak ilan edilmiştir. O zamanlardan beri Letonya'da Ruslar ile ana usul arasında her zaman anlaşmazlık söz

¹²⁰ Yuriy Ançabadze, *Mifologemı Massovogo Soznaniya (Kitle Bilincinin Mitı)*, Natsionalniye İstorii v Sovetskom i Postsovetskih Gosudarstvah, Fond Fridriha Naumanna, Moskva, 2003, s. 160-163.

¹²¹ Aleksandr Bejentssev, *Logika i Status Russkogo Yazıka v Gruzii (Gürcistan'da Rusçanın Statüsü ve Mantığı)*, <http://www.ruskiymir.ru/publications/157976/> (Erişim Tarihi 26 Aralık 2015).

¹²² Arefyev, s. 183.

¹²³ *Referendum o Statuse Russkogo Yazıka Sostoyalsya v Yujnoy Osetii (Güney Osetya'da Rusçanın Statüsüne İlişkin Referandum Düzenlenmiştir)*, <http://ria.ru/world/20111114/488038855.html> (Erişim Tarihi 26 Aralık 2015).

konusudur.¹²⁴ 2012 yılında Rusça konuşan topluluklar, Rus dilinin statüsünü yükseltmek için bir referandum girişiminde bulunmuşlardır. Rusçayı devlet dillerinden birisi olarak yapmayı amaçlayan bu referandum başarısızlığa uğramıştır.¹²⁵ Letonya'nın nüfusunun yarısı Rusça anladığı halde Letonya hükümeti Rusçaya karşı sert bir politika uygulamaktadır.

Litvanya'da ve Estonya'da Rusça, yabancı dil statüsüne sahiptir. Litvanya'da Rus dili, ülkenin her yirminci sakini için anadildir. Rusçaya ikinci dil olarak hakim olanların sayısı, bugün nüfusun yaklaşık % 15'ini oluşturmaktadır. Fakat son 20 yıldır bu rakam hızlı bir şekilde düşmektedir. Baltık ülkeleri çoktan Avrupa entegrasyonu yoluna girdiği için bütün okullarda ikinci yabancı dil olarak İngilizce seçilmektedir. Estonya'nın yetişkin nüfusunun sadece % 39'u, Rusça bilirken gençler ve çocuklar arasında Rus dilini konuşanların oranı ise sadece %23'tür. Ülkelerde hükümet tarafından dayatılan tedbirler, Rus dilinin yaygınlığını çok etkilemektedir. Avrupa Birliği ve NATO üyesi olan ülkeler, Sovyet geçmişini kötüleme politikasının sonucu olarak Rus diline ve kültürüne karşı haleldar edici tedbirleri almaktan kaçınmamaktadır. Son zamanlarda Baltık ülkeleri ile Rusya arasında sert medya savaşları söz konusudur. Ülkelerin medyaları, insanlar arasında komşu ülke aleyhtarı eğilimlerinin artmasına neden olmaktadır.¹²⁶

2.2.2. Küresel Bağlamda Rusçanın Etkisi

Eski Sovyet Cumhuriyetlerinin topraklarının dışında Rus dili, en çok Doğu Avrupa ve Balkan ülkeleri gibi bölgelerde yaygındı. Rusya'nın politikasında bu bölge her zaman ayrı bir öneme sahipti, çünkü her şeyden önce Bulgaristan, Sırbistan gibi bölge ülkelerinin bazıları, Rusya ile ortak tarihe ve Slav kültürüne sahiptir. Sovyetler Birliği'nin galip çıktığı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyet birliklerinin, Doğu Avrupa ve Balkan ülkelerine girmelerinin sonucunda bu topraklarda Sovyet Birliği'nin ideolojisi ile beraber Rus dilinin yayılmasının en büyük dönemi başlamıştır. Bu ülkeler; Sovyetler

¹²⁴ Aleksandr Gaponenko, *Etničeskiy Konflikt v Pribaltike, kak Ugroza Bezopasnosti v Evrope* (Avrupa'da Güvenliğe Tehdit olarak Baltık Ülkelerinde Etnik Çatışma), <http://www.osce.org/ru/pc/195361?download=true> (Erişim Tarihi 27 Aralık 2015).

¹²⁵ Aleksandr Sitin, *Referendum o Statuse Russkogo Yazıka kak Proyavleniye Krizisa Latviyskoy Gosudarstvennosti* (Letonya Devlet Sisteminin Krizinin Belirlenmesi Olarak Rusçanın Statüsüne İlişkin Referandum), <http://cyberleninka.ru/article/n/referendum-o-statuse-russkogo-yazyka-kak-proyavlenie-krizisa-latviyskoy-gosudarstvennosti> (Erişim Tarihi 27 Aralık 2015).

¹²⁶ Andres Adamson, *O Dvuh Pozitsiyah v Massovom İstoričeskom Soznanii* (Kitle Tarihi Bilincinde İki Tutum Hakkında), *Natsionalnyye İstorii v Sovetskom i Postsovetskih Gosudarstvah-II*, Fond Fridriha Naumanna, Moskva, 2009, s. 187-188.

Birliği ile siyasi, ekonomik, bilimsel, teknik ve kültürel işbirliğini sıkı bir şekilde geliştirdiği için Rusçanın pozisyonları yüksekti ve neredeyse tüm okullarda öğrenciler Rusçaya karşı ilgi duymaktaydı. Fakat 1990'lı yıllarda bu bölgede Rus dilinin pozisyonları, Bağımsız Devletler Topluluğu'nun üyesi olan ülkelerde olduğundan daha da çok keskin bir düşüş yaşamıştır. KEYK'nın ortadan kaldırılması ve Varşova Paktı'nın dağılması; Rusya ile Doğu Avrupa ülkeleri arasındaki ekonomik ve siyasi ilişkilerin zayıflamasına ve Doğu Avrupa ülkelerinin Avrupa Birliği ve/veya ABD ile işbirliğine gözlerini çevirmesine yol açmıştır. Bunun doğal sonucu Rus dilinin prestijinin kaybolması ve onun pratik öneminin yitirmesidir. Böylece SSCB'nin eski müttefiklerinin dilsel politikasının ortak amacı, Rusçayı okul ve üniversite programlarından çıkarıp vatandaşların Avrupa dillerini öğrenmesini sağlamak ve Batı kültürüne erişimi genişletmek olmuştur. Polonya ve Çek Cumhuriyeti'nin hükümetlerinin politikası, anti-Rus eğilimlerin dağıtılmasıyla bilinmektedir. Rusça, rağbetsiz yabancı dil kategorine getirilmiştir. Rusça konuşan insanların sayısında önemli ölçüde azalma yaşanmıştır: 1990 yılında Doğu Avrupa ülkelerinde ve Yugoslavya cumhuriyetlerinde Rusça konuşan insanların sayısı 38 milyonken 15 yıl sonra alınan verilere göre bu sayı 18 milyon olmuş, dahası Rusçayı aktif bir şekilde kullanan insanlar, bu sayının üçte birisine eşittir.¹²⁷ Rus dilini ve kültürünü desteklemek için Rusya tarafından yapılan bazı çabalara rağmen bu bölgede Rusçaya hakim olanların sayısı daha da azalmaktadır. Bunlar, Rusya Federasyonu'nun Balkan ve Doğu Avrupa ülkelerinde kendi nüfuzunu kaybetmesinin göstergeleridir. Bu bölgedeki devletlerden Rusya'ya en yakın ortak olan Bulgaristan ile bile son zamanlarda anlaşmazlıklar söz konusudur.

Batı Avrupa ülkeleri ise hiçbir zaman Rusya'nın nüfuzu alanı altına girmemiştir. Aksine bu bölgede Rusya'ya karşı çoğu zaman rakip kimi zamanlar da düşmanca politikalar izlenmekteydi. Bu yüzden Doğu Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında, Batı Avrupa'da Rusça konuşanların sayısı, hiçbir zaman önemli bir rakamı oluşturamamıştır. Örnek vermek gerekirse Rusçanın dünya çapında çok popülerliğini kazandığı 1980-1990 yıllarında bile Batı'da Rusça konuşanların sayısı, yaklaşık iki-üç milyondur. Batı'da Rusçanın yayılmasında en büyük etkiyi göç edenler oluşturmuştur. Özellikle Sovyet Birliği'nin politikasını benimseyemeyenler ya da XX. yüzyılda iki savaş arasında ülkeyi terk edenler, Batı'da Rus kültürünü temsil etmekteydi. Bunlar, birkaç göç dalgası ile

¹²⁷ Arefyev, s. 232.

mümkün olmuştur. Birincisi, 1917-1938 yılları arasında devrim sonrası göç dalgasıydı. Yaklaşık 1,5-2 milyon kişi; başta Fransa ve Almanya olmak üzere Yunanistan, Finlandiya, Kanada, Avustralya, Latin ve Kuzey Amerika'ya gidip yerleşmiştir. 1939-1947 yılları arasında gerçekleşen savaş ve savaş sonrası ikinci göç dalgasında binlerce insan, Batı Avrupa'da (Almanya, Avusturya, İngiltere, Fransa, İsveç, Belçika v.s.) iskân etmiştir. Üçüncü göç dalgasında (1947-1985) Sovyetler'den Batı'ya 700 binden fazla kişi gitmiştir. Dördüncü "post-perestroyka" göç dalgası (1985-1990) sırasında Sovyetler Birliği'ni yine birkaç yüz kişi bırakmıştır. Bunun yanı sıra Yahudi cemaatinin ABD'ye ve İsrail'e sürekli göçü devam etmektedir. SSCB'nin çöküşünden sonra Batı Avrupa'da Rusça konuşan nüfusun toplamı, 2000'li yılların başında 7,5-8 milyona ulaşmıştır.¹²⁸ Batı Avrupa'da Rusçanın yayılmasında göç faktörü ağırlıklı olduğu için bunun olumsuz sonuçları da vardır. Rusya ya da Sovyet Birliği'ni terk eden insanlar, geldikleri ülkelerde asimile olmaya çalışmaktadır. Birinci dalganın bir sonraki nesli, Rusçaya önem vermeyip kökenlerini unutmaktadır. Bu yüzden Rusya'nın bu insanlar üzerinde etkisinin zamanla daha da çok zayıflayacağı beklenmektedir.

Sovyetler Birliği'nin çöküşünün Uzak Doğu bölgesindeki Rus dilinin işleyişi üzerinde felaket bir etkisi olmuştur. Sovyet sisteminin dağılmasından 20 yıl sonra Rusça bilenlerin sayısı, iki kat azalıp sadece 2,70 milyon kalmış, bunlardan da sadece 1/3'ü Rusçayı akıcı bir şekilde konuşmaktadır.¹²⁹ Hâlbuki Uzak Doğu ülkeleri, dünyanın en kalabalık ve en hızlı gelişen ülkeleridir. 1990'lı yıllardan itibaren bu yana bölgedeki birçok ülkede insanlar, Rus dili yerine uluslararası iletişim aracı olarak İngilizceyi seçmektedir. Asya bölgesinde Rus dilinin prestijinin zayıflaması, büyük ölçüde ekonomik faktörlerden kaynaklanmaktadır. Rusya Federasyonu, bilim ve teknoloji alanlarında geride kalmaktadır. Bilimsel ve teknik edebiyatın birikimi, ağırlıklı olarak İngiliz dilinde işlenmektedir. Günümüzde Rusça, pozisyonlarını Moğolistan'da ve nispeten Çin'de koruyabilmektedir. 1991 tarihli kanuna göre İngilizcenin Moğolistan'ın bütün okullarında ana ve zorunlu bir yabancı dil olarak kabul edilmesiyle Rus dilinin tekel durumunu kaybetmesine rağmen Moğolistan, bugün Asya'da Rus dilinin kalesi olarak hala durmaktadır. Moğolistan'ın Moskova ile ekonomik bağları, büyük bir rol oynamaya

¹²⁸ Sergey İppolitov, *Rossiyskaya Emigratsiya i Yevropa. Nesostoyavşiyasya Alyans (Rusya Ülke Dışına Göçetme ve Avrupa: Olamamış Bağlaşım)*, İzdatelstvo İppolitova, Moskva, 2004, 376 s.

¹²⁹ Arefyev, s. 302.

devam etmektedir.¹³⁰ XXI. yüzyılın başında Moğolistan Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı'nın verilerine göre okullarda 386 bin kişi Rusça öğrenmektedir.¹³¹ Rusya ile Çin arasındaki perspektifli işbirliği, Çin üniversitelerinin öğrencileri arasında Rusçayı bilen kadrolar üzerinde talebin artmasına neden olmaktadır. En çok Rusya'nın sınırına yakın olan Çin'in kuzey ve kuzeydoğu bölgelerinde Rusçaya karşı ilgi duyulmaktadır. Günümüzde Rus dili ve edebiyatı fakülteleri ve bölümleri, Çin'in 68 üniversitesinde yer almaktadır. Orada yaklaşık 700 Rusça öğretmeni çalışmakta ve 6 binden fazla öğrenci okumaktadır. Bunun yanı sıra 30 bin kişiden daha fazlası, Rusçayı farklı fakültelerde yabancı dil olarak öğrenmektedir.¹³² Eğitim sistemi ile birlikte Rusça bavul ticareti, turizm ve karma evlilikler sayesinde yayılmaktadır.

Rusçanın yayılması ile ilgili benzer bir senaryo Türkiye'de gelişmektedir. Rusya ile Türkiye arasındaki yakın ekonomik ve ticari ilişkiler faktörü, halkın Rusça öğrenmesini teşvik etmektedir. Türkiye'de artık yarım milyondan daha fazla insan, Rusça konuşmaktadır. Türkiye, dünyada Rus diline hâkim olan insanların sayısının son yıllarda 10'dan fazla kat arttığı tek ülkedir. Özellikle gaz boru hattı, nükleer santralin inşası gibi ortak büyük ekonomik projeler, turizm ve karma evlilik sayesinde bu sayı daha da artmaktadır. Bu şekilde Rusçanın yayılması; Türk şirketlerinin, Türk işçi ve uzmanlarının inşaat sektöründe başta olmak üzere Rusya pazarında önemli bir miktarda bulunması, Rus iş adamlarının Türkiye'de aktif olması, milyonlarca Rus turistin Akdeniz sahillerine akması ve Rusların Türkiye'de gayrimenkul almayı tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Rusça, Türkiye'de İngilizceden sonra en çok öğrenilen ve merak edilen yabancı dil haline gelmiştir. Neredeyse bütün üniversitelerde Rus dili ve edebiyatı bölümleri bulunmaktadır. Fakat bu yılın kasım ayında Suriye'nin sınırında düşürülen Rus uçağı, Ankara ve Moskova ilişkilerini çok etkilemiştir. Rus hükümetinin Türk şirketlerine yaptırım uygulaması ve bazı Türk ürünlerine ambargo koymasının yanı sıra Rus üniversitelerinin çoğu Türk eğitim kurumları ile değişim programlarını ve ortak projeleri askıya almıştır. Dahası turistik operatörlerin Türkiye'ye satışlarını durduracağına ilişkin uygulanan kanun, iki ülkenin halkı tarafından ciddi bir tepki ile karşılanmıştır. Rusya ile

¹³⁰ *Obzor Torgovih Otnoşeniy Rossii i Mongolii v 2014 g. (2014 yılındaki Rusya ile Moğolistan arasındaki Ticari İlişkilerin Değerlendirilmesi)*, <http://www.rusexporter.ru/research/country/detail/2492/> (Erişim Tarihi 12 Ocak 2016).

¹³¹ Aleksandr Naumov, *Russkiy Sled v Mongolii (Moğolistan'da Rus İzi)*, <http://www.russkiymir.ru/media/magazines/article/141867/> (Erişim Tarihi 12 Ocak 2016).

¹³² Pan Şuguan, *İzuçeniye Russkogo Yazıka v Kitaye (Çin'de Rusçanın Öğrenilmesi)*, cyberleninka.ru/article/n/izuchenie-russkogo-yazyka-v-kitae.pdf (Erişim Tarihi 12 Ocak 2016).

Türkiye arasındaki ilişkiler, hiç kimsenin beklemediği kadar bozulmuştur. Bu üzücü eğilimler devam ettiği takdirde Rusça öğrenenler arasında azalmanın ortaya çıkacağı beklenebilmektedir.

Arap dünyası ise Sovyetler Birliği'nin eski geleneksel müttefiklerinden birisiydi. Arap ülkeleriyle büyük bir ölçüde Sovyetler zamanında ekonomik ve askeri işbirliği yapılmıştır. Bu yüzden o zamanlarda Arap dünyası, Rus dilinin yaygınlığı açısından gelişmekte olan ülkeler arasında ikinci sıradaydı. XX. yüzyılın ikinci yarısında Sovyet Birliği; Cezayir, Mısır, Irak, Yemen, Libya ve Suriye ile çok yakın ilişkileri geliştirmeyi başarmıştır. Arap ülkelerinde Rusça bilenlerin çoğu, Sovyet üniversitelerinin mezunlarıdır. Günümüzde ise bir bütün olarak Arap dünyasında Rus dilinin yaygınlığı, azalma eğilimindedir. Rusça bilenler bile bu dili işte, okulda ya da evde daha nadiren kullanmaktadır. XX. yüzyılda Angola, Kongo, Gana, Gine, Gine-Bissau, Mali, Madagaskar gibi sözde sosyalist yönelimi olan Afrika ülkelerinde Rus dilinin yaygınlığı, SSCB'nin yaptığı askeri-teknik yardıma ve ulusal personelin eğitime rağmen her zaman sınırlı olmuştur. Rusçanın Afrika'da yayılmasının zor olmasının objektif nedeni de Fransızca, Portekizce ve İngilizce gibi eski sömürgeci ülkelerin dillerinin bu bölgenin ulusal eğitim sistemlerinde hâkim olmasıdır. Yerel okullar ve üniversitelerin hemen hemen hepsinde eğitim bu dillerde verilmektedir. Gençlerin büyük çoğunluğunun Büyük Britanya, Portekiz gibi ülkelerde eğitime devam etmek arzuları vardır.

Günümüzde Latin Amerika'da da Rusçanın etkisi korunmaktadır. Güney Amerika'nın 30 ülkesinde 180 bin kişi Rusça bilmektedir. Bunlardan 1/3'ü Arjantin'de bulunmaktadır. Genelde Rusça bilen toplumu Çarlık Rusya'dan, SSCB'den ve BDT'den gelen göçmenler oluşturmaktadır.¹³³ Sovyetler Birliği döneminde Küba'da Rusça, okullarda ve üniversitelerde yığinsal biçimde okutulmaktaydı. Küba'da yaklaşık bir milyon kişi, Rus diline sahipti. Günümüzde ise Rusça kendi pozisyonlarını tamamen kaybetmiştir. ABD'de Rusça konuşanların sayısının 2,7 ile 3,5 milyon kişi arasında olduğu tahmin edilmektedir. Kuzey Amerika ve Okyanus ülkelerinde, özellikle ABD ve Kanada'da, Rus dilini bilenlerin sayısı, 4, 1 milyondur. Son zamanlarda bu sayı sabit kalmakta, çünkü insanlar Rusya Federasyonu ve diğer eski Sovyet cumhuriyetlerinden Amerika'ya göç etmeye devam etmektedir.¹³⁴

¹³³ Arefyev, s. 351.

¹³⁴ Arefyev, s. 363.

Günümüzde Rusçanın bütün dünyaya yayılması için çok olumlu bir eğilim vardır. İnternet ağının gelişmesi ve ortak bir bilgi alanının oluşturulması, farklı dillerin ve kültürlerin yayılması için yeni fırsatlar sunmuştur. Böylece internet sayesinde Rus dili ve kültürü de tarihte daha önce hiç görülmediği kadar yeni, hızlı ve ulaşımı daha kolay olan yayılma imkânlarına sahip olmuştur. İnternet yardımıyla farklı ülkelerde yaşayan insanları birleştiren Rus dilinin ortak bilgi alanı oluşturulmuştur. Bu insanlar, onların etnik ve ulusal kimliğinden bağımsız olarak Rus dili ve kültüründe aldıkları eğitime ve iletişime devam etme şansını elde etmişlerdir. İnternet sayesinde Rusça konuşan insanlar, Rus toplumuna dâhil olma isteklerini pekiştirebilmektedir. Dünyanın her köşesinde Rusça konuşmak, Rus dilinde yazılan bilgilere ulaşmak (Rusça bilimsel diller arasında yer almakta ve bu dilde herhangi uluslararası literatüre ulaşmak mümkündür), Rus dünya görüşünü yansıtan haberleri okumak, Rusya Federasyonu'nun vizyonunu anlamak ya da Rus değerlerini paylaşmak; internet sayesinde mümkün olmuştur. İnternet kullanıcıları ile ilgili araştırma yapan Internet World Stats'ın istatistiksel verilerine göre internette en çok kullanılan diller arasında Rusça yedinci sırada yer almaktadır.¹³⁵ 2015 yılının kasım ayında alınan verilere göre küresel internet topluluğun toplamı, 3,366 milyar insandan ibarettir. Bu toplulukta Rusça konuşan kullanıcıların payı ise %3,1'ine veya 103 147 691 kişiye eşittir. Bunların 2/3'ünden daha fazla şüphesiz Rusya Federasyonu'nun vatandaşlarıdır. Rusça konuşan internet kullanıcılarının ikinci en büyük kesimine Ukrayna'da, Beyaz Rusya'da ve Kazakistan'da rastlanmaktadır. Böylece, yurt dışında yaşayan milyonlarca kişi, internet arayışlarında Rusçayı kullanmaktadır. Bu rakamlar 2000 ile 2015 yılları arasında % 3,2 artış göstermiştir. İnternet kullanımı açısından Rusça en hızlı büyüyen diller arasında Arapçadan sonra dünyada ikinci pozisyona sahiptir.

Sonuç olarak, yumuşak güç perspektifinden Rusçanın tarihsel gelişmelerden kaynaklanan potansiyeli büyüktür. Rus dili; Rusya İmparatorluğu, Sovyetler Birliği'nin izlediği dilsel politikalar sayesinde büyük alana yayılmıştır. Dünyanın hemen hemen bütün bölgelerinde birisinin Rusça konuştuğunu duymak mümkündür. Genelde 1990'lı yıllardan sonra Rusça konuşan insanların sayısı, azalma eğilimindedir. Fakat Rusça, hiçbir zaman büyüme potansiyelinden yoksun değildi. Doğal olarak Rusça, pozisyonlarını en çok Post-Sovyet alanında koruyabilmiştir. 1990-2000 yılları boyunca Rusya Federasyonu'nun ekonomik, siyasi ve sosyal durumu zayıf olduğu için Rus

¹³⁵ *Internet World users by Language, Top 10 languages, November 2015*, <http://www.internetworldstats.com/stats7.htm> (Erişim Tarihi 13 Ocak 2016).

hükümeti dış dilsel politikaya pek önem verememiştir. Bu olaylar da kısır döngü diye adlandırılan duruma dönüşmüştür. Rusya, ekonomik ve kültürel açıdan çekici olmayınca Rusçaya yönelik ilgi de farklı ülkelerde solmaya başlamıştır. Fakat günümüzde geçmiş ile kıyaslayacak olursak Rusya, daha güçlü ekonomiye ve siyasi istikrara sahiptir. Rusya, kendi iç sorunlarını çözüp toparlandıktan sonra uluslararası arenada sessiz kalmaktan vazgeçmiştir. Günümüzde önemli bölgesel oyuncu olan Rusya, sahip olduğu yumuşak güç ve akıllı güç araçlarını kullanarak dünyada kendi çıkarları korumaya ve herkese kendi dünya görüşünü ve değerlerini sunmaya çalışmaktadır. Yumuşak güç araçlarından birisi olan dilsel politika da aktüel hale getirilmiştir.



ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DIŞ POLİTİKANIN ENSTRÜMANI OLARAK RUSÇA

3.1. Lengüistik Temelli Rusya Federasyonu'nun Dış Politikasının Konseptleri

Rusya Federasyonu'nun dış politikasında yumuşak güç kavramı siyasi kesimlerde sadece birkaç yıl önce kullanılmaya başlanmıştır. Birkaç yıl öncesine kadar Rusya, ekonomik ve siyasi açıdan zayıf, içine kapanık bir ülke olup iç sorunlarını çözmekle uğraşmaktaydı. Rusya Federasyonu 1991 yılında kurulmasına rağmen yıllar sonra uluslararası arenada önemini hissettiren bir aktöre dönüşmeyi başarmıştır. Rusya'nın dış politikasının Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 43. Münih Güvenlik Konferansı'ndaki konuşması ile aktif olmaya başladığı varsayılmaktadır.¹³⁶ Uluslararası konferansta Rusya lideri ilk defa Rusya'nın dünyanın tek kutuplu olmasını kabul edemeyeceğini ve bundan sonra diğer uluslararası ilişkiler aktörleri ile işbirliği temeline ve uluslararası hukukun hükümlerine dayanarak kendi çıkarlarını savunmaya hazır olduğunu öne sürmüştür. Böylece Rusya'nın komşusu olan Gürcistan'da kanlı gelişmelerin meydana geldiği 2008 yılından itibaren bu yana Rusya, kendisinin nüfuz alanı sayılan ve sınırı olan bölgelerde ortaya çıkan kışkırtmalara sessiz kalamayacağını göstermektedir. Rusya Federasyonu'nun güvenliği açısından Eski Sovyet Cumhuriyetleri'ndeki olup bitenler çok önem taşımaktadır.

Rusya'nın tarihi boyunca saf haliyle yumuşak gücünün hiçbir zaman olmadığına dair savlar çok yaygındır. Rusya, Batı'nın sahip olduğu 'gülümseyen imaj'dan yoksundur. Aksine uluslararası medya, sadece kendisi için değerli olan şeyler adına mücadele etmeye her zaman hazır olan huysuz ayı etiketini yapıştırmıştır.¹³⁷ Bazı siyasetçilerin görüşlerine göre Rusya, yumuşak güç kavramını kullanmakla çok geride kalmış ve aslında Rusya'nın yumuşak

¹³⁶ Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 43. Münih Güvenlik Konferansı'ndaki konuşması, <https://www.youtube.com/watch?v=PkyjYKVYIWo> (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

¹³⁷ Vladimir Putin'in 24 Ekim 2014 tarihli Valdai tartışma kulübündeki konuşması, <https://www.youtube.com/watch?v=K18WcLQStHQ> (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

gücünün altında zorlama yatmaktadır.¹³⁸ Bu tarz düşünceler; diğer uluslararası aktörlerin Rusya Federasyonu'nun baştan beri sahip olduğu pasif yumuşak güç olarak değerlendirilen cazipliği her zaman sarsmaya ve devletin imajını çökertmeye çalıştıklarını göstermektedir. Bu tezleri kırmak için Rusya Federasyonu'nun yumuşak gücünü artık aktif bir hale getirmesi kaçınılmazdı. Yumuşak güç, herhangi bir siyasi kaynaktan olduğu gibi birikebilmekte ve israf edilebilmektedir. Ancak bu kaynağın önemli bir özelliği şu ki yumuşak gücün nitel ve nicel parametreleri sadece siyasi sürecin diğer katılımcılarının onu kabul ettiği ölçüde gerçekleşmektedir. Günümüzde yumuşak gücün uluslararası arenada en önemli devlet konumlandırma bileşeni olduğu açıktır. Yumuşak gücün devletin etkin imajını belirleyen iç ve dış faktörlerin bir kombinasyonundan ayrı olarak uygulanması mümkün değildir. Devletin uluslararası toplum tarafından algılanması hem pozitif, hem de nötr veya negatif olabilmektedir.¹³⁹ Rusya, son uluslararası konjoktürlerle göre yumuşak gücünü ön plana çıkarıp kendisine uluslararası arenada cazip bir imaj kazandırma amacını üstlenmiştir. Bağımsız Devletler Topluluğu, Yurt Dışında Yaşayan Yurttaşlar* ve Uluslararası İnsani İşbirliği Federal Ajansı'nın Başkanı K.İ. Kosaçev'in tespit ettiği gibi yumuşak güç; aktüel politikanın bağımsız hazırlıklarının konusu ve devletlerin stratejilerinin olmazsa olmazı haline gelmiştir. Uluslararası aktörler, artık yumuşak güç üzerine doğrudan oynamakta ve bunu hem kendilerinin hem de diğer aktörlerin gerçek etki faktörü olarak hesaba almaktadır. Rusya Federasyonu'nun yumuşak gücü ise ülkenin değeri bilinmeyen kaynağı olarak durmaktaydı.¹⁴⁰

Yumuşak güç kavramı ABD'li uzmanlar tarafından özellikle Amerikan dış politikası için düşünüldüğünden dolayı bu kavramı dünyanın her ülkesine değiştirmeksizin, ülkenin

*Bundan sonra Yurttaş kelimesinden bu insanların milliyetinden bağımsız olarak yurt dışında yaşayan Rusya Federasyonu vatandaşları ve Rusya İmparatorluğu'nda ya da SSCB'de doğan, günümüzde yurtdışında yaşayan ve kendilerini Rus Dünyasına ait hisseden bütün insanlar ve onların torunları anlanacaktır.

¹³⁸ *Politolog: Rossiya Zapozdala so Svoey Kontseptsii 'Myagkoy Silı' (Politolog: Rusya Kendi 'Yumuşak Güç' Konseptiyle Geç kalmıştır)*, <http://ru.delfi.lt/news/politics/politolog-rossiya-zapozdala-so-svoej-koncepciej-myagkoj-sily.d?id=60446577> (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

¹³⁹ Pavel Parşin, *Problematika 'Myagkoy silı' vo Vneşney Politike Rossii (Rusya'nın Dış Politikasının 'Yumuşak Gücü'nün Sorunları)*, http://www.perspektivy.info/book/problematika_magkoj_sily_vo_vneshnej_politike_rossii_2014-03-03.htm (Erişim Tarihi 1 Nisan 2016).

¹⁴⁰ Konstantin Kosaçev, *Rossotrudniçestvo Kak Instrument Myagkoy Silı (Yumuşak Gücün Enstrümanı Olarak Rossotrudniçestvo)*, http://federalbook.ru/files/FS_DIGEST/FS26-2012-Kosachev.pdf (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

özgün karakteristiklerini ele almaksızın uygulamak doğru değildir. Yumuşak gücün Rus anlayışı; ABD'nin ve Batı ülkelerinin dünyaya sunduklarından çok farklıdır. Yumuşak gücü geliştirmek basmakalıp örnekler göre yazmak anlamına gelmemektedir. Her devletin yumuşak gücü J.S. Nye'in önerdiği gibi kültür, siyasi ideoloji ve dış politika (diplomasi) gibi üç bileşenden oluşsa da gücün içeriği, gerçekleştirme yöntemleri ve yöneldiği alanı, birbirlerine hiçbir zaman benzememektedir.¹⁴¹ Örnek vermek gerekirse diğer ülkelerdeki sivil toplum örgütlerinin gizli bir şekilde finanse edilmesi gibi eylemlere girişen ABD'nin yumuşak güç kullanımı, Rusya Hükümeti tarafından ahlaksız ve yasadışı olarak algılanmaktadır. Çünkü bu eylemler bağımsız bir devletin egemenlik ilkesinin ihlalidir: «İfade özgürlüğü ve yasal siyasi faaliyeti yumuşak gücün yasadışı araçlarından ayırabilmek gerekmektedir. Farklı ülkelerin iç durumlarını istikrarsızlaştırmayı hedefleyen ve dışarıdan desteklenen sözde sivil toplum örgütlerinin eylemleri kabul edilememez.»¹⁴² Yumuşak gücün içeriğinin Rus algısı; demokratik değerler değil, egemenlik, bağımsızlık ve merkezileşme, güç konsolidasyonu gibi ilkelere dayanmaktadır. Rusya Federasyonu'nun yumuşak gücü; çoğu zaman Amerika Birleşik Devletleri'nin politikasının zıt konsepti olarak yetiştirilmektedir. Aslında Soğuk Savaş sırasında iki süper güç arasında başlayan bu rekabet hala devam etmekte ve bu rekabet ikisinin de işine yaramaktadır.¹⁴³ XXI. yüzyılda devletlerin yumuşak güçleri birbirleriyle rekabet içine girmekle birlikte bir devlet cazipliğini kaybederken diğer devlet bu kaybın pahasına kendi siyasi ideolojisi ve kültürüne yönelik talebi arttırma fırsatına sahip olmaktadır. Rusya'nın dış politikası ve bunun doğal sonucu olarak Rusya Federasyonu'nun yumuşak gücü, esas olarak Rus jeo-stratejik çıkarlarının bariz olduğu BDT ülkeleri ve komşu ülkelere yönlendirilmektedir. Bu açıdan Rus yumuşak gücünün Amerikan gücünden farklı ve daha verimli olduğu söylenebilmektedir. Çünkü ABD'nin yumuşak güç politikasının yönlendirildiği hedef ülkelerin yelpazesi çok geniştir ve Washington yönetimi bu ülkelerin koruduğu ulusal kültürlerinden çok ama çok farklı bir kültürü yaymaya çalışmaktadır. Hâlbuki Rusya ile yumuşak gücünün hedefi olarak aldığı

¹⁴¹ Yelena Osipova, 'Russification' of 'Soft Power': Transformation of a Concept, https://www.academia.edu/9638758/_Russification_of_Soft_Power_Transformation_of_a_Concept (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

¹⁴² Vladimir Putin, *Rusya ve Değişen Dünya*, <http://www.mn.ru/politics/78738> (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

¹⁴³ Zbigniew Brzezinski, *Vybor. Mirovoe Gospodstvo ili Globalnoe Liderstvo* (Seçim. Dünya Hakimliği ya da Global Liderlik), Mejdunarodniye Otnoşeniya İzd., Mskva, 2010, 190 s.

Ülkelerin Batı'nın prensiplerinden farklı olan ortak geçmişi ve değerleri vardır. Ayrıca Rusya'nın yumuşak gücü, ağırlıklı olarak şu an iktidarda bulunan liderleri destekleyen ülkelerin muhafazakr siyasi elitlerine odaklanmaktadır. Amerikan yumuşak gücü ise devletlerin muhalefet gleri üzerine kurulmaktadır.¹⁴⁴ Rusya'nın yumuşak gücünün en önemli unsurlarından birisi olan Rus dili de İngilizce ile rekabet girerken bölgesel lingua franca pozisyonlarını pekiştirmeye çalışmaktadır. Rusya'nın yumuşak gücü; egemenlik, devletin bütünlüğü, devlet üstünlüğü gibi ilkeleri koruduğu için Rus hükümetinin günümüzde daha çok yumuşak ve sert yöntemlerin devletin tutarlı dış politikası ile çelişmediği "akıllı g" kavramını hayata geçirdiği söylenebilmektedir. Rusya; paylaştığı değerleri, kültürü ve vizyonu diğer aktörlerle paylaşmaya hazırdır. Fakat aynı zamanda bunun arkasında diğer uluslararası aktörlerin eylemleri Rusya'nın güvenliğine meydan okursa bunları da askeri yöntemlerle karşılamaya hazırdır.¹⁴⁵

Rus siyasi kesimlerinde yumuşak güç kavramına ilk defa Rusya Devlet Başkanı V.V. Putin'in 2012 yılın şubat ayında yazdığı 'Rusya ve Değişen Dünya' adlı bir makalede rastlanmaktadır.¹⁴⁶ V. Putin'in belirttiği gibi son zamanlarda uluslararası polemikte yumuşak g kavramı en sık kullanılan kavramlardan birisi olmuştur. Rusya lideri, yumuşak gücü dış politikanın hedeflerine ulaşmak için silah kullanmadan ama bilgi etkisi ve diğerlerinin yardımıyla araçların ve yöntemlerin bir dizisi olarak tanımaktadır. Putin yumuşak gücün tanımını verdikten sonra bu gücün uyguladığı yöntemlerin genellikle aşırıcılık, ayrılıkçılık, milliyetçilik, kamu bilincinin manipülasyonunu kışkırtmak ve egemen devletlerin iç işlerine doğrudan müdahale etmek için kullanıldıklarına dair pişmanlığını dile getirmekte ve örnek olarak Arap Baharı olaylarından bahsetmektedir. Arap Baharı'nın ortaya çıkışı, şu anda dünya kamuoyunun bilgi ve iletişim gelişmiş teknolojilerinin en aktif kullanımı ile oluşturulabildiğini ispatlamıştır. İnternet; sosyal ağlar, cep telefonları, televizyon ile birlikte hem devlet içi hem de uluslararası politika için etkili bir araç haline gelmiştir. V. Putin, internette daha fazla iletişimin eşsiz özgürlüğünü teşvik etmek için, ama aynı zamanda

¹⁴⁴ Natalya Sergeyeva, 'Myagkaya' Rossiya: Sravneniye Rossiyskoy i Amerikanskoy Modeli Primeneniya Mehanizmov 'Myagkoy Silı' vo Vneşney Politike ('Yumuşak' Rusya: Rus ve Amerikan 'Yumuşak Güç' Mekanizmalarının Dış Politikalarında Uygulanmasının Kıyaslanması), http://russiancouncil.ru/blogs/natalia-sergeeva/?id_4=1648 (Erişim Tarihi 1 Nisan 2016).

¹⁴⁵ Anna Karpova, *Solid Power of Russia in the New World Order*, <http://cyberleninka.ru/article/n/veskaya-sila-rossii-solid-power-v-novom-mirovom-poryadke> (Erişim Tarihi 1 Nisan 2016).

¹⁴⁶ Putin (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

teröristler ve suçluların interneti kullanmaları riskini azaltmak için bu faktörün özenle incelenmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Rusya Federasyonu'nun dış politikasının ve diplomatik faaliyetinin o zamana kadar başarılı olamamasının önemli bir sebebi, Rusya'nın doğru görüntüsünün ve cazip imajının yurt dışında oluşturulamamasıdır. Rusya lideri, bu konu üzerine çok çalışılması gerektiğini söyleyerek Rusya'nın bilgi alanında sık sık yenildiği gerçeğini kabul edip Rus siyasetçilerinin bu konuyu ciddiye almaları çağrısında bulunmuştur.

Rusya liderinin dikkate sunduğu Rusya dış politikasının en değerli istikametini yurt dışında olan yurttaşlarının desteği ve insani boyut ilkesi oluşturmuştur. Putin'in savlarına göre uluslararası aktörlerin herhangi bir ülkeye karşı olan saygısı, bu ülkenin yurtdışındaki vatandaşlarının ve yurttaşlarının haklarını nasıl koruyabileceğine bağlıdır. V.V. Putin, Rusya'nın yabancı ülkelerde yaşayan milyonlarca yurttaşının çıkarlarını da unutmayacağına sıklıkla vurgu yapmakta ve Rusya dış politikasında bu kesimlerin çok önemli olduğunu göstermektedir. Rus lider, ülkesinin Letonya'daki ve Estonya'daki durumlara hareketsiz kalamayacağını belirterek ulusal azınlıkların evrensel haklarının, özellikle bu ülkelerde azınlık durumuna düşen Rus halkının haklarının yerine getirilmesi için kullanılması gerektiğini belirtmiştir ve ülkesinin uluslararası hukukun hükümlerine göre elinden geleni yapacağını güçlü bir şekilde ifade etmiştir.

Rusya'nın dış politikasının temel amaçları; kendi kültürünü korumak ve aynı zamanda Rus kültürünü dünya piyasalarında teşvik edici güçlü bir faktör olarak kullanmak olmuştur. Fakat Rusya Federasyonu'nun bu günlere kadar kültür endüstrilerinin küresel pazarlarda iletilmesine çok az yatırımda bulunması, ülkenin imajı için üzücü bir gerçektir. Hâlbuki Rusya Federasyonu, hem Batı'da hem de Doğu'da tanınan büyük bir kültürel mirasa sahiptir. Uluslararası toplumların fikirlere, kültüre ve değerlere karşı olan küresel ilgisinin canlandığı günlerde Rusya büyük bir potansiyele sahiptir. Bu imkânları değerlendirebildiği takdirde gelişmelerin Rus dış politikasına artı kazandıracığı apaçıktır. Rusya Devlet Başkanı V.V. Putin'in yazdığı makalenin metninde Rus dilini konuşan topluluğun önemine ilişkin fikirler kırmızı hatla çizilmiştir: 'Rusçanın konuşulduğu alan, neredeyse tüm eski Sovyetler Birliği ülkelerinin ve Doğu Avrupa ülkelerinin topraklarını kapsamaktadır'. Rusça, dış politikanın unsuru olarak kullanıldığında 'imparatorluğu değil kültürel tanıtımı, silahları ve siyasi rejimlerin ithalatını değil eğitim ve kültür ihracatını çağrıştırmalıdır. Bu çağrışımın oluşması Rusya'nın dış politikasını uygulaması için uygun koşulları yaratmaya yardımcı

olacaktır. Bu yüzden Putin, Rusya'nın dünyada eğitim ve kültürel varlığını güçlendirmek ve özellikle nüfuslarının bir kısmının Rusça konuştuğu ülkelerde bunları birkaç kez artırmak gibi amaçları Rus hükümetinin önüne koymuştur.¹⁴⁷

Rus liderin imzaladığı 7 Mayıs 2012 tarihli Rusya Federasyonu'nun dış politika çizgisinin uygulanması tedbirlerine ilişkin emirde Rusya dış politikasının önceliklerine şu şekilde değinilmiştir.¹⁴⁸

- Bağımsız Devletler Topluluğu'nun alanında çok taraflı işbirliğinin ve entegrasyon süreçlerinin geliştirilmesini Rus dış politikasının önemli bir istikameti olarak düşünmek;
- Rus vatandaşlarının ve yurtdışında yaşayan yurttaşlarının haklar, özgürlükler ve meşru çıkarlarının kapsamlı bir şekilde korunmasını sağlamak;
- Yurt dışı konsolosluk kurumlarının faaliyetlerini genişletmeye yönelik önlemler almak ve ilgili projeler için federal bütçe ödeneklerini artırmak; Yurt Dışında Yaşayan Yurttaşlara Destek ve Onların Haklarının Korunması Fonu başta olmak üzere bu tür fonlara federal bütçe ödeneklerini artırmak;
- Yurt dışında Rus bilim ve kültür merkezlerinin ağını geliştirmek, dünyadaki Rus dilinin konumunu güçlendirmek için yurt dışında Rus kültürel varlığını genişletmek.

9 Temmuz 2013 tarihinde gerçekleştirilmiş olan Rusya'nın büyükelçilerinin ve daimi temsilcilerinin toplantısında Rusya Federasyonu Devlet Başkanı V.V. Putin, Rusya'nın ulusal çıkarlarının teşvik edilmesi ve ülkenin olumlu görüntüsünün yurtdışında da oluşması için diplomatik çalışmalarda yumuşak gücün araçlarının daha yoğun kullanımına ihtiyaç duyulduğunu bir kez daha dile getirmiştir. Yumuşak güç, ülkenin ulusal çıkarlarını ve değerlerini iletmek amaçlı bu ülkenin manevi, kültürel ve entelektüel alandaki başarılarına dayalı uluslararası diğer aktörlerin sempatisini çekmek için ikna yolları oluşturmaktadır. 'Rusya'nın yurtdışındaki görüntüsü; şu anda ne ülkenin gerçek iç durumunu göstermekte ne de dünya uygarlığına bilim ve kültür katkılarını yansıtmaktadır. Bunun suçlusunu Rus dış politikasının kendisinde aramak gerekmektedir' diyen Rusya lideri; Rus medyasının ve

¹⁴⁷ Putin (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

¹⁴⁸ Ukaz 'O Merah Po Realizatsii Vneşnepolitičeskogo Kursa Rossiyskoy Federatsii' (Rusya Federasyonu'nun Dış Politika Çizgisinin Uygulanması Tedbirlerine İlişkin Emir), <http://kremlin.ru/events/president/news/15256> (Erişim Tarihi 2 Nisan 2016).

Rusya'nın yumuşak gücünü gerçekleştirmekle görevlendirilen kurumların bu durumu Rusya'nın lehine dönüştürebileceğine inanmıştır.¹⁴⁹

Yumuşak güç kavramı, Rus Hükümeti'nin yayınlamakta olduğu resmi belgelerde ilk defa, 12 Şubat 2013 tarihinde devlet başkanının emriyle onaylanan Rusya Federasyonu'nun dış politikasının konseptinde kullanılmıştır.¹⁵⁰ İşbu belgede belirtildiği gibi yumuşak gücün kullanımının hedefleri, ülkenin olumlu imajının oluşmasını ve Rus dış politikasının bilgi desteğinin iyileştirilmesini sağlamaktır. Yine aynı belgede yumuşak güç kavramı; sivil toplumun imkânları, bilgi ve iletişim, insani ve klasik diplomasinin ve teknolojinin diğer alternatif yöntemlerine dayalı dış politikanın hedeflerinin çözümünün araç takımı olarak tanıtılmaktadır. Bütün bu yöntemler, Rusya Federasyonu'nun olumlu bir dış ortamının ve ittifakların oluşmasını sağlamak; Rusya'nın katılımı ile Avrasya entegrasyonunun güçlendirilmesini hızlandırmak; Rus milletinin yurtiçinde ve yurtdışında korunmasını sağlamak; Rus kültürünün dünyasının ve Rus dilinin bölgesel alanlarını genişletmek gibi belli başlı stratejik hedeflerin gerçekleştirilmesine doğrudan hizmet etmektedir. Aynı belgenin uluslararası insani işbirliği ve insan hakları adlı bölümünde Rusya'nın yumuşak gücünün uygulanması ile ilgili şu hedefler yer almaktadır:

- Rusya'nın kültürü, eğitimi, bilimi, sporunun otoritesini, sivil toplumun gelişme seviyesini ve Rusya'nın geliştirmekte olan ülkelere yardım programlarına katılım düzeyini karşılayan Rusya'nın olumlu bir imajının oluşması üzerine çalışmak;
- Rusya algısı hakkında dünya üzerinde etki araçlarını oluşturmak;
- Yumuşak gücün uygulanması sistemini geliştirmek;
- Yumuşak gücün uygulanması konusunda sivil toplum ve uzmanlarla etkileşim mekanizmalarına dayanan ve uluslararası deneyimi ile ulusal özgüllüğü dikkate alan faaliyet optimal formlarını aramak;
- İlgili alanda düzenleyici belgelerin geliştirilmesine devam etmek.

¹⁴⁹ *Soveşçaniye Poslov i Postoyannih Predstaviteley Rossii (Rusya'nın Büyükelçilerinin ve Daimi Temsilcilerinin Görüşmesi)*, <http://www.kremlin.ru/events/president/news/15902> (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

¹⁵⁰ *Kontseptsiya Vneşney Politiki Rossiyskoy Federatsii (Rusya Federasyonu'nun Dış Politikasının Konsepti)*, http://archive.mid.ru//brp_4.nsf/0/6D84DDEDEDBF7DA644257B160051BF7F (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

İşbu belgede Rusya'nın dış politikasının hedeflerine ulaşmak için Rusçanın etkileyici bir enstrüman olarak kullanıldığına dair hükümler çokça yer almaktadır. Böylece Rusya Federasyonu'nun uluslararası insani işbirliği alanında Rusya'nın yumuşak gücünün desteği ile gerçekleştirilecek olan hedefleri şunlardan ibarettir:

- Uluslararası hukuk ve Rusya Federasyonu'nun uluslararası anlaşmaların hükümleri gereğince yurt dışında yaşayan Rus yurttaşlarının haklarını ve meşru çıkarlarını korumak;
- Rus dilinin ve kültürünün alanının genişletilmesi ve güçlendirilmesi konularında yurt dışında yaşayan Rus diasporasını ortak olarak hesaba katmak;
- Onların yaşadıkları ülkelerde haklarının korunmasını daha etkin bir şekilde sağlamak amacıyla yurttaşların örgütlerinin konsolide edilmesine katkıda bulunmak;
- Rus diasporasının kültürel kimliğinin ve milyonlarca kişiden oluşan bu diasporanın Rusya ile bağlarının korunmasını sağlamak;
- Bu tarz seçimi yapan yurttaşların Rusya Federasyonu'na gönüllü yeniden yerleşebilmelerini kolaylaştırmak için koşulları oluşturmak;
- Dünya kültürünün ve uluslararası etnik iletişimin aracının ayrılmaz bir parçası olarak Rus dilinin yayılmasını teşvik etmek;
- Bütün Slav halklarının devletler arası kültürel ve insani ilişkilerinin geliştirilmesini sağlamaktır.

20 Nisan 2014 tarihli Uluslararası Kalkınma Yardımı alanında Rusya Federasyonu'nun Devlet Politikasının Konsepti adlı belgede; uluslararası kalkınma yardımı alanında Rusya Federasyonu'nun devlet politikasının amaçlarının bir kez daha Rusya Federasyonu'nun dünyadaki pozitif algısını güçlendirmek ve onun kültürel ile insani etkisini küresel düzeyde yaymak olarak öne sürülmüştür.¹⁵¹

18 Mart 2014 tarihinde Kremlin Sarayı'nda Devlet Duması milletvekilleri, Federasyon Konseyi üyeleri, Rus bölgelerinin yöneticileri ve sivil toplum temsilcilerinin önünde gerçekleştirilen Rusya Federasyonu Devlet Başkanı V. Putin'in konuşmasının tezleri,

¹⁵¹ *Kontseptsiya Gosudarstvennoy Politiki Rossiyskoy Federatsii v Sfere Sodeystviya Mejdunarodnomu Razvitiyu (Uluslararası Kalkınma Yardımı alanında Rusya Federasyonu'nun Devlet Politikasının Konsepti)*, <http://archive.mid.ru/ns-osndoc.nsf/0e9272bfa34209743256c630042d1aa/00cc9154529e1c7fc32575bc002c6bb5?OpenDocument> (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

Rusya dış politikası açısından kesin bir dönüm noktası olup ciddi tarihi sonuçları beraberinde getirmiştir.¹⁵² Rusya lideri Kırım'ın Rusya Federasyonu'nun topraklarına alınmasına ilişkin karar alındığını belirterek Kırım örneğinde olduğu gibi yurtdışında yaşayan yaklaşık bir buçuk milyon kişiden oluşan Rus halkı ve bir milyona yakın diğer milletlerin temsilcisinin Rusya Federasyonu'nun politikası ile yan yana olduğunu ve Rus dilini iletişim dili olarak seçtiklerini dile getirmiştir. Bundan sonra V. Putin da 'Rusya herhangi bir ülkede yaşayan Rus halkının ve Rusça konuşan milyonlarca insanın çıkarlarını her zaman siyasi, diplomatik, hukuki yollarla savunmaya hazır olacaktır' diyerek Rusya Federasyonu'nun dış politikasının ana hatlarını çizmiştir. 24 Ekim 2014 tarihinde Valdai tartışma platformunda da Rusya lideri, Kırım örneğine bir kez daha değinerek 'Rusya kendi kanlı çıkarlarını savunacak, Rusça konuşan nüfusun meşru çıkarlarını hep koruyacak' ifadesini kullanmıştır.¹⁵³

Burada eklenmesi gereken önemli husus şu ki 2014 olayları Rusya Federasyonu'nun halkları tarafından büyük bir memnuniyet ve gururla karşılanmıştır. Rus Hükümetinin yurttaşlarına karşı izlediği politika Rusya halkları arasında yurtseverlik duygularını daha da çok canlandırmıştır. Rus Hükümetinin Rusçanın pozisyonlarının güçlendirilmesi, Rusça konuşan insanlarla işbirliğinin geliştirilmesi, Rusça'nın bölgesel lingua franca durumunun pekiştirilmesi ve Rus dilinde eğitimin ihracatının hacminin artırılması konularında izlediği politikalar Rusya Federasyonu'nun halklarının onayını almıştır. Bu onay, Rus Hükümetinin politikasının halkların gözünde doğru görüldüğünü gösterip Rusya Federasyonu'nun dış lengüistik politikasına daha çok ivme vermektedir.

Ülkenin iç durumuna ve devlet iç ve dış politikasının temel istikametlerine dair Rusya Federasyonu Devlet Başkanının 4 Aralık 2014 tarihli bildirisinde Rusya Devlet Başkanı, Rusya Fedrasyonu Federal Meclisi'ne hitap ederek 2014 yılında yer alan olayların değerlendirilmesinde bulunup gelecek yıllar için dış politikanın yapılacak faaliyetlerine değinmiştir.¹⁵⁴ İşbu konuşmanın ilk teşekkür kısmında Ukrayna gelişmelerini konu ederek Rusya'nın aslında gerçeği ve adaleti onurla savunma ve kendi yurttaşlarını koruma gücüne

¹⁵² *Obraşçeniye Prezidenta Rossiyskoy Federatsii (Rusya Federasyonu Devlet Başkanının Konuşması)*, <http://kremlin.ru/events/president/news/20603> (Erişim Tarihi 2 Nisan 2016).

¹⁵³ *Vladimir Putin'in 24 Ekim 2014 tarihli Valdai tartışma kulübündeki konuşması*, <https://www.youtube.com/watch?v=K18WcLQStHQ> (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

¹⁵⁴ *Poslaniye Prezidenta Rossiyskoy Federatsii ot 04.12.2014 (Rusya Federasyonu Devlet Başkanının 04.12.2014 tarihli Mesajı)*, <http://kremlin.ru/acts/bank/39443> (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

sahip olduğunu kanıtladığı ifadesini kullanan Rusya lideri, bu yılı izleyecek yıllarda da Rus diasporasının, Rusça konuşan nüfusun ve kendilerini Rus dünyasına ait hisseden insanların meşru çıkarlarını savunacağını ve Rus halkının bunları gururla karşılayacağını belirtmiştir.

Rusya Federasyonu ulusal güvenliği stratejisine ilişkin 31 Aralık 2015 tarihli Rusya Federasyonu devlet başkanının emrinde son zamanlarda Rusya'nın modern dünyada hangi problemlerle ve meydan okumalarla karşı karşıya kaldığı, Rusya'nın uzun vadeli ulusal çıkarlarının neler olduğu ve bu çıkarların gerçekleştirilmesi için hangi politikanın izleneceğine dair hükümler bulunmaktadır.¹⁵⁵ İlk önce Rus ulusal çıkarlarının uygulanması üzerinde olumsuz bir etkiyi oluşturan Rusya'nın meydan okumaları arasında Avrasya entegrasyon süreçlerinin geliştirilmesini engellemeyi amaçlayan Batı'nın pozisyonu ile ilgili tehdite yer verilmektedir. Bu tehdit, Avrasya bölgesinde gerginlik merkezlerinin oluşturulmasında anlatılmıştır. Uzun vadeli Rus ulusal çıkarlarının arasında ise Rus kültürü, geleneksel manevi ve ahlaki değerlerinin korunması ve geliştirilmesi amaçları özel bir yere sahiptir. Ulusal çıkarın gerçekleştirilmesi için yumuşak güç kapsamında yapılacak olan şu faaliyetler bulunmaktadır:

- Bilim ve eğitim alanında uluslararası ilişkileri geliştirmek, başta Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerine olmak üzere kaliteli eğitim hizmetlerinin ihracatının hacmini artırmak;
- Küresel eğitim pazarında Rus dilinde eğitim çekiciliğini arttırmak;
- Çok taraflı uluslararası işbirliğinin çıkarları adına Rusya'nın kültürel potansiyelini kullanmak.

Şu anda Rusya Federasyonu'nun siyasi çevrelerinin en üst düzeyinde Rus dilinin Rusya'nın yumuşak güç olarak kullanılmasına ilişkin jeolengüistik politikaların tutarlı bir şekilde uygulanacağı takdirde Rusya Federasyonu'nun uluslararası toplumda ülkenin itibarını artırabileceğinin farkına varılmıştır. Rusça sayesinde kazanan Rusya'nın cazipliği, ülkenin küresel işgücü pazarlarında rekabet gücünü artırmakta, Rusya halklarının yurtseverlik duygularını canlandırmakta ve onların sivil bilincini aktif hale getirmektedir. Rusça, ezelden beri farklı milletlerin bir arada barış içinde yaşamalarını sağlayan bir faktördür. Bu faktör,

¹⁵⁵ Ukaz Prezidenta Rossiyskoy Federatsii o Strategii Natsionalnoy Bezopasnosti Rossiyskoy Federatsii (Rusya Federasyonu Ulusal Güvenliği Stratejisine İlişkin Rusya Federasyonu Devlet Başkanının Emri), <http://kremlin.ru/acts/bank/40391/page/1> (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

Rusya'nın en yakın jeopolitik ortamında ülkenin konumunu güçlendirip Rusya'nın ve BDT ülkelerinin olası etnik ile kültürel ayrışma olası süreçleri ihtimalini sıfıra indirme gücüne sahiptir. Böylece Rusça, Rusya Federasyonu dış politikasının enstrümanı olarak çok büyük bir öneme sahiptir.

Son on yılda hem Rusya'da hem de yurtdışında Rus dilinin yayılmasına ve desteklenmesine ilişkin bir dizi özel programların ve devlet programlarının gerçekleştirilmesine girişilmiştir. Son zamanlarda söz konusu programların çerçevesinde, yurtdışında Rus dili öğretim dershanelerinin genişlemesine önem verilmektedir. Programların uygulanmasında görev alan/alacak kişilerin eğitilmesine ve ilgili eğitim programlarının detaylı bir şekilde hazırlanmasına devam edilmektedir. Yumuşak gücün uygulanmasının sonuçları birkaç yıl sonra, bir sonraki nesille farkedilse de Rusya yumuşak gücün bileşeni olan kültürel açıdan çok büyük potansiyele sahiptir.

Buna ilaveten internetin ortaya çıkması ve büyük bir hızla yayılması; Rus dilinin konumunun güçlendirilmesinde çok büyük bir rol oynamaktadır. İnternet, Rusça konuşanlar arasındaki en etkili bir etkileşim aracı haline gelmiştir. R. Saunders'e göre Rusça konuşan kişi ağa bağlandığı zaman onlarca devlet arasında dağılmış olan ve milyonlarca insandan oluşan 'siber-Rus' topluluğun bir parçası olmaktadır. Eski Sovyet devletlerinin internet ağlarında Rusça; şüphesiz lingua franca, evrensel bir iletişim aracı olmuştur.¹⁵⁶ Rus dili, Sovyet Birliği'nin emperyal dili etiketinden yavaşça kurtulmaktadır. Dünyada ve Avrasya bölgesinde Rusça'ya pragmatik bir yaklaşımla bakmaya başlanmıştır. Rusça, çalışma dili ve kişisel kullanım için en umut verici dil haline gelmiştir: iş, yatırımlar, ticaret, ihaleler, eğitim, iletişim gibi alanlarda Rus dilinin kullanımı artmıştır. Rusça'nın tarihsel ve sosyo-ekonomik faktörleri de Rusça'nın Avrasya bölgesinde yayılması için kaynak potansiyeli sağlamaktadır.

¹⁵⁶ Robert Sonders, *Natsionalnost: Kiberrusskiy (Milliyet: Cyber-Rus)*, http://www.globalaffairs.ru/number/n_3549 (Erişim Tarihi 3 Nisan 2016).

3.2. Rusya'nın Yumuşak Gücünü Gerçekleştirmekle Görevlendirilen Kurumlar

3.2.1. Rus Dünyası

Rus Dünyası Fonu, 21 Haziran 2007 tarihinde Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin'in kararı gereğince oluşturulmuştur. Rusya Federasyonu adına bu fonun kurucuları Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı ile Rusya Federasyonu Milli Eğitim ve Bilim Bakanlığı'dır.¹⁵⁷ Bu fonun kuruluşunun amacı, Rusya'nın ulusal hazinesi ile Rus ve dünya kültürünün önemli bir unsuru olan Rus dilinin gelişmesini teşvik etmektir ve Rusya Federasyonu'nun sınırları içinde ve yurt dışında Rus dili eğitimi programlarını desteklemektir.¹⁵⁸ Bu fonun ana sözleşmesinin hükümlerine uygun olarak Rus Dünyası Fonu'nun icra direktörü pozisyonuna V.A. Nikonov atanmıştır. Bu fonun görevlerinin çerçevesine aşağıdaki hükümler girmektedir:

- Rus dili ve edebiyatı araştırma ve öğretim programları ile Rusya'nın tarihi ve modern durumu çalışmalarını gerçekleştiren kamu ve ticari olmayan kuruluşların, meslek birlikleri, araştırma ve eğitim kurumlarının desteklenmesi;
- Modern Rusya ve Rus yurttaşları hakkında olumlu bir imajın oluşturulmasının ve dünya kamuoyunda Rusya Federasyonu ile ilgili objektif bilginin yayılmasının teşvik edilmesi;
- Rus dili ve edebiyatı öğretim kuruluşlarının ulusal ve uluslararası çaplarda desteklenmesi;
- Kendi kültürel kimliklerini ve uluslararası bir iletişim aracı olarak Rus dilini korumak adına yurt dışında Rus diasporalarının faaliyetlerinin desteklenmesi; saygı ve barış temellerine dayalı uluslararası ortamın kurulmasının teşvik edilmesi;
- Rus eğitim hizmetlerinin ihracatının desteklenmesi;
- İşbu fonun ilgili amaçlarının gerçekleşmesine katkıda bulunan bilim ve eğitim kurumları ve programları ile işbirliği yapılması;

¹⁵⁷ Ukaz Prezidenta Rossiyskoy Federatsii o Sozdanii Fonda 'Russkiy Mir' (Rus Dünyası Fonunun kuruluşuna İlişkin Rusya Federasyonu Devlet Başkanının Emri), <http://russkiymir.ru/fund/the-decree-of-the-president-of-the-russian-federation-on-creation-of-fund-russian-world.php#1> (Erişim Tarihi 5 Nisan 2016).

¹⁵⁸ Ustav Fonda 'Russkiy Mir' (Rus Dünyası Fonunun Tüzüğü), <http://russkiymir.ru/export/sites/default/russkiymir/ru/fund/docs/ustav.pdf> (Erişim Tarihi 5 Nisan 2016).

- İşbu fonun hedeflerini yurt içinde ve yurt dışında gerçekleştirmeye yönelik olan medya kurumlarının desteklenmesi;
- Rus dili ve Rus kültürünün tanıtımında Rus Ortodoks Kilisesi ve diğer dinlerle işbirliğinin yapılması.

Rus Dünyası Fonu; bir takım insani oryantasyonlu uluslararası eğitim ve öğretim programlarını gerçekleştirmesinin yanı sıra Rus dili, kültürü, tarihine karşı olan ilginin derinleşmesini geliştirme aracı olarak eylemler ile yarışmaların düzenlenmesine ve yapılmasına önem vermektedir. Rus dünyasının yetkin, etkin, yaratıcı düşünme potansiyeline sahip temsilcileri ile koordinasyon içinde işbirliği yapılmaktadır. Günümüzde Rus Dünyası Fonu birçok proje yürütmektedir.

Yaygınlığı kazanan projelerden birisi de Rus merkezleridir. Bu proje, Rus Dünyası Fonu'nun dünyanın önde gelen eğitim kurumları ile işbirliği içerisinde gerçekleştirdiği uluslararası nitelikte yapılmakta olan kültür projesidir. Rus merkezleri, dünya uygarlığının önemli bir unsuru olarak Rus dili ve kültürünü tanıtmak, kültürlerarası diyalogu teşvik etmek ve halklar arasında karşılıklı anlayışı güçlendirmek amacıyla oluşturulmuştur. Rus merkezleri, yurt dışında Rusça eğitimi programlarını desteklemektedir. Bu merkezlerde Rus dünyasının tarihsel ve edebi mirasına, Rus eğitimi metodolojisine ve pratiğine, çağdaş yaratıcı fikirlere ve programlara geniş bir erişim sağlanmaktadır.¹⁵⁹ Rus merkezleri, Avusturya'dan Japonya'ya kadar 45 ülkede bulunmaktadır. Örneğin, Rus merkezi, Ankara Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi'nde işlemektedir. Rus merkezilerin amaçları arasında Rusya ve Rusça ile ilgili çeşitli alanlardaki büyük boyutlu bilgilere erişimi sağlamak, kullanıcılar için farklı kategorilerde tasarlanmış kursları ve programları organize etmek, sanatsal etkinlikleri düzenlemek, bilimsel, eğitsel ve kişisel kültürler arası iletişimi teşvik etmek amaçları bulunmaktadır.

Buna ek olarak, Rus Dünyası Fonunun 56 ülkede düzenlediği Rus kabineleri yer almaktadır.¹⁶⁰ Bu program, kullanıcıların kendi kendine Rus gerçeklerine katılmasını sağlamak için yurtdışında elverişli koşullar yaratma amaçlıdır. Bu tarz kabineler Rusya Federasyonu, Rus dili ve edebiyatına ilişkin materyaller, eğitim kitapları ve sanat

¹⁵⁹ *Russkiye Tsentri (Rus Merkezleri)*, <http://russkiymir.ru/rucenter/> (Erişim Tarihi 5 Nisan 2016).

¹⁶⁰ *Kabinet Russkogo Mira (Rus Dünyasının Kabineleri)*, <http://russkiymir.ru/rucenter/cabinet.php> (Erişim Tarihi 5 Nisan 2016).

eserlerinden oluşmaktadır. Örneğin, Türkiye’de ona yakın Rus kabinesi faaliyette bulunmaktadır: Ankara şehrinde Atek Koleji, Active Languages Dil Merkezi, Rus Kültür Derneği’nde¹⁶¹; İzmir şehrinde Soljenitsin Rus Dili ve Kültürü Derneği’nde¹⁶²; Antalya şehrinde Rus Eğitimi Derneği’nde; Kars şehrinde Kafkas Üniversitesi’nde; İstanbul şehrinde Rusya Eğitim, Kültür ve İşbirliği Derneği’nde¹⁶³ ve Okan Üniversitesi’nde bu odalar kendisine yer bulmuştur. Rus Dünyası Fonu; yabancı ülkelerde Rus dilini ve kültürünü korumak ile geliştirmek ve yurt dışında Rus yurttaşlarının sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla faaliyetlerde bulunan toplum kuruluşları, dini kuruluşlar, eğitim kurumları ve medya kurumları ile sıkı işbirliği içerisinde. Bu kuruluş, Türkiye’nin sınırları içinde İstanbul Rus Dayanışma Derneği¹⁶⁴, Türkiye Rusça Öğretmenleri Derneği, Teremok Çocuk Kulübü¹⁶⁵, Ankara Rusya Bilim ve Kültür Merkezi¹⁶⁶, Antalya Sanat ve Kültür Rus Topluluğu¹⁶⁷, Rus Dili Merkezi¹⁶⁸ v.b. ile ortak projeler yürütmektedir.

Rus Dünyası Fonu’nun yayınladığı son raporun verilerine göre 2014 yılında Rus Dünyası Fonu’nun faaliyetleri, Batı’nın kışkırttığı Ukrayna’daki darbe sonucu ve onu izleyen jeopolitik kriz nedeniyle karmaşık bir hale gelmiştir. Uluslararası arenada Rusya’yı izole etmeye yönelik olan Batı’nın ve müttefiklerinin yıkıcı yaptırım politikaları bazen Rus Dünyası merkezlerinin bir dizi çalışmalarının güçleşmesine de neden olmuştur.¹⁶⁹ Batı medyasında Rus dünyasının gerçek değil mit olduğuna ve sadece Rusya Hükümeti’nin propagandası olduğuna dair Rus Dünyası Fonu’nun faaliyetlerine yönelik çok eleştiriler mevcuttu.¹⁷⁰ Fakat Rusya Federasyonu Dış İşleri Bakanı Sergey Lavrov’un 2015 yılında yazdığı makelede Rus dünyasına tam desteğin sağlanması; Rusya’nın dış politikasının mutlak önceliği olması gerektiği tekrar belirtilmiştir. S.Lavrov, ‘Biz ulaştığımız yerde durmayı

¹⁶¹ *Rus Kültür Derneği*, <http://www.rusankara.com/> (Erişim Tarihi 5 Nisan 2016).

¹⁶² *Soljenitsin Rus Dili ve Kültürü Derneği*, <http://www.russkiyizmir.com/> (Erişim Tarihi 5 Nisan 2016).

¹⁶³ *Rusya Eğitim, Kültür ve İşbirliği Derneği*, <http://rus-istanbul.com/> (Erişim Tarihi 5 Nisan 2016).

¹⁶⁴ *İstanbul Rus Dayanışma Derneği*, <http://www.rusdd.org/> (Erişim Tarihi 5 Nisan 2016).

¹⁶⁵ *Teremok Çocuk Kulübü*, <http://teremok-ist.uzoc.ru/> (Erişim Tarihi 5 Nisan 2016).

¹⁶⁶ *Ankara Rusya Bilim ve Kültür Merkezi*, <http://tur.rs.gov.ru/> (Erişim Tarihi 5 Nisan 2016).

¹⁶⁷ *Antalya Sanat ve Kültür Rus Topluluğu*, <http://rusdernek.com/> (Erişim Tarihi 5 Nisan 2016).

¹⁶⁸ *Rus Dili Merkezi*, <http://www.ruscadilmerkezi.com/> (Erişim Tarihi 5 Nisan 2016).

¹⁶⁹ *Rus Dünyası Fonu’nun 2014 Yılı Faaliyetleri Raporu*, http://russkiymir.ru/events/docs/report_2014.pdf (Erişim Tarihi 5 Nisan 2016).

¹⁷⁰ Marcel H. Van Herpen, *Putin’s Propaganda Machine, Soft Power and Russian Foreign Policy*, Rowman&Littlefield, US, 2016, 323 p.

düşünmüyoruz' ifadesini kullanmıştır.¹⁷¹ Böylece Rusya, 1990'lı yıllarda var olan ideolojik vakumun son yıllarda aşılması yolunda adımlar atmıştır. Rusya, dış politikasını Rus medeniyeti çerçevesinde planlamaktadır.¹⁷² Rus Dünyası Fonu'nun icra direktörü V. Nikonov'un belirttiği gibi Rus dünyası, etniklerden ve topraklardan daha geniş olan uygarlığın bir türüdür; Rus dünyasına aitlik ise her şeyden önce öz farkındalıktır. Rus dünyası devlet sınırları ve dilsel sınırlar ile bağlantılı değildir. Bu kavram çok daha geniş olup artık kendi ana dilini konuşamayan Rusları ve Rus kültürü, edebiyatı ve tarihine ilgi duyan yabancıları kapsayıp herkesi birleştirmektedir. Rusya Bilimler Akademisi Etnoloji ve Antropoloji Enstitüsü müdürü V. Tişkov'un vurguladığı gibi yurtdışında diasporası olan her ülke kendi dünyasını yaratma gücüne sahip değildir.¹⁷³ Ama Rusya Federasyonu çok büyük bir potansiyele sahiptir. Rusya'nın yumuşak güç olarak Rusçayı kullanabileceği alan çok geniştir.

3.2.2. Rus Medyası

Rus medyası, 2000'li yılların ortasından beri Rusya Hükümeti'nin talebi üzerine Rusya Federasyonu'nun uluslararası arenadaki imajını olumlu bir hale getirmek ve Rusya'nın paylaştığı değerleri ile kültürü savunup diğer uluslararası aktörlere vizyonunu anlatmak ve kabul ettirmek ile Rusya'nın gerçek iç durumunu yansıtmak gibi amaçları üstlenmiştir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin dünya kamuoyunu değiştirebilip oluşturabildiği gerçeği hesaba alınarak dünya'nın Rusya algısı üzerinde yumuşak güç etki araçlarını oluşturmak için Rusya Federasyonu, Russia Today uluslararası haber ajansının¹⁷⁴ ve Rossiyskaya Gazeta gazetesinin¹⁷⁵ görevlerini bu yönde geliştirmiştir.

2005 yılının eylül ayında faaliyete geçirilen RT televizyon ağı; şu anda İngilizce, Arapça ve İspanyolca gibi dünya dillerinde dünya çapında 100'den fazla ülkede yayın yapan

¹⁷¹ Sergey Lavrov, *Russkiy Mir Na Puti k Konsolidatsii (Rus Dünyası Konsolidasyon Yolundadır)*, <http://rg.ru/2015/11/02/lavrov.html> (Erişim Tarihi 5 Nisan 2016).

¹⁷² Viktor Veritov, *Russkiy Mir – İdeologičeskiy Mif ili Političeskaya Realnost? (Rus Dünyası, İdeolojik Mit mi Siyasi Gerçek mi?)*, <http://politrussia.com/society/russkiy-mir-918/> (Erişim Tarihi 5 Nisan 2016).

¹⁷³ *Vistupleniye Rukovoditelya Rossotrudničestva K.İ. Kosaçeva na Otrkatii VIII Assambleyi Russkogo Mira (Rossotrudničestvo'nun Başkanı K.İ. Kosaçev'un Rus Dünyası VIII Kurulunun Açılışındaki Konuşması)*, <http://rs.gov.ru/about/document/3111> (Erişim Tarihi 5 Nisan 2016).

¹⁷⁴ *Russia Today televizyon kanalı*, <https://russian.rt.com/ort> (Erişim Tarihi 7 Nisan 2016).

¹⁷⁵ *Rossiyskaya Gazeta*, <http://rg.ru/rbth/#about-us> (Erişim Tarihi 7 Nisan 2014).

Moskova merkezli üç haber kanalıdır. Bu televizyon ağı; merkezleri Washington'da ve Londra'da bulunan RT Amerika ve RT UK kanallarından, RTD belgesel kanalından ve dünyanın bütün kanallarına kendi seçkin içerikli materyallerini sunan RUPTLY küresel haber video ajansından oluşmaktadır. RT bilgi kaynağı, 24 saat boyunca dünya çapında 700 milyon izleyiciye hizmetlerini sunmaktadır. RT, 2014 yılında Alman dilinde, 2015 yılında ise Fransızca'da bilgi portallarına başlamıştır. RT kanalı, YouTube video paylaşım kaynağında dünyanın en popüler haber kanalıdır. Yine aynı şekilde 2013 yılının yazında YouTube'da bir milyar izleyici sınırını aşan ilk haber kanalı da RT olmuştur. Günümüzde RT'nin tüm hesaplarındaki toplam görüntülenme sayısı, iki milyarı aşmaktadır. Bahsettiğimiz haber ajansı, bugüne kadar çok önemli başarılar göstermiştir. Russia Today, küresel ölçekte on yıldan daha fazladır tekelliğini sürdüren ve İngilizce bilgileri öneren medyaya ciddi bir şekilde meydan okuyarak dünyanın en önemli olaylarına dair Rusya Federasyonu'nun bakışını hızlı ve yaygın bir şekilde sunmaktadır. Hatta RT haber ajansı, Batı ülkelerinin siyasi ve analitik çerçevelerinde ciddi bir sorun teşkil etmektedir ve mevcut çevrelerin tahrik duygularını provoke etmektedir. Çünkü Batılı medyada temsil edilen olaylardan ve bu olayların değerlendirilmesinden tamamen farklı bir resim ve alternatif görüşü verdiği için RT kanalını izleyenlerin sayısı artmaktadır. 2015 yılında RT Genel Redaktörü Marina Semyonova kanalın bilgilisel içeriği hakkında yorum yaptığı gibi RT kanalı, uluslararası olayları Rus bakışı açısından aydınlatmaktadır. Birçok kişi, Rusya'nın yabancı medyada resmedildiği gibi olmadığını öğrenirken RT kanalının sunduğu haberlerin takipçisi kalmayı tercih etmektedir. RT kanalı, daha dengeli bir resim sunmaya çalışmaktadır.¹⁷⁶

Bilgi genel yapısında önemli bir rol oynayan diğer medya organı Rusya Federasyonu'nun dış politikasının yumuşak gücünün resmi aracı Rossiyskaya Gazeta'dır (Rusya gazetesi). Bu gazetenin kuruluşu yıllar öncesi dayandığı halde 2000'li yıllarda güncelleştirilip uluslararası arenada daha aktif bir hale gelmesi sağlanmıştır. Uluslararası arenada Rossiyskaya Gazeta, 2012 yılında Basın ve Kitle İletişimi Federal Ajansı tarafından yayınlanan raporlarının verilerine göre Rusya Federasyonu'nun imajını güçlendirmek için en güçlü araçlardan biri olarak kabul edilmiştir. 2007 yılından bu yana Rossiyskaya Gazeta,

¹⁷⁶ Marina Semyonova, *Russia Today i Novaya Kulturnaya 'Holodnaya Voyna' (Russia Today ve Yeni Kültürel 'Soğuk Savaş')*, <http://m-simonyan.livejournal.com/41889.html> (Erişim Tarihi 7 Nisan 2016).

2007 yılında faaliyete geçirilen Başlıklar Ötesinde Rusya (RBTH) projesinin kapsamında The Washington Post, The New York Times, El Pais başta olmak üzere dünya çapında önde gelen 31 yabancı basın organında aylık eklemeleri yayınlamaktadır.¹⁷⁷ 2011 yılında yapılan araştırmaların sonuçlarına göre RBTH'nin haberlerinin yayınlandığı yabancı gazetelerin okuyucularının yaklaşık % 42'si; Rossiyskaya Gazate'nin sunduğu metinleri okumaktadır.¹⁷⁸ RBTH; Rusya'nın siyasi, kültürel, ticari, bilimsel ve sosyal yaşamının sorunlarına dair analitik yorumları aktaran haber kaynağıdır.

Buna ilaveten 2004 yılından beri Rusya Federasyonu, Valdai Uluslararası Tartışma Kulübü kapsamında tarih, siyaset ve uluslararası ilişkiler alanlarında Rus ve uluslararası uzmanların toplantılarını düzenlemektedir. Her yıl RIA Novosti tarafından düzenlenen bu toplantılarda Rusya, kendisi ile ilgili konularda uzman olan birçok yabancı gazeteci, bilim adamı ve analisti konuk etmektedir. Bu platform kapsamında Rusya Federasyonu Hükümetinin resmi temsilcileri, yabancı basının sorularını yanıtlayarak tartışma ortamı yaratmakta ve kendi pozisyonunu açık bir şekilde savunmaktadır.¹⁷⁹ Bu bilgi ve haber portallarının dışında internet sayesinde uluslararası okuyucuların Rusya'nın vizyonunu yansıtan diğer kaynaklara da ulaşma fırsatını elde etmesi, Rusya'nın cazipliğini daha da güçlendirmektedir.

3.2.3. Puşkin Enstitüsü ve Vatan Tarihi Fonu

Devlet Rus Dili A.S. Puşkin Enstitüsü'nün kurucusu ve ilk rektörü V.G. Kostomarov'dur. Onun başkanlığında Moskova Devlet M.V. Lomonosov Üniversitesi'nde 1966 yılında Rus dili bilimsel-metodik merkezi oluşturulmuştur. Aynı zamanda Rus Dili ve Edebiyatı Öğretmenleri Uluslararası Derneği kurulmuştur. Rus dili bilimsel-metodik merkezi; Rusya'da ve yurtdışında Rus Dili Öğretmenleri faaliyetlerinin organizatörü olmuştur. Bu merkezde yabancı dil olarak tasarlanmış Rusça, benzersiz öğretim yöntemleri ile yurtiçinde ve yurtdışında mesleki faaliyetlerde bulunan öğretmenlerin Rus dilini

¹⁷⁷ *Russia Beyond The Headlines*, <http://rbth.com/> (Erişim Tarihi 7 Nisan 2014).

¹⁷⁸ *Propaganda Epohi Putina: Şçupaltsa Kremlya (Putin'in Devrinin Propagandası: Kremlin'in Dokunaçları)*,

<http://imrussia.org/ru/%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0/1344-the-propaganda-of-the-putin-era-2> (Erişim Tarihi 7 Nisan 2016).

¹⁷⁹ *Valdai Discussion Club*, <http://valdaiclub.com/> (Erişim tarihi 7 Nisan 2014).

öğretmesinin temelini oluşturmuştur. 1973 yılına bu merkez, enstitüye dönüştürülmüştür. Bu enstitü çerçevesinde her yıl Rus dili üzerine uluslararası olimpiyatlar düzenlenmektedir. 2000 yılında Devlet Rus Dili A.S. Puşkin Enstitüsü'nde filolojik fakülte açılmıştır.

2014 yılından itibaren Puşkin Enstitüsü; Rus dili eğitimini teşvik etmek için Rus Hükümetinin Rus Dili Konseyi¹⁸⁰ tarafından başlatılan devlet büyük ölçekli programının bilimsel metodolojik ve bilgisel analitik merkezinin işlevlerini yerine getirmektedir. Bu kapsamlı proje şu programları içermektedir:

- Rus Dilinde Eğitim portalında gerçekleştiren açık uzaktan Rusça eğitimi,
- Rusça öğretmenlerinin eğitim görmesi programı,
- Bilimsel araştırma projeleri ve metodik çalışmaların yapılması programları,
- Rusya'da ve yurtdışında eğitim faaliyetleri ve kültürel etkinliklerin organize edilmesi programları,
- Rusça eğitimi turizmi,
- Dil okullarının yurt dışına bir süre için çıkması programı.¹⁸¹

Enstitü, faaliyet yılları sırasında 150 bin kişiden fazla mezun vermiştir. Her yıl 90 ülkeden gelen gençler, Puşkin Enstitüsü'nde eğitim almaktadır. A.S. Puşkin Enstitüsü'nün kuruluş ve faaliyet kilit amaçları; Rus dilinin yayılmasını ve dünyada desteklenmesini sağlamak, Rusçanın yabancı bir dil olarak eğitilmesini sağlamak, Rusça öğretmenlerini yetiştirmek ve onların yeniden eğitim görmelerini sağlamak, Rusça testi yapılmasını gerçekleştirmek, Rusça öğrenmek için bilimsel ve sözsel kitapları ile öğretim materyallerini geliştirmektir.¹⁸² Devlet Rus Dili A.S. Puşkin Enstitüsü; Rusya Federasyonu vatandaşlığı kabulü için başvuran yabancı vatandaşlar ve vatansız kişilerin geçmesi gerektiği Rus dili devlet testi ile Rusya'da çalışma izni, Rusya Federasyonu'nda geçici ikamet iznini almak isteyen yabancı uyruklu ve vatansız kişiler için Rus dil, tarihi ve Rusya Federasyonu

¹⁸⁰ *Sovet po Russkomu Yazıku Pri Pravitelstve Rossiyskoy Federatsii (Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Yanında Rusça üzerine Konsey)*, <http://government.ru/departments/293/about/> (Erişim tarihi 7 Nisan 2016).

¹⁸¹ *Programma Prodvijeniya Russkogo Yazıka i Obrazovaniya na Russkom Yazıke (Rusçanın ve Rus Dilinde Eğitimin İletilmesi Programı)*, <http://www.pushkin.institute/programma/> (Erişim Tarihi 7 Nisan 2016).

¹⁸² *Gosudarstvennyy Institut Russkogo Yazıka im. A.S. Puşkina, İstoriya i Missiya (Puşkin Devlet Enstitüsünün Tarihi ve Misyonu)*, <http://www.pushkin.institute/institut/history/> (Erişim Tarihi 7 Nisan 2016).

Mevzuatının temellerine ilişkin kapsamlı bir sınavı organize etmektedir.¹⁸³ Enstitüsünün planları arasında yurtdışında Rus dili eğitimi hizmetlerini sunan eğitim kurumlarının ağını oluşturmak önemli bir aşamadır. A.S. Puşkin Rus Dili Enstitüsü rektörü Margarita Rusetskaya'nın Cenevre'de 27 Şubat 2016 tarihinde düzenlenen Rus Dili Öğreniminin Sağlanması Sistemi: Gelenekler ve Yenilikler Forumunda¹⁸⁴ söylediği gibi Puşkin Enstitüsü; Rus dilinin yayılmasına yönelik eğitim organizasyonlarının ağını dünya çapında oluşturarak tüm dünyada çok iyi bilinen Goethe Enstitüsü, Konfüçyüs Enstitüsü ve Cervantes Enstitüsü'nün benzeri olacaktır.

2016 yılının nisan ayında Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in imzaladığı yasa üzerine Rusya'da ve yurt dışında tarih biliminin yaygınlaşmasını teşvik eden ve Rusya Federasyonu'nun tarihi mirasının ve Rusya halklarının geleneklerinin korunmasını hedefleyen fon kurulmuştur. Rusya Tarihi (Vatan tarihi) Fonu'nun kurucularının arasında Rusya Hükümeti olacaktır. İşbu fon, politikacılar, bilim adamları ve kültürel figürlerden oluşan kurul tarafından yönetilecektir.¹⁸⁵ Rusya Tarihi Fonu'nun esas kuruluş amacı, uluslararası arenada Rusya'nın tarihinin gerçek tanıtımını yapmakla beraber son zamanlarda 'Rusya'nın düşürüldüğü bilgisel çukurdan' onu çıkarmak ile tarihsel gerçeklerin yanlış anlatılmasını düzeltmek ve Rusya'nın tarihsel ve kültürel mirasını tüm dünyaya tanıtmaktır. Yapılacak faaliyetler, Rusya'nın tarihine ve kültürüne dünyanın ilgisinin canlanmasına yöneliktir.

3.2.4. Rossotrudniçestvo (Bağımsız Devletler Topluluğu, Yurt Dışında Yaşayan Yurttaşlar ve Uluslararası İnsani İşbirliği Federal Ajansı)

Bağımsız Devletler Topluluğu, Yurtdışında Yaşayan Yurttaşlar ve Uluslararası İnsani İşbirliği Federal Ajansı (Rossotrudniçestvo), 6 Eylül 2008 tarihli 1315 Nolu Rusya

¹⁸³ Gosudarstvenny İstitut Russkogo Yazıkı im. A.S. Puşkina, Otdel Gosudarstvennogo Testirovaniya (Puşkin Devlet Enstitüsünün Devlet Testi Şubesi), <http://www.pushkin.institute/Certificates/CGT/> (Erişim Tarihi 7 Nisan 2016).

¹⁸⁴ Mejdunarodny Forum 'Sistema Obespeçeniya İzuçeniya Russkogo Yazıkı: Traditsii i İnnovatsii' (Rus Dili Öğreniminin Sağlanması Sistemi: Gelenekler ve Yenilikler Uluslararası Forumu), <http://www.pushkin.institute/projects/forum2016/> (Erişim Tarihi 7 Nisan 2016).

¹⁸⁵ Putin Sozdal Fond Dlya Populyarizatsii İstorii Rossii (Putin Rusya'nın Tarihinin Populize Edilmesi için Fon Kurmuştur), <http://ria.ru/society/20160406/1403416900.html> (Erişim Tarihi 7 Nisan 2016).

Federasyonu Devlet Başkanının kararının hükümleri uyarınca kurulmuştur.¹⁸⁶ Günümüzde Rossotrudniçestvo ajansının ve onun dış şubelerinin faaliyetleri; modern Rusya'nın, maddi ve manevi potansiyeli ile hükümetin iç ve dış politikasının içeriğinin uluslararası arenada dürüst bir şekilde gösterilip onaylanması ile ilişkilidir. Bu amaçla ajans; bilimsel, kültürel, bilgisayar ve insani alanlarda kar amacı gütmeyen sivil toplumlar ve dini kuruluşlar, BDT üyeleri olan ülkelerin devlet ve özel kurumları, diğer yabancı ülkelerin sivil toplumları, uluslararası ve dini kurumlar ile yakın işbirliği yapmaktadır. Günümüzde Rossotrudniçestvo ajansının 80 ülkede 93 temsilciği bulunmaktadır: 61 ülkede 69 adet Rusya bilim ve kültür merkezi (bunların 8'i Rusya Bilim ve Kültür Merkezi'nin dalları) ve 22 ülkede Rusya elçiliklerinin parçası olarak ajansın 24 temsilciği bulunmaktadır. Şu anda, Rossotrudniçestvo ajansının öncelikleri Bağımsız Devletler Topluluğu Devletleri'nin üyeleridir. Son birkaç yıl içinde Moldova, Azerbaycan, Ermenistan, Kazakistan ve Tacikistan gibi Post-Sovyet ülkelerde yeni ofisler açılmıştır. 2020 yılına kadar ajansın bilim ve kültür merkezleri ve temsilciliklerinin açılmasına ilişkin uzun vadeli bir plan mevcuttur.¹⁸⁷

Bu ajansın mevcut sistemde Rus diline desteği çok etkin olup Rusçanın yurt dışında yayılmasına avantajlar kazandırmaktadır. Burada Rus dili eğitimi hizmetlerinin gelişmesini ve ortak ülkelerin eğitim kurumları arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesini teşvik eden aktif çalışmalar yürütülmektedir. Rus (Sovyet) üniversitelerin mezunları ile yapılan çalışmalara fazlasıyla dikkat edilmektedir. Binlerce insan, özellikle gençler, bugün dünya çapında birçok ülkede bulunan Rossotrudniçestvo'nun dış ofislerindeki Rus dili kurslarında eğitim görmektedir. Rossotrudniçestvo aracılığıyla yabancı öğrencilerin Rus üniversitelerine girmelerini sağlamak ve sayısı dünya çapında 500 binden fazla olan Rus üniversitelerinin mezunları ile ilişkilere devam edilmektedir. Organizatörleri Rossotrudniçestvo ve Rusya Federasyonu Eğitim ve Bilim Bakanlığı olan 2011-2015 için Rus Dili Federal Hedef

¹⁸⁶ Ukaz Prezidenta Rossiyskoy Federatsii ot 06.09.2008 g. №1315 (Rusya Federasyonu'nun Devlet Başkanının 06.09.2008 tarihli 1315 Nolu Emri), <http://kremlin.ru/acts/bank/28020> (Erişim Tarihi 7 Nisan 2016).

¹⁸⁷ Predstavitelstva v Mire (Dünyada Temsilcilikler), <http://rs.gov.ru/missions> (Erişim Tarihi 8 Nisan 2016).

Programı¹⁸⁸ ve 2016-2020 için Rus Dili Federal Hedef Programı¹⁸⁹; Rus dili alanındaki politikaların uygulanmasında stratejik bir araçtır. Bu program Rusya Federasyonu'nun yurtiçinde ve yurtdışında olumlu bir görüntüye sahip olmasını sağlamakta, aynı zamanda Rus kültürüyle Rus dilinin desteklenmesine de yol açmaktadır. Programın faaliyetleri; eğitimin her kademesinde Rus dilinde eğitim ve Rusça öğrenimi kaynaklarının birleştirilmesini sağlamak, teknik eğitim ve metodolojik desteği içeren tek bir elektronik eğitim alanını oluşturmak, Rus dili öğretmenlerini eğitmek ve mesleki açıdan geliştirmek, BDT'nin üyesi olan ülkelerde ve diğer yabancı ülkelerde Rus okullarına örgütsel ve metodolojik desteği vermek, yabancı ülkelere Rus dili, edebiyatı ve kültürü ile ilgili ders kitapları, kılavuzlar, bilimsel ve popüler kitap ve dergileri teslim etmek, internette Rus dilinin varlığını artırmak, uzaktan eğitim teknolojilerini kullanarak Rus dili eğitimi programlarının geniş bir varyasyonunu sağlamak, Rus dilinde eğitimi ve Rusça eğitimi programlarının popülerlik ve itibarını artırmak gibi amaçların bütününden ibarettir.

Bu kurumun önemli bir diğer faaliyet alanı yurt dışında yaşayan Rusya yurttaşları ile çalışmaktır. 2011 yılının mayıs ayında Rusya Devlet Başkanı; Rusya Dışişleri Bakanlığı ve Rossotrudničestvo'nun kurucuları olduğu Rusya Federasyonu Yurt dışında Yaşayan Yurttaşlarının Haklarının Desteklenmesi ve Korunması Fonunun kurulmasına ilişkin bir kararnameyi imzalamıştır. İşbu vakıf 2012 yılının ocak ayında çalışmaya başlamıştır.¹⁹⁰ Bu vakfın ana amacı, Rusya Federasyonu yurttaşlarına hukuki yardımı ve mali yardımı sağlamaktır: özellikle Rus azınlığın haklarının sistematik olarak ihlal edildiği ülkelerde nitelikli avukatlar seçiminde yardım etmek, bütün ülkelerde yurttaşların yasal statüsünü izlemek, yasal koruma merkezlerinin çalışmasına yardım etmek de vakfın diğer önemli amaçlarındandır. Rusya Federasyonu yurttaşlarının sivil kuruluşları ile insani oryantasyonlu programların uygulanmasında Rusya bilim ve kültür merkezlerinin yanı sıra Rusya devlet

¹⁸⁸ *O Federalnoy Tselevoy Programe 'Russkiy Yazık' na 2011-2015 godı (2011-2015 yılları için Rusça Federal Hedef Programı Hakkında)*, http://www.programs-gov.ru/rusyazyk11_15/7-o-federalnoy-celevoy-programme-russkiy-yazyk-na-2011-2015-gody.html (Erişim Tarihi 8 Nisan 2016).

¹⁸⁹ *Ob Utverjdenii Kontseptsii FSP 'Russkiy Yazık' na 2016-2020 godı (2016-2020 yılları için Rusça Federal Hedef Programının Tespit Edilmesi Hakkında)*, <http://government.ru/docs/16355/> (Erişim Tarihi 8 Nisan 2016).

¹⁹⁰ *rus o Sozdanii Fonda Podderjki i Zaščiti Prav Sootečesvtennikov, Projivayuşçih za Rubejom (Yurt Dışında Yaşayan Yurttaşların Desteklenmesi ve Onların Haklarının Korunması Fonunun Kuruluşuna İlişkin Emir)*, <http://kremlin.ru/events/president/news/11345> (Erişim Tarihi 8 Nisan 2016).

kurumları arasında aktif bir şekilde işbirliği yapılmaktadır.¹⁹¹ Bağımsız Devletler Topluluğu, Yurtdışında Yaşayan Yurttaşlar ve Uluslararası İnsani İşbirliği Federal Ajansı'nın misyonu ise yurt dışında kalıcı olarak yerleşik olan Rus yurttaşları ile kültürel, bilimsel ve ticari işbirliğini geliştirip Rusya ile olan bağları kuvvetlendirmektir. Bu misyonun gerçekleştirilmesinde yabancı Rusya merkezleri önemli bir rol oynamaktadır. Bu merkezler; yurt dışında kalan Ruslar için geleneksel bir bağlantı mekanizması olmasının yanı sıra Rusya Federasyonu'na hiç gelmeyenler, ama Rusya tarihini ve kültürünü merak edenler, Rusya ile işbirliği yapmak isteyenler ya da Rus dilini öğrenmek isteyenler için hizmet vermektedir. Bu merkezlerin temelinde her yıl çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir: Rusya devlet liderleri, bilim ve kültür alanında uzmanlar ile toplantılar, Rusya'nın sosyo-ekonomik ve yasal reformlarını, Rusya Federasyonu'nun dış politikasını ve kültürel yaşamını konu edinen konferanslar ve seminerler bu etkinliklerden birkaçını oluşturmaktadır. Bu merkezlerin temelinde de açık kütüphaneler ve video kütüphaneleri, kulüpler ve Rusça kursları bulunmaktadır. Rus bilim ve kültür merkezleri de müzik festivalleri, resim ve fotoğraf sergileri, Rusya sanat gruplarının ve sanatçılarının konserleri, ilgi derneklerin organizasyonları, stüdyolar ile performanslara ev sahipliği yapmaktadır. Rusya Bilim ve Kültür Merkezleri; Rusya açısından önemli günler olan Vatan Gününe ve Zafer Bayramına adanmış bayramların organize edilmesine her yıl yardım etmektedir (örneğin, Büyük Rus Kelimesi, Rus Şarkısı festivalleri ve George Kurdelesi uluslararası eylemi). Ajansın doğrudan katılımı ile Rusya ve diğer ülkelerin çapraz yılları çerçevesinde faaliyetler yürütülmektedir. Rossotrudniçestvo gençlerle yapılan çalışmalara ayrıcalık tanımaktadır. Rossotrudniçestvo, Rusya Federasyonu Devlet Başkanının 19 Ekim 2011 tarihli kararı ile onayladığı yabancı ülkelerin siyasi, akademik ve iş çevrelerini temsil eden genç bireylerin Rusya Federasyonu'nu kısa ziyaretleri programı kararının koordinatörlüğünü yapmaktadır. Bu programın amacı; yabancı ülkelere gelen gençlere Rusya Federasyonu'nun siyasi, sosyo-ekonomik, bilimsel-eğitsel ve kültürel yönden tanıtılmasıdır.¹⁹² Buna ek olarak 2017 yılında Rusya Federasyonu'nda Sovyet Birliği döneminde Demir Perde'nin az da olsa açıldığı 1957 yılında ve Perestroyka reformlarının başlatıldığı 1985 yılında olduğu gibi

¹⁹¹ *Rossotrudniçestvo*, <http://rs.gov.ru/> (Erişim Tarihi 8 Nisan 2016).

¹⁹² *Ukaz Prezidenta Rossiyskoy Federatsii ot 19.11.2009 g. № 1394 (Rusya Federasyonu Devlet Başkanının 19.11.2009 tarihli 1394 Nolu Emri)*, http://kremlin.ru/acts/bank/34108_28020 (Erişim Tarihi 7 Nisan 2016).

‘Barış İçin’ sloganlı Gençler ve Öğrenciler Uluslararası Festivali’nin düzenlenmesi planlanmaktadır. Bu festival, Rusya’nın imajını olumlu hale getirmek amacını taşımaktadır.

Rusya Federasyonu’nun yumuşak güç alanında rakiplerine göre gerisinde kalması Rus Hükümetinin yetkileri çevrelerinde kabul edilmektedir. Rusya, yumuşak güçle görevlendirilen kurumların ağını yeni yeni oluşturmakta, bazen onların işlevlerini birbirlerine karıştırmaktadır. Rossotrudniçestvo, yabancı ülkelerin benzer kuruluşlarına göre çok genç bir organizasyondur. Bazı ülkelerde Rossotrudniçestvo’nun faaliyetleri engellenmektedir. Fakat Rusya’nın bu alandaki kaynakları muazzamdır. Bu yüzden Rossotrudniçestvo’nun ve diğer kurumların planları çok iddialıdır.¹⁹³

3.3. Dış Politikanın Enstrümanı Olarak Rusça’nın Dünya Gelişmelerindeki Etkisi

3.3.1. Kırım Baharı

Çok uzun yıllardan beri Rusya Federasyonu ile Ukrayna halkları bir birlik oluşturup birbirlerine bağlı kalmıştır. Ukrayna ve Rusya halkları, aynı kökenlere sahip olduğu için kaderlerinin birbirlerine bağlı olduğu kardeş milletlerdir. ‘İki ülke – bir millet’ denen bu iki ülke, tarihlerinin ilk döneminden bu yana süregelen ortak tarihi servete sahiptir. İki ülkenin milletlerinin sosyal, siyasi, iktisadi ve kültürel bağlantılarının çok sağlam olması; daima aile bağlantılarına benzetilmektedir. Hem Rusya hem de Ukrayna tek uluslu bir ülke olmayıp kendi sınırları içinde onlarca farklı milleti barındırmakta, onların bir arada barış içinde yaşamalarını sağlayabilmekteydi. Binlerce Rus Ukrayna’nın sınırları içinde yaşarken binlerce Ukraynalı da Rusya’da kalıp çalışmaktadır. Günümüzde Ukrayna’nın nüfusunun yüzde 20’sini Ruslar oluşturmaktadır. Rusların çoğu, ülkenin doğu bölgelerinde kalmaktadır. Ruslar ile Ukraynalıların karmaşık evliliğinin sayısı her zaman ortalamanın üstündedir. İki millet birbirleriyle anlaşmak için her zaman bir çözüm yöntemi bulmaktaydı. Ukrayna Hükümeti de iki ülke arasında gerginlik yaşandığı son zamanlara kadar Rusya Federasyonu ile uluslararası arenada aynı yaklaşımları paylaşıp bu hattı izlemekteydi. Ama 2013-2014 yılında yaşanan gelişmelerden sonra Rus Hükümeti ile şu anda Ukrayna’da iktidarda bulunan elitlerin tutumları birbirine ters düşmüştür. Bu günlerde Rusya ve Ukrayna resmi olarak

¹⁹³ Konstantin Kosaçev, *Rossotrudniçestvo Kak Instrument ‘Myahkoy Silı’* (‘Yumuşak Gücün’ Enstrümanı Olarak Rossotrudniçestvo), http://federalbook.ru/files/FS_DIGEST/FS26-2012-Kosachev.pdf (Erişim Tarihi 8 Nisan 2016).

diplomatik diyaloga devam etseler de iki kardeş ülke çok gergin dönemden geçmektedir. Ukrayna ile Rusya arasında yaşanan bu gerginliğin en önemli sebeplerinden biri de Rus dilinin pozisyonlarının Ukrayna'nın topraklarında ihlal edilmesidir. Rusça, Ukrayna ve Rusya halklarını bağlayan bir köprü görevini yapmaktadır. Üstelik Rusça, Kırım Tatarları, Ermeniler, Almanlar gibi Ukrayna'da yaşayan onlarca millet için ortak bir iletişim dili rolünü üstlenmektedir. Ukrayna'nın nüfusunun % 80'i Rusçayı bilip onu aktif bir şekilde kullanmaktadır. Rusça sorunu, Ukrayna halklarının daima tartıştığı bir gündem maddesi olmuştur. Ukrayna'nın siyasi çevreleri arasında da özellikle Ukrayna Devlet Başkanlığı seçimleri sırasında Rusçanın statüsü ile ilgili sorun her zaman ortaya çıkarılmaktadır. Böylece Rusça, yıllardan beridir kanayan bir sorun haline gelmiştir.

1991 yılında Ukrayna'nın bağımsızlık ilanından hemen sonra Ukrayna'da Rus dilinin statüsü milletler arası iletişim dili iken 2003 yılında azınlık dili statüsüne düşürülmüştür. Ukrayna'nın nüfusunun çoğu Rusça konuştuğu halde 2004-2005 yılları arasında yaşanan Turuncu Devrim sonucunda Ukrayna Devlet Başkanlığı seçimlerinde iktidara gelen Viktor Yuşçenko, 31 Aralık 2006 tarihinde kendi halkına hitap ettiği yılbaşı video konuşması sırasında 'Herkesin Ukrayna'nın tek dilli bir devlet olduğunu idrak etmesi gerektiği' ifadesini kullanmıştır.¹⁹⁴ Mevcut durumda ikinci devlet dili Rusça olursa, Ukrayna'nın aslında tek bir devlet dili olacaktır. Çünkü Ukrayna dili bilim, bilgi ve iletişim alanlarında Rusça ile rekabete dayanamayacak diye korkular Ukrayna'da mevcuttur ve bu korkular, Rusya Federasyonu'ndan uzaklaşmak isteyen, Rusya ile ekonomik ilişkileri geliştirmek yerine Avrupa Birliği'ne entegre olmayı düşünen ve bu amaçlar doğrultusunda her kademedede 'Russuzlaştırma' politikasını izleyip aşırı milliyetçiliği provoke eden siyasi kesimler tarafından daha da kışkırtılmaktadır.¹⁹⁵

9 Şubat 2007 tarihinde ise Ukrayna Başbakanı Viktor Yanukoviç, 'Biz yakın gelecekte Rus diline bölgesel dil statüsünü vermeyi düşünmekteyiz, hatta ona resmi dil statüsü verilip verilmeyeceğini düşünmekteyiz. Bu amaç, Bakanlar Kurulu'nun temel görevleri arasında yer almaktadır. İsviçre'nin üç resmi dili vardır ve hiç kimse bunun üzerine kavgaya

¹⁹⁴ Novogodneye Obrashcheniye Prezidenta Ukrainy Viktora Yuşçenko (Ukrayna Devlet Başkanı Viktor Yuşçenko'nun Yılbaşındaki Konuşması), <http://podrobnosti.ua/383007-novogodnee-obraschenie-prezidenta-ukrainy-viktora-yuschenko.html> (Erişim Tarihi 12 Nisan 2016).

¹⁹⁵ Denis Tatarçenko, *Russkiy Yazık i Kompleks Nepolnotsennosti (Rusça ve Aşağılık Kompleksi)*, <http://russkiymir.ru/publications/202908/> (Erişim Tarihi 13 Nisan 2016).

etmemektedir. Ukrayna’da ise Rus dili, toplumu ayıran etken haline getirilmiştir. Rusçanın statüsüne ilişkin sorun tümüyle sahte, suni ve dışarıdan kışkırtılan bir problemdir’ açıklamasında bulunmuştur.¹⁹⁶ 2010-2014 yılları arasında Ukrayna Devlet Başkanı V. Yanukoviç, Rusça’nın Ukrayna sınırları içinde Beyaz Rusya’da olduğu gibi devlet dili statüsüne sahip olması durumunda Ukrayna’nın topraklarında yaşayan Ruslara ve Rusça konuşanlara onların hak ettiği haklar vermek dışında hiçbir problemin ortaya çıkmayacağına ve beraberinde kesin siyasi değişmelerin gelmeyeceğine inanmaktaydı. Bu yüzden iktidara geldikten sonra devlet dilsel politikasının Ukrayna’da bulunan tüm etnik grupların temsilcilerinin Ukrayna toplumuna entegre olmasını kolaylaştıracağını savunan V. Yanukoviç, Devlet Dilsel Politikasının Temelleri Hakkında Kanununu imzalamıştır.¹⁹⁷ Bu kanun farklı etnik gruplara hak ettikleri hakları tanıırken Ukrayna milliyetçilerinin genelinde protesto dalgasına neden olmuştur. Bu kanun ile Ukrayna dilinin anayasal devlet statüsü korunmaktadır. Yasanın 6. maddesinin 1. paragrafında Ukrayna’nın devlet dilinin Ukraynaca olduğu belirtilmektedir. Aynı zamanda Ukrayna’nın topraklarında bölgesel dillerin engelsiz kullanımı güvence altına alınmaktadır: Rusça, Belarusça, Bulgarca, Ermenice, Tatarca, Rumence v.b. Bu hüküm, Ukrayna’nın nüfusunun genel sayımına göre belirli bir bölgede yaşayan nüfusun en az % 10’unun ana dili olarak kabul edilmiş diller için geçerlidir. Bu bölgenin sınırları içinde mevcut bölgesel dilin, devlet dili Ukraynaca ile birlikte yasanın belirttiği alanlarda kullanılmasına izin verilmektedir. Bu yasa onaylandıktan sonra Rusça da kendisinin ana dil olarak kabul edildiği Ukrayna’nın topraklarındaki % 10’unu aştığı doğu bölgelerde bölgesel dil olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu yasa, bölgesel diller için güvenceyi sağlamıştır. Böylece 2012 yılının Ağustos ayında Odessa, Sevastopol, Donetsk, Luhansk gibi bölgelerde yerel yönetim kurumları tarafından Rusça, bölgesel dil haline getirilmiştir. Kırım Özerk Cumhuriyeti’nde de Tatarca ve Rusça belirtilen ayrıcalıklara sahiptir.

2013 yılından itibaren Ukrayna’da günümüzde de devam eden ve kanlı sonuçlara neden olan bir iç savaş ve siyasi kriz ortaya çıkmıştır. Bu kriz, Ukrayna Hükümetinin 2013

¹⁹⁶ Yanukoviç *Obeşçayet Bolşe ne Dopustit Majdana* (Yanukoviç, Meydanın bir daha Yaşanmayacağına Dair Söz Vermekte), <http://korrespondent.net/ukraine/politics/178704-yanukovich-obeshchaet-bolshe-ne-dopustit-majdana> (Erişim Tarihi 12 Nisan 2016).

¹⁹⁷ *Ob Osnovah Gosudarstvennoy Yazikovoy Politiki* (Devlet Dilsel Politikasının Temelleri Hakkında), <http://odnarodyna.org/node/9746> (Erişim Tarihi 12 Nisan 2016).

yılıının kasım ayında Avrupa Birliği ile Ortaklık Anlaşmasının imzalanması sürecini askıya alınmasına ilişkin karar ile tetiklenmiştir. Bu karar Kiev merkezinde ve Ukrayna'nın diğer şehirlerinde kitlesel protestolara yol açmıştır. Zamanla bu protestolar, daha da çoğalıp Ukrayna Hükümeti ve Ukrayna Devlet Başkanı V.Yanukoviç'in izlediği politikalar aleyhine keskin ve karşıt bir karakter almıştır. 21 Şubat 2013 tarihinde V.Yanukoviç, protesto edenlere imtiyaz tanıyarak Batılı ülkelerin baskısı altında Ukrayna'da krizin çözümüne ilişkin anlaşmayı muhalefet ile imzalamıştır. V.Yanukoviç, ertesi gün Kiev'den ayrılarak Harkov şehrine gittiğinde Ukrayna'da devlet darbesi gerçekleştirilmiştir. Ukrayna Yüksek Rada'sı 22 Şubat'ta yaptığı açıklamada V. Yanukoviç'in gidişini 'anayasal yükümlülüklerin yerine getirilmemesi üzerine gönüllü bir şekilde çekilme' olarak değerlendirmiştir ve 25 Mayıs 2014 tarihinde, Petr Poroşenko'nun kazanacağı, cumhurbaşkanlığı seçimlerinin erkenden düzenleneceğine karar vermiştir. Mayıs ayına kadar Ukrayna Yüksek Rada'sının Başkanı Aleksandr Turçinov, devlet başkanının yetkilerini üstlenmiştir. 23 Şubat 2014 tarihinde Ukrayna'daki iktidarın değişmesinden sonra Rada bölgesel diller ilgili yasanın kaldırılmasına karar vermiştir. A.Turçinov'un birçok milleti kendi dilinde ifade etme hakkından yoksun bırakan bu yasaı imzalamamasından dolayı şu anda bölgesel dillere dair yasanın ortadan kaldırılmasını amaçlayan yasa tasarısı geçerli değildir. Bu gelişme, bölgelerin yerel yönetimlerinin kızgınlığına neden olmuştur. Bu durum özellikle Kırım'da yankılar bulmuştur.

Ukrayna'da Batı ülkelerinin desteklediği muhalefet iktidara geldikten sonra Ukrayna'nın güney ve doğu bölgelerinde ultra-milliyetçi örgütlerin eylemlerine karşı federalist, yeni hükümete karşıt ve Rus yanlısı sloganların altında, Rusçanın statüsünün korunmasına da dahil olmak üzere pek çok alanda protesto dalgaları yayılmıştır. Protestoların sebepleri arasında, yeni hükümetin Rusya ile yakın bağlarını korumak isteyen nüfusun büyük kısımlarını görüşlerini ve çıkarlarını dikkate almaması ve aşırı sağcı grupların baskı yöntemlerini ve askeri tekniklerini Rusçanın konuşulduğu Ukrayna'nın doğu ve güney bölgelerinde uygulamaya yöneltmesi bulunmaktadır.

2014 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımının sonuçlarına göre Kırım'ın nüfusunun % 60'ını Ruslar, % 20'sini Ukraynalılar ve % 12'ini Kırım Tatarları oluşturmaktadır.¹⁹⁸ Kırım Özerk Cumhuriyeti'nde her zaman çok uluslu bir yapı bulunmuştur ve farklı insanlar farklı tutumları benimsemiştir. Bazı kesimler yeni hükümetin politikasını kabul ederken bazıları yeni hükümetin anayasaya aykırı bir şekilde iktidara geldiğini, yeni hükümetin aşırı milliyetçi olduğunu ve Ukraynalılar dışında hiçbir milletin çıkarlarını temsil etmediğini düşünmüştür ve yeni iktidar ile mücadele ederek kendi pozisyonları koruma yoluna gitmiştir. Her etnik grupta farklı siyasi tutumların taraftarları vardır. Ukrayna'nın kanlı iç savaşına maruz kaldığı yıllarda Kırım'da da askeri çarpışmalar mevcuttu. Ülkede iktidara gelen muhalefetin ilk eylemleri; Kırım'da yerel nüfusun, özellikle Rusça konuşan nüfusun protestolarını provoke etmiştir. Bu yüzden Kırım'da Rus kamu kuruluşlarının faaliyetleri derhal aktif hale getirilmiştir. Yeni hükümetin meşruiyetini tanımaktan vazgeçenler arasında Kırım'ın yerel yönetiminin temsilcileri de vardır. Bu çoğunluk, kendi yarımadasının nüfusunun çıkarlarını savunmaya hazırlanmıştır ve bu amaçla Rus yönetimine işbirliği ve yardım talebinde bulunmuştur. Rusya Federasyonu'nun her anlamda desteklediği Kırım yerel yönetimi, 11 Mart 2014 tarihinde Kırım'ın bağımsızlığını ilan etmesinin ardından¹⁹⁹ 16 Mart 2014 tarihinde Kırım'ın genel statüsü konusuna ilişkin referandumu düzenlemiştir. Bu referandumun resmi sonuçlarına göre Kırım Özerk Cumhuriyeti'nde 83.1 oranında katılımla oy kullananların % 96,77'si; Sevastopol'da 89.5 oranında katılımla seçmenlerin % 95,6'sı, Kırım'ın Rusya'ya katılmasını desteklemiştir.²⁰⁰ Rusya Federasyonu, referandum sonuçlarına dayanarak 17 Mart'ta Kırım Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını tanımıştır²⁰¹ ve tanıma hareketinden bir gün sonra da Kırım yetkilileri ile Kırım'ın Rusya'ya katılmasına ilişkin anlaşmayı imzalamıştır.²⁰² Birleşmiş Milletler'in üyesi olan ülkelerin çoğunluğu; Kırım

¹⁹⁸ *Perepis Naseleniya v Respublike Krim 2014 (2014 yılında Kırım Cumhuriyetinde Nüfus Sayımı)*, http://crimea.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_ts/crimea/ru/census_and_researching/census/crimea_census_2014/score_2010/ (Erişim Tarihi 12 Nisan 2016).

¹⁹⁹ *Deklaratsiya o Nezavisimosti Avtonomnoy Respubliki Krim i g. Sevastopolya (Özerk Kırım Cumhuriyeti ve Sevastopol'un Bağımsızlığına dair Deklarasyon)*, http://www.crimea.gov.ru/news/11_03_2014_1 (Erişim Tarihi 13 Nisan 2016).

²⁰⁰ *Rezultatı Obşçekrimskogo Referenduma (Genel Kırım Referandumunun Sonuçları)*, <http://archive.is/bvjR6> (Erişim Tarihi 13 Nisan 2016).

²⁰¹ *Ukaz o Priznanii Respubliki Krim (Kırım Cumhuriyetinin Tanınmasına İlişkin Emir)*, <http://kremlin.ru/events/president/news/20596> (Erişim Tarihi 13 Nisan 2016).

²⁰² *Dogovor Mejdu Rossiyskoy Federatsiyey i Respublikoy Krim o Prinyatii v Rossiyskuyu Federatsiyu Respubliki Krim i Obrazovaniyu v Sostave Rossiyskoy Federatsii Novih Subyektov (Kırım Cumhuriyetinin)*

referandumunun meşruiyetini tanımayıp Kırım'ın Rusya'nın sınırları içine girmesini Kırım'ın ilhaki olarak düşünmekte ve Kırım'ın Rusya Federasyonu'nun idari bölgesi olduğunu kabul etmemektedir. Üstelik Rusya'nın Ukrayna'nın gelişmelerine aktif bir şekilde müdahil olmasından dolayı birçok ülke tarafından Rusya'ya karşı yaptırımlar uygulanmıştır.

12 Şubat 2013 tarihinde Rus Devlet Başkanının emriyle onaylanan Rusya Federasyonu'nun Dış Politikasının Konsepti'nde²⁰³ uluslararası hukuk ve Rusya Federasyonu'nun uluslararası anlaşmaların hükümleri gereğince yurt dışında yaşayan Rus yurttaşlarının haklarını ve meşru çıkarlarını korumak ve Rus diasporasının kültürel kimliğinin ve milyonca kişiden oluşan bu diasporanın Rusya ile bağlarının korunmasını sağlamak gibi belirtilen hükümler gereğince Rusya Federasyonu, bu konsept doğrultusunda amaçlarını yerine getirmiştir. 24 Ekim 2014 tarihinde Valdai tartışma platformunda da Rusya lideri, Kırım örneğine bir kez daha değinerek 'Rusya kendi kanlı çıkarlarını savunacak, Rusça konuşan nüfusun meşru çıkarlarını hep koruyacak' ifadesini kullanmıştır.²⁰⁴ Ukrayna, diğer BDT üyesi olan ülkeler, Rusya Federasyonu için stratejik önemi taşımakla beraber Rusya'nın askeri ve iktisadi güvenliği açısından hayati rol oynamaktadır. Rusya, başka hiçbir devletin ve örgütün kendisinin nüfuz alanı olarak saydığı bu bölgelere girmesine izin vermemektedir. Rus dünyasının korunması, en ayrıcalıklı ulusal çıkarlardan birisidir. Kırım örneği; Rusya Federasyonu'nun yumuşak gücünün Rusça konuşan topluluk üzerine işlediğini, Rusça konuşan diasporanın aktif olduğunu, Rusya Federasyonu'nun her an yumuşak gücünü askeri yöntemlerle savunmaya hazır olduğunu (akıllı güç uygulaması) ispatlar niteliktedir.

3.3.2. Baltık Ülkeleri

Baltık ülkelerinin yer aldığı bölge, jeopolitik ve jeolengüistik açıdan birçok uluslararası aktörün çıkarlarının çakıştığı bir alandır. Birkaç büyük oyuncunun çıkarlarının karşı karşıya gelmesi; yumuşak gücün çeşitli mekanizmalarının ve farklı medeniyet

Rusya Federasyonu'nun sınırlarına Alınması ve Rusya Federasyonu'nda Yeni İdari Bölgelerin Oluşturulması Konusunda Rusya Federasyonu ile Kırım Cumhuriyeti Arasındaki Anlaşma, <http://kremlin.ru/events/president/news/20605> (Erişim Tarihi 13 Nisan 2016).

²⁰³ *Kontseptsiya Vneşney Politiki Rossiyskoy Federatsii (Rusya Federasyonu'nun Dış Politikasının Konsepti)* (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

²⁰⁴ *Vladimir Putin'in 24 Ekim 2014 tarihli Valdai tartışma kulübündeki konuşması* (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

projelerinin çarpışmasına yol açmaktadır. Her uluslararası aktör, bu bölgede kendi çekiciliğini artırma çabalarının içindedir. Sovyet Birliği'nin dağılmasından sonra Baltık ülkeleri, Avrupa Birliği ve NATO gibi birleşik yapılar ile entegrasyon yoluna gitmiştir. 2004 yılında Letonya, Litvanya ve Estonya AB'nin ve NATO'nun üyesi olup Rusya Federasyonu ile ilişkileri geri plana atmıştır. Litvanya'nın anayasasında bunu gösteren hükümün olması; Rusya ile Litvanya, Rusya ile Baltık ülkelerinin yakınlaşmasının bu ülkelerin hükümetleri tarafından hoş görülmemesinin çok açıklayıcı bir örneğidir. Litvanya'da ülkenin herhangi bir doğu birliğine girmesi "eski SSCB'nin temelinde oluşturulan herhangi bir yeni, siyasi, askeri, ekonomik topluluğa ya da devlet cumhuriyetlerinin birliklerine asla ve hiçbir koşulda katılmamak" hükmü ile güvence altına alınmıştır.²⁰⁵ O zaman Avrupa Birliği'nin üyeliğini kazanmaya çalışan Baltık devletleri, Batı'nın siyasi ve kültürel sistemine entegre olmakla beraber bunu Rusya Federasyonu ile ilişkileri kopararak gerçekleştirmeye çalışmıştır. Baltık devletlerinin siyasi elitlerinin temsilcilerinin birçoğu, bağımsız bir devletin varlığı için Rusya Federasyonu'nun siyasetini ve onların ülkelerinin topraklarında yaşayan Rusları ve Rusça konuşan insanları tehdit olarak görmektedir. Halbuki SSCB'nin çökmesinin ardından Rusların ve Rusça konuşan insanların büyük bir kısmı, yeni inşa edilen ulusal Baltık ülkelerinin sınırları içinde kalmıştır. Avrupa ülkelerine ya da Rusya'ya yönelen göçlerin sayısında son yirmi-yirmi beş yılda önemli bir artış görülmesine rağmen Baltık devletlerinin her birinde hala Ruslar ve Rusça konuşan insanlar, Baltık devletlerinin her birinde toplumların ağırlıklı bir kısmını oluşturmaktadır. Litvanya'nın nüfusunun %5'ini, Letonya'nın nüfusunun %27'sini, Estonya'nın nüfusunun %25'ini Ruslar ve Rusça konuşanlar temsil etmektedir.²⁰⁶ Ruslar, Letonya ve Estonya'da en büyük ulusal azınlık konumuna girerken Litvanya'da Polonyalılarından sonra ikinci sırada yer almaktadır. Bu topluluklar, ister istemez Baltık ülkelerinin siyasi, ekonomik ve sosyal hayatında önemli bir rol oynayıp kendi meşru çıkarlarını ve isteklerini savunmaya devam etmektedir. Ama özellikle Letonya Hükümeti Ruslara karşı haleldar edici tedbirleri almaktan hiçbir zaman vazgeçmemiştir.

²⁰⁵ *Konstitutsiya Litovskoy Respubliki (Litvanya Cumhuriyeti'nin Anayasası)*, http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija_RU.htm (Erişim Tarihi 16 Nisan 2016).

²⁰⁶ Vadim Smirnov, *Rossiyskaya 'Myahgkaya Sila' v Stranah Baltii (Baltık Ülkelerinde Rusya 'Yumuşak Gücü')*, http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=351#top-content (Erişim Tarihi 16 Nisan 2016).

1991 yılından beri Baltık ülkelerinde sadece bir etnik grubun temsilcilerinin iktidarda bulunduğu etnokratik hükümet sistemi geliştirilmiştir. Baltık ülkelerinin hükümetleri, ulusal devletin inşasını Russuzlaştırma politikası ile mümkün olabileceğini görmüştür. Bu hükümetler, Rusların ve Rusça konuşanların haklarını hesaba almayarak Ruslara ve Rus diline karşı bir takım sınırlayıcı tedbirler almıştır. Devlet bütçesi ile desteklenen Rus dilinde eğitim veren yüksek ve mesleki okullar kapatılmıştır. Günümüzde Litvanya’da sadece Rus dilinde eğitim veren özel yüksekokullar faaliyetlerine devam etmektedir. Litvanyalı yetkililer, ulusal azınlıkların isteklerine rağmen azınlık okullarına ilişkin yasayı kabul etmeyi reddetmektedir. Böylece Baltık ülkelerinin elitleri, Rusları ve Rusça konuşanları ana dilinde eğitim görme fırsatından yoksun bırakmıştır. Buna ek olarak, Rus medyası ve Rus dilinde yayın yapan televizyon kanallarının faaliyetleri ara sıra engellenmektedir. Her üç Baltık ülkesinde de Rusça yabancı bir dil olarak ilan edilmiş ve tamamen kamusal alandan çıkarılmıştır. Rus kültürünü popülize eden kültür kurumlarının devlet bütçesi tarafından finans edilmesi durdurulmuştur. Rus tarihine adanmış sergiler, fuarlar ve müzeler de ortadan kaldırılmış, kütüphanelerde Rus dilinde olan kitaplar imha edilmiştir. Birçok Rus tarihçi, siyasetçi ve muhabirin Baltık ülkelere girişi yasaklanmıştır. Baltık devletlerindeki Ruslara karşı ayrımcılık eylemlerine ilişkin bilgiler BM Avrupa Konseyi ve Avrupa Komisyonu’nun raporlarında yer almaktadır.

Letonya örneğine bakacak olursak Letonya’nın Sovyetler Birliği’nden ayrılmasından sonra ülkenin yönetici eliti, radikalleşip ulusal devletin inşası yoluna girmiştir. Bu modelin gerçekleştirilmesi; Letonyalı olmayan ama Letonya’nın topraklarında yaşayan diğer milletlerin vatandaşlık haklarından yoksun bırakılmasına yansımıştır. Letonya Yüksek Konseyi tarafından alınan 15 Ekim 1991 tarihinde alınan Letonya Cumhuriyeti Vatandaşlık Restorasyonu ve Vatandaş Olma Koşulları Üzerine kararının hükümlerine göre ilk Letonya Cumhuriyeti’nin vatandaşlarının torunları ve bugünkü vatandaşlar tüm haklara sahiptir. Sovyet Birliği zamanında gelen ve Letonya’nın topraklarında yaşayan diğer milletler, özellikle Ruslar vatandaşlık hakkından yoksun bırakılmıştır. Vatandaş olmayan insanlar; siyasî faaliyette bulunma, devlet kurumlarında çalışma, seçimlerde oy verme v.b. haklarından mahrum edilmiştir. Vatandaş olmayan insanların sayısı, yaklaşık 870 bin kişiydi. Riga yönetimi, uluslararası toplumun yoğun baskısından ötürü Letonya vatandaşı olmayanların sayısını azaltmak zorunda kalmıştır. Bu yüzden Vatandaşlık Hakkında Kanun 22 Haziran

1994 tarihinde onaylanmıştır.²⁰⁷ Bu yasaya göre bazı insanların kategorilerinin gelecek yedi yıl içinde kademeli olarak vatandaşlık almaları prosedürü kolaylaştırılmıştır. Fakat insanların çok geniş bir kategorisi, vatandaşlık hakkından tamamen mahrum kalmıştır. Bu durum günümüzde de devam etmektedir. Baltık ülkeleri, AB'nin üyesi olup Avrupa Konseyi'nin Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşmesi'nin²⁰⁸ katılımcısı olduğu halde Avrupa Bölgesel Diller ve Azınlık Dillerini Koruma Anlaşması'nı²⁰⁹ imzalamaya yanaşmamaktadır. Baltık ülkelerinin hükümetlerinin Rus azınlıklarına karşı sergilediği ayrımcı tutum değişmemiştir. Özellikle Letonya'da yer alan 330 bin civarında ve Estonya'da 100 bin civarında vatandaş olmayan kişilere ilişkin sorun çok ciddi endişe yaratmaktadır. Kitle vatandaşsızlık sorunu, günümüzde de çözümsüz kalmaktadır. Bu durum, doğrudan bu ülkelerdeki Rusça konuşan azınlıkların haklarının ihlal edildiğinin göstergesidir. Uluslararası insan hakları örgütlerinin tekrarlanan önerilerine rağmen, vatandaşlığa geçme prosedürü, yaşlı insanlar için basitleştirilmemiştir. Vatandaş olmayanların çocukları Baltık ülkelerinin topraklarında doğduklarında onlara otomatik olarak vatandaşlık verilmemektedir.²¹⁰

2010-2011 yılları arasında Letonya'da radikal milliyetçi partiler, ulusal azınlıkların eğitiminin kamu okullarının bütününde Letonya diline çevrilmesine ilişkin referandumun düzenlenmesi için imza toplamaya başlamıştır. Referandumun gerçekleşmesi için gereken imza sayısına ulaşamamıştır, ama bu girişimler Rusça konuşan insanları ve onların haklarını savunan kurumları çok etkilemiştir. Bu yüzden bu girişime karşı Letonya'nın anayasasına eklenecek Rusça ilgili değişikliklerle alakalı referandum için imza toplanmaya başlanmıştır. Referandumun amacı Rusçaya devlet dili statüsünü kazandırmaktır. İmzaların sayısı yeterli olmasına ve 18 Şubat 2012 tarihinde referandum gerçekleştirilmesine rağmen referanduma

²⁰⁷ *Zakon o Grajdanstve (Vatandaşlığa dair Yasa)*, <http://www.mfa.gov.lv/ru/informacionnye-materialy-i-dokumenty/voprosy-istorii-latvii/zakon-latviyskoy-respubliki-o-grazhdanstve> (Erişim Tarihi 16 Nisan 2016).

²⁰⁸ *Ramočnaya Konvetsiya o Zaščite Natsionalnih Menşinstv (Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşmesi)*, http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/1_AtGlance/PDF_Text_FCNM_ru.pdf (Erişim Tarihi 17 Nisan 2016).

²⁰⁹ *Evropeyskaya Hartiya Regionalnih Yazikov i Yazikov Menşinstv (Avrupa Bölgesel Diller ve Azınlık Dillerini Koruma Anlaşması)*, <http://www1.umn.edu/humanrts/euro/Rets148.html> (Erişim Tarihi 17 Nisan 2016).

²¹⁰ *Doklad MİD Rossii 'O Situatsii s Pravami Çeloveka v Ryade Gosudarstv Mira' (Dünya Devletlerinin bir dizisinde İnsan Hakları İlgili Durum Hakkında Rusya Dış İşleri Bakanlığının Raporu)*, <http://archive.mid.ru/bdcomp/ns-dgpch.nsf/03c344d01162d351442579510044415b/c32577ca00173cb244257974003e49c4!OpenDocument> (Erişim Tarihi 16 Nisan 2016).

katılanların % 74,8'i bu anayasa değişiklerinin aleyhinde oy kullanmıştır. Rusların ve Rusça konuşanların inisiyatifi, azınlıkta olduğu için ve vatandaş olmayanların oy verme hakkına sahip olmadığı için başarısızlığa uğramıştır. Referandum, etrafında yaygın tartışmalara neden olup toplumun iki farklı kampa bölünmesini daha da keskin bir hale getirmiştir. Referandum, siyasi durumu daha da ağırlaştırmış, çünkü referandumun ardından Letonya Hükümeti, Rus ve Rusça konuşanlara hiçbir şekilde imtiyazda bulunmayarak referandumun ogranizasyonuna ilişkin yasaları gözden geçirerek halk inisiyatifli referandumun düzenlenmesini zorlaştırmıştır.

Rusya Federasyonu, devlet dış politikasının konseptlerinde her zaman yurtdışında yaşayan Rus yurttaşlarına göz kulak olacağını, Letonya ve Estonya'da olan durumlara hareketsiz kalamayacağını, ulusal azınlıkların evrensel düzeyde haklarının, özellikle bu ülkelerde azınlık durumuna düşen Rus halkının haklarının yerine getirilmesi için kullanılması gerektiğini ifade etmiştir ve uluslararası hukukun hükümleri gereğince onlara yardım edeceğini belirtmiştir. Son zamanlarda Rusya Federasyonu, yumuşak gücü geliştirmekle görevlendirilen kurumların ağını geliştirmesine rağmen Rusya'nın yumuşak gücünün uygulanması, Baltık ülkelerinin hükümetleri tarafından sınırlandırılmıştır. Rus medyasının yayınları engellenmekle beraber Rusya'nın farklı devlet kurumlarının faaliyetlerinin Rus azınlığına erişimine izin verilmemektedir. Örnek vermek gerekirse 2013 yılının nisan ayında yayınlanan Estonya Güvenlik Polis Yıllığı'nda devletin düşmanları ve ana tehditleri arasında Rossotrudničestvo yer almaktadır.²¹¹ Baltık ülkelerinin durumunda Rusya Federasyonu, onun yumuşak gücünün uygulanmasında bir takım engeller ve kısıtlamalar ile hesaplaşmak zorundadır. Fakat 18 Mart 2014 tarihinde Kremlin Sarayı'nda Devlet Duması milletvekilleri, Federasyon Konseyi üyeleri, Rus bölgelerinin yöneticileri ve sivil toplum temsilcilerinin önünde gerçekleştirilen toplantıda Rusya Federasyonu Devlet Başkanı V.Putin'in söylediği gibi Rus Hükümeti, herhangi bir ülkede yaşayan Rus halkının ve Rusça konuşan milyonlarca insanın çıkarlarını her zaman siyasi, diplomatik, hukuki yollarla savunmaya hazırdır. Rusya lideri, farklı ülkelerdeki Rusların ve Rusça konuşanların haklarının ihlal edilmesine dikkat çekerek 'eğer uzun bir süre zemberek mekanizmasını sıkmaya devam ederse er ya da geç

²¹¹ *Aastaraamatu Väljaandmise Traditsiooni Ajalugu ja Eesmärk*, <https://www.kapo.ee/et/content/aastaraamatu-v%C3%A4ljaandmise-traditsiooni-ajalugu-ja-eesm%C3%A4rk-0.html> (Erişim Tarihi 16 Nisan 2016).

zemberek büyük bir gürültü ile vuracak' ifadesini kullanarak Baltık ülkelerinde yaşayan Rusların ve Rusça konuşanların Rusya dış politikasında ayrı bir yere sahip olduğunu, bu bölgede Rusçanın ve Rus tarihinin popülize edilmesine ilişkin politika sürdürüleceğini öne sürmüştür.²¹²

3.3.3. Transdinyester Cumhuriyeti

Sovyetler Birliği'nin çöküşü, eski topraklarında var olan, ama Sovyetlerin baskısıyla donmuş hale getirilen birçok uluslararası çatışmanın yeniden alevlenmesine neden olmuştur. Transdinyester Cumhuriyeti ile Moldova arasında ortaya çıkan çatışma da bu sorunlardan bir tanesidir. Transdinyester'de ortaya çıkan çatışmanın tarihsel gelişimine baktığımızda 1940 yılında Moldova Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin oluşturulduğu zamana uzanan tarihsel sebepler vardır. Transdinyester ile Moldova arasındaki çatışma da öncelikle Moldova Hükümetinin Rusça konuşan nüfusun bulunduğu topraklarda Rus dili ile ilgili izlediği politikaya karşı mücadele ile başlamıştır. Tarihsel gerekçelere göre Transdinyester, ya da Dinyester nehrin sol kenarı, hiçbir zaman Moldova devletinin bir parçası olmamıştır. Bu bölgenin sahibi bir zamanlar Polonya, Kırım Hanlığı ve Rusya'ydı. Moldovalılar, on altıncı yüzyılda Dinyester ve Prut nehirlerinden göç sonucunda buraya gelip, kompakt gruplar halinde yerleşmiştir ve bu bölgede yaşayan nüfusun çoğunluğunu hiçbir zaman oluşturmamıştır.²¹³ On sekizinci yüzyılın sonunda Rus İmparatorluğu bu bölge üzerinde hâkimiyetini kurmuştur. Sovyet Hükümeti, 1924 yılında Moldovalıların bu topraklardaki nüfusun üçte birinden daha az olmasına rağmen, uzun bir perspektif ile Dinyester nehrin sol kenarında Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin sınırları içinde Tiraspol merkezli Moldova Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ni (MÖSSC) kurmuştur. 23 Ağustos 1939 tarihli Sovyet-Alman Saldırmazlık Paktı'nın gizli Katma Protokolü'nün hükümlerine göre²¹⁴, 1940 yılında SSCB Besarabya ve Kuzey Bukovina bölgelerini almıştır. Bu bölgeler ile MÖSSC'yi içeren Moldova Cumhuriyeti kurulmuştur. Böylece Moldova Cumhuriyeti'nin

²¹² *Obraşçeniye Prezidenta Rossiyskoy Federatsii (Rusya Federasyonu'nun Devlet Başkanının Konuşması)* (Erişim Tarihi 2 Nisan 2016).

²¹³ *Pridnestrovskiy Konflikt: Çto za Etim Stoit? (Transdinyester Çatışması: Bunun Arkasında Neler Var?)*, http://old.nasledie.ru/voenpol/14_19/article.php?art=8 (Erişim Tarihi 19 Nisan 2016).

²¹⁴ *Dokumenti i Materialy SSSR: God Krizisa 1938-1939 (SSCB'nin Belgeleri ve Verileri: 1938-1939 kriz yılı)*, http://www.katyn-books.ru/archive/year/God_krizisa_1t_2t.htm#602doc (Erişim Tarihi 19 Nisan 2016).

topraklarında ağırlıklı olarak Moldovalılar, Ruslar ve Urkaynalılar yaşamaktaydı. Sovyet Birliği zamanında da Rusların sayısı siyasi sebeplerden dolayı daha da artmıştır.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Moldova bağımsızlığını 27 Ağustos 1991 tarihinde ilan etmekle beraber bütün eski Sovyet Cumhuriyetleri'nde olduğu gibi ulusal devlet inşasına kalkıp Romanya ile yaklaşma yolunu seçmiştir. Transdinyester ile Moldova arasındaki çatışma, 1989 yılının yazında Devlet Dili Kanunu'nu çevreleyen tartışmalar ile başlayıp 1992 yılında doruğa çıkıp gerçek bir savaşa dönüşmüştür. Moldova'da Rusça, 31 Ağustos 1989 tarihli Dil Kanununun kabulünden ve Moldova dilinin Rumence ile yakınlaştırılmasından sonra resmi statüsünü kaybedip bugüne kadar milletler arası iletişim dili statüsünü koruyarak gelmiştir. Moldova dili, tek devlet dili olarak kabul edilmiştir. Moldova dili, Latinceye transfer edilmiş ve Rumence ile özdeşleştirilmiştir. Rus dili, kamusal hayatın her alanından aktif bir şekilde çekilmekte ve onun yerini Rumence almaktadır.²¹⁵

Transdinyester bölgesinde bu yasa, diğer milletlerinin haklarını çiğneyen ayrımcılık uygulaması olarak algılanmıştır. Bu yüzden Moldova'daki bu gelişmeler; Rus ve Ukrayna dillerine de resmi statüsünü kazandırmak isteyen toplumsal hareketin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Transdinyester nüfusu, Moldova dilinin Latin alfabesine transferine de karşı çıkmıştır. Rusya Federasyonu tarafından hem insani, hem de askeri açıdan desteklenen Transdinyester kuvvetleri ile Moldova kuvvetleri arasında çok kişinin ölümüne sebep olan kanlı çatışmalar, 21 Temmuz 1991 yılında Moskova'da Transdinyester Cumhuriyeti lideri İ.Smirnov'un huzurunda Rusya Federasyonu Devlet Başkanı B.Yeltsin ve Moldova Devlet Başkanı M.Snegur tarafından imzalanan Moldova Cumhuriyeti'nin Transdinyester bölgesindeki silahlı çatışmanın çözümü ilkeleri üzerine anlaşmasıyla sona ermiştir.²¹⁶ Transdinyester Cumhuriyeti, kendi kendine bağımsızlığını ilan ettiği halde uluslararası toplum tarafından Moldova'nın parçası olarak düşünülmektedir. 1992 yılının sonundan itibaren Rusya ve Ukrayna aracılığı ile Kişinev ile Tiraspol arasında doğrudan diyalog

²¹⁵ Lyubov Ostapenko, İrina Subbotina ve Svetlana Nesterova, *Russkiye v Moldavii 20 Let Spustya (20 yıl sonra Moldova'da Ruslar)*, http://static.iea.ras.ru/books/Russkie_v_Moldavii.pdf (Erişim Tarihi 19 Nisan 2016).

²¹⁶ *On Principles of Peace Settlement of the Armed Conflict in the Transnistrian Region of the Republic of Moldova on July*, http://www.operationspaix.net/DATA/DOCUMENT/1651~v~Accord_de_cessez_le_feu_entre_la_Transnistrie_et_la_Moldavie_du_21_juillet_1992_-_document_en_russe_anglais_roumain.pdf (Erişim Tarihi 19 Nisan 2016).

başlamıştır, fakat günümüzde de bu anlaşmazlık sürmektedir. Bir taraftan Transdinyester elitinin çatışmanın çözümünü en azından bir konfederasyonun oluşturulmasında ya da Rusya Federasyonu'na gönüllülük esasına göre girecek bağımsız bir cumhuriyetin kurulmasında görmesi, diğer taraftan Moldova parlamentosunun 1940 yılındaki devletin sınırlarına dönerek bir üniter devlet olarak Moldova'nın geleceğini görmesi; bu çatışmanın uzun vadeli olmasını sağlamaktadır. 1993 yılının nisan ayından itibaren Moldova'da Avrupa bu diyaloga Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) de aktif bir şekilde katılmıştır. Sonrasında '5+2' şeklinde (Moldova, Transdinyester Cumhuriyeti – çatışmanın tarafları, Rusya ve Ukrayna, AGİT – arabulucu, AB ve ABD - gözlemci) yapılan görüşmeler, yine de çözümü getirememiştir. Aksine Batı'nın bu çatışmanın çözümüne katılması, kendi etkisinin korunmasına ilişkin Rusya'nın tutumunu daha da sertleştirmiştir. 2000 yılında gerçekleştirilen Rusya-Moldova görüşmelerinin ardından yapılan basın toplantısında Rusya lideri V. Putin, bir gazetecinin Rusya Federasyonu'nun askeri kuvvetlerinin Transdinyester bölgesinden çekilip çekilmeyeceği sorusuna, uluslararası toplumun bütün milletlerin, özellikle Transdinyester bölgesinde yaşayan milletlerin meşru çıkarlarını ve haklarını tanıması gerektiğini, oradaki insanların kendilerini güvende hissetmeleri gerektiğini ve Rusya'nın bu tür koşulları oluşturmak için hareket etmeye hazır olduğunu söylemiştir.²¹⁷

Günümüzde de Ruslar Moldova'nın en büyük ulusal azınlıklarından biri olup nüfusunun %6' sını oluşturmaktadır. Transdinyester Cumhuriyeti'nde ise Rusların sayısı, nüfusunun % 30'una ulaşmaktadır. Rusya Federasyonu Devlet Başkanı tarafından 2012 yılında imzalanan Rusya Federasyonu dış politikasının ana hatlarına ilişkin yasada Rusya'nın BDT'nin üyesi olan ülkelerle ilişkilerin gelişmesine çok dikkat verilmekle beraber Transdinyester sorunu da ayrı bir önemle vurgulanmaktadır. Yasanın hükümlerine göre Rusya'nın dış politikasının temel amaçlarından biri, Transdinyester için özel bir statü belirlenmesidir. Bununla beraber Rusya, Moldova Cumhuriyeti'nin egemenliğine ve toprak bütünlüğüne saygı temelinde Transdinyester sorununa çözüm bulunmasına aktif bir şekilde katılmaya devam etmektedir.²¹⁸ Böylece Rusya, yumuşak gücünü kullanabileceği Sovyet

²¹⁷ *Press-konferentsiya po Itogam Rossiysko-Moldavskih Peregovorov, 2000 (Rus-Moldov Görüşmelerinin Sonuçları Üzerinde Basın Toplantısı, 2000)*, <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/24217> (Erişim Tarihi 20 Nisan 2016).

²¹⁸ *Ukaz o Merah Realizatsii Vneşnepolitičeskogo Kursa (Dış Politikanın Çizgisinin Uygulanmasına Tedbirlerine İlişkin Emir)* (Erişim Tarihi 20 Nisan 2016).

Birliği'nden ona kalan Rusça konuşan kesimler üzerine etkisini koruyup dış politikasının uygulanmasında onlara çok önem vermektedir. Rusya, kendisi açısından jeopolitik ve jeolengüistik açıdan nüfuz alanı olarak düşündüğü bölgeye hiçbir oyuncunun girmesini istememektedir. Rusya'nın etkilediği ulusal azınlıklar, Moldova'nın NATO'nun ve AB'nin üyesi olan Romanya ile birleşmesine engel olmaktadır. Transdinyester sorunu, bir şekilde Rusya'nın AB'nin ve NATO'nun doğuya genişlemesini durdurmasını sağlamaktadır.



SONUÇ

Bu çalışmada uluslararası ilişkiler teorilerinin farklı ekollerinin güç kavramı konusundaki tanımları ele alındığında ekollerin hepsinin bu kavramı kendi paradigma çerçevesinde açıkladığına ve güç kavramına çok önem verdikleri sonucuna varılmıştır. Uluslararası ilişkiler teorisyenleri günümüzdeki gelişmeleri tasvir edip olup bitenlerin nedenlerini ve sonuçlarını anlatmak için bu kavrama sıklıkla başvurmaktadır.

1980’li yıllardan itibaren küreselleşme eğilimlerinden etkilenen uluslararası aktörlerin sıkı bir etkileşim içerisinde bulunması, bahsedilen aktörlerin ekonomik yönden birbirine bağlı olması, uluslararası arenada büyük savaşların ortaya çıkmasını önlemiştir. Uluslararası meşrutiyyetin değişmesi, askeri maliyetin artması ve teknolojilerin değişmesi, devletlerin gücü kullanma yöntemlerinin değişmesine sebep olmuştur. Devletler, dış politikalarında önemli değişikliklere gitmiştir ve kullanılan pratiklere farklılık kazandırıp daha çok yumuşak güçten faydalanmaya başlamıştır. Yumuşak güç, uluslararası arenanın temel aktörünün, devletlerin, diğerlerinin gönüllü katılımını sağlayarak kendi çıkarlarının ve amaçlarının gerçekleşmesine ulaşma kabiliyetidir. Yumuşak güç, bir devletin paylaştığı siyasi ve kültürel değerlerin ve fikirlerin cazipliği ile bağdaştırılmaktadır. Yumuşak güç, kültür, siyasi fikirler ve diplomasiinin bütününden oluşmaktadır. Uluslararası aktör, tehdit etme, savaş açma ve zorlama yollarını içeren sert güce başvurmadan, yumuşak güç sayesinde diğer aktörleri etkileyebilmektedir. Yumuşak güç doğrudan bir aktörün siyasi ve iktisadi emellerini gerçekleştirmesine katkıda bulunmaktadır. Fakat yumuşak gücü geliştirme, uzun zamanlı ve ciddi anlamda çaba gösterilmesi gereken, zor bir şekilde oluşan süreçtir. Yumuşak gücü geliştirme potansiyeli, bütün uluslararası ilişkiler aktörlerine ait değildir. Sadece siyasi ve iktisadi açıdan gelişmiş olan ve uluslararası arenada önemliliği olan devletler, yumuşak gücün bileşenlerinin çerçevesine giren kültürü yayma gücüne sahiptir. Yumuşak gücün kullanım sonuçlarının uzun vadeli olduğu ve bazen sonuçları başarısızlıkla neticelendiği için bir

aktörün yumuşak gücün geliştirilmesine yatırımda bulunması aslında çok riskli bir politik yaklaşımdır.

Bu çalışmada Rusya'nın sahip olduğu yumuşak güç potansiyeli değerlendirilmiştir. Rusçanın sürevine ve pozisyonlarına farklı dönemlerde ve farklı alanlarda bakılmıştır ve Rus kültürü ve dilinin yumuşak güç olarak kullanılma potansiyelinin var olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Fakat Rusya Federasyonu, jeopolitiğin önemli bir parçası haline gelmeye başlayan jeolengüistiği, aktif bir dış politika enstrümanı olarak yeni yeni geliştirmeye başlamıştır. Rusya Federasyonu, kendi dış politikasının bütün enstrümanlarını 2008 yılından itibaren aktif bir hale getirmiştir. Bu tarihten itibaren Rusya, uluslararası arenada bu enstrümanları yoğun olarak kullanarak kendi ulusal çıkarlarını savunup diğer aktörlere karşı kendi yumuşak gücünü net bir şekilde göstermiştir. Belirttiğimiz tarihe kadar Rusya Federasyonu, daha çok iç politikasına önem verip uluslararası ilişkilerin gelişmelerini etkileyebilme durumunda değildi. Bunun yanı sıra Sovyetler Birliği'nin çökmesinin ardından Rusya, ekonomik ve siyasi açıdan zayıf duruma düşmesinin yanı sıra ideolojik açıdan da boşluk yaşamıştır.

Fakat son zamanlarda Rusya Hükümeti, bu boşluğu 'Rus Dünyası' paradigması ile doldurmaya yönelmiştir. Rus Dünyası fikri de hiçbir şekilde milliyetçiliği barındırmayıp Ruslarla beraber Rusça konuşan ve Rus diline ilgi gösteren toplulukları hedef kitlesi olarak ele alıp Moskova yönetiminin bu alanda politika izlemesine imkan tanımıştır. Rusya Federasyonu, farklı milletlerin bir arada barış içinde yaşamasını sağlayan bir ülkedir. Rus dili de bu milletleri birbirlerine bağlayan bir köprü olarak daimi bir işleve sahip olmuştur. 2000'li yıllarda Rus siyasi kesimlerinde, dilin uluslararası ilişkilerde çok önemli bir rol oynadığı ve bazı durumlarda dilin hayati çıkarların çözümünün olmazsa olmazı olduğu ile ilgili söylemler oldukça yaygın bir şekilde dillendirilmeye başlanmıştır. Rus Hükümeti, kendi ulusal çıkarlarının yerine getirilmesinde Rusçaya çok büyük bir rol vermektedir ve Rusya'nın kendisinin nüfuz alanı olarak saydığı bölgelerde ve yakın çevrede Rus dilini uluslararası ilişkilerin düzenleyicisi olarak görmektedir. Rusya Federasyonu, son zamanlarda Avrasya entegrasyonu projesine bütün imkanlarını seferber etmiştir ve bu projenin tamamlanmasıyla birlikte bu bölgede Rusçayı uluslararası iletişimin tek aracı olarak düşünmektedir.

Ayrıca Rusça, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla dünyadaki pozisyonlarını en hızlı kaybeden dil kategorisinde olmasına rağmen Rusya'nın tarihi, özellikle Rusya İmparatorluğu hükümdarlarının kazanımları ve Sovyetler Birliği zamanında elde edilen ve önemi azalmayan başarılar, günümüzdeki Rusya'ya çok değerli bir miras bırakıp dilsel politika açısından da bir hayli avantaj sağlamıştır. Rusça yüzyıllar boyunca inişli çıkışlı serüvenin sonunda bilimsel, kültürel, teknolojik, ekonomik ve siyasi değeri ile dünya dillerinden biri olmuştur ve kimi zaman dilsel devlet politikası sayesinde ve Rusça konuşan insanların göçlerinin sonucunda geniş alanlara yayılmıştır. Rusya Federasyonu, uluslararası arenada Rusya'nın imajını iyileştirmek ve ulusal çıkarlarını elde etmek gibi amaçları gerçekleştirmenin bir aracı olarak Rusçanın geniş bir etki alanına kavuşmasını öncelemektedir. Çünkü aynı dili konuşan insanlar, bu dil ve kültür paradigmasından dağılan aynı prensiplere inanıp aynı değerleri paylaşmaktadır ve dil her insanın duyduğu ihtiyaçların ilk kategorisinde yer almaktadır. Herhangi bir dilin farklı topluluklarda benimsenmesiyle birlikte siyasi değerler de empoze edilebilmektedir. Rusçanın yayılması, insanların Rusya'nın izlediği politikayı benimsemelerini ve Rusya ile sıkı etkileşimde bulunmak istemelerini sağlamakta ve dışarıdan tehdit oluştuğunda bu toplulukları Rusya'nın kültürel ve siyasi değerlerini savunmaya hazır hale getirmektedir.

Bu çalışmanın özünde yatan soruya cevap bulmak için Rusya Federasyonu'nun izlediği politikanın lengüistik boyutunu incelemek adına Moskova yönetiminin resmi belgeleri incelenmiştir. Rus Hükümeti'nin son beş yıldır yayınladığı devlet strateji belgelerinde ve dış politikanın hatlarını yansıtan belgelerde yumuşak gücün kullanımı, Rusçanın yayılması programının gelişimi ve Rusça konuşan toplumlara destek ifadelerine çokça rastlanmaktadır. Bu da Rus Hükümetinin, Rusçayı yumuşak güç olarak kullanımını öncelik olarak gördüğünü ispatlar niteliktedir. 2000'li yılların ortasından beri Rusya; Bağımsız Devletler Topluluğu, Yurtdışında Yaşayan Yurttaşlar ve Uluslararası İnsani İşbirliği Federal Ajansı (Rossotrudniçestvo), Rus Dünyası, Puşkin Enstitüsü gibi devlet kurumlarının faaliyetlerine çok önem vermektedir. Bu kurumlar, yumuşak gücün vazgeçilmez unsuru olan Rusçanın cazibesini ve yaygınlığını artırmakla görevlendirilen önemli organlardandır. Bu kurumların kısa bir sürede uluslararası arenada hatırı sayılır ölçüde başarıya ulaştığını söylemek mümkündür. Rossotrudniçesvo'nun iletişim ağı 80 ülkede faaliyet göstermektedir ve onun faaliyetlerinin diğer bazı devletler tarafından tehdit olarak değerlendirilmesi, onun Rus diasporası ve Rusya yurttaşları üzerine etkisinin çok fazla olduğunu kanıtlar niteliktedir. Puşkin Enstitüsü de gelecekte Rusça eğitimi

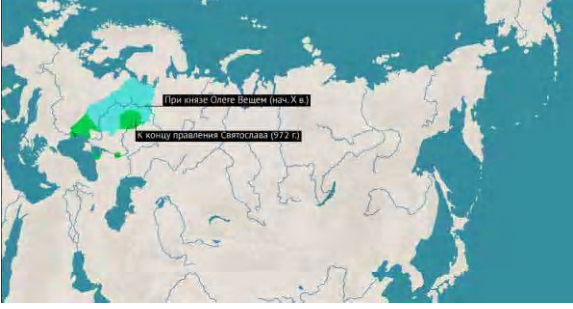
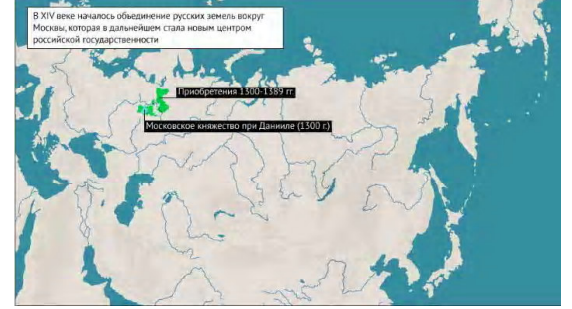
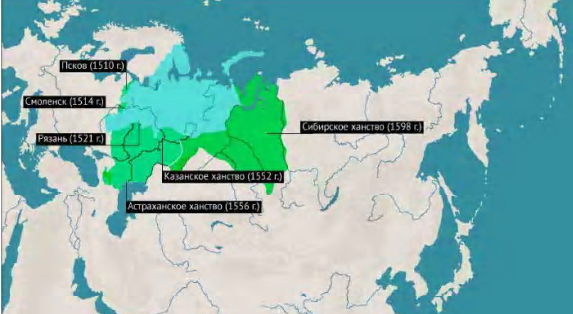
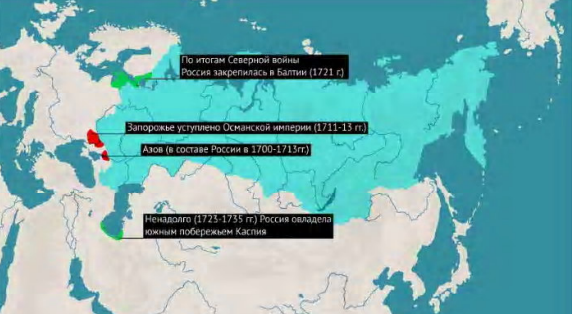
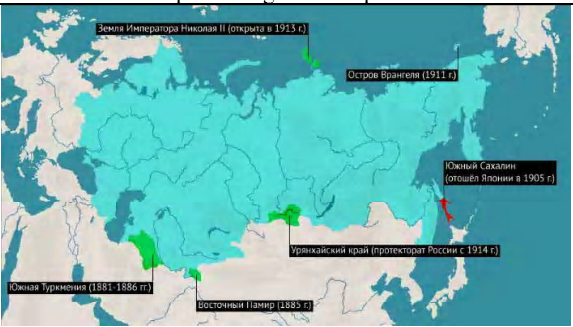
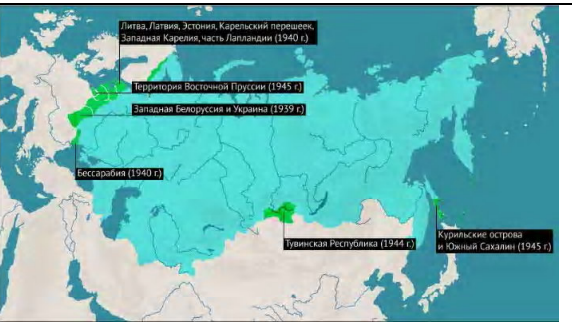
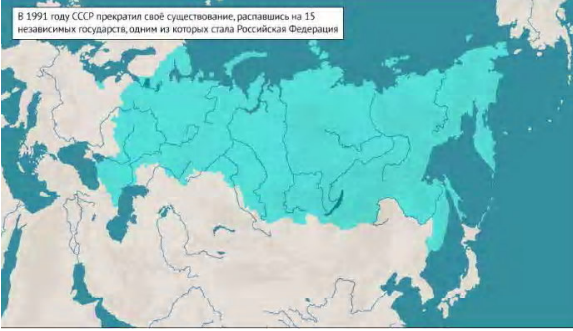
veren okulların ağını geliştirmeyi planlamaktadır ve dünyaca tanınan Goethe Enstitüsü, Konfüçyüs Enstitüsü ve Cervantes Enstitüsü ile aynı seviyede Rusça eğitimi vermeyi kendisine temel amaç olarak kabul etmektedir. Buna ilave olarak bu konuda önemli bir işlev de Rus medyası tarafından yerine getirilmektedir. Rus medyası, Rusya Federasyonu'nun vizyonunu uluslararası alandaki milletlere farklı dillerde sunup uluslararası ilişkilerin gelişmelerini Rusya'nın bakış açısından izleyicilere sunmaktadır. Dünyada her geçen gün Rus medyasının takipçilerinin sayısının artması, Rus kültürüne karşı uluslararası alanda ilginin canlanmasının göstergesidir. Kırım olayından sonra Batılı devletlerle ilişkilerinde gerilim yaşayan ve bu devletler tarafından çeşitli yaptırımlara maruz kalan Rusya Federasyonu, ekonomisinin bağlı olduğu ve en önemli ihracat kalemi olan petrolün fiyatlarının düşüşünden dolayı zor bir durumda olmasına rağmen Rusça ile alakalı bu kurumların ağını geliştirmeyi düşünmektedir. 2016 yılının ilkbaharında Rusya lideri Vladimir Putin, Rusya Tarihi Fonunun kuruluşuna dair kararı imzalamıştır. Bu fonun amacı da uluslararası arenada Rusya'nın tarihi ile ilgili var olan yanlışlıkları ortaya çıkarıp bütün insanlara Rusya'nın gerçek anlamda tanıtımını sağlamaktır. Bu faaliyetlerle beraber Rusya'nın imajının daha olumlu olması için yapılan çalışmalar, Moskova yönetiminin yumuşak gücü de daha efektif kullanmasına doğrudan katkı sağlayacaktır.

Rusya Federasyonu'nun yumuşak gücü en çok uyguladığı alanlar doğal olarak Rusya'nın jeopolitik perspektifte etki alanına giren Bağımsız Devletler Topluluğu üyesi olan ülkeler ve Doğu Avrupa ülkeleridir. Özellikle Kazakistan, Beyaz Rusya, Kırgızistan, Ermenistan gibi ülkeler 1990'lı yıllarda ulusal devlet inşasına girdikten sonra günümüzde Avrasya entegrasyonu yoluna dönüp Rusya ile beraber aynı siyasi hattı izlemeye başlamıştır. Bu ülkeler, Rusçanın pozisyonlarının gelişmesi açısından oldukça elverişli durumda olan ülkelerdir ve Rus hükümetinin Rusçayı yaygınlaştırma ile görevlendirdiği kurumların faaliyetlerinin yardımı ile bahsedilen ülkelerde Rus dilinin durumunun daha da iyileşeceği beklenmektedir. Rusya Federasyonu, nüfuzunun sınırlarını devlet sınırları olarak düşünmekten vazgeçip nüfuzunun sınırlarını Rusçanın konuşulduğu yerler olarak görmektedir. BDT ülkeleri, Rusya Federasyonu için stratejik önem taşımasının yanında Rusya'nın askeri ve iktisadi güvenliği açısından da hayati rol oynamaktadır. Ekonomik açıdan da Rusya en çok bu ülkelerle karşılıklı ticarete bulunmaktadır. Bu şekilde Rusya, Sovyetler Birliği'nden ona miras olarak kalan Rusça konuşan toplulukları, yumuşak güç perspektifinden Rusçanın kullanıldığı çok önemli bir kaynak olarak görmektedir. Rusya, bu topluluklar üzerindeki etkisini korumaya

çalışmakla beraber dış politikasının uygulanmasında bu istikamete çok önem vermektedir. Rusya, bu alanları kendisinin nüfuz alanı olarak saymakta ve diğer hiçbir uluslararası aktörün bu bölgelere girmesine izin vermemektedir. Rus dünyasının korunması ve gelişmesi, en ayrıcalıklı ulusal çıkarlardan birisi olarak görülmüştür. Bölgesel güç olarak kendini dünyaya tanıtan Rusya, kendisinin jeopolitik ve jeolengüistik açıdan nüfuz alanı olarak düşündüğü bölgede tamamen kendi çıkarlarına uygun bir konjonktür arzulamaktadır. Kırım, Baltık ülkeleri ve Transdinyester Cumhuriyeti örneklerinde Rusya Federasyonu'nun yumuşak gücünün Rusça konuşan topluluk üzerine işlenmesi ve Rusça konuşan diasporanın aktif olması, başarılı bir sonuç olarak kabul edilebilir. Böylece Rus diasporası, diğer ülkelere asimile olmuş gibi görünürken Rusya için onun kendisinin nüfuz alanı olarak saydığı bölgelerde tehdit oluştuğunda Moskova yönetiminin bu kesimlerin değerlerini savunarak ülke içerisindeki Rusya kökenli vatandaşları aktif hale getirebilme gücünden yoksun olması hiçbir zaman söz konusu olmamıştır.

Bu çalışmada Rusya'nın jeolengüistiği yeni bir politika olarak geliştirmesine rağmen dış politika hedeflerine ulaşmada bu politikayı başarılı bir şekilde kullanma çabası işlenmiştir. Yumuşak güç politikasının uzun vadeli olduğu ve sonuçlarını birkaç yıldan sonra getireceği göz önünde bulundurulduğunda Rusya'nın dil politikasının daha da gelişeceği, bununla birlikte uygulanacak politikaların daha da başarılı bir şekilde işleyeceğini söylemek mümkündür. Dahası bu politikanın geliştirilme potansiyeli çok büyük olduğu için Rusçanın konuşulma oranının önemli ölçüde artış göstererek en çok tercih edilen dil statüsüne gireceği tahmininde bulunulmuştur. Buna ek olarak Rusya Federasyonu'nun her an yumuşak gücünü askeri yöntemlerle savunmaya hazır olması (akıllı güç uygulaması) ve Rus halkının bu devlet politikasını tümüyle desteklemesi, bu politikanın halk arasında meşruiyeti kazanması; Rusya'nın jeopolitiğini daha da çok güçlendirmektedir.

Ek №1. Rusya Devletinin Sınırlarının Zaman İçinde Değişmesi

1.X. yüzyılım sonunda Kiyev Knezliği'nin toprakları (Knez Oleg dönemi, X.yy başı – Knez Svyatoslav dönemi, X.yy sonu)	2.XIV. yüzyılda Moskova Knezliği'nin toprakları (1300-1389 yılları)
	
3.XVI.yüzyılda Moskova Knezliği'nin Büyümesi	4.I.Petro'nun Döneminin Sonunda Rusya İmparatorluğu'nun Toprakları
	
5.II.Nikolay'ın Döneminin Sonunda Rusya İmparatorluğu'nun Toprakları	6.İkinci Dünya Savaşı'ndan Sonra SSCB'nin Toprakları
	
7.1991 yılında Rusya Federasyonu'nun Toprakları	
	

Ek №2. Post-Sovyet Alanında Rusçanın Durumu

Ülke	Nüfusun Toplamı (bin kişi)	Rusların Oranı	Rusça Konuşanların Oranı	Rusçanın Statüsü	Ana dilin Alfabesinin Türü
Estonya	1294	%25	%30-35	Yabancı dil	Latin alfabesi
Letonya	2001	%26	%30-40	Yabancı dil	Latin alfabesi
Litvanya	3043	%5	%15	Yabancı dil	Latin alfabesi
Ukrayna	44596	%20	%70-80	Azınlık dili	Kiril alfabesi
Beyaz Rusya	9498	%10	%80-90	Devlet dili	Kiril alfabesi
Moldova *Transdinyester Cumhuriyeti	3555 *475	%6 *%30	%30-40 *%60-70	Halklar arası iletişim dili *Devlet dili	Latin alfabesi * Kiril alfabesi
Gürcistan *Güney Osetya *Abhazya	4483 *51 *240	%1-2 *%1 *%9-10	%30 *%70-80 *%80	Yabancı dil *Devlet dili *Resmi dil	Gürcü alfabesi *Kiril alfabesi *Kiril alfabesi
Azerbaycan	9000	%2-3	%25	Yabancı dil	Latin alfabesi
Ermenistan	3018	<%1	%50-60	Yabancı dil	Ermeni alfabesi
Özbekistan	28900	%3	%30	Halklar arası iletişim dili (fiilen Yabancı dil)	Latin alfabesi
Türkmenistan	4751	%2-3	%5	Halklar arası iletişim dili (fiilen Yabancı dil)	Latin alfabesi
Tacikistan	8161	%1	%15	Halklar arası iletişim dili (fiilen Yabancı dil)	Kiril alfabesi
Kazakistan	17670	%21	%70-80	Resmi dil	Kiril alfabesi
Kırgızistan	5776	%6-7	%40-50	Resmi dil	Kiril alfabesi

Not: Veriler 2010-2014 yılları aralığında değişmektedir. **Kaynak:**

2014 General Population Census Main Results, http://census.ge/files/results/Census_release_ENG.pdf (Erişim Tarihi 16 Mayıs 2016)
 Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi, <http://www.stat.gov.az/source/demography/ap/index.php?mode=desktop> (Erişim Tarihi 11 Mayıs 2016)
 Cultural, Historical, Statistical, Country Information, <http://www.countryreports.org> (Erişim Tarihi 16 Mayıs 2016)
 Çislenmost Naseleniya Kazahstan po Otdelnym Etnosam, http://stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/homeNumbersPopulation.jsessionid=gsLWXzQSJylwTMmm5LwCTz8WFcl6NPNgK6fMjt3Gv7p1H1MbHT5L!-828360935!-1270931354?lang=ru&_afLoop=34837137206308517#%40%3F_afLoop%3D34837137206308517%26lang%3Dru%26_adf.ctrl-state%3Ddae73dy2q_4 (Erişim Tarihi 11 Mayıs 2016)
 Ethnic Composition: 2011 Estimation, Litva, <http://pop-stat.mashke.org/lithuania-ethnic2011.htm> (Erişim Tarihi 11 Mayıs 2016)
 Ethnic Composition: 2014 Estimation, Latviya, <http://Pop-Stat.Mashke.Org/Latvia-Ethnic2014.Htm> (Erişim Tarihi 11 Mayıs 2016)
 Kratkije Predvaritelnye Itogi Perepesi naseleniya Pridnestrovya, <http://gov-pmr.org/item/6831> (Erişim Tarihi 16 Mayıs 2016)
 Mejsosydarstvenniy Statističeskiy Komitet SNG, <http://www.cisstat.com/> (Erişim Tarihi 16 Mayıs 2016)
 National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic, <http://www.stat.kg/en/statistics/naselenie/> (Erişim Tarihi 11 Mayıs 2016)
 Natsionalniy Sostav, Vladeniyeye Yazıkami i Grajdanstvo Tacikistana, http://www.stat.tj/img/526b8592e834fcaaccec26a22965ea2b_1355500027.pdf (Erişim Tarihi 16 Mayıs 2016)
 Natsionalniy Statističeskiy Komitet Respubliki Belarus, http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/solialnaya-sfera/demografiya_2/ (Erişim Tarihi 11 Mayıs 2016)
 Rahvaloendusel Loendatud Püsielanikke 1 294 455, <http://www.stat.ee/54613/> (Erişim Tarihi 11 Mayıs 2016)
 Respublika Yujnaya Osetiya, <http://archive.mid.ru/bdcomp/ns-reuro.nsf/348bd0da1d5a7185432569e700419c7a/be2d70933881fb75c32579270040e8a1!OpenDocument> (Erişim Tarihi 16 Mayıs 2016)
 The Results of 2011 Population Census of The Republic of Armenia, <http://armstat.am/en/?nid=517> (Erişim Tarihi 11 Mayıs 2016)
 Upravleniye Gosudarstvennoy Statistiki Respubliki Abkhaziya, <http://ugsra.org/ofitsialnaya-statistika.php> (Erişim Tarihi 16 Mayıs 2016)

KAYNAKÇA

Kitaplar

Anholt, Simon, *Brand America: The Mother of All Brands*, Cyan Communications, 2005.

Anholt, Simon, *Brand China: The Next Superbrand?*, Cyan Communications, 2006.

Arefyev, Aleksandr, *Russkiy Yazık na Rubeje XX-XXI vekov (XX-XXI. Yüzyılların Sınırında Rusça)*, Tsentr Sotsialnogo Prognozirovaniya i Marketinga, Moskva 2012.

Bomsdfor, Falk ve Bordügov, Gennadiy, *Natsionalniye İstorii v Sovetskom i Postsovetstkih Gosudarstvah (Sovyet ve Post-Sovyet Devletlerinde Ulusal Tarihler)*, Fond Fridriha Naumanna, Moskva 2003.

Bomsdfor, Falk ve Bordügov, Gennadiy, *Natsionalniye İstorii v Sovetskom i Postsovetstkih Gosudarstvah-II (Sovyet ve Post-Sovyet Devletlerinde Ulusal Tarihler-II)*, Fond Fridriha Naumanna, Moskva 2009.

Bzhezinskiy, Zbigniew, *Vıbor: Mirovoe Gospodstvo ili Globalnoe Liderstvom (Seçim: Dünya Hakimliğı ya da Global Liderlik)*, Mejdunarodniye Otnoşeniya, Moskva 2010.

Crystal, David, *English As a Global Language*, Cambridge University Press, Cambridge 2003.

Dugin, Aleksandr, *Mejdunarodniye Otnoşeniya. Paradırmı, Teorii, Sotsiologiya (Uluslararası İlişkiler: Paradigmalar, Kuramlar, Sosyoloji)*, Alademiçeskiy proekt, Moskva 2013.

Dyakin, Valentin, *Natsionalniy Vopros vo Vnutrenney Politike Tsarizma (XIX-naçalo XX veka) (Çarlık Düzeninin İç Politikasındaki Milletler Sorunu (XIX.-XX.yüzyılın başı))*, LISS, SPb. 1998.

Griffiths, Martin, *Uluslararası İlişkilerde Temel Düşümler ve Teoriler*, Nobel Yayın, Ankara 2011.

Hobbes, Tomas, *Leviathan*, Mısl, Moskva 2001.

İppolitov, Sergey, *Rossiyskaya Emigratsiya i Yevropa: Nesostoyavşiyasya Alyans (Rusya Ülke Dışına Göçetme ve Avrupa: Olamamış Bağlaşım)*, İzdatelstvo İppolitova, Moskva 2004.

Juravlev, Vladimir, *Russkiy Yazık i Russkiy Harakter (Rusça ve Rus Karakter)*, İzdaniye Otdela Religioznogo Obrazovaniya i Katehizatsii Moskovskogo Patriarhata, Moskva 2002.

Karamzin, Nikolay, *İstoriya Gosudarstva Rossiyskogo (Rusya Devletinin Tarihi)*, EKSMO, Moskva 2008.

Kovalevskaya, Natalya, *Lingvistiçeskoye İzmereniye Mirovoy Politiki (Dünya Siyasetinin Lengüistik Boyutu)*, İzdatelstvo SPbGU, SPb. 2009.

Lomonosov, Mihail, *Rossiyskaya Grammatika (Rusya Grameri)*, İzdatelstvo pri Akademii Nauk, Spb. 1788.

Mesçerskiy, Nikita, *İstoriya Russkogo Literaturnogo Yazıkı (Rus Edebi Dilinin Tarihi)*, İzdatelstvo Leningradskogo Universiteta, Leningrad 1981.

Morgenthau, Hans, *Uluslar Arasında Siyaset. Barış ve İktidar için Mücadele*, Gardariki, Moskva 2002.

Nye, S. Joseph, *Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009.

Nye, S. Joseph, *Soft Power. The Means to Success in World Politics*, Public Affairs, N.Y. 2004.

Ostapenko, Lyubov, Subbotina, İrina ve Nesterova, Svetlana, *Russkiye v Moldavii 20 let Spustya (20 yıl sonra Moldova'da Ruslar)*, Rossiyskaya Alademiya Nauk, Moskva 2012.

Phillipson, Robert, *Linguistic Imperialism*, Oxford University Press, Oxford 1992.

Pobedaş, Dmitriy, *Politiçeskiy Realizm Edvarda Karra (Edward Car'ın Siyasi Realizmi)*, İzdatelstvo Uralskogo Universiteta, Yekaterinburg 2011.

Pobedaş, Dmitriy, *Politiçeskiy Realizm (Siyasi Realizm)*, İzdatelstvo Uralskogo Universiteta, Yekaterinburg 2010.

Rıbakov, Boris, *Pojdeniye Rusi (Rusya'nın Doğumu)*, AiF Print, Moskva 2003.

Smith, Richard, *Introduction to Volume 5, Towards Carnegie of Teaching English as a Foreign Language, 1912–36: Pioneers of ELT*, Routledge, London 2003.

Ter-Minasova, Svetlana, *Yazık i Mejkulturnaya Kommunikatsiya (Dil ve Kültürler arası İletişim)*, Slovo, Moskva 2000.

Torkunov, Anatoliy, *Sovremenniy Mejdunarodniye Otnoşeniya (Çağdaş Uluslararası İlişkiler)*, Aspekt Press, Moskva 1999.

Tsıgankov, Pavel, *Mejdunarodniye Otnoşeniya (Uluslararası İlişkiler)*, Novaya Şkola, Moskva 1996.

Tsvetkova, Natalya, *Otsenka Effektivnosti Mejdunarodnoy Obrazovatelnoy Politiki SSSR i SŞA v Godı Holodnoy Voynı (Soğuk Savaş Yıllarında ABD'nin ve SSCB'nin Uluslararası Eğitim Politikalarının Etkinliğinin Değerlendirilmesi)*, OLMA Media Grupp, Moskva 2007.

Van Herpen, H. Marcel, *Putin's Propaganda Machine. Soft Power and Russian Foreign Policy*, Rowman & Littlefield, N.Y. 2016.

Vinogradov, Viktor, *İzbrannıye Trudı, Osnovniye Etapı Razvitiya Russkogo Yazıkı (Seçkin Eserler, Rusçanın Gelişiminin Temel Dönemleri)*, Nauka, Moskva 1978.

Vinogradov, Viktor, *Oçerki po İstorii Russkogo Literaturnogo Yazıkı XVII-XIX vekov (XVII-XIX.yüzyıllardaki Rus Edebi Dilinin Tarihi Denemeleri)*, Vısşaya Şkola, Moskva 1982.

Wittgenstein, Ludwig, *Logiko-filisifskiy Traktat (Tractatus Logico-Philosophicus)*, AST, Moskva 2010.

Makaleler

Bozdağlıoğlu, Yücel ve Özen, Çınar, "Liberalizmden Neoliberalizme Güç Olgusu ve Sistemik Bağımlılık", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 1, Sayı 4, Kış 2004, s. 59-79.

Braterskiy, Maksim ve Skriba, Andrey, "Kontseptsıya 'Myahgkoy Sılı' vo Vneşnepolitiçeskoy Kontseptsii SŞA" (ABD'nin Dış Politikasının Konseptinde Yumuşak Güç Konsepti), *Vestnik Mejdunarodnih Otnoşeniy*, Cilt 9, No 2, 2009, s.130-144.

Çiharev, İvan, "Umnaya Moşç v Arsenale Mirovoy Politiki" (Dünya Siyasetinin Cephaneliğinde Akıllı Güç), *Mejdunarodniye Protseı*, No 1, 2011, s. 93-98.

Davidov, Yuriy, "Ponyatiye 'Jestkoy' ve 'Myahgkoy' Sılı v Teorii Mejdunarodnih Otnoşeniy" (Uluslararası İlişkiler Toerisinde Yumuşak Güç ve Sert Güç Kavramları), *Mejdunarodniye Protseı*, Cilt 2, No 1, 2004.

Huntington, Samuel, "The Erosion of American National Interests", *Foreign Affairs*, September - October 1997, p. 28-49.

Jerebtsova, Viktoriya, "Rol Yazıkı vo Vneşney Kulturnoy Politike Rossii" (Rusya'nın Dış Kültürel Politikasında Rusçanın Rolü), *Mejdunarodniye Gummanitarnıye Svyazi*, Cilt III, 2014, s.46-55.

Krůckova, Tatyana, ‘‘Yazıkovaya Politika i Realnost’’ (Dilsel Politika ve Gerçekçilik), *Voprosı Filozofii*, No 1(34), 2010.

Laletina, Aleksandra, ‘‘Voprosı Planirovaniya Statusa Yazıka v Globalnom Mire (na Materiyele Yazıkovoy Politiki SŞA i RF)’’ (Global Dünyada Dilin Statüsünün Planlanması Soruları (ABD’nin ve RF’nin dilsel politikalarının verileri üzerine), *Vestnik Nijegorodskogo Universiteta*, No 2 (1), 2013, s. 320-326.

Nagornov, Vitaliy, ‘‘Myahgkaya Sila Po-frantsuzski’’ (Fransız Şekilde Yumuşak Güç), *Vestnik Mejdunarodnih Organizatsiy*, Cilt 9, No 2, 2014, s.167-189.

Nye, S. Joseph, ‘‘Soft Power. Think Again’’, *Foreign Policy*, February 2006.

Nye, S. Joseph, ‘‘Soft power’’, *Foreign Policy*, No. 80, Autumn 1990, p. 153-171.

Özdemir, Haluk, ‘‘Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme’’, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakóltesi Dergisi*, Cilt 63, Sayı 3, 2008, s.113-144.

Parşin, Pavel, ‘‘Problematika ‘Myagkoy Silı’ vo Vneşney Politike Rossii’’ (Rusya’nın Dış Politikasının ‘Yumuşak Gücü’nün Sorunları), *İnsitut Mejdunarodnih İssledovaniy MGİMO*, No 36, 2013.

Smirnova, Olga ve Semenıçeva, Tatyana, ‘‘Rol Frantsii i Mejdunarodnoy Organizatsii ‘Frankofoniya’ v Sohranenii Kulturnogo Mnogoobraziya’’ (Kültürel Çeşitliğin Korunmasında Fransa’nın ve Frankofoni Uluslararası Örgütünün Rolü), *Vestnik Volgogradskogo Gosudarstvennogo Universiteta*, Cilt 4, No 1, 2011, s. 89-97.

Sonders, Robert, ‘‘Natsionalnost: Kiberrusskiy’’ (Milliyet: Cyber-Rus), *Rossiya V Globalnoy Politike*, No 4, Temmuz-Ağustos, 2004.

Şuguan, Pan, ‘‘İzuçeniye Russkogo Yazıka v Kitaye’’ (Çin’de Rusçanın Öğrenilmesi), *Visşee Obrazovaniye*, No 12: 2006, s. 122-124.

Ünay, Sadık, ‘‘Yapısal Realizm ve Ötesi: Kenneth Waltz'un "Uluslararası Siyaset Teorisi" ne Eleştirel Bir Yaklaşım’’, *Divan Dergisi*, No 1, 1998, s. 207-216.

Wendt, Alexandr, ‘‘Anarşı Devletler Ne Anlıyorsa Odur: Güç Politikalarının Sosyal İnşası’’, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 10, Sayı 39, Güz 2013, s.3-43.

İnternet Kaynakları

24 Ekim 2014 tarihli Valdai tartışma kulübünde V.V.Putin’in konuşması,
<https://www.youtube.com/watch?v=K18WcLQStHQ> (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

43. *Münih Güvenlik Konferansı'na Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in konuşması*, <https://www.youtube.com/watch?v=PkyjYKVYlWo> (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

Aastaraamatu väljaandmise traditsiooni ajalugu ja eesmärk, <https://www.kapo.ee/et/content/aastaraamatu-v%C3%A4ljaandmise-traditsiooni-aialugu-ja-eesm%C3%A4rk-0.html> (Erişim Tarihi 16 Nisan 2016).

Amelüşkin, Konstantin, *Politolog: Rossiya Zapozdala so Svoey Kontseptsiiyey 'Myagkoy Sil'* (Politolog: Rusya Kendi 'Yumuşak Güç' Konseptiyle Geç kalmıştır), <http://ru.delfi.lt/news/politics/politolog-rossiya-zapozdala-so-svoej-koncepciej-myagkoj-sily.d?id=60446577> (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

Arapov, Mihail, *Naş Velikiy i Moguçiy (Bizim Büyük ve Güçlü Olanımız)*, <http://magazines.russ.ru/znamia/2006/2/ara10.html> (Erişim Tarihi 5 Aralık 2015).

Arefyev, Aleksandr, *Skolko Ludey Govoryat i Budut Govorit Po-russki (Kaç Kişi Rusça Konuşmakta ve Konuşacak)*, <http://polit.ru/article/2006/08/17/demoscope251/> (Erişim Tarihi 24 Aralık 2015).

Bejentssev, Aleskandr, *Logika i Status Russkogo Yazıka v Gruzii (Gürcistan'da Rusçanın Statüsü ve Mantığı)*, <http://www.russkiymir.ru/publications/157976/> (Erişim Tarihi 26 Aralık 2015).

Belyakova, Tatyana, *Frantsuzskiy Yazık v Mejdunarodnom Obsçenii: Ciriculum Vitae (Uluslararası İletişimde Fransızca: Ciriculum Vitae)*, <https://www.isuct.ru/e-publ/vgf/sites/ru.e-publ.vgf/files/2009/vgf-2009-04-216.pdf> (Erişim Tarihi 25 Kasım 2015).

Bobilo, Andrey, *'Myahgkaya Sila' v Mejdunarodnoy Politike: Osobennosti Natsionalnih Strategiy (Uluslararası Siyasette 'Yumuşak Güç': Ulusal Stratejilerin Özellikleri)*, <http://cyberleninka.ru/article/n/myahgkaya-sila-v-mezhdunarodnoy-politike-osobennosti-natsionalnyh-strategiy> (Erişim Tarihi 12 Kasım 2015).

Borisova, İrina, *Osobennosti Sovetskoy Yazıkovoy Politiki s 1917 g. do kontsa 1930-h gg. (1917 yılından 1930'lu yılların sonuna kadar Sovyet Dilsel Politikasının Özellikleri)*, <http://rusgos.spbu.ru/public/files/articles/%D0%9E%D0%B1%D0%B7%D0%BE%D1%80%20%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%82%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B9%20%D1%8F%D0%B7%D1%8B%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B>

E%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8_538c5ffcd4277.pdf (Erişim Tarihi 16 Aralık 2015).

Deklaratsiya o Nezavisimosti Avtonomnoy Respubliki Krim i g.Sevastopolya (Özerk Kırım Cumhuriyeti ve Sevastopol'un Bağımsızlığına dair Deklarasyon),
http://www.crimea.gov.ru/news/11_03_2014_1 (Erişim Tarihi 13 Nisan 2016).

Dogovor Mejdu Rossiyskoy Federatsiyey i Respublikoy Krim o Prinyatii v Rossiyskuyu Federatsiyu Respubliki Krim i Obrazovani v Sostave Rossiyskoy Federatsii Novih Subyektov (Kırım Cumhuriyetinin Rusya Federasyonu'nun Sınırlarına Alınması ve Rusya Federasyonu'nda Yeni İdari Bölgelerin Oluşturulması Konusunda Rusya Federasyonu ile Kırım Cumhuriyeti Arasındaki Anlaşma),
<http://kremlin.ru/events/president/news/20605> (Erişim Tarihi 13 Nisan 2016).

Doklad MID Rossii 'O Situatsii s Pravami Čeloveka v Ryade Gosudarstv Mira' (Dünya Devletlerinin bir dizisinde İnsan Hakları İlgili Durum Hakkında Rusya Dış İşleri Bakanlığının Raporu), <http://archive.mid.ru/bdomp/ns-dgpch.nsf/03c344d01162d351442579510044415b/c32577ca00173cb244257974003e49c4!OpenDocument> (Eriřim Tarihi 16 Nisan 2016).

Dokument i Materiial SSSR: God Krizisa 1938-1939 (SSCB'nin Belgeleri ve Verileri: 1938-1939 kriz yılı), http://www.katyn-books.ru/archive/year/God_krizisa_1t_2t.htm#602doc (Erişim Tarihi 19 Nisan 2016).

Dubnov, Arkadiy, *Kak Reşayetsya 'Russkiy Vopros' v Turkmenii (Nasıl 'Rus Sorusu' Türkmenistan'da Çözölmekte),* <http://russkiymir.ru/publications/86154/> (Erişim Tarihi 16 Aralık 2015).

Ethnologue Languages of the World, Summary by Language Size,
<https://www.ethnologue.com/statistics/size> (Erişim Tarihi 26 Kasım 2015)

Evropeyskaya Hartiya Regionalnih Yazikov i Yazikov Menşinstv (Avrupa Bölgesel Diller ve Azınlık Dillerini Koruma Anlaşması),
<http://www1.umn.edu/humanrts/euro/Rets148.html> (Erişim Tarihi 17 Nisan 2016).

Fond 'Russkiy Mir' (Rus Dünyası Fonu), <http://russkiymir.ru/fund/> (Erişim Tarihi 5 Nisan 2016).

Fondation Alliance française, <http://www.fondation-alliancefr.org/?cat=16> (Erişim Tarihi 26 Kasım 2015).

Galstyan, Haçik, *'Smart Power' v Rossiyskoy Vneşney Politike: Vremya 'Blagorazumnoy Silı' (Rusya'nın Dış Politikasında 'Akıllı Güç':*

'Sağduyulu Gücün' Zamanı),

http://www.soyuzinfo.am/rus/analitics/detail.php?ELEMENT_ID=1448 (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

Gaponenko, Aleksandr, *Etničeskiy Konflikt v Pribaltike, kak Ugroza Bezopasnosti v Evrope (Avrupa'da Güvenliğe Tehdit olarak Baltık Ülkelerinde Etnik Çatışma)*, <http://www.osce.org/ru/pc/195361?download=true> (Erişim Tarihi 27 Aralık 2015).

Gosudarstvennyy Institut Russkogo Yazıka im. A.S. Puşkina, *İstoriya i Missiya (Puşkin Devlet Enstitüsünün Tarihi ve Misyonu)*, <http://www.pushkin.institute/institut/history/> (Erişim Tarihi 7 Nisan 2016).

İnternet World users by Language, Top 10 languages, November 2015, <http://www.internetworldstats.com/stats7.htm> (Erişim Tarihi 13 Ocak 2016).

İvahnük, İrina, *Tsentralnaya Aziya: Migratsiya kak Resurs Razvitiya (Orta Asya: Gelişme Kaynağı olarak Göçler)*, http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=6864#top-content (Erişim Tarihi 26 Aralık 2015).

Kabinet Russkogo Mira (Rus Dünyasının Kabinesi), <http://russkiymir.ru/rucenter/cabinet.php> (Erişim Tarihi 5 Nisan 2016).

Karavayev, Aleksandr, *Russkaya Reç i Kultura v Stranah SNG (na primere Azerbaycana): İssledovaniye Fonda 'Naslediye Yevrazii' (BDT Ülkelerinde Rus Dili ve Kültürü (Azerbaycan Örneğinde): Avrasyanın Mirası Fomunun Arıştırması)*, <http://www.fundeh.org/about/articles/40/> (Erişim Tarihi 26 Aralık 2015).

Karpova, Anna, *Solid Power of Russia in the New World Order*, <http://cyberleninka.ru/article/n/veskaya-sila-rossii-solid-power-v-novom-mirovom-poryadke> (Erişim Tarihi 1 Nisan 2016).

Konstitutsiya Litovskoy Respubliki (Litvanya Cumhuriyetinin Anayasası), http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija_RU.htm (Erişim Tarihi 16 Nisan 2016).

Kontsepsiya Gosudarstvennoy Politiki Rossiyskoy Federatsii v Sfere Sodeystviya Mejdunarodnomu Razvitiyu (Uluslararası Kalkınma Yardımı alanında Rusya Federasyonu'nun Devlet Politikasının Konsepti), <http://archive.mid.ru/ns-osndoc.nsf/0e9272befa34209743256c630042d1aa/00cc9154529e1c7fc32575bc002c6bb5?OpenDocument> (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

Kontseptsiya Vneşney Politiki Rossiyskoy Federatsii (Rusya Federasyonu'nun Dış Politikasının Konsepti),

http://archive.mid.ru/brp_4.nsf/0/6D84DDEDEDBF7DA644257B160051BF7F (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

Kosaçev, Konstantin, *Rossotrudniçestvo Kak Instrument Myagkoy Silı (Yumuşak Gücün Enstrümanı Olarak Rossotrudniçestvo),*

http://federalbook.ru/files/FS_DIGEST/FS26-2012-Kosachev.pdf (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

Kosenko, Sergey, *'Myahgkaya Sila' kak Faktor Kulturnoy Diplomatii Frantsii (Fransa'nın Kültürel Diplomasisinin Faktörü Olarak Yumuşak Güç),*

<http://cyberleninka.ru/article/n/myahgkaya-sila-kak-faktor-kulturnoy-diplomatii-frantsii> (Erişim Tarihi 25 Kasım 2015).

Kosenko, Sergey, *Kultura Frantsii na Slujbe Vneşney Politiki (Fransa'nın Dış Politikasının Görevindeki Kültür),*

http://observer.materik.ru/observer/N10_2013/038_050.pdf (Erişim Tarihi 26 Kasım 2015).

Lavrov, Sergey, *Russkiy Mir na Puti k Konsolodatsii (Rus Dünyası Konsolidasyon Yolundadır),* <http://rg.ru/2015/11/02/lavrov.html> (Erişim Tarihi 5 Nisan 2016).

Mamanov, Çingishan, *Yazıkovoy Faktor v Mejdunarodno-politiçeskih Otnoşeniyah: Postanovka Problemy (Uluslararası Siyasi İlişkilerde Dilsel Faktör: Sorunun Ortaya Koyuşu),* <http://articlekz.com/article/11028> (Erişim Tarihi 25 Kasım 2015).

Manasyan, Tigran, *Russkiy Yazık v Armenii (Ermenistan'da Rusça),* <http://ia-centr.ru/expert/264/> (Erişim Tarihi 24 Aralık 2015).

Markedonov, Sergey, *Proşçaniye s 'Postsovetskim Prostranstvom'? ('Post-Sovyet Alanı' ile Vedalaşma mı?),* http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=7015#top-content (Erişim Tarihi 24 Aralık 2015).

Mejdunarodnyy Forum 'Sistema Obespeçeniya İzuçeniya Russkogo Yazıka: Traditsii i İnnovatsii' (Rus Dili Öğreniminin Sağlanması Sistemi: Gelenekler ve Yenilikler Uluslararası Forumu), <http://www.pushkin.institute/projects/forum2016/> (Erişim Tarihi 7 Nisan 2016).

Natsionalnaya i Yazıkovaya Politika Sovetskogo Gosudarstva (Sovyet Devletinin Dilsel ve Ulusal Politikası), <http://socling.genlingnw.ru/arc/9.2.pdf> (Erişim Tarihi 17 Aralık 2015).

Naumov, Aleksandr, *Russkiy Sled v Mongolii (Moğolistan'da Rus İz)*,
<http://www.russkiymir.ru/media/magazines/article/141867/> (Erişim Tarihi 12 Ocak 2016).

Nestor, *Povest Vremennih Let (Yılların Hikayesi)*,
<http://www.hrono.ru/dokum/1000dok/povest1.php> (Erişim Tarihi 5 Aralık 2015).

Nikonov, Vyacheslav, *O Statuse Russkogo Yazıka (Rusçanın Statüsü Hakkında)*,
<http://russkiymir.ru/publications/85858/> (Erişim Tarihi 19 Aralık 2015).

Nye, S. Joseph ve Armitage, L. Richard, *CSIS Comission On Smart Power, A Smarter, More Secure America*,
http://csis.org/files/media/isis/pubs/071106_csissmartpowerreport.pdf (Erişim Tarihi 12 Kasım 2015).

O Federalnoy Tselevoy Programme 'Russkiy Yazık' na 2011-2015 godı (2011-2015 yılları için Rusça Federal Hedef Programı Hakkında), http://www.programs-gov.ru/rusyazyk11_15/7-o-federalnoy-celevoy-programme-russkiy-yazyk-na-2011-2015-gody.html (Erişim Tarihi 8 Nisan 2016).

Ob Osnovah Gosudarstvennoy Yazıkovoy Politiki (Devlet Dilsel Politikasının Temelleri Hakkında), <http://odnarodyna.org/node/9746> (Erişim Tarihi 12 Nisan 2016).

Ob Utverjdenii Kontseptsii FSP 'Russkiy Yazık' na 2016-2010 godı (2016-2020 yılları için Rusça Federal Hedef Programının Tespit Edilmesi Hakkında),
<http://government.ru/docs/16355/> (Erişim Tarihi 8 Nisan 2016).

Obraşçeniye Prezidenta Rossiyskoy Federatsii (Rusya Federasyonu Devlet Başkanının Konuşması), <http://kremlin.ru/events/president/news/20603> (Erişim Tarihi 2 Nisan 2016).

On Principles of Peace Settlement of the Armed Conflict in the Transnistrian Region of the Republic of Moldova on July, 21 1992,
http://www.operationspaix.net/DATA/DOCUMENT/1651~v~Accord_de_cessez_le_fe_u_entre_la_Transnistrie_et_la_Moldavie_du_21_juillet_1992_-_document_en_russe_anglais_roumain.pdf (Erişim Tarihi 19 Nisan 2016).

Organisation Internationale de la Francophonie web sitesi, Donnee et Statistiques sur la Langue Francaise, <http://www.francophonie.org/-Donnees-et-statistiques-sur-la-.html> (Erişim Tarihi 25 Kasım 2015).

Osipova, Elena, ‘‘Russification’’ of ‘Soft Power’: Transformation of a Concept, https://www.academia.edu/9638758/_Russification_of_Soft_Power_Transformation_of_a_Concept (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

Perepis Naseleniya v Respublike Kırım 2014 (2014 yılında Kırım Cumhuriyetinde Nüfus Sayımı), http://crimea.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_ts/crimea/ru/census_and_researching/census/crimea_census_2014/score_2010/ (Erişim Tarihi 12 Nisan 2016).

Poslaniye Prezidenta Rossiyskoy Federatsii ot 04.12.2014 (Rusya Federasyonu Devlet Başkanının 04.12.2014 tarihli Mesajı), <http://kremlin.ru/acts/bank/39443> (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

Predstavitelstva v Mire (Dünyada Temsilcilikler), <http://rs.gov.ru/missions> (Erişim Tarihi 8 Nisan 2016).

Press-Konferentsiya Po İtogam Rossiysko-Moldavskih Peregovorov, 2000 (Rus-Moldov Görüşmelerinin Sonuçları Üzerinde Basın Toplantısı, 2000), <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/24217> (Erişim Tarihi 20 Nisan 2016).

Pridnestrovskiy Konflikt: Çto za Etim Stoit? (Transdinyester Çatışması: Bunun Arkasında Neler Var), http://old.nasledie.ru/voenpol/14_19/article.php?art=8 (Erişim Tarihi 19 Nisan 2016).

Programma Prodvijeniya Russkogo Yazıka i Obrazovaniya na Russkom Yazıke (Rusçanın ve Rus Dilinde Eğitimin İletilmesi Programı), <http://www.pushkin.institute/programma/> (Erişim Tarihi 7 Nisan 2016).

Propaganda Epohi Putina: Şçupaltsa Kremlya (Putin’in Devrinin Propagandası: Kremlin’in Dokunaçları), <http://imrussia.org/ru/%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0/%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0/1344-the-propaganda-of-the-putin-era-2> (Erişim Tarihi 7 Nisan 2016).

Putin, Vladimir, *Rusya ve Değişen Dünya*, <http://www.mn.ru/politics/78738> (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

Ramoçnaya Konventsiya o Zaşçite Natsionalnih Menşinstv (Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşmesi), http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/1_AtGlance/PDF_Text_FCNM_ru.pdf (Erişim Tarihi 17 Nisan 2016).

Referendum o Statuse Russkogo Yazıka Sostoyalsya v Yujnoy Osetii (Güney Osetya'da Rusçanın Statüsüne İlişkin Referandum Düzenlenmiştir),
<http://ria.ru/world/20111114/488038855.html> (Erişim Tarihi 26 Aralık 2015).

République Française (2013), Rapport D'évaluation de L'organisation et du Pilotage des Réseaux à L'étranger, Secrétariat Général Pour la Modernisation de L'action Publique,
http://www.modernisation.gouv.fr/sites/default/files/epp/epp_reseaux_etranger.pdf
 (Erişim Tarihi 26 Kasım 2015).

Rezultatı Obşçekrımsskogo Referenduma (Genel Kırım Referandumunun Sonuçları),
<http://archive.is/bvjR6> (Erişim Tarihi 13 Nisan 2016).

Rossiyskaya Gazeta, <http://rg.ru/rbth/#about-us> (Erişim Tarihi 7 Nisan 2014).

Rosstrudniçestvo, <http://rs.gov.ru/> (Erişim Tarihi 8 Nisan 2016).

Rus Dünyası Fonu'nun 2014 Yılı Faaliyetleri Raporu,
http://ruskiymir.ru/events/docs/report_2014.pdf (Erişim Tarihi 5 Nisan 2016).

Russia Beyond The Headlines, <http://rbth.com/> (Erişim Tarihi 7 Nisan 2014).

Russia Today Televizyon Kanalı, <https://russian.rt.com/ort> (Erişim Tarihi 7 Nisan 2016).

Russkiye Tsentri (Rus Merkezleri), <http://ruskiymir.ru/rucenter/> (Erişim Tarihi 5 Nisan 2016).

Savin, Leonid, *Geopolitika Russkogo Yazıka (Rusçanın Jeopolitiği),*
<http://www.geopolitica.ru/article/geopolitika-russkogo-yazyka-0#.VnGRrkqLTIV>
 (Erişim Tarihi 16 Aralık 2015).

Sergeeva, Natalya, *'Myagkaya' Rossiya: Sravneniye Rossiyskoy i Amerikanskoy Modeli Primeneniya Mehanizmov 'Myagkoy Silı' vo Vneşney Politike ('Yumuşak' Rusya: Rus ve Amerikan 'Yumuşak Güç' Mekanizmalarının Dış Politikalarında Uygulanmasının Kıyaslanması),* http://russiancouncil.ru/blogs/natalia-sergeeva/?id_4=1648 (Erişim Tarihi 1 Nisan 2016).

Sitin, Aleksandr, *Referendum o Statuse Russkogo Yazıka kak Proyavleniye Krizisa Latviyskoy Gosudarstvennosti (Letonya Devlet Sisteminin Krizinin Belirlenmesi Olarak Rusçanın Statüsüne İlişkin Referandum),* <http://cyberleninka.ru/article/n/referendum-o-statuse-russkogo-yazyka-kak-proyavlenie-krizisa-latviyskoy-gosudarstvennosti> (Erişim Tarihi 27 Aralık 2015).

Simonyan, Marina, *Russia Today i Novaya Kulturnaya 'Holodnaya' Voyna* (Russia Today ve Yeni Kültürel 'Soğuk Savaş'), <http://m-simonyan.livejournal.com/41889.html> (Erişim Tarihi 7 Nisan 2016).

Smirnov, Vadim, *Rossiyskaya 'Myahgkaya sila' v Stranah Baltii* (Baltık Ülkelerinde Rusya 'Yumuşak Gücü'), http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=351#top-content (Erişim Tarihi 16 Nisan 2016).

Soveşçaniye Poslov i Postoyannih Predstaviteley Rossii (Rusya'nın Büyükelçilerinin ve Daimi Temsilcilerinin Görüşmesi), <http://www.kremlin.ru/events/president/news/15902> (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

Sovet po Russkomu Yazıku pri Pravitelstve Rossiyskoy Federatsii (Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Yanında Rusça üzerine Konsey), <http://government.ru/department/293/about/> (Erişim Tarihi 7 Nisan 2016).

Sugrobova, Valeriya, *Velikoye Russkoye Slovo* (Büyük Rus Kelimesi), <http://www.ruskiymir.ru/fund/projects/1150th/roboty/soch/116783/> (Erişim Tarihi 18 Aralık 2015).

Şelestük, Elena, *Angliyskiy Yazık kak Instrument Veternizatsii* (Batılaşmanın Enstrümanı Olarak İngilizce), http://shelestiuk.narod.ru/publications/English_As_a_Tool-of-Westernization.pdf (Erişim Tarihi 26 Kasım 2015).

Tatarçenko, Denis, *Russkiy Yazık i Kompleks Nepolnotsennosti* (Rusça ve Aşağılık Kompleksi), <http://ruskiymir.ru/publications/202908/> (Erişim Tarihi 13 Nisan 2016).

Tretyakov, Vitaliy, *Myahgkaya Sila Rossii: Kak i Gde Ona proyavlyayetsya?* (Rusya'nın Yumuşak Gücü: Nerede ve Nasıl Kendini Göstermekte?), http://tvkultura.ru/video/show/brand_id/20917/episode_id/366802/video_id/366802/ (Erişim Tarihi 12 Kasım 2015).

Ukaz O Merah po Realizatsii Vneşnepolitičeskogo Kursa Rossiyskoy Federatsii (Rusya Federasyonu'nun Dış Politika Çizgisinin Uygulanması Tedbirlerine İlişkin Emir), <http://kremlin.ru/events/president/news/15256> (Erişim Tarihi 2 Nisan 2016).

Ukaz o Priznanii Respubliki Krim (Kırım Cumhuriyetinin Tanınmasına İlişkin Emir), <http://kremlin.ru/events/president/news/20596> (Erişim Tarihi 13 Nisan 2016).

Ukaz o Sozdanii Fonda Podderjki i Zaščiti Prav Sootečesvtennikov, Projivayuşçih za Rubejom (Yurt Dışında Yaşayan Yurttaşların Desteklenmesi ve Onların Haklarının Korunması Fonunun Kuruluşuna İlişkin Emir),

<http://kremlin.ru/events/president/news/11345> (Erişim Tarihi 8 Nisan 2016).

Ukaz Prezidenta Rossiyskoy Federatsii o Sozdanii Fonda 'Russkiy Mir' (Rus Dünyası Fonunun kuruluşuna İlişkin Rusya Federasyonu Devlet Başkanının Emri),

<http://russkiymir.ru/fund/the-decree-of-the-president-of-the-russian-federation-on-creation-of-fund-russian-world.php#1> (Erişim Tarihi 5 Nisan 2016).

Ukaz Prezidenta Rossiyskoy Federatsii o Strategii Natsionalnoy Bezopasnosti Rossiyskoy Federatsii (Rusya Federasyonu Ulusal Güvenliği Stratejisine İlişkin Rusya Federasyonu Devlet Başkanının Emri),

<http://kremlin.ru/acts/bank/40391/page/1> (Erişim Tarihi 31 Mart 2016).

Ukaz Prezidenta Rossiyskoy Federatsii ot 06.09.2008 g. №1315 (Rusya Federasyonu'nun Devlet Başkanının 06.09.2008 tarihli 1315 Nolu Emri),

<http://kremlin.ru/acts/bank/28020> (Erişim Tarihi 7 Nisan 2016).

Ukaz Prezidenta Rossiyskoy Federatsii ot 19.11.2009 g. №1394 (Rusya Federasyonu Devlet Başkanının 19.11.2009 tarihli 1394 Nolu Emri),

<http://kremlin.ru/acts/bank/34108> 28020 (Erişim Tarihi 7 Nisan 2016).

Ustav Fonda 'Russkiy Mir' (Rus Dünyası Fonunun Tüzüğü),

<http://russkiymir.ru/export/sites/default/russkiymir/ru/fund/docs/ustav.pdf> (Erişim Tarihi 5 Nisan 2016).

Valdai Discussion Club, <http://valdaiclub.com/> (Erişim Tarihi 7 Nisan 2014).

Veritov, Viktor, Russkiy Mir – İdeologičeskiy Mif ili Političeskaya Realnost? (Rus Dünyası, İdeolojik Mit mi Siyasi Gerçek mi?), <http://politrussia.com/society/russkiy-mir-918/> (Erişim Tarihi 5 Nisan 2016).

Vstupleniye Rukovoditelya Rossotrudniçestva K.İ.Kosaçeva na otrkitii VIII Assambleyi Russkogo Mira (Rossotrudniçestvo'nun Başkanı K.İ. Kosaçev'un Rus Dünyası VIII. Kurulunun Açılışındaki Konuşması),

<http://rs.gov.ru/about/document/3111> (Erişim Tarihi 5 Nisan 2016).

Vuving, Alexander, How Soft Power Works,

<http://apcss.org/Publications/Vuving%20How%20soft%20power%20works%20APSA%202009.pdf> (Erişim Tarihi 12 Kasım 2015).

Yazıkovaya Politika v SSSR i Rossii: 1940-2000-e gg. (SSCB'de ve Rusya'da Dilsel Politika: 1940-2000),

http://rusgos.spbu.ru/public/files/articles/%D0%9E%D0%B1%D0%B7%D0%BE%D1%80%20%D1%8F%D0%B7%D1%8B%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8%20%D0%B2%20%D0%A1%D0%A1%D0%A1%D0%A0%20%D0%B8%20%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%81%D0%B8%D0%B8_538c60a2c0410.pdf (Erişim Tarihi 19 Aralık 2015).

Zakon o Grajdanstve (Vatandaşlığa dair Yasa),

<http://www.mfa.gov.lv/ru/informacionnye-materialy-i-dokumenty/voprosy-istorii-latvii/zakon-latviyskoy-respubliki-o-grazhdanstve> (Erişim Tarihi 16 Nisan 2016).

Zaliznyak, Andrey, İstoriya Russkogo Yazıka (Rus Dilinin Tarihi),

<https://www.youtube.com/watch?v=5Nuiw73EY50> (Erişim Tarihi 05 Aralık 2015).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı Soyadı: Marina GUBİNA

Uyruğu: Rusya Federasyonu

Doğum Tarihi ve Yeri: 12.05.1991, Perm

Medeni Durumu: Bekar

Tel.: +905070266635

E-mail: mrngbn@gmail.com

Eğitim Durumu:

1998-2009: Okul №153, Perm

2009-2013: Ural Federal Üniversitesi, Yekaterinburg
Uluslararası İlişkiler Fakültesi Şarkiyat Bölümü
Lisans

2016-2017: Moskova Devlet Üniversitesi
Dil, Kültür ve Uluslararası İletişim Eğitimi

Eğitim ve Seminerler:

Temmuz-Ağustos 2012: TÖMER, Bursa

Türkçe Yeterlik Düzeyi B1

2013-2014: ERSEM Erciyes Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi, Kayseri
Türkçe Yeterlik Düzeyi C1

Mart-Haziran 2014: Uluslararası Öğrenciler Akademisi Seminerleri

Ödüller:

2011 - Hükümet Bursu

2012 – B.N. Eltsin Fonu Bursu

2013 - İbni Haldun Sosyal Bilimler Burs Programı

Yabancı diller:

Türkçe: ileri seviyede

Fransızca: orta seviyede

İngilizce: başlangıç seviyesinde